1000 de întrebări și răspunsuri despre viața duhovnicească

Cetatea Creștină

1000
DE ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI DESPRE VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

*

Alcătuite pe baza operelor Sfinților Părinți şi ale nevoitorilor bunei credințe

Traducere din limba rusă: Cristea Florentina

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
ЄDITVRA ЄGVMЄNIȚA
Galați 2005

Editura Egumenița
I.S.B.N. 973-7952-52-9

Editura Cartea Ortodoxă
I.S.B.N. 973-7957-93-8

1000

DE ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI DESPRE VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

1. Întrebare: Depinde, oare, mântuirea noastră de împrejurările exterioare?

Răspuns: Mântuirea noastră nu depinde de nimic exterior: important nu este faptul că cineva este renumit sau nu, că este bogat sau sărac, ci că este virtuos, că are credință, că se îngrijeşte de izbânda duhovnicească şi că Îl iubeşte pe Dumnezeu (Clement Alexandrinul).

2. Întrebare: Cum trebuie să viețuim ca să ne mântuim?

Răspuns: Fiecare faptă a bunei credințe şi a iubirii creştine – citirea cărților sfinte, gândurile bune, discuțiile cu folos, sfânta ascultare, mulțumirea în ispite şi în necazuri, iertarea ocărilor – poartă pecetea rugăciunii şi răspândeşte un miros plăcut

înaintea lui Dumnezeu. Cu toate acestea trebuie să ne silim, să ne verificăm în toate şi căile răsfăţului să le închidem şi atunci osteneala şi evlavia vor intra în obiceiul nostru (Stareţul Ioan Troiţki).

3. Întrebare: Care sunt cele mai mari daruri ale lui Dumnezeu?

Răspuns: Pocăinţa şi Împărtăşania sunt cele mai mari dintre toate darurile lui Dumnezeu. (Sfântul Varsanufie cel Mare).

4. Întrebare: De ce trebuie să se ferească omul duhovnicesc?

Răspuns: Nevoitorul virtuţii trebuie să se îndepărteze cu orice chip de gândurile care îi intră în minte şi îi alintă inima. Satana este foarte inventiv cu privire la faptele rele: atunci când pe oamenii, renumiţi în evlavie nu îi poate abate de la viaţa şi purtarea preţuite de ei şi nu îi poate înclina spre ceea ce voieşte el, încearcă să-i lovească prin alt mijloc. Îi laudă ca pe nişte oameni care au atins desăvârşirea, apoi îi proslăveşte ca pe nişte sfinţi şi îi fericeşte ca pe unii care au devenit deja prietenii lui Dumnezeu şi au ajuns la culmea tuturor virtuţilor. Şi, astfel, născând în ei patima mândriei, îi stârneşte la vrăjmăşie împotriva lui Dumnezeu şi, în cele din urmă, îi smulge din rădăcină ca pe o plantă. De aceea, aşa cum am zis, trebuie să ne depărtăm de gândurile pătimaşe care ne alintă mintea şi inima.

5. Întrebare: Care este cel mai important lucru pentru un creştin?

Răspuns: Cel mai important lucru este să înveţe adevărata credinţă (Sfântul Ambrozie al Mediolanului).

6. Întrebare: Cum să dobândim dreapta cugetare?

Răspuns: Începutul chipului drept al gândurilor este ascultarea şi citirea Cuvântului lui Dumnezeu şi cuvintelor Sfinţilor Părinţi (Sfântul Efrem Sirul).

7. Întrebare: Ce suntem datori să cunoaştem?

Răspuns: Toţi trebuie să cunoaştem voia lui Dumnezeu şi care fapte sunt virtuţi şi care sunt păcate. Şi cine nu face aceasta greşeşte înaintea lui Dumnezeu. De aici reiese că cel ce rămâne în întuneric şi în neştiinţă greşeşte de două ori: şi prin faptul că nu cunoaşte voia lui Dumnezeu şi prin faptul că nu foloseşte mijloacele necesare pentru a o afla şi într-adins rămâne în întuneric (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

8. Întrebare: Cum să ne întărim în Biserică?

Răspuns: Prin îndrumarea părintelui duhovnic, prin legătura permanentă cu el; prin împărtăşania deasă, prin pregătirea atentă pentru împărtăşire, prin frecventarea dumnezeieştii slujbe, prin rugăciunea de acasă, prin citirea zilnică a Evangheliei, prin citirea cărţilor cu conţinut religios, prin ţinerea sărbătorilor şi a posturilor anului bisericesc, prin prietenia şi legătura cu oamenii credincioşi.

9. Întrebare: Dumnezeu îi trimite întotdeauna pe oameni la noi?

Răspuns: Nu, uneori nu Dumnezeu, ci diavolul îi trimite la noi.

10. Întrebare: Cum să învăţăm viaţa duhovnicească?

Răspuns: Vieţuind în singurătate, mă hrănesc din Dumnezeieştile Scripturi, după poruncile Domnului, şi din tâlcuirea lor şi, de asemenea, din predaniile apostoleşti, din vieţile şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi ascult de ele; şi ceea ce este pe măsura înţelegerii mele spre a-I face pe plac lui Dumnezeu şi spre folosul meu sufletesc, transcriu şi învăţ: în aceasta constau viaţa şi suflarea mea. Vă sfătuiesc să faceţi la fel. Eu vă dau sfatul acesta spre binele sufletului, propunându-vă ceea ce pentru mine însumi socotesc a fi folositor (Sfântul Nil Sorski).

11. Întrebare: Cum trebuie să citim Sfintele Scripturi?

Răspuns: Pentru ca citirea Scripturilor să fie cu folos, trebuie: 1) înainte de citire să chemăm harul Duhului Sfânt în ajutorul nostru; 2) să citim fără grabă, repetând de câteva ori ceea ce nu înţelegem; 3) să nu avem grija de a citi mult; 4) să ne ferim de citirea cărţilor sminţitoare.

12. Întrebare: Putem învăţa viaţa duhovnicească fără a studia la şcoala duhovnicească?

Răspuns: Fericitul Ieronim, deşi nu a studiat în şcolile duhovniceşti, totuşi s-a format pe sine însuşi prin citirea duhovnicească şi prin discuţiile cu stareţii duhovniceşti şi cu oamenii religioşi experimentaţi.

13. Întrebare: Ce religii sunt considerate greşite?

Răspuns: Toate religiile care există în lume, în afară numai de cea adevărată ortodoxă, sunt greşite şi nu îl mântuiesc pe om. O religie greşită este o batjocură la adresa oamenilor. După moarte se descoperă imediat cât de trainic a fost lucrul pe care omul şi-a întemeiat nădejdea... Şi cât de cumplită şi de sfâşietoare va fi starea celui care va vedea atunci că a fost înşelat (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

14. Întrebare: De ce este important să ne îngrădim cu învăţătura acasă şi oriunde suntem?

Răspuns: Pentru că fiecare lucru din lume şi fiecare impresie datorată acelui lucru stârnesc în om anumite gânduri, simţiri şi dorinţe şi o anumită lucrare, potrivite cu acele impresii. Iată de ce trebuie să ne îngrădim astfel încât totul să ne zidească. Chiar dacă un anumit lucru nu provoacă gânduri şi simţiri rele, tot ne abate de la ceea ce este principal – mântuirea sufletului şi năzuinţa către Dumnezeu... De exemplu, cu timp în urmă, camera creştinului îl zidea pe acesta prin tot ce avea în ea. Pe pereţi se aflau foi de hârtie de diferite mărimi cu rugăciuni şi cugetări din Sfintele Scripturi; o mulţime de icoane, tabloul Înfricoşătoarei Judecăţi, fotografii ale

stareților, duhovnicilor, schimnicilor, asceților, ale mânăstirilor şi ale bisericilor.

15. Întrebare: Cum să ne călăuzim în viața duhovnicească în vremurile noastre?

Răspuns: Pentru vremurile din urmă, Sfinții Părinți propun să avem călăuză mai mult Sfânta Scriptură şi scrierile patristice, fără să respingem, însă, sfătuirea prudentă cu părinții şi frații contemporani, având în acelaşi timp în gânduri şi în simțiri duhul smereniei şi al pocăinței. Aceasta este lucrarea dăruită de Dumnezeu vremurilor noastre şi noi suntem datori să ne folosim cu evlavie de darul lui Dumnezeu, dat nouă spre mântuire (Sfântul Ignatie Briancianinov).

16. Întrebare: În ce caz sunt ostenelile exterioare fără folos?

Răspuns: Nu există nici un folos din nici o osteneală exterioară dacă nu ştim ca prin osteneli să ajungem la bunătatea lăuntrică.

17. Întrebare: De ce trebuie să citim Psaltirea?

Răspuns: Nu neglijați psalmii, deoarece ei alungă din suflet duhurile viclene şi sădesc în el Sfântul Duh.

18. Întrebare: De ce anume trebuie să fie condusă viața creştinului?

Răspuns: Viața creştinului trebuie să fie condusă de conştiință şi rațiune, adică de chibzuință alături de sfatul celor pricepuți. Diavolul izbândeşte

atunci când oamenii se încred în rațiunea lor, în chibzuința lor şi nu cer sfatul duhovnicului.

19. Întrebare: Cum trebuie să petrecem zilele postului?

Răspuns: În timpul postului trebuie să ne îndepărtăm de deşertăciunea lumească pentru a cugeta la păcatele noastre, a plânge înaintea lui Dumnezeu şi a pregăti o spovedanie curată din inimă, care ne curăţeşte de păcate. Zilele de post trebuie să le dedicăm postului, mersului la biserica lui Dumnezeu, citirii Cuvântului lui Dumnezeu şi faptelor de milostenie: să-i vizităm pe cei bolnavi, pe cei săraci şi necăjiți pentru a-i ajuta.

20. Întrebare: Ce cere Dumnezeu de la om?

Răspuns: Din întreaga Scriptură văd că ceea ce cere Dumnezeu de la om este adunat în următoarele: să se smerească înaintea aproapelui în toate, să-şi lepede dorințele lui păcătoase, să-L roage neîncetat pe Dumnezeu să-l miluiască şi El să-i dea mână de ajutor (Sfântul Simeon Noul Teolog).

21. Întrebare: Ce înseamnă să te depărtezi de lume?

Răspuns: Să te depărtezi de lume înseamnă să părăseşti năravurile, obiceiurile, regulile, deprinderile şi cerințele care sunt întru totul potrivnice Duhului lui Hristos.

22. Întrebare: Cum să recunoaştem atracția pătimaşă față de un lucru?

Răspuns: În om există atracție păcătoasă față de un lucru atunci când: se uită cu plăcere la el, se supără pe ceilalți și se ceartă din cauza lui, iar atunci când îl pierde, se întristează pentru el.

23. *Întrebare: Din ce pricină există uneori gânduri hulitoare împotriva lui Dumnezeu, a Maicii Domnului, a sfintelor icoane și a Sfintelor Taine?*

Răspuns: Să încetăm să-l judecăm și să-l osândim pe aproapele și nu ne vom mai teme de gândurile hulitoare. Nimeni nu trebuie să creadă că el este vinovat de gândurile hulitoare dacă nu le voiește și nu consimte la ele, ci trebuie să le atribuie diavolilor. Străduiește-te să nu le acorzi nici o atenție (Sfântul Ioan Scărarul).

24. *Întrebare: Prin ce fapte se dobândește bunăvoința lui Dumnezeu?*

Răspuns: Există cinci fapte, cu ajutorul cărora se dobândește bunăvoința lui Dumnezeu. Prima este rugăciunea curată, a doua – citirea Psaltirii, a treia – citirea Dumnezeieștilor Scripturi, a patra – pomenirea cu zdrobire de inimă a păcatelor noastre, a morții și a Înfricoșătoarei Judecăți, iar a cincea – rucodelia (Monahul Evagrie).

25. *Întrebare: Care este folosul rugăciunii lui Iisus?*

Răspuns: Rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă", săvârșită permanent în inimă, usucă desfrâul, potolește furia, alungă mânia, înlătură tristețea, îndepărtează obrăznicia, nimicește melancolia,

alungă lenea, luminează mintea, naște zdrobirea de inimă și aduce lacrimile.

26. *Întrebare: Cum trebuie să-i cinstim pe preoți?*

Răspuns: Pe preoți trebuie să-i cinstim mai mult ca pe părinți. „Știți voi – întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur – cine este preotul?". Și răspunde: „Este Îngerul Domnului". Tocmai de aceea trebuie să-i cinstim pe păstori, spune el, mai mult decât pe părinți, căci ei sunt slujitorii lui Hristos pe pământ și cine îi cinstește, acela Îl cinstește pe Hristos.

27. *Întrebare: Care sunt păcatele împotriva Duhului Sfânt?*

Răspuns: Păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt următoarele: 1) nădejdea prea mare în mila lui Dumnezeu; 2) deznădejdea cu privire la mântuirea noastră; 3) împotrivirea clară față de adevăr și lepădarea de credința ortodoxă; 4) invidia cu privire la acele bunuri duhovnicești pe care le dobândește aproapele de la Dumnezeu; 5) aflarea în păcate și stăruința în răutate; 6) nepăsarea față de pocăință până la sfârșitul acestei vieți.

28. *Întrebare: Cu cine nu trebuie să avem prietenie?*

Răspuns: Să nu legi prietenie și să nu ai legătură cu vrăjmașii Bisericii lui Hristos, cu ereticii, cu schismaticii, cu cei care nu țin sfintele posturi. Trebuie să fugi de acei oameni care nu se tem de

Dumnezeu şi nu Îl cinstesc (Cuviosul Serafim de Sarov).

29. Întrebare: Prin ce se întăreşte credinţa?

Răspuns: Ascultă Cuvântul lui Dumnezeu, predicile şi învăţăturile, citeşte Cuvântul lui Dumnezeu, pe Sfinţii Părinţi şi cărţile stareţilor, caută şi întreabă, discută şi intră în legătură cu cei credincioşi, bogaţi în credinţă; roagă-te, strigă către Dumnezeu să-ţi dea credinţă, vieţuieşte potrivit credinţei şi spovedeşte-te şi împărtăşeşte-te cu Sfintele Taine mai des (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

30. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de aproapele?

Răspuns: Pune-l întotdeauna pe aproapele în locul tău, iar pe tine – în locul aproapelui.

31. Întrebare: Ce este important în viaţa duhovnicească?

Răspuns: Străduieşte-te ca toată viaţa să ai un părinte duhovnic, să-i destăinui fiecare păcat şi gând şi să te bucuri de sfaturile şi de învăţăturile lui. „Mântuirea – spune Înţeleptul Solomon – constă în mult sfat, iar bărbatul fără sfat îşi este sieşi vrăjmaş".

32. Întrebare: Prin ce Îi putem fi cel mai mult bineplăcuţi lui Dumnezeu?

Răspuns: Prin nimic nu Îi putem fi aşa de bineplăcuţi lui Dumnezeu decât prin suferinţele şi lipsurile trupeşti, îndurate pentru El; şi prin nimic nu

putem atrage atât de mult iubirea Lui de oameni ca prin lacrimi.

33. Întrebare: Cum să luptăm cu patimile?

Răspuns: Creştinul trebuie să se străduiască să facă ceea ce este potrivnic patimilor, de exemplu: patima te obligă să te împotriveşti, dar tu te sileşti să taci; patima te obligă să te îmbuibi, dar tu nu-ţi dai voie să te saturi şi aşa mai departe.

34. Întrebare: Cum să privim prăznuirea sărbătorilor?

Răspuns: Domnul spune în Biblie: „Sărbătorile voastre le urăşte sufletul Meu", adică sărbătorile care sunt celebrate prin beţie, ospeţe, îmbuibare şi aşa mai departe. În general, în zilele de sărbătoare (care nu sunt prăznuite duhovniceşte) se risipeşte ceea ce s-a adunat în zilele de trudă.

35. Întrebare: Cum să scăpăm de ispite?

Răspuns:

1. Să nu ne uităm la ceea ce fac oamenii, oricine ar fi ei, ci să ascultăm şi să fim atenţi la ceea ce ne învaţă Cuvântul lui Dumnezeu.

2. Să urmăm viaţa Mântuitorului şi a Sfinţilor Lui.

3. Să întoarcem auzul şi ochii de la cele nefolositoare, căci prin ele, ca prin nişte uşi, intră în inimă tot răul.

36. Întrebare: Cum să-l învăţăm pe copil frica de Dumnezeu?

Răspuns:

1. Să-l deprindem pe copil să se închine până la pământ înaintea Sfintei Cruci şi a sfintelor icoane şi să le sărute.

2. Să-l ducem mai des la biserica lui Dumnezeu.

3. Cu mâna lui: să pună lumânări înaintea icoanelor, să dea pomelnice, să dea milostenie, să lase bănuţi în cutia săracilor.

4. Să se împărtăşească des cu Sfintele lui Hristos Taine.

5. Să-i dăm prescură şi aghiasmă înainte de mâncare.

6. Să-l învăţăm rugăciuni.

7. Să-l ducem să-l binecuvânteze preotul.

8. Să-l deprindem cu cântarea şi citirea acasă.

9. În prezenţa copilului să purtăm discuţii duhovniceşti despre Dumnezeu şi mântuirea sufletului.

10. Să-l deprindem să-şi împartă dulciurile, chiar şi bucata lui de pâine cu fraţii, cu surorile şi cu alte persoane străine.

37. Întrebare: Cum este mai bine să-i pedepsim pe copii?

Răspuns: Nu trebuie să-i supunem pe copii nici mustrărilor, nici pedepselor mâniindu-ne şi rostind cuvinte urâte, pentru ca prin aceste metode să nu-i facem să creadă că ei îndură pedepse numai pentru că părinţii lor se află într-o stare de nelinişte.

38. Întrebare: Cum să-i învăţăm pe copii cele dumnezeieşti?

Răspuns: Pe copii trebuie să-i învăţăm Evanghelia cu blândeţe sub forma povestirilor şi astfel să semănăm în inimile lor Cuvântul lui Dumnezeu.

39. Întrebare: Ce este important în osteneli?

Răspuns: Ce folos au ostenelile noastre: postul, citirea Sfintelor Scripturi şi celelalte dacă nu învăţăm să ne smerim, să iertăm ocările, să-i iubim pe vrăjmaşi, să ne rugăm pentru cei ce ne ocărăsc?!

40. Întrebare: Cum să folosim timpul spre mântuirea sufletului?

Răspuns: Timpul este un dar preţios al lui Dumnezeu, pentru care la Înfricoşătoarea Judecată ni se va cere socoteală. El este folosit spre mântuire atunci când omul îşi petrece timpul: 1) în rugăciune, în convorbire cu Dumnezeu; 2) în citirea Cuvântului lui Dumnezeu; 3) în mersul la biserica lui Dumnezeu; 4) în discuţii duhovniceşti; 5) în cugetarea la viaţa Mântuitorului Iisus Hristos, la moarte, la Înfricoşătoarea Judecată, la chinurile veşnice şi la fericirea veşnică; 6) în lucrarea faptelor bune şi a ostenelilor. Petrecerea vătămătoare de suflet a timpului constă în discuţii şi ocupaţii deşarte, în jocuri (de cărţi, loto) şi în alte distracţii, în beţie, în citirea cărţilor deşarte, în îmbuibare, în plăceri păcătoase, mai ales la spectacole smintitoare.

41. Întrebare: Cum să luptăm cu gândurile păcătoase?

Răspuns: Cea mai puternică armă împotriva tuturor gândurilor păcătoase este rugăciunea, mai ales rugăciunea lui Iisus. Totuşi există şi alte mijloace de luptă. Împotriva gândurilor de slavă deşartă şi înfumurare, trebuie să ne amintim că trupul nostru va putrezi; împotriva mândriei - să ne aducem aminte că numai mândria mănâncă toate faptele bune; împotriva pomenirii răului - să ne rugăm pentru vrăjmaşi; împotriva osândirii - să ne mustrăm din pricina mândriei, să ne amintim păcatele noastre şi să ne rugăm ca Domnul să-l îndrepte pe cel căzut în păcat şi să-l miluiască; împotriva gândurilor hulitoare - să nu acordăm atenţie hulei şi să o atribuim diavolilor, să o mărturisim (în general) la spovedanie, să citim o rugăciune pentru cel împotriva căruia este hula; împotriva gândurilor deşarte - să citim Sfânta Scriptură şi să cugetăm la Dumnezeu şi la cele dumnezeieşti; împotriva gândurilor desfrânate - să pomenim Înfricoşătoarea Judecată, chinurile veşnice.

42. Întrebare: Căror stareţi, părinţi duhovnici să le cerem sfaturi?

Răspuns: Mare şi mântuitor lucru este să cerem sfatul stareţilor, dar în acelaşi timp Sfântul Antonie cel Mare ne-a sfătuit să ne încredinţăm de dreapta judecată şi de priceperea stareţului şi abia atunci să ne încredem în cuvântul lui şi să primim fără cârtire sfaturile lui. Semnul după care putem recunoaşte aceste lucruri este acordul dintre cuvântul lui şi Cuvântul lui Dumnezeu, aşa cum a fost tâlcuit de Sfinţii Părinţi.

43. Întrebare: Ce înseamnă a fi neglijent din punct de vedere duhovnicesc?

Răspuns: La această întrebare ne răspunde Arhiepiscopul Arsenie. Acest lucru înseamnă a te ruga cu lene, a nu fi atent la inima ta, a nu plânge pentru păcate, a nu lucra împotriva gândurilor şi simţămintelor rele.

44. Întrebare: Ce sunt atenţia, vioiciunea şi trezvia?

Răspuns: Cel ce este închis în inimă este concentrat, iar cel ce este concentrat se află în inimă. În jurul conştiinţei, în inimă, trebuie să se adune toate puterile: şi mintea, şi voinţa, şi sentimentul. Concentrarea minţii în inimă este atenţia, concentrarea voinţei în inimă este vioiciunea, concentrarea simţirii în inimă este trezvia. Atenţia, vioiciunea şi trezvia sunt cele trei lucrări lăuntrice prin care se săvârşeşte concentrarea sinelui şi lucrează viaţa lăuntrică. Cine le are pe ele, acela se află înlăuntrul său (Sfântul Teofan Zăvorâtul). Concentrarea îi dă posibilitatea de a vedea în inimă gândurile, dorinţele, patimile şi sentimentele.

45. Întrebare: Cum este mai bine să citim cărţile dumnezeieşti?

Răspuns: Bun lucru este să ascultăm şi să citim cele dumnezeieşti, mai bun este convorbirea duhovnicească şi mai bun este cuvântul celui priceput. Mai roditor este Cuvântul lui Dumnezeu, iar după el - scrierile Părinţilor şi Vieţile Sfinţilor.

Vieţile Sfinţilor sunt bune pentru începători; scrierile Părinţilor – pentru cei avansaţi; iar cuvântul lui Dumnezeu (Biblia) – pentru cei desăvârşiţi. Înainte de citire să-ţi goleşti sufletul de toate şi să te îndrepţi în rugăciune către Dumnezeu. Să urmăreşti cu atenţie cele citite şi să le aşezi în inimă. Dacă ceva nu a ajuns în inimă, să stărui până când ajunge. Trebuie să citeşti foarte încet. Să întrerupi citirea atunci când sufletul nu mai voieşte să se hrănească prin citit – înseamnă că s-a săturat. Dacă sufletul este uimit de un text, rămâi la el şi nu citi mai departe. Cel mai bun timp pentru Cuvântul lui Dumnezeu este dimineaţa, pentru Vieţile Sfinţilor – după masă, iar pentru Sfinţii Părinţi – nu cu mult înainte de culcare. Există anumite texte ale Sfintei Scripturi care aprind duhul, lucrează asupra inimii şi provoacă zdrobire de inimă şi lacrimi. De aceea, asemenea texte trebuie notate şi păstrate, în caz de nevoie, pentru trezirea duhului.

46. Întrebare: Ce este mai presus – a cheltui bani pentru Biserică sau a răbda să fii furat?

Răspuns: Este la fel de bine şi să-ţi cheltui mijloacele materiale pentru împodobirea bisericilor şi să înduri pierderile, mulţumind (pentru toate) lui Dumnezeu, Proniatorului mântuirii noastre.

47. Întrebare: Care lacrimi sunt mântuitoare?

Răspuns: Lacrimile datorate supărării, jignirii nu sunt folositoare, însă cele vărsate pentru faptul că sunt leneş, că mă supăr, că nu am dragoste adevărată

pentru Dumnezeu sunt folositoare şi pentru ele trebuie să mă rog, ca Domnul să mi le dăruiască.

48. Întrebare: Care sunt cele două patimi cu deosebire dăunătoare sufletului?

Răspuns: Toate patimile sunt rele şi dăunătoare sufletului, dar cele mai cumplite şi mai dăunătoare sunt îndreptăţirea de sine şi iubirea pentru certuri; tocmai de aceea diavolul ne sileşte să îi contrazicem pe ceilalţi spre a ne îndreptăţi pe noi, căci ştie că, dacă vom îndura şi nu ne vom îndreptăţi, vom fi îndreptăţiţi de Dumnezeu (Arhimandritul Teofan Novoezerski).

49. Întrebare: Care este lucrul cel mai bun pentru liniştea sufletului?

Răspuns: Încercând multe în viaţă, nu am găsit nimic mai bun pentru pacea şi liniştea sufletului meu decât folosirea cu măsură a hranei, şederea într-un singur loc şi îndeletnicirea sârguincioasă cu Cuvântul lui Dumnezeu (Ieroschimonahul Ştefan).

50. Întrebare: Ce Îi place lui Dumnezeu?

Răspuns: Lui Dumnezeu Îi place purtarea blândă faţă de oameni, alinarea celui supărat, apărarea celui asuprit, întoarcerea ochilor de la lucrurile rele, împotrivirea faţă de gândurile rele, silirea spre rugăciune (Arhimandritul Teofan Novoezerski).

51. Întrebare: Care sunt „groparii tinereţii"?

Răspuns: Groparii tinereții sunt șapte: necredința în Dumnezeu, beția, desfrâul, mânia, necinstirea părinților, tovărășia cea rea și trândăvia.

52. Întrebare: Când devine rugăciunea păcat?

Răspuns: Este păcat a te ruga lui Dumnezeu fără frică, atenție și evlavie, a te ruga cu limba, iar cu mintea a purta discuții cu diavolii.

53. Întrebare: Cum să sporim iubirea pentru Hristos?

Răspuns: Cel mai mult întărește și sporește iubirea noastră pentru Hristos cugetarea sinceră la patimile lui Hristos. Pentru aceasta este bine ca în fiecare zi de dimineață să alegem una dintre pătimirile lui Hristos, să cugetăm temeinic la ea și să o pomenim mai des în cursul zilei. Datorită acestui lucru vom dobândi darul răbdării, al blândeții și al iubirii pentru Hristos.

54. Întrebare: Ce vor de la noi oamenii lumești?

Răspuns: Oamenii care trăiesc în duhul veacului acestuia desfrânat și sunt necredincioși stăruie ca noi, în locul voii lui Dumnezeu, să facem voia lor și vor să ne atragă de la Împărăția lui Dumnezeu.

55. Întrebare: Care sunt piedicile în rugăciune?

Răspuns: În rugăciune sunt multe piedici: somnul, tristețea, îngreuierea trupului, împrăștierea gândurilor, nerăbdarea, istovirea, revolta diavolilor.

56. Întrebare: Deseori suntem sfătuiți să mâncăm mai mult, cum să ne raportăm la aceste sfaturi?

Răspuns: Nu ascultați sfaturile oamenilor care-și fac voia lor și care s-au făcut robii pântecelui și ai patimilor trupești. În general, să vă temeți de sfaturile rele mai mult decât de vrăjmași (Sfântul Efrem Sirul).

57. Întrebare: Cum se explică lucrarea firii lui Adam?

Răspuns: Creștinul trebuie să se împotrivească firii păcătoase a lui Adam. Sfântul Efrem Sirul spune în învățătura sa: firea lui Adam este așa – eu nu vreau să învăț, dar pe alții sunt bucuros să-i învăț; nu vreau să mă supun, dar îmi place să-i supun pe alții; nu vreau să muncesc, dar îmi place să-i pun pe alții la muncă; nu vreau să acord altora cinste, dar doresc să fiu cinstit de ei; nu îndur mustrările, dar îmi place să mustru; nu vreau să fiu umilit, dar îmi place să umilesc. Sunt înțelept ca să dau sfaturi, dar nu ca să le împlinesc eu însumi; ce trebuie să fac – aceea spun, iar ceea ce nu trebuie nici să spun – aceea fac. Dacă fratele meu greșește, cu plăcere îl dau în vileag, iar dacă greșesc eu, nu primesc cu plăcere mustrarea.

58. Întrebare: De ce trebuie să evităm legătura cu oamenii lumești?

Răspuns: Nu trebuie să avem legătură cu cei ce disprețuiesc frica de Dumnezeu, deoarece ei nu spun nimic folositor, nu fac nimic pentru Domnul și nu vorbesc nici despre virtuți, nici despre evlavie, nici

despre curăție. Vorbele lor sunt o cursă a morții; sfatul lor este prăpastia iadului, iar legătura cu ei este pagubă sufletească (Sfântul Efrem Sirul).

59. Întrebare: Cum trebuie să-i salutăm pe oameni?

Răspuns: Nu trebuie să așteptăm să ne salute ei mai întâi și abia după aceea să le răspundem la salut. Acesta este semnul unei minți îngâmfate și nechibzuite. Dimpotrivă, să fim întotdeauna primii care-l salută și pe prieten, și pe dușman.

60. Întrebare: La ce trebuie să acordăm de obicei atenție în timpul nevoințelor?

Răspuns: Cel mai puțin să vă opriți atenția la nevoințele exterioare (de exemplu: la post, metanii, dormitul pe loc tare și așa mai departe). Deși ele sunt necesare, totuși sunt numai ajutătoare. Clădirea se zidește cu ajutorul lor, însă ele nu sunt clădirea. Clădirea se află în inimă. Lucrărilor inimii să le acordați atenția voastră (adică să nu vă supărați, să nu osândiți, să iertați, să respingeți gândurile hulitoare și dorințele păcătoase și așa mai departe).

61. Întrebare: Cum să viețuim dacă nu avem îndrumător?

Răspuns: Adevăr grăiește N. când spune că astăzi nu mai sunt îndrumători adevărați. Cu toate acestea, nu trebuie să rămânem numai cu Scriptura și cu învățăturile Părinților. Este nevoie de dialog! Starețul Paisie a hotărât așa: doi sau trei oameni cu aceleași idei alcătuiesc o comunitate și se întreabă

unul pe celălalt, ducându-și viața în ascultare reciprocă, cu frică de Dumnezeu și rugăciune (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

62. Întrebare: Cum trebuie să fie milostenia?

Răspuns: Creștinul poate da milostenie și ajutor nu numai din punct de vedere material, ci și prin cunoștințele, osteneala, sfatul și celelalte ale sale (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

63. Întrebare: Cum este mai bine să-i întrebăm pe stareți, pe unul singur sau pe mai mulți?

Răspuns: Niciodată nu trebuie să întrebăm diferiți îndrumători despre unul și același lucru și nici să-l întrebăm iarăși pe același îndrumător, deoarece numai primul răspuns vine de la Domnul, iar al doilea vine din chibzuința omenească a starețului... Fiecare dintre cei care cer sfaturi își însușește duhul smereniei și prin acesta Îl urmează pe Hristos.

64. Întrebare: Ce este meditația dumnezeiască?

Răspuns: Meditația dumnezeiască este ținerea în minte a unui adevăr: a întrupării, a morții pe cruce, a învierii, a atotprezenței lui Dumnezeu și așa mai departe, fără nici o îndrumare a minții (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

65. Întrebare: Căror îndrumători trebuie să le cerem sfatul?

Răspuns: Sfântul Petru Damaschin spune despre sine: „Mult rău am căpătat de la sfetnicii

nepricepuţi". De aceea este foarte bine să întrebăm despre toate, dar pe cei pricepuţi, iar pè cei nepricepuţi este primejdios să-i întrebăm, deoarece ei nu au chibzuinţă.

66. Întrebare: Cum să ni-L închipuim pe Dumnezeu? În cer, în noi înşine sau mai cum?

Răspuns: Nicicum. Dobândiţi obiceiul de a stărui în convingerea că Dumnezeu este pretutindeni şi, prin urmare, şi în voi, şi vede toate ascunzişurile voastre şi în această convingere rămâneţi cu evlavie înaintea lui Dumnezeu, Celui nevăzut, fără să vi-L închipuiţi în vreun fel. Şi rugaţi-vă ca Dumnezeu Însuşi să vă înveţe acest lucru (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

67. Întrebare: Care este principala jertfă înaintea lui Dumnezeu?

Răspuns: Principala jertfă înaintea lui Dumnezeu este duhul umilit. Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.

68. Întrebare: Ce trebuie să ştim despre discuţii?

Răspuns: În discuţii trebuie să fim foarte precauţi: în ce duh şi în ce direcţie urmează să vorbim, în ce moment şi ce anume şi cu ce scop... Cel căruia îi place să vorbească trebuie să ţină minte toate acestea.

69. Întrebare: Ce este buna credinţă?

Răspuns: Prin buna credinţă trebuie să înţelegem ortodoxia unită cu viaţa după poruncile lui Dumnezeu.

70. Întrebare: Ce păcate sunt socotite de moarte?

Răspuns: Păcatele de moarte sunt – erezia, schisma, hula împotriva lui Dumnezeu, lepădarea de credinţă, vrăjitoria, deznădejdea, sinuciderea, desfrâul, beţia, furtul celor sfinte, omuciderea, jaful, hoţia şi orice asuprire crudă şi inumană. Păcatul de moarte al unui ortodox care nu s-a vindecat prin pocăinţa cuvenită îl supune pe cel ce a greşit chinului veşnic (Sfântul Ignatie Briancianinov).

71. Întrebare: Ce trebuie să facem şi ce să nu facem în ziua de Duminică?

Răspuns: Sfântul Cosma îi învăţa pe creştini ca în zilele de duminică să nu facă negustorie, să nu meargă la bazar, să nu lucreze, de asemenea să nu meargă după smochine sau ciuperci, să nu vâneze, să nu prindă peşte, ci să meargă la biserică şi acolo să asculte sfânta slujbă şi Cuvântul lui Dumnezeu.

72. Întrebare: Cum trebuie să tâlcuim Sfânta Scriptură?

Răspuns: Să nu îndrăzneşti să tâlcuieşti singur Evanghelia, nici celelalte cărţi ale Sfintei Scripturi. Sfântul Duh le-a tâlcuit prin Sfinţii Părinţi... Şi Cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul mântuirii, pentru tâlcuitorii lui cei îndrăzneţi este lovitură de moarte,

sabie cu două tăişuri, prin care ei singuri se osândesc la veşnica pieire (Sfântul Ignatie Briancianinov).

73. Întrebare: Care este cel mai puternic mijloc de luptă împotriva păcatului?

Răspuns: Nici o nevoinţă nu izgoneşte păcatul atât de repede, cu atâta uşurinţă şi putere ca spovedania deasă.

74. Întrebare: Ce trebuie să păzim ca să evităm păcatul?

Răspuns: Mintea – de gândurile rele, urâte şi deşarte; privirea – de încântătoarele lucruri lumeşti. Inima – de dorinţele şi pornirile rele. Auzul – de discuţiile deşarte şi comice, dar cel mai mult de cele clevetitoare la adresa aproapelui. Limba – de osândire şi cârtire. Stomacul – de patima îmbuibării şi de consumul excesiv de vin. Şi pe tine tot – de trândăvie.

75. Întrebare: Trebuie să fim sinceri cu toţi?

Răspuns: Este cu neputinţă să fim sinceri cu desăvârşire înaintea tuturor şi în toate, este imposibil să vorbim cu fiecare despre toate lucrurile, unele trebuie să le trecem sub tăcere, să le tăinuim.

76. Întrebare: Ce este mărinimia?

Răspuns: Mărinimia este starea pe care o avem atunci când, în mijlocul nenorocirilor care ne lovesc, nu ne tulburăm, nu ne descurajăm şi le îndurăm fără să ne mâhnim, fără să cârtim, lăsându-ne în voia lui Dumnezeu.

77. Întrebare: Cum să dobândim bunătatea inimii?

Răspuns: Dacă omul nu va lua seama la viciile aproapelui, atunci cu ajutorul lui Dumnezeu se va naşte în el bunătatea inimii, prin care Îi va fi bineplăcut lui Dumnezeu (Avva Dorotei).

78. Întrebare: Ce este adâncirea în sine (retragerea înlăuntrul nostru)?

Răspuns: Adâncirea în sine este principala virtute necesară pentru a nu fi atraşi de influenţa lumii, pentru a-i îngrădi acesteia posibilitatea de a ne stârni patimile – aceasta este lepădarea de lume (Sfântul Isaac Sirul).

79. Întrebare: Ce este important la lucru?

Răspuns: Când lucraţi, fiţi atenţi la duhul cu care se săvârşeşte lucrul (cu cârtire sau cu mânie, cu nemulţumire, cu vorbire deşartă, cu gânduri murdare sau cu rugăciune şi cu gândul la Dumnezeu şi aşa mai departe).

80. Întrebare: Ce rugăciune nu îi place duhului celui rău?

Răspuns: Diavolul, văzând cum prin lucrarea minţii cineva izbândeşte cu desăvârşire în poruncile lui Hristos, depune toate eforturile pentru a distruge toate cărţile despre rugăciunea lui Iisus şi prin oameni netrebnici să întrerupă îndeletnicirea cu lucrarea minţii (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

81. Întrebare: Cum să ne purtăm cu aproapele?

Răspuns: Să saluți cu plăcere, să răspunzi cu seninătate, să fii binevoitor cu toți, amabil, să nu începi să te lauzi pe tine însuți, să nu îi obligi nici pe ceilalți să vorbească despre tine, să nu accepți cuvintele necuviincioase și, pe cât se poate, să-ți ascunzi superioritatea, iar cu privire la păcate să te învinuiești singur pe tine însuți și să nu aștepți să te dea ceilalți în vileag. Să nu fii grosolan în mustrări, să nu mustri imediat și cu pornire pătimașă, să nu-l osândești pe celălalt pentru ceva puțin important ca și cum tu ai fi drept. Pe cât se străduiesc ceilalți să fie proslăviți, pe atât să depui eforturi să nu fii proslăvit de oameni (Sfântul Vasile cel Mare).

82. Întrebare: Ce fericire îi așteaptă în viața viitoare pe oamenii binecredincioși?

Răspuns: Dacă cineva va cuprinde cu cuvântul și va uni într-un întreg toată fericirea oamenilor din momentul existenței lor și până în prezent, va afla că ea nu egalează nici cea mai mică parte din bunurile vieții viitoare (Sfântul Vasile cel Mare).

83. Întrebare: Cum să-i slujim sufletului aproapelui?

Răspuns: Nu trupului, ci sufletului aproapelui să-i slujești: povățuiește-l, dă-i sfaturi, arată-i o carte bună, alină-l și întărește-l (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

84. Întrebare: Care este cel mai important lucru pentru un creștin?

Răspuns: Este grija pentru mântuirea celorlalți. La mântuirea lor, creștinul contribuie cu rugăciunea

pentru mântuire, cu făurirea mântuirii: și cu cuvântul, și cu privirea, și cu faptele, cu faptul de a nu ispiti, de a îndruma, de a povățui și de a întări mai ales prin răspândirea Dumnezeieștilor Scripturi (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

85. Întrebare: Care sunt dezavantajele căsătoriei dintre un creștin și un necredincios?

Răspuns: Tertulian, enumerând dezavantajele căsătoriei dintre o persoană creștină și un păgân, a spus: „Unde este pomenirea despre Dumnezeu? Unde este chemarea lui Hristos? Unde este hrănirea credinței prin citirea Scripturii? Unde este adăparea duhului? Unde este proslăvirea lui Dumnezeu?"

86. Întrebare: Ce nu trebuie să avem în casă?

Răspuns: Pe cel ce se nevoiește îl ajută mult faptul de a nu avea în cameră nimic care să-i provoace gânduri și sentimente potrivnice lui Dumnezeu, căci numai atunci este în afara primejdiei de a duce luptă dublă, lăuntrică și exterioară (Sfântul Nil Sinaitul).

87. Întrebare: În caz de nevoie putem scurta pravila noastră de rugăciune?

Răspuns: În caz de mare nevoie îți poți scurta pravila, anume când pentru Dumnezeu îi slujești aproapelui (Starețul Nazarie de la Valaam).

88. Întrebare: De ce nu ne temem de chinurile viitoare?

Răspuns: Nu ne temem de chinul veşnic al gheenei pentru că nu ne gândim la el, nu pătrundem cu mintea în esenţa lui, nu ne străduim să ajungem la ea prin osteneală, deşi auzim şi citim deseori despre chinul cel veşnic.

89. Întrebare: Cum ne furăm timpul?

Răspuns: Ne furăm timpul prin faptul că nu facem nimic, prin vorbăria deşartă, prin curiozitate, prin visarea fără scop, prin mult somn. Închipuiţi-vă cât bine am face dacă nu ne-am petrece timpul fără folos! Nu vă furaţi singuri timpul care vă este dat pentru mântuirea sufletului!

90. Întrebare: În ce constă unirea părintelui duhovnic cu fiul său duhovnicesc?

Răspuns: Tot ceea ce se întâmplă între părinte şi fiii lui duhovniceşti trebuie să rămână o taină, egală cu spovedania, altfel vrăjmaşul destramă unirea lor duhovnicească în Domnul.

91. Întrebare: Ce este lumea?

Răspuns: Cuvântul „lume" înseamnă oamenii care sunt porniţi cu vrăjmăşie împotriva a tot ceea ce este dumnezeiesc şi religios; de aici, prin cuvintele „lume", „lumesc" se înţelege tot ceea ce este păcătos şi este urzit împotriva noastră de vrăjmaşul mântuirii: păcatele, viciile, patimile.

92. Întrebare: Profesiile sunt deşarte sau nu?

Răspuns: Profesiile nu sunt deşertăciuni: sunt lucrurile lui Dumnezeu. Numai să le împliniţi

întotdeauna pentru Domnul, nu pentru altceva. Aceeaşi datorie o aveţi şi cu privire la viaţa de familie... A o împlini nu este deşertăciune. Numai să faceţi aceste lucruri cu conştiinţa că împliniţi voia lui Dumnezeu. Deşertăciunea înseamnă faptele săvârşite spre satisfacerea patimilor, care nu sunt necesare şi sunt fără folos (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

93. Întrebare: Cum îl influenţează pe om o întâlnire?

Răspuns: Chiar şi cea mai mică apropiere de un alt om lasă o urmă, adică ori dobândeşti folos, ori vătămare pentru suflet.

94. Întrebare: De ce trebuie să ne rugăm neîncetat?

Răspuns: Trebuie să ne rugăm neîncetat ca să nu intre vreun gând păcătos în mintea noastră şi, ocupând-o cu ceva anume, să ne despartă de Dumnezeu.

95. Întrebare: Daţi-ne un exemplu de păstrare a gândurilor păcătoase!

Răspuns: Cuviosul Teodor i-a spus monahului Amais: „Pentru ce îţi închipui uneori în inima ta femei desfrânate şi le îmbrăţişezi în gând, iar alteori îţi închipui că dormi cu o soţie? Prin aceste gânduri îţi întinezi tot trupul tău. Pentru ce visezi că te lupţi şi că în luptă devii biruitor şi primeşti aur de la conducători? Pentru ce te îndeletniceşti, în general, cu gânduri potrivnice unui creştin? (Monahul a fost alungat şi a intrat diavolul în el).

96. Întrebare: Cum este posibil să ne căim pentru păcate şi să postim fără chibzuinţă?

Răspuns: Cunosc mulţi oameni care plâng pentru păcatele lor, dar nu fac nimic bun. Postesc, dar în acelaşi timp sunt însetaţi de bani, ca şi cămătarii; se lasă în voia mâniei, ca fiarele sălbatice, şi le place să-l vorbească pe aproapele mai mult de rău decât de bine. Aceasta nu este pocăinţă. Dacă postim şi în acelaşi timp întreţinem în noi mândria, răutatea, dacă îl devorăm pe aproapele cu clevetirea, nu numai că nu dobândim folos, ci, dimpotrivă, ne facem nouă rău (Sfântul Ioan Gură de Aur).

97. Întrebare: Ce rău poate provoca sufletului ascultarea muzicii şi a cântecelor?

Răspuns: Cântecele lumeşti pot provoca multe daune, multă corupţie şi alte rele, căci tot ceea ce este rău şi imoral în ele, pătrunzând în suflet, îl slăbeşte şi îl corupe. Acolo unde se cântă cântece ruşinoase, se strâng demonii; şi, dimpotrivă, acolo unde se cântă cântări duhovniceşti, coboară harul Sfântului Duh, care sfinţeşte şi gurile, şi sufletele celor ce cântă (Sfântul Ioan Gură de Aur).

98. Întrebare: Prin ce se arată dragostea faţă de Dumnezeu?

Răspuns: Dragostea faţă de Dumnezeu se arată prin rugăciune, prin mersul la biserică, prin împărtăşirea deasă (după pregătire) cu Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos, prin desfătarea

adusă de citirea sau ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu şi prin viaţa creştinească plină de virtuţi.

99. Întrebare: Întotdeauna trebuie să împlinim dorinţele aproapelui?

Răspuns: Din dragoste pentru aproapele nu trebuie să facem ceea ce cer poftele lui, patimile lui nelegiuite şi deprinderile lui păcătoase. La fel şi conducătorii, sub pretextul dragostei, nu trebuie să dea dovadă faţă de supuşi de duioşie excesivă şi de prea mare îngăduinţă (Episcopul Iacov din Nijegorod).

100. Întrebare: Cum trebuie să ne căim pentru păcate?

Răspuns: Şi pentru a ne căi de păcatele noastre este nevoie de înţelepciune. Există şi o căinţă păcătoasă pentru păcatele noastre. Atunci când eşti ocupat mai mult de păcatele tale decât de Dumnezeu, greşeşti (Episcopul Iacov din Nijegorod).

101. Întrebare: Ce lege trebuie să existe cu privire la cărţile religioase?

Răspuns: Legea cu privire la cărţile religioase este următoarea: orice scriere şi învăţătură despre nevoinţe, care nu au temeiul în scrierile Sfinţilor Părinţi, să nu fie recunoscute, oricât de frumos ar fi scrise.

102. Întrebare: Ce cere Dumnezeu de la om?

Răspuns: Dumnezeu cere ca omul să-şi spovedească întotdeauna păcatele, să aibă în acelaşi

timp umilință, cuget smerit şi să nu-i disprețuiască pe ceilalți; să se căiască în fiecare zi pentru toate păcatele săvârşite cu voie sau fără voie, cu știință sau cu neştiință; să-I ceară lui Dumnezeu putere duhovnicească pentru a recunoaşte cursele diavolului (Sfântul Simeon Noul Teolog).

103. Întrebare: Ce rău îi provoacă sufletului ieşirea din casă?

Răspuns: Câte persoane întâlnesc când vin la tine! Câte văd până când mă întorc în locul meu! Câte motive pentru gânduri primeşte sufletul meu la întâlnirea cu oamenii! Câte tulburări îndură din pricina patimilor care se trezesc în el şi față de care se liniştise puțin (Sfântul Isaac Sirul).

104. Întrebare: Ce atitudine are Biserica noastră față de catolici?

Răspuns: Biserica noastră Ortodoxă îi socoteşte pe catolici eretici (Sfântul Macarie de la Optina).

105. Întrebare: De unde vin multele credințe în lume?

Răspuns: Vrăjmaşul mântuirii noastre, diavolul, a dat naştere şi dă naştere la nenumărate învățături mincinoase, erezii, secte şi schisme prin care îi desparte în veci pe oameni de Dumnezeu (Sfântul Ioan de Kronstadt).

106. Întrebare: Nu îi prețuim, oare, pe scriitorii şi învățătorii laici peste măsură şi în detrimentul bunei noastre credințe şi al devotamentului față de Dumnezeu şi Biserică?

Răspuns: Da, într-adevăr, aşa facem, căci vedem care sunt roadele educației lumeşti a copiilor noştri, ale educației întemeiate pe studiul scriitorilor lumeşti şi pe înstrăinarea de Sfânta Scriptură şi de Biserică. Ce iese din ele? Lipsa de respect față de Biserică, lipsa de evlavie față de dumnezeiasca slujbă, necinstirea părinților, a conducătorilor, atracția față de înfățişarea exterioară, uitarea de țelul existenței noastre pe pământ sau denaturarea acestui țel, necredința în Dumnezeu şi, în general, lipsa de integritate a vieții şi dezordinea în ea, libera cugetare, încălcarea conştiinței, hula împotriva lui Dumnezeu, împătimirea față de spectacole şi de celelalte distracții profanatoare (Sfântul Ioan de Kronstadt).

107. Întrebare: Care sunt obligațiile creştinului față de ceilalți?

Răspuns: 1) Să-i iubească pe toți în Domnul. 2) Să-i acorde fiecăruia întâietate. 3) Să îndure cu răbdare defectele şi neputințele lor. 4) Să nu supere pe nimeni cu nimic. 5) Prin discuții duhovniceşti să-şi aducă folos unul altuia. 6) Să se roage unul pentru celălalt.

108. Întrebare: Cum să ne împăcăm în timpul disputei?

Răspuns: Cele mai sigure mijloace pentru a ajunge la împăcare în timpul disputei care s-a stârnit sunt smerenia şi rugăciunea fierbinte către Dumnezeu, prin care se alungă duhurile răutății de la cei învrăjbiți. Puterea rugăciunii şi a smereniei este

atât de mare încât, parcă nevrând, i se supune cel învrăjbit şi se împacă cu aproapele; chiar şi cei mai răi vrăjmaşi sunt biruiţi de ea.

109. Întrebare: Putem mânca peşte în zilele de miercuri şi vineri?

Răspuns: În zilele de miercuri şi vineri pravilele Sfinţilor Părinţi interzic peştele, iar în cele din timpul posturilor mari interzic şi untdelemnul de post. Dar, oare, toţi respectă acest lucru? Ce răspuns vom da lui Dumnezeu pentru toată această neglijenţă? Numai pocăinţa şi smerenia ne dau nădejde în a dobândi mila lui Dumnezeu (Sfântul Macarie de la Optina).

110. Întrebare: Cum trebuie să fie adevărata simplitate?

Răspuns: Se cuvine ca simplitatea să nu fie fără înţelepciune.

111. Întrebare: Asupra căror oameni trebuie să ne oprim cu gândul?

Răspuns: Sfinţii Părinţi ne învaţă să nu ne oprim cu gândul nostru la acei oameni care ocupă o poziţie mai bună decât noi (care trăiesc mai bine), ci la aceia care se află într-o situaţie mai neplăcută decât noi. Primul lucru ne duce la cârtire sau la invidie, iar ultimul ne determină să fim mulţumiţi de starea noastră.

112. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de vrăjitori, ghicitori şi de cei care aleargă la ei?

Răspuns: Singurii oameni faţă de care sfântul înainte-văzător Alexie din Bortsumani s-a purtat cu mare asprime au fost vrăjitorii şi fermecătorii; nici măcar nu îi lăsa să intre la el şi poruncea să li se transmită că îi va primi doar atunci când se vor pocăi înaintea lui Dumnezeu şi vor lepăda îndeletnicirea lor satanică. El îi mustra nu numai pe vrăjitorii înşişi, dar şi pe toţi cei care se duceau la ei pentru vrăjitoriile lor.

113. Întrebare: E bună dorinţa potrivit căreia omul doreşte să se roage cu metanii?

Răspuns: Când îţi vine dorinţa de a te ruga, pe lângă pravilă, (sau în general) cu deosebită rugăciune şi cu metanii, o asemenea stare sufletească nu trebuie să o împiedici (Sfântul Ambrozie de la Optina).

114. Întrebare: De ce suntem sfătuiţi să avem o locuinţă răcoroasă?

Răspuns: Deoarece ea ne ajută să luptăm cu slăbiciunea, cu lenea şi cu somnul.

115. Întrebare: Care este semnul venirii lui antihrist?

Răspuns: Sfântul Atanasie cel Mare spune că unul dintre semnele venirii, care se apropie, a lui antihrist va fi trecerea ocârmuirii bisericeşti din mâinile arhipăstorilor în mâinile demnitarilor laici.

116. Întrebare: Putem crede că necredincioşii buni la suflet sau mahomedanii se mântuiesc?

Răspuns: Este greşit să credem şi să spunem că oamenii buni, care se află printre mahomedani şi necredincioşi, se mântuiesc, adică intră în comuniune cu Dumnezeu. Biserica întotdeauna a recunoscut că există numai un singur mijloc de mântuire – Răscumpărătorul, Mântuitorul (Sfântul Ignatie Briancianinov).

117. Întrebare: Cum să privim iubirea de slavă şi cinstirea rangului?

Răspuns: Orânduirea de astăzi - a sta în dreapta, în stânga, la mijloc, mai sus sau mai jos, a merge înainte sau pe alături – a produs în noi multe confuzii inutile, pe mulţi i-a aruncat în prăpastie şi i-a aşezat de partea caprelor, pe mulţi nu numai dintre cei de jos, dar chiar şi dintre păstorii care, învăţători fiind, nu au învăţat acestea (Sfântul Grigorie Teologul).

118. Întrebare: Orice pace este plăcută lui Dumnezeu?

Răspuns: „Să nu facem pace în dauna învăţăturii adevărului" – spune Sfântul Grigorie Teologul. Şi în Evanghelia după Luca, la capitolul 23, versetul 12 citim cum au devenit prieteni Irod şi Pilat după batjocorirea lui Iisus Hristos, căci înainte avuseseră duşmănie între ei.

119. Întrebare: Cum să afle oamenii lumeşti adevărata credinţă (căci ortodocşii o cunosc prin harul Duhului Sfânt)?

Răspuns: Fiecare credinţă de pe pământ poartă numele omului care a iniţiat-o: mahomedanii poartă numele lui Mahomed, papistaşii (catolicii) poartă numele papei; luteranii poartă numele lui Luther, paşcoviţii poartă numele lui Paşcov; şi celelalte credinţe care poartă numele oamenilor şi datorită lor sunt numite aşa nu sunt ale lui Dumnezeu şi Dumnezeu nu este în ele. Căci, dacă sunt credinţele lui Dumnezeu, atunci de ce poartă numele oamenilor? Singura şi adevărata credinţă este cea ortodoxă, căci poartă numele lui Dumnezeu Însuşi – al lui Hristos – credinţa creştină (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

120. Întrebare: Este folositoare comunicarea deasă cu diferiţi oameni?

Răspuns: Nu trebuie să avem legături fără chibzuinţă pentru a nu suferi vreun rău din diferitele discuţii primejdioase (Sfântul Teofan Zăvorâtul). La fel întunecă sufletul şi convorbirea tainică cu gândurile.

121. Întrebare: Cu ce trebuie să ne îndeletnicim seara înainte de culcare?

Răspuns: Seara trebuie să curăţim sufletul (prin pocăinţă, prin zdrobirea inimii) de orice şi să încetăm activitatea pentru ca el să rămână liber numai cu Domnul. Şi aşa să mergem la culcare. Iar fără acest lucru să nu mergem la culcare, ci să ne dăm osteneala pentru el (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

122. Întrebare: Cum să înviem în noi frica de Dumnezeu?

Răspuns: Osteniţi-vă să vă puneţi în situaţia celui care acum moare şi acum trebuie să se înfăţişeze la judecată şi pe lângă aceasta să treziţi în voi simţămintele corespunzătoare. Nimic nu învie frica de Dumnezeu aşa ca punerea voastră în această situaţie şi ca simţirea ei.

123. Întrebare: Care păcat este de moarte şi care nu este de moarte?

Răspuns: Păcatul de moarte este cel care omoară sufletul, lipsindu-l de har. Iar păcatul care nu este de moarte este cel care nu omoară, dar murdăreşte sufletul. În viaţă trebuie să fie aşa: imediat ce te mustră conştiinţa, căieşte-te (adică du-te şi spune la spovedanie; nu este obligatoriu să te împărtăşeşti), iar prin aceasta puterea vătămătoare a păcatului se va curma.

124. Întrebare: Cum să folosim gândurile rele la mântuirea sufletului?

Răspuns: Gândurile rele sunt mântuitoare pentru noi dacă simţim că sunt rele şi luptăm cu ele şi nu le ducem la împlinire (Stareţul Nectarie de la Optina).

125. Întrebare: Numai prietenia cu cei răi îi face rău creştinului?

Răspuns: Nu numai prietenia cu cei răi, dar şi cărţile, imaginile, cântecele şi discuţiile murdare şi desfrânate îl vatămă cumplit pe om.

126. Întrebare: Pentru ce trebuie să cunoaştem învăţătura de credinţă ortodoxă?

Răspuns: Nu este de ajuns doar să trăim cucernic şi virtuos, mai trebuie să ne îngrijim de însuşirea conştientă a învăţăturii ortodoxe despre viaţa creştină şi trebuie să cunoaştem tocmai următoarele lucruri: în ce constau faptele bune, cum trebuie să le săvârşim şi în ce condiţii pot fi ele plăcute lui Dumnezeu. Cel ce nu ştie nimic din toate acestea poate face fapte bune, dar care să nu fie deloc bune; le poate face ori din neştiinţă, ori fără smerenie, ori fără să-i pese de celelalte obligaţii morale, astfel că nu va dobândi nici un folos pentru suflet din săvârşirea faptelor bune.

127. Întrebare: Ce mai trebuie să ştie creştinul?

Răspuns: În afară de adevărurile morale, creştinul este dator să cunoască dogmele credinţei. Neştiinţa lor poate duce la cele mai mari rătăciri, la erezii, la superstiţii şi de aceea nu este mai puţin dăunătoare decât viaţa necreştinească sau viaţa pseudo-creştinească.

128. Întrebare: La ce trebuie să se gândească creştinul?

Răspuns: Ce facem noi cu ajutorul capului? Chibzuim, judecăm, gândim. Păcătosul chibzuieşte cum să-şi orânduiască mai bine viaţa pământească, cum să-şi satisfacă dorinţele lui păcătoase, dar voi să vă gândiţi la altceva: cum să săvârşiţi binele spre folosul sufletului vostru. Păcătosul are gânduri şi

idei întinate, necurate, dar voi să vă gândiţi mai mult la Dumnezeu, la veşnicie, la milele lui Dumnezeu, la răspunsul pe care îl veţi da la Înfricoşătoarea Judecată a lui Hristos.

129. Întrebare: Cum să transformăm trupul nostru în instrument al dreptăţii?

Răspuns: Păcătosul se uită la ceea ce este ispititor, la ceea ce este necurat, la imagini imorale (statui dezgolite, afişe păcătoase), se uită la ceea ce îi stârneşte pofta (la spectacole smintitoare), iar dreptul îşi îndreaptă ochii săi către imaginile sfinte, care trezesc gânduri sfinte, către fotografiile stareţilor, ale asceţilor, ale mânăstirilor... Păcătosul ascultă şi spune lucruri deşarte şi păcătoase, cântă cântece ispititoare, ascultă muzică săltăreaţă şi din gura lui, în afară de acestea, se aud des fie osândiri, fie vorbe de ocară, iar dreptul iubeşte cântarea duhovnicească, discuţiile despre credinţă, serioase şi îndeosebi tot ce este bisericesc. Păcătosul merge în locuri de distracţii, de veselie, iar picioarele dreptului nu cunosc căile necredincioşilor şi cele către faptele rele; paşii lui se îndreaptă spre biserica lui Dumnezeu, spre mânăstiri, spre locurile sfinte unde au vieţuit şi s-au nevoit plăcuţii lui Dumnezeu... Mâinile păcătosului slujesc ca instrument al nedreptăţii: el răpeşte cu ele avutul străin, îi face rău aproapelui; iar mâinile dreptului slujesc ca instrument al binelui: el ba îşi face cu ele semnul crucii, ba îşi săvârşeşte lucrul spre folosul familiei sale, spre folosul societăţii... Păcătosul îşi odihneşte, îşi răsfaţă, îşi desfată şi îşi hrăneşte cu bunătăţi trupul său, iar dreptul nu

socoteşte că trupul este al său, ci al Domnului. El îl osteneşte prin muncă neîncetată, prin metanii şi îl păzeşte în curăţie şi sfinţenie.

130. Întrebare: Cum trebuie să povăţuim, să împărtăşim cunoştinţele noastre corect?

Răspuns: Pentru a-i povăţui pe ceilalţi cu privire la credinţa şi viaţa creştină, trebuie să facem acest lucru potrivit cu învăţătura Bisericii, călăuzindu-ne nu după propria pricepere, ci după învăţătura Părinţilor şi Învăţătorilor Bisericii. În caz contrar, îi putem duce pe cei povăţuiţi în rătăcire şi va trebui să dăm pentru ei răspuns la judecata lui Dumnezeu. În afară de aceasta, se cuvine să ne amintim învăţăturile mitropolitului Bartolomeu: „Cum îl poţi învăţa pe cel nechibzuit dacă tu însuţi eşti nechibzuit? Cum poţi fi învăţător dacă tu însuţi nu eşti învăţat? Cum îl poţi îndruma pe cel rătăcit dacă tu însuţi nu ştii drumul pe care mergi?"

131. Întrebare: Care dintre virtuţi este cea desăvârşită şi următoare a lui Hristos?

Răspuns: Prin nimic nu Îl poţi urma atât de mult pe Hristos ca prin grija faţă de aproapele. Chiar dacă posteşti, chiar dacă dormi pe scândură, chiar dacă te istoveşti, totuşi, dacă nu te îngrijeşti de aproapele, nu faci nimic important. Nici o nevoinţă nu poate fi cu adevărat înaltă dacă nu le aduce folos celorlalţi. A aduce folos – acest lucru îndeosebi l-au avut în vedere în trecut toţi oamenii mari şi plini de bărbăţie. Cercetează cu atenţie vieţile lor şi vei vedea clar că fiecare dintre ei a avut ca scop nu folosul său,

ci al aproapelui; şi mai ales prin acest lucru s-au proslăvit.

132. Întrebare: Mă sperie gândurile despre chinurile pentru credinţă. Cum de nu s-au speriat de ele mucenicii?

Răspuns: În Antichitate, mucenicii erau aşa: în anumite zile chiar şi gândul la chinuri îi speria, iar în zilele următoare erau martiri înflăcăraţi ai chinurilor mari şi mărturisitori îndrăzneţi ai numelui lui Iisus Hristos. Acest lucru se întâmpla datorită harului lui Dumnezeu, care era atras prin credinţă, smerenia duhului şi rugăciune (Stareţul Ioan Troiţki).

133. Întrebare: Când nu trebuie să dăm sfaturi şi învăţături?

Răspuns: Când încă suntem verzi şi nu avem ciorchinele copt (adică nu am ajuns la viaţa duhovnicească şi la chibzuinţă), să nu dorim să dăm sfaturi, nici să-i învăţăm pe ceilalţi, ca să nu devenim jucăria demonilor (Sfântul Nil Sinaitul).

134. Întrebare: Le putem lăsa copiilor bogăţie?

Răspuns: Copiilor trebuie să le lăsăm bogăţie cu chibzuinţă, căci ea pe mulţi i-a vătămat - şi sufleteşte, şi trupeşte - şi pe mulţi i-a băgat în mormânt de timpuriu (Stareţul Arsenie Athonitul).

135. Întrebare: Cum putem observa diferenţa dintre cei buni şi cei răi?

Răspuns: Oamenii buni sunt liniştiţi, căci se bucură de o conştiinţă curată, care nu este chinuită

de mustrări lăuntrice. Iar oamenii răi sunt întotdeauna neliniştiţi. Oamenii buni se ostenesc cu sârguinţă în chemarea lor, iar oamenii răi se află întotdeauna în plimbări şi în lux – astăzi este veselie, mâine distracţie, poimâine la fel. Oamenii buni îşi folosesc darurile lor spre folosul celorlalţi: raţiunea – pentru a povăţui fie cu cuvântul, fie cu Scriptura; bogăţia – pentru ajutorarea oamenilor săraci. Iar oamenii răi folosesc rău darurile date lor de Dumnezeu: raţiunea – la clevetiri şi la intrigi viclene pentru aproapele lor; bogăţia – pentru luxul personal; iar învăţătura – pentru alcătuirea basmelor şi a cărţilor ispititoare.

136. Întrebare: Prin ce se deosebesc interesele duhovniceşti de cele lumeşti?

Răspuns: Oamenii din lumea aceasta sunt călăuziţi de interese zilnice. Aceste interese sunt fie duhovniceşti, sfinte, drepte, dumnezeieşti, fie sunt interese trupeşti, lumeşti, deşarte, vremelnice, diavoleşti. Omul este interesat de credinţa sa, de viaţa viitoare, de rugăciune, de îndreptarea inimii sale, de pocăinţă, de milostenie, de Cuvântul lui Dumnezeu, de împărtăşirea cu Sfintele Taine, de cântarea şi citirea bisericească, de convorbirile duhovniceşti sau este interesat de pântecele său, de bani, de bogăţie, de casa sa, de noutăţile din lume, de diferitele distracţii trecătoare. Primele sunt interese mântuitoare, care duc la viaţa veşnică, iar celelalte sunt interese pierzătoare. Vrăjmaşul îi prinde pe oameni în orice mod, prin orice cursă, prin mii de pasiuni deşarte, şi le pune uşor în faţa omului, aici,

pentru a nu-l lăsa nicicum să se ataşeze de Dumnezeu, Izvorul vieţii. Fereşte-te, omule, de acest lucru, pentru Împărăţia lui Dumnezeu! (Sfântul Ioan de Kronstadt)

137. Întrebare: Cum trebuie să-mi trăiesc viaţa?

Răspuns: Să-ţi trăieşti viaţa aşa: când te scoli din somn, să-I mulţumeşti şi să te rogi lui Dumnezeu. Când vii de la biserică, să citeşti dintr-o carte ceva spre folosul sufletului tău, apoi să te apuci de lucru. După ce ai lucrat destul, să te rogi din nou. După ce te-ai rugat, să citeşti iar şi să te apuci iar de lucru. Şi aşa să faci totul pe rând – să te rogi, să citeşti, să lucrezi. Dar şi la lucru, şi în osteneli să-ţi ridici mintea ta la Hristos, să te rogi Lui ca El să te miluiască şi să te ajute. Dacă vei face totul aşa pe rând, atunci faţă de toate – şi faţă de citire, şi de rugăciune, şi de lucru - vei avea tragere de inimă şi sârguinţă. Schimbarea provoacă tragerea de inimă şi sporeşte râvna... Să pomeneşti deseori moartea, judecata lui Hristos şi veşnicia. Cu aceste gânduri, ca şi cu un bici, se alungă tristeţea şi plictiseala (Sfântul Tihon de Zadonsk).

138. Întrebare: Este necesară chibzuinţa în faptele bune?

Răspuns: Citirea sfintelor cărţi, privegherea, postul şi rugăciunile sunt folositoare şi necesare, dar la momentul potrivit şi în măsura cuvenită, altfel vor fi mai mult dăunătoare decât folositoare. Măsura se determină numai prin chibzuinţă.

139. Întrebare: Ne putem mântui fără să ne împlinim îndatoririle?

Răspuns: Este îndoielnic ca mântuirea să se poată dobândi fără împlinirea îndatoririlor pe care le presupun chemarea şi starea noastră. Căci, aşa cum şi una şi alta sunt de la Dumnezeu, tot aşa, şi una, şi cealaltă pot fi folosite fie spre a face pe plac lui Dumnezeu, dacă sunt împlinite cu credinţă, fie spre a-L supăra, dacă nu sunt împlinite (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

140. Întrebare: Ce este important în prietenie?

Răspuns: Prietenia nu trebuie să ne tragă spre păcat. Ea nu trebuie să fie legată cu un om mânios sau iute din fire.

141. Întrebare: Ce tendinţe păcătoase sunt caracteristice pentru societatea contemporană?

Răspuns: Acum în societate a intrat moda de a nu vorbi deloc despre Domnul şi despre mântuire, pe când înainte se purtau numai discuţii despre aceste subiecte dragi. Spre ce trage inima mai mult, despre aceea discuţiile se poartă cu plăcere. Judecând după vorbe, nu se vede că oamenii L-ar iubi pe Domnul şi s-ar gândi la El... Şi reiese că discuţia despre Domnul Mântuitorul şi despre principala noastră lucrare – mântuirea – este exclusă din cercul discuţiilor care se poartă în societate.

142. Întrebare: Cât de important este în viaţa duhovnicească să gândim şi să credem corect?

Răspuns: Dacă omul dobândeşte toate virtuțile în viața lui, dar nu are credință dreaptă, atunci va ajunge în acest loc al chinurilor (Din vedenia despre călugărul Teofan, Patericul Sinaitic).

143. Întrebare: Cum să ținem calea de mijloc pentru a nu fi nici posomorâți, nici prea veseli?

Răspuns: Când vezi lângă tine un om trist, de exemplu, când mergi la N. şi vezi că este mâhnit, atunci trebuie să te stăpâneşti, să fii vesel, să-l încurajezi pe celălalt, iar dacă totul merge strună, atunci trebuie să vorbeşti despre lucruri serioase, nu să vorbeşti fără rost; în general să te îngrijeşti de folosul celorlalți şi să faci totul spre folosul lor. Şi nu numai faptele să le rânduieşti aşa, ci şi cuvintele.

144. Întrebare: La rugăciune, care sunt semnele lui Dumnezeu şi care sunt ale vrăjmaşului?

Răspuns: Prin manifestările harului sau cercetările lui Dumnezeu avem parte de gânduri şi sentimente bune: de bucurie, dragoste pentru Dumnezeu şi pentru aproapele, chiar şi pentru vrăjmaşi, smerenie, mustrare de sine, pocăință, zdrobirea inimii, smerenia, liniştirea inimii, pacea față de toți, dorința de bine şi mântuire pentru toți. Iar datorită manifestărilor vrăjmaşului avem: mândrie, conştiința propriei vrednicii, răutate, ură, cruzime, nelinişte, tulburare, îndoială.

145. Întrebare: De unde este obiceiul de a citi Evanghelia (mai ales cu binecuvântarea preotului) câte patruzeci de zile – pentru copii, pentru bețivi sau pentru cei apropiați?

Răspuns: Acest obicei este luat din cuvintele ascetului lavrei Pecerska din Kiev, ale ieroschimonahului Partenie. Iată ce a spus el însuşi: „Odată am citit Evanghelia timp de patruzeci de zile pentru un suflet care mi-a făcut bine şi am văzut în vis un câmp acoperit de mărăcini. Deodată a căzut foc din cer, a ars mărăcinii care acopereau câmpul şi câmpul a rămas curat. Fiind nedumerit față de această vedenie, am auzit un glas: «Mărăcinii, care acopereau câmpul, sunt păcatele sufletului care ți-a făcut bine; focul, care i-a ars, este Cuvântul lui Dumnezeu, citit de tine pentru el»".

146. Întrebare: Cum să ne deprindem cu răbdarea?

Răspuns: Cel mai bine ne putem deprinde cu răbdarea prin convingerea că răbdăm pentru păcatele pe care le-am săvârşit.

147. Întrebare: În ce constă dragostea oarbă a părinților pentru copii?

Răspuns: Multor părinți, având dragoste oarbă pentru copiii lor, le e milă să-i pedepsească pentru faptele lor rele, iar după ce aceştia cresc şi devin nişte neisprăviți, părinții îşi recunosc greşeala. În afară de aceasta, copiilor trebuie să li se interzică ferm să se împrietenească cu cei răi, deoarece răutatea schimbă şi rațiunea cea bună şi chiar şi părinții trebuie să se ferească să nu îi ducă pe copii în ispită prin ceva anume (Sfântul Tihon de Zadonsk).

148. Întrebare: Cum să ne izbăvim de nesimțire?

Răspuns: Faţă de nesimţirea sufletului este folositoare citirea deasă a Dumnezeieştilor Scripturi şi a cuvintelor înduioşătoare ale Părinţilor celor purtători de Dumnezeu, pomenirea morţii şi a Înfricoşătoarei Judecăţi.

149. Întrebare: Cum să biruim în noi patima desfrâului?

Răspuns: Iată mijloacele: 1) să te înfrânezi de la mâncare, băutură şi somn şi să dormi pe pat tare; 2) să nu-ţi aminteşti niciodată păcatele trupeşti pe care le-ai săvârşit înainte; 3) să fugi de legăturile cu persoanele de sex opus; 4) să te adresezi lui Dumnezeu cu rugăciunea pentru izbăvirea de gândurile desfrânate; 5) să te abţii de la dorinţele necurate prin frica de pedepsele viitoare de dincolo de mormânt; 6) să te foloseşti de semnul crucii ca de o armă pentru alungarea atracţiilor inimii tale; 7) să-ţi aduci aminte mai des de moarte; 8) să te îndrepţi către taina spovedaniei şi către părintele duhovnic şi să-i descoperi acestuia gândurile tale; 9) să te îndeletniceşti cu munca fizică; 10) să citeşti Sfânta Evanghelie; 11) să-ţi stăpâneşti, să-ţi înfrânezi privirea şi auzul de la tot ceea ce stârneşte patima desfrâului (de la imagini, cărţi imorale, fotografii, statui, discuţii, atingeri când mergi cu un mijloc de transport şi aşa mai departe).

150. Întrebare: Pentru ce îi sunt îngăduite omului în viaţă necazuri, supărări şi boli?

Răspuns: Atotbunul Dumnezeu îi îngăduie omului în viaţa aceasta diferite necazuri şi

strâmtorări, boli şi alte supărări – toate acestea pentru a-i curăţi sufletul de păcate şi a-l sălăşlui în viaţa veşnică.

151. Întrebare: Cum să ne purtăm cu cei care nu vor să se împace cu noi?

Răspuns: Vă puteţi mulţumi cu faptul că în suflet v-aţi împăcat sincer cu ei şi că doriţi pace şi în comportament. Este mai bine să încetaţi a căuta împăcarea cu cuvântul şi cu fapta: altfel, toată mânia lor se va înteţi şi îi va nenoroci. Căutaţi ocazia de a le face un bine fără ştirea lor. Aflând după aceea despre el, se vor răzgândi imediat. Dar, când vă întâlniţi cu ei, păstraţi-vă pacea în inimă şi treceţi fără să-i abordaţi, doar rugându-vă pentru ei (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

152. Întrebare: Cum să ne păzim în timpul mesei de desfătarea cu hrana (pe care o mâncăm)?

Răspuns: Când stai la masă, să-ţi aduci aminte de păcatele tale: astfel te vei păzi de desfătarea cu hrană atunci când mănânci.

153. Întrebare: Ce trebuie să ştim cu privire la căderea fără voie în păcat?

Răspuns: Întristarea care vine de la diavol spune: unde să mai alergi, nu mai există pocăinţă pentru tine! Căci diavolul spune aceste lucruri ca să-l determine pe om să lepede viaţa în Dumnezeu. Iar întristarea care vine de la Dumnezeu spune: nu te teme, vino iarăşi la Dumnezeu, căci ştie Hristos că

omul este neputincios şi i-a dăruit pocăinţa cea mântuitoare până la moarte.

154. Întrebare: Cum să dobândim pocăinţa şi inima înfrântă?

Răspuns: Dacă vom spovedi păcatele noastre în fiecare zi cu inima înfrântă şi îndurerată, amintindu-ne tot şi osândindu-ne pentru tot, fie că am făcut ceva rău cu fapta, fie că am gândit ceva rău cu mintea, fie că am spus ceva rău cu cuvântul, prin aceasta vom dobândi inimă înfrântă şi căită.

155. Întrebare: În ce constă începutul drumului bun şi pentru ce trebuie să se căiască în mod deosebit începătorii?

Răspuns: Începutul drumului bun constă în a se spovedi preotului din tot sufletul lor şi a-şi mărturisi păcatele, mai ales neştiinţa duhovnicească, faptul că nu au cunoştinţe desăvârşite despre tainele creştinismului, că nu ştiu în ce constă credinţa (Sfântul Simeon Noul Teolog).

156. Întrebare: Cum să înţelegem cuvintele: „de aproapele depinde viaţa sau moartea"?

Răspuns: Acestea înseamnă: cine îl iubeşte pe aproapele şi se îngrijeşte de el, acela va dobândi viaţa veşnică, iar cine îl dispreţuieşte, îl asupreşte, îl necăjeşte, îl mustră şi îl osândeşte pe aproapele, acela nu va dobândi viaţa veşnică.

157. Întrebare: Am fost prădat. Cum să-mi păstrez pacea sufletească?

Răspuns: Fugi cu orice chip de tot ceea ce distruge pacea sufletească. Ai fost prădat? Ca să fugi de păcat, mai sigur şi mai bine este să nu te gândeşti la nimeni, ci să presupui că această încercare şi ispită îţi este trimisă pentru vreun păcat. Spre alinarea ta, gândeşte-te că cele furate sunt socotite mai presus de milostenie.

158. Întrebare: Cum să ne izbăvim de fumat?

Răspuns: Spovediţi-vă în amănunt toate păcatele săvârşite de la şapte ani în tot timpul vieţii şi împărtăşiţi-vă cu Sfintele Taine şi citiţi în fiecare zi Evanghelia (câte un capitol sau mai mult), iar când vine plictiseala, atunci citiţi din nou până când ea va trece. Sau în loc de aceasta faceţi câte 33 de metanii până la pământ, după numărul anilor vieţii pământeşti a Mântuitorului.

159. Întrebare: Ce înseamnă tăcerea în lume?

Răspuns: Tăcerea în lume înseamnă să nu te amesteci în treburile străine, să fugi de cunoştinţele şi legăturile care nu-ţi sunt de trebuinţă şi, de asemenea, de clevetirile şi vorbele necuviincioase, să vorbeşti cu blândeţe şi la nevoie, şi numai când eşti întrebat. Dacă încalci aceste reguli, să te mustri pe tine şi să-ţi recunoşti neputinţa.

160. Întrebare: Ce să facem cu gândurile care sunt de la Dumnezeu?

Răspuns: Aceste gânduri trebuie să le primim cu bucurie şi să cerem de la Dumnezeu ajutor ca să împlinim ceea ce ne insuflă ele. De exemplu: ne-a

venit gândul de a medita la mântuirea noastră, de a ne ruga lui Dumnezeu, de a face bine oamenilor, de a ne împăca cu cine avem duşmănie – aceste gânduri bune trebuie neapărat, fără amânare, să le împlinim, căci ele nu se repetă întotdeauna (Stareţul Arsenie Athonitul).

161. Întrebare: Care sunt cele trei feluri ale patimii desfrâului?

Răspuns: Primul este cel care se săvârşeşte prin împreunarea unei persoane cu altă persoană de sex opus; al doilea – are loc fără împreunarea cu o persoană de sex opus şi se săvârşeşte prin diferite mijloace; iar al treilea – se săvârşeşte cu mintea şi cu inima.

162. Întrebare: Când se înmulţesc gândurile rele şi când se împuţinează?

Răspuns: Când omul este ocupat cu grijile lumeşti şi cu lucrurile trupeşti şi întreţine discuţii deşarte, atunci gândurile rele se înmulţesc în el. Iar când studiază Sfânta Scriptură, învaţă psalmi şi cântări, vieţuieşte în post şi priveghere şi îşi aminteşte neîncetat de cele viitoare, atunci gândurile rele se împuţinează şi apar mai rar.

163. Întrebare: Cum putem folosi timpul cu înţelepciune?

Răspuns: Creştinul trebuie să petreacă cea mai mare parte a timpului având grijă de suflet: să facă rugăciuni, să mediteze la Dumnezeu şi să se îndeletnicească cu ceea ce trebuie, având în vedere

desăvârşirea în faptele bune, iar restul timpului să-l folosească îngrijindu-se de trebuinţele trupului. Dar, dacă omul se va ocupa numai de lucrurile pentru trup, atunci spune-mi când se va ocupa cu cercetarea voii lui Dumnezeu, cu cântarea psalmilor? Când se va mai ruga şi aşa mai departe?

164. Întrebare: Ce ne leagă de viaţa de aici?

Răspuns: Să nu-ţi doreşti să trăieşti în plăceri, pentru că acest lucru te leagă de viaţa de aici şi ba dintr-o plăcere, ba din alta se naşte vrăjmăşia faţă de Dumnezeu.

165. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de cei care ne împiedică să vieţuim în Dumnezeu?

Răspuns: Să-ţi fie ţie oricine te împiedică în dobândirea lui Dumnezeu şi a faptelor bune urât şi ticălos, adică să nu-l asculţi şi să nu ai prietenie cu el: cu unul ca acesta nici să nu mănânci (adică să nu stai împreună şi să mănânci cu el la masă).

166. Întrebare: Care sunt căile vieţii duhovniceşti (ascetice) pe care nu trebuie să ni le însuşim?

Răspuns: Există trei căi pe care nu trebuie să pornim fără chemare deosebită: calea sihăstriei, calea nebuniei pentru Hristos şi calea călăuzirii celorlalţi.

167. Întrebare: Pe cine invidiază în mod deosebit diavolii?

Răspuns: Îi invidiază cumplit vrăjmaşii vieţii noastre – demonii – pe cei ce vieţuiesc în ascultare

față de un părinte duhovnic priceput (sau un stareț dintr-o mânăstire). Scrâșnesc din dinți asupra lor și le urzesc tot felul de curse ca să-i determine să se retragă și să se lipsească de apropierea părintelui lor. Străduiește-te să nu fii judecătorul faptelor părintelui tău, ci numai împlinitorul poruncilor lui (Cuviosul Teodor al Edessei).

168. Întrebare: Ce folos dobândește omul din săvârșirea nevoințelor?

Răspuns: Nevoințele, lipsurile și necazurile scurtei vieți pământești nu numai că îl păzesc pe om de patimi și demoni, dar îi și pregătesc sufletului cunună înainte de ieșirea lui din trup.

169. Întrebare: De ce mi-e rușine să mă închin?

Răspuns: Îmi scrii despre semnul crucii că acum, în lume, nu este admis să te închini, de exemplu, când trenul pornește la drum, că te așezi să mănânci și vrei să te închini, dar te temi de ironii și supui singură această împrejurare cuvintelor Mântuitorului: cine se va rușina de Mine, de acela și Eu mă voi rușina. Și mai departe, oare nu știi că nu poți să slujești la doi domni - și lumii, și lui Dumnezeu - și că, dacă cineva voiește să fie prieten cu lumea, se face vrăjmașul lui Dumnezeu? Cuvântul „lume", care se referă la obiceiurile lumești, nu se potrivește cu noțiunile religioase. Nu trebuie să urmăm lumea (Sfântul Macarie de la Optina).

170. Întrebare: Li se poate înlătura vina apostaților, a ereticilor și a schismaticilor?

Răspuns: Cei ce s-au lepădat de Biserica Ortodoxă, chiar de s-ar duce la moarte pentru mărturisirea numelui lui Hristos, nu-și pot curăți păcatul nici cu propriul sânge: vina cea grea și de neșters a despărțirii de Biserică nu se curățește nici chiar prin suferințe (Sfântul Irineu al Lyonului, Despre unitatea Bisericii).

171. Întrebare: Cum să recunoaștem în părinți prezența harului lui Dumnezeu?

Răspuns: Când părinții le vorbesc copiilor despre Dumnezeu, înseamnă că acesta este semnul prezenței harului lui Dumnezeu în ei.

172. Întrebare: Cum putem recunoaște că o faptă bună este săvârșită după voia lui Dumnezeu?

Răspuns: Pentru fiecare inițiativă bună există o piedică de la diavol, dar tocmai acesta este semnul cel bun. După acest semn trebuie să recunoaștem că fapta începută este după voia lui Dumnezeu (Starețul Eleodor Glinski).

173. Întrebare: Cum să punem capăt osândirii aproapelui?

Răspuns: Chiar la începutul osândirii, starețul Eleodor a mutat cu grijă discuția pe o temă folositoare sufletului.

174. Întrebare: Cum să-i privim pe acei creștini care nu-și respectă pravila lor de rugăciune acasă?

Răspuns: Creștinii care nu-și respectă pravila de acasă sunt niște creștini morți. Pravila de acasă este

stimulentul puterilor sufleteşti, călăuza către rugăciunea neîncetată.

175. Întrebare: Cum poate fi citirea Cuvântului lui Dumnezeu nu spre folos, ci spre pagubă?

Răspuns: Acest lucru se întâmplă din pricină că mulţi tâlcuiesc Cuvântul lui Dumnezeu potrivit dorinţelor lor păcătoase, după bunul plac (iar alţii chiar nu citesc tot, ci numai ceea ce nu le supără conştiinţa) şi, de asemenea, îl tâlcuiesc după priceperea lor. Multe schisme şi erezii au luat naştere din această cauză. Primii tâlcuitori ai Cuvântului lui Dumnezeu sunt Sinoadele Ecumenice, pravilele lor şi Sfinţii Părinţi.

176. Întrebare: Ce trebuie să facem pentru a fi copiii sănătoşi?

Răspuns: Stareţul Adrian Iugski ne-a sfătuit să-i ducem pe copii mai des la Sfânta Împărtăşanie, spunând că astfel ei vor fi şi mai sănătoşi, şi mai inteligenţi, şi mai fericiţi.

177. Întrebare: Ce să facem atunci când, la rugăciune, gândurile rele ne vin cu insistenţă în minte?

Răspuns: Dacă în timpul rugăciunii gândurile rele se ţin cu insistenţă de capul nostru, Sfinţii Părinţi ne sfătuiesc ca, lăsând citirea rugăciunii, să ne rugăm lui Dumnezeu împotriva acestor gânduri, ca El să le alunge de la noi.

178. Întrebare: Cum să ne purtăm după împărtăşirea cu Sfintele Taine?

Răspuns: După împărtăşirea cu Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos, trebuie să ne ferim de discuţiile inutile despre lucrurile deşarte, de glume, de râsete, de cântecele lumeşti, de ospeţe, de băuturile alcoolice şi de fanteziile necurate şi să ne îndeletnicim cu rugăciunea, cu cugetarea despre buna credinţă şi cu citirea Sfintei Scripturi şi a Vieţilor Sfinţilor.

179. Întrebare: Cum să fugim de păcate când în jur avem numai exemple rele?

Răspuns: Să ne înstrăinăm de ocaziile în care inevitabil trebuie să vedem şi să auzim multe lucruri rele; de aceea trebuie să ne îndepărtăm de toate acele locuri şi locuinţe în care se dau cel mai mult exemple rele şi să nu cedăm nicidecum nici unei invitaţii stăruitoare de a merge acolo; nu trebuie nici măcar să îngăduim să ni se povestească despre ele, nici să ni se spună că exemplele rele nu provoacă nici un rău în inima noastră.

180. Întrebare: Ce anume contribuie la atenţia noastră în timpul dumnezeieştii slujbe?

Răspuns: În timpul dumnezeieştii slujbe este folositor să repetăm o rugăciune scurtă în inimă, deoarece ea contribuie la atenţia noastră, reţinând mintea de la împrăştiere... În timpul rostirii fără grabă a rugăciunilor este posibilă atenţia, iar în timpul rostirii grăbite, atenţia nu are loc (Sfântul Ignatie Briancianinov).

181. Întrebare: Ce este făţărnicia?

Răspuns: Făţărnicie se mai numeşte şi faptul că omul se opreşte numai la lucrurile exterioare ale bunei credinţe (post, metanii, dormitul pe pat tare, mersul la biserică şi aşa mai departe) şi pe acestea îşi întemeiază nădejdea, fără să-şi dezrădăcineze în acelaşi timp patimile sale: iubirea de sine, mândria, răutatea, zgârcenia, îngâmfarea, osândirea, arţagul şi aşa mai departe (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

182. Întrebare: Care om este condus de raţiune şi care este condus de dorinţă?

Răspuns: Semnul independenţei liber-raţionale este faptul că raţiunea este întotdeauna premergătoare dorinţei, iar la omul păcătos dorinţa conduce raţiunea (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

183. Întrebare: Care este proorocia despre arhierei a Cuviosului Serafim de Sarov?

Răspuns: Se ştie că printre proorociile Cuviosului Serafim s-a păstrat o prezicere tăinuită până acum (ca să nu fie ispită) despre căderea cinului arhieresc, despre sărăcirea râvnei lui pentru slava lui Dumnezeu (Mitropolitul Veniamin Fedcenkov).

184. Întrebare: Este osândit cel ce primeşte de la hoţi?

Răspuns: Cel ce primeşte de la hoţi este pedepsit ca hoţul.

185. Întrebare: Cum trebuie să cercetăm faptele noastre zilnice?

Răspuns: Cercetând şi chibzuind în fiecare zi faptele bune şi rele pe care le-ai făcut, pe cele bune să le dai uitării, pentru a nu cădea în slavă deşartă, iar pe cele rele să le spovedeşti cu lacrimi şi cu rugăciune (Cuviosul Simeon Evlaviosul).

186. Întrebare: Cum să ne purtăm atunci când cineva vine după sfat, iar noi trebuie să săvârşim pravila de rugăciune?

Răspuns: Străduieşte-te să nu te depărtezi de cei care caută folos de la tine sub pretextul că discuţi cu Dumnezeu: căci dragostea este mai bună decât rugăciunea (Cuviosul Simeon Evlaviosul).

187. Întrebare: Cum să-l cunoaştem pe om şi duhul lui?

Răspuns: Oamenii plini de înţelepciune duhovnicească îl cercetează în duh pe om după Sfânta Scriptură, luând seama dacă sunt cuvintele lui potrivite cu voia lui Dumnezeu, şi după aceea trag concluzia despre el (Cuviosul Serafim de Sarov).

188. Întrebare: Cum sunt înşelaţi oamenii de către vrăjitori şi vraci?

Răspuns: Unii îndrăznesc să cheme în vrăjitoriile lor numele Maicii Domnului şi ale Sfinţilor şi fac semnul crucii, dar trebuie să fugim de ei (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

189. Întrebare: Ce să facem când ne îngreuiem cu mâncarea?

Răspuns: Dacă ți se întâmplă să te îngreuiezi cu mâncarea, apucă-te de o muncă fizică, nu te întinde să te culci pentru a nu te întina cu visuri necurate.

190. Întrebare: Cum trebuie să mustrăm?

Răspuns: Prietenul care mustră în taină (între patru ochi) este un doctor înțelept, iar cel care tratează înaintea ochilor multor oameni este un defăimător (Sfântul Isaac Sirul).

191. Întrebare: Ce trebuie să spunem când suntem rugați să ne rugăm?

Răspuns: Când cineva îți spune: „Roagă-te pentru mine", atunci să spui în inima ta: „Dumnezeu să ne miluiască".

192. Întrebare: Când trebuie să fim neghiobi și când trebuie să fim înțelepți?

Răspuns: Dumnezeu voiește ca noi să fim neghiobi față de cele pământești, iar față de cele cerești să fim înțelepți (Sfântul Atanasie cel Mare).

193. Întrebare: Se cuvine să povestim ceea ce am auzit și am văzut pe drum?

Răspuns: Când te întorci de pe drum acasă, să nu-ți dai drumul să le spui celorlalți lucrurile nefolositoare pe care le-ai văzut sau le-ai auzit, pentru că acest lucru dăunează sufletelor (Cuviosul Benedict).

194. Întrebare: I se socotește omului păcat atracția față de animale?

Răspuns: Atracția omului față de pisici, câini, păsări i se socotește acestuia păcat. Unii, în orbirea lor, le dădăcesc, le sărută sau dorm cu ele. Îndeletnicirea cu ele, răpindu-le o mare parte din timpul pe care Apostolul Pavel ne-a poruncit să-l petrecem în fapte bune și de aceea trebuie să-l prețuim foarte mult, ne atrage atenția de la drumul care duce la cer.

195. Întrebare: Cum să ținem minte cele citite în Sfânta Carte?

Răspuns: Pentru a fixa în memorie, a ține minte lucrurile folositoare sufletului pe care le-ai citit, împărtășește-le unui frate.

196. Întrebare: Cum trebuie să îndurăm insultele?

Răspuns: Toate insultele să le înduri la început prin tăcere, apoi prin mustrarea de sine, iar apoi prin rugăciunea pentru cei ce te-au insultat.

197. Întrebare: Ce trebuie să facem pentru a dobândi virtutea curăției?

Răspuns: Să nu te dezbraci până la goliciune: hainele să acopere trupul tău și ziua, și noaptea și nici măcar tu însuți să nu-ți vezi goliciunea trupească. Dacă ești sănătos, nu te duce să faci baie fără să ai nevoie. Nu-ți unge trupul cu creme, nici hainele cu parfumuri (Sfântul Atanasie cel Mare).

198. Întrebare: Cum să ne dezbărăm de păcatul osândirii?

Răspuns: Dacă osândeşti pe cineva, atunci să-ţi rânduieşti ca pravilă să faci în fiecare zi măcar trei metanii până la pământ pentru cel pe care l-ai osândit şi să zici rugăciunea: „Mântuieşte-l, Doamne, şi miluieşte-l pe (numele) şi, pentru rugăciunile lui, miluieşte-mă şi pe mine, păcătosul!". Şi să crezi că, dacă vei face aşa, Dumnezeu te va ajuta să te lepezi cu totul de această deprindere păcătoasă.

199. Întrebare: Cum este corect să cugetăm la chinurile veşnice?

Răspuns: Nu trebuie să gândim că neapărat vom fi osândiţi, ci trebuie să nădăjduim în marea milostivire a lui Dumnezeu, care voieşte ca toţi să se mântuiască (Stareţul Arsenie Athonitul).

200. Întrebare: Cum trebuie să ne mustrăm pe noi înşine?

Răspuns: Când datorită mustrării de sine cădeţi în întristare, lăsaţi mustrarea de sine şi gândiţi-vă la milostivirea lui Dumnezeu faţă de păcătoşii care se căiesc, şi mulţumiţi-I lui Dumnezeu pentru mila Lui... Mustrarea de sine constă în a ne mustra întotdeauna pentru toate, a ne învinui pe noi înşine şi a nu da vina pe ceilalţi. Mustrarea de sine îl izbăveşte pe om de obiceiul osândirii şi îi întăreşte pacea sufletească... Reaua voinţă sau ura faţă de celălalt provin din faptul că omul nu se mustră pe sine.

201. Întrebare: Ce este iubirea de conducere?

Răspuns: Iubirea de conducere este dorinţa puternică, neînfrânată de stăpânire a oamenilor, de stăpânire pe care oamenii o caută fără a avea aptitudini suficiente, fără intenţia de a aduce folos, ci numai un scop nesăbuit: acela de a-şi satisface propria mândrie, slavă deşartă şi iubire de câştig. Ei tind deseori să ajungă la putere prin viclenie, prin şiretlicuri cu ajutorul protecţiei din partea persoanelor influente şi prin alte mijloace josnice.

202. Întrebare: Când trebuie creştinul să treacă sub tăcere adevărul?

Răspuns: Creştinul trebuie să treacă sub tăcere adevărul înaintea oamenilor care ar putea, din răutate şi duşmănie, să-l întrebuinţeze rău. Astfel, el trebuie să treacă sub tăcere adevărul înaintea instigatorului rău intenţionat, a purtătorului de veşti care se bucură de nenorocirea altuia şi a duşmanului răzbunător – să treacă sub tăcere lucrurile de care ei s-ar putea folosi în dauna aproapelui. Creştinul trebuie să treacă sub tăcere adevărul şi înaintea celor nechibzuiţi, care sunt gata să trâmbiţeze oricărui om pe care îl întâlnesc adevărul ce li s-a spus şi care poate fi foarte important. În general, nu trebuie ca prin vorbele sale să supună primejdiei bunurile nimănui. Creştinul trebuie să păstreze taina încredinţată lui de aproapele.

203. Întrebare: Când nu trebuie să trecem sub tăcere adevărul?

Răspuns: Creştinul nu trebuie să ascundă adevărul înaintea judecătorilor, înaintea părinţilor

care se îngrijesc de îndreptarea copiilor lor, înaintea preotului la spovedanie, înaintea prietenului care îi destăinuie sufletul său şi aşa mai departe. Creştinul nu trebuie să treacă sub tăcere faptul că bolnavul se află în primejdie de moarte şi atunci trebuie să-l pregătească prin spovedanie şi sfânta împărtăşanie pentru veşnicie.

204. Întrebare: Este păcat să nu dăm o carte dumnezeiască celui ce doreşte să citească?

Răspuns: Cine păstrează vreun dar al lui Dumnezeu numai pentru propria desfătare şi nu face bine celorlalţi, acela va fi osândit ca cel ce a ascuns talantul (Sfântul Vasile cel Mare).

205. Întrebare: Cum să ne luptăm cu starea de împrăştiere din timpul rugăciunii?

Răspuns: În timpul rugăciunii, gândul fuge la alte lucruri. Trebuie să depui eforturi pentru păstrarea atenţiei... Imediat ce gândul fuge, întoarce-l; fuge iarăşi, iarăşi întoarce-l; şi aşa de fiecare dată. Dar de fiecare dată, ceea ce vei citi în timpul depărtării gândului şi, prin urmare, fără atenţie şi simţire, să citeşti din nou ca să nu uiţi; şi chiar dacă gândul tău ar fugi de câteva ori într-un singur loc, să citeşti de câteva ori până când vei înţelege şi vei simţi cele citite. Aşa trebuie să procedezi atunci când gândul fuge şi se împrăştie (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

206. Întrebare: Cum să ne purtăm atunci când greşim şi conştiinţa începe să ne mustre?

Răspuns: Dacă tu, ca om, ai greşit cu ceva, mergi degrabă, fără să întârzii, la duhovnic, curăţeşte-ţi conştiinţa prin spovedanie şi nu aştepta perioada postului pentru spovedanie, aşa cum fac din nechibzuinţă unii dintre mireni. Iată un exemplu simplu: dacă ţi-ai murdărit lenjeria, imediat o schimbi şi te străduieşti să o speli; iar sufletul tău este mult mai preţios decât lenjeria şi îl laşi neîngrijit, murdar un an întreg sau până la următoarea spovedanie din post şi nu te îngrijeşti deloc de el (Stareţul Gheorghe Athonitul).

207. Întrebare: În ce constă spiritul de economie?

Răspuns: Spiritul de economie constă în a nu face fără socoteală cheltuieli nemăsurate şi nefolositoare şi a nu fi zgârcit faţă de lucrurile trebuincioase.

208. Întrebare: Când trebuie să ne întristăm?

Răspuns: Momentul potrivit pentru a ne întrista este în cazul în care ne căim pentru păcate, deoarece întristarea pentru nimic altceva nu este de folos decât numai pentru acest lucru.

209. Întrebare: Este un lucru bun să dăm cu împrumut?

Răspuns: Desigur, căci a da cu împrumut este al doilea fel de dăruire... Este supus pedepsei cel ce nu dă cu împrumut, întrucât este acuzat de neiubire de oameni. Totuşi, şi în milă este nevoie de raţiune,

după cum spune proverbul popular: ştii tâlcul – nu-i da beţivanului pe datorie.

210. *Întrebare: Are vreo influenţă blestemul asupra celui ce trăieşte în Dumnezeu?*

Răspuns: Sunt convins că cel ce are de gând să-i blesteme pe cei ce trăiesc virtuos nu poate rosti nici un cuvânt supărător şi potrivnic, căci blestemul se transformă în binecuvântare. Aşadar, prin aceasta se înţelege că pe cei ce trăiesc virtuos nu îi pot atinge vorbele rele (Sfântul Grigorie de Nissa).

211. *Întrebare: Cine poate vorbi cu necredinciosul despre credinţă?*

Răspuns: Cu necredinciosul poate vorbi fără primejdie cel care cunoaşte temeinic credinţa; în caz contrar, necredinciosul poate vătăma sufletul celui ce vorbeşte cu el.

212. *Întrebare: Se cuvine să transmitem cuvintele duşmănoase?*

Răspuns: Este mai bine să nu transmitem cuvintele de dojană trimise prin noi de cineva, ci să le trecem sub tăcere sau să le transmitem, chiar dacă în chip fals, ca pe nişte cuvinte de dragoste şi bunăvoinţă, şi atunci duhul nostru va fi liniştit. Iar a transmite cuvintele duşmănoase, de ură este un lucru foarte rău. Trebuie să avem răbdarea creştină şi înţelepciunea şerpilor (Sfântul Ioan de Kronstadt).

213. *Întrebare: Cum să vorbim despre Dumnezeu ca să ne fie spre mântuire?*

Răspuns: Cu câtă atenţie trebuie să rostim cuvintele despre Dumnezeu, cu câtă smerenie şi prudenţă, astfel încât să nu-L mâniem pe Dumnezeu-Cuvântul împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh! (Sfântul Ioan de Kronstadt).

214. *Întrebare: Care este diferenţa dintre omul duhovnicesc şi cel trupesc?*

Răspuns: Omul duhovnicesc se adânceşte cu mintea şi cu inima în Dumnezeu, iar cel trupesc – în lumea adulteră şi păcătoasă (Sfântul Ioan de Kronstadt).

215. *Întrebare: Ce este înţelepciunea?*

Răspuns: Este cumpătarea în lucrurile religioase, virtutea cu măsură, aceea de a face totul potrivit puterilor noastre, împrejurărilor de timp şi spaţiu şi ostenelilor precedente.

216. *Întrebare: Cum acţionează asupra omului vrăjmaşii cei netrupeşti?*

Răspuns: Vrăjmaşii cei netrupeşti le insuflă oamenilor, în timpul rugăciunii şi în afara rugăciunii, gânduri ticăloase, viclene şi hulitoare, le înclină spre lene sufletul şi trupul, le aduc somnul şi căscatul, îi determină să fie indulgenţi cu trupul – prin şedere în momentul nepotrivit, prin rezemarea de perete sau printr-un alt lucru. Ei le insuflă oamenilor scârba şi dezgustul faţă de toţi ceilalţi sau aduc asupra lor teama de oameni sau altceva necurat (Sfântul Ioan de Kronstadt).

217. *Întrebare: De unde vine lenea la rugăciune?*

Răspuns: Lenea la rugăciune şi, în general, în slujirea faţă de Dumnezeu şi de aproapele vine din pântecele omului care este hrănit mult în fiecare zi (Sfântul Ioan de Kronstadt).

218. Întrebare: Care este cea mai înaltă lucrare de pe pământ?

Răspuns: Nu există lucrare mai înaltă pe pământ ca săvârşirea Liturghiei şi împărtăşirea oamenilor cu Sfintele Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos (Sfântul Ioan de Kronstadt).

219. Întrebare: De ce nu trebuie să ne unim cu catolicii?

Răspuns: Cine dintre ortodocşi nu ar dori să se unească cu catolicii sau cu luteranii şi să fie cu ei una în Hristos, o singură Biserică, o singură comunitate de credincioşi! Dar cine dintre aceşti membri ai bisericilor pomenite, mai ales dintre întâistătătorii lor – care se numesc papi, cardinali, arhiepiscopi şi episcopi – este de acord să se lepede de rătăcirile lor? Nimeni. Iar noi nu putem să fim de acord cu învăţătura lor eretică fără să facem rău mântuirii noastre sufleteşti. Încercaţi să vă uniţi. Veţi putea, oare, să uniţi ceea ce nu se poate uni – minciuna cu adevărul? (Sfântul Ioan de Kronstadt).

220. Întrebare: Este mare păcatul curiozităţii?

Răspuns: Păcatul curiozităţii nu pare a fi mare, dar, pentru el, soţia lui Lot (pentru o singură privire curioasă către oraşele natale, care ardeau, Sodoma şi

Gomora) a fost prefăcută în stâlp de sare (cf. Gen. 19, 26). De aici putem înţelege cum este acest păcat.

221. Întrebare: Care muribund îşi va lua cu sine bogăţia în viaţa de dincolo de mormânt?

Răspuns: Îşi va lua cu sine bunurile sale când va muri cel care le-a împărţit celor ce au avut nevoie de ele (Sfântul Grigorie Dialogul).

222. Întrebare: Ce trebuie să facem atunci când suntem lăudaţi?

Răspuns: Când auzi o laudă la adresa ta, să-ţi aduci aminte de defectele tale (Mitropolitul Filaret al Moscovei).

223. Întrebare: Cum să privim înfrânarea de la mâncare ce se face în văzul tuturor?

Răspuns: Înfrânarea de la mâncare ce are loc în văzul tuturor o urăşte Domnul (Sfântul Vasile cel Mare).

224. Întrebare: Se cuvine să ne rugăm pentru conducătorii necredincioşi?

Răspuns: Rugaţi-vă şi pentru autorităţi, chiar şi pentru cei care vă prigonesc şi vă urăsc, şi pentru vrăjmaşii Crucii ca rodul credinţei voastre să fie clar pentru toţi, iar voi înşivă să fiţi desăvârşiţi (Sfântul Mucenic Policarp al Smirnei).

225. Întrebare: Prin ce se întăreşte credinţa?

Răspuns: Credinţa se întăreşte prin viaţa cucernică, iar datorită lipsei de evlavie, se pierde.

226. Întrebare: Le este dată arhiereilor puterea de a nu împlini pravilele Sinoadelor Ecumenice?

Răspuns: Episcopilor nu le este dată nicidecum puterea de a încălca vreo pravilă, ci numai de a respecta cele hotărâte şi de a se ţine de cele dinainte (Sfântul Vasile cel Mare, Scrisoarea 24).

227. Întrebare: Ce soartă îi aşteaptă în viitor pe creştinii ignoranţi?

Răspuns: Creştinii nu cunosc creştinismul pentru că nu îl studiază: nu citesc, nu pun întrebări şi, în general, nu acordă nici o atenţie răscumpărării omenirii de către Dumnezeu Cel întrupat şi îşi bat joc de această înaltă lucrare a lui Dumnezeu, pentru că nu poartă de grijă şi nu se gândesc la mântuirea lor. Nesocotind darurile mari ale lui Dumnezeu, ei se lasă cu totul în voia deşertăciunii, care este înşelăciune. Mai bine va fi pentru închinătorii la idoli şi pentru mahomedani în ziua judecăţii lui Dumnezeu decât pentru aceşti creştini (Sfântul Tihon de Zadonsk).

228. Întrebare: Putem acorda pedepse trupeşti de faţă cu ceilalţi?

Răspuns: Pedeapsa trupească nu trebuie să aibă loc de faţă cu ceilalţi, este o regulă absolută.

229. Întrebare: Putem păstra bani pentru un scop bun?

Răspuns: A păstra bani pentru un scop bun nu este iubire de argint. Dar după aceea, când lucrul va fi împlinit, poţi să nu mai economiseşti, punându-ţi

toată nădejdea în Dumnezeu (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

230. Întrebare: Cum trebuie să împlinim voia autorităţilor?

Răspuns: Eu citesc toate poruncile maiestăţii voastre, dar le împlinesc numai pe acelea, care nu îmi constrâng conştiinţa în treburile credinţei: în caz contrar, sunt gata să îndur toate chinurile, dar de Hristos nu mă las (Sfântul Mucenic Pavel).

231. Întrebare: În ce constă puterea faptei bune?

Răspuns: Puterea faptei bune constă în statornicie.

232. Întrebare: Cum să ne purtăm dacă preotul refuză să ne asculte spovedania?

Răspuns: Dacă duhovnicul vostru refuză să asculte spovedania voastră, puteţi merge la altul (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

233. Întrebare: Când se transformă rugăciunea în păcat?

Răspuns: Rugăciunea se transformă în păcat atunci când oamenii se roagă pentru ceea ce interzice Domnul, Căruia I se roagă. De exemplu: pentru a se răzbuna, pentru moartea vrăjmaşului, pentru prea multe haine, pentru bogăţie şi aşa mai departe.

234. Întrebare: Prin ce se dobândeşte smerita înţelepciune a sufletului?

Răspuns: Prin faptul că te gândeşti numai la relele şi păcatele tale.

235. Întrebare: Cum trebuie să săvârşească preotul liturghia, ca ea să fie plăcută lui Dumnezeu?

Răspuns: Când săvârşeşti liturghiile, dacă le săvârşeşti socotindu-te nevrednic, cu smerită înţelepciune, atunci ele vor fi plăcute înaintea lui Dumnezeu (Avva Isaia).

236. Întrebare: Ce înseamnă să te socoteşti pe tine mai prejos de toţi?

Răspuns: Înseamnă să nu acorzi atenţie păcatelor celorlalţi, ci întotdeauna numai alor tale.

237. Întrebare: Cum să recunoaştem păcatul?

Răspuns: Este păcat tot ceea ce supără conştiinţa şi desfată trupul.

238. Întrebare: Cât de importantă este virtutea ascultării?

Răspuns: Ascultarea este atât de mare încât în monahism ea are prioritate nu numai faţă de rucodelie, citire, tăcere, linişte, dar chiar faţă de toate virtuţile.

239. Întrebare: Cum să privim discuţiile lungi?

Răspuns: Cuviosului Arsenie nu îi plăcea ca cei pe care îi primea uneori să rămână la el prea mult timp. El spunea: la începutul discuţiei îl privesc pe om ca pe un înger, iar la sfârşit (când zăboveşte) ca pe un ispititor.

240. Întrebare: Este de ajuns pentru mântuire numai evlavia?

Răspuns: Evlavia fără suficienta cunoaştere a lui Dumnezeu este o corabie fără cârmă şi cârmaci.

241. Întrebare: Ne putem ruga în prezenţa oamenilor?

Răspuns: Rugaţi-vă ori cu trupul, ori cu duhul în taină, nu în prezenţa oamenilor, chiar dacă dorm (Stareţul Adrian Iugski).

242. Întrebare: Ce să facem atunci când cei ce locuiesc cu noi ne interzic să citim cărţi sfinte?

Răspuns: Săvârşeşte îndeletnicirea cea plăcută lui Dumnezeu să ţii seama de interdicţia pusă de cei ce locuiesc cu tine (în afară de timpul nopţii, când trebuie să dormi); nu trebuie să ţii cont de nimeni şi de nimic, ci numai să o săvârşeşti (Stareţul Adrian Iugski).

243. Întrebare: Cum să fugim de slava deşartă?

Răspuns: Să nu asculţi de părerile şi de gândurile tale, ci să faci totul cu binecuvântare, nu după voia ta, ca să eviţi slava deşartă prin care poţi pierde tot.

244. Întrebare: Ce să facem dacă în timpul rugăciunilor citite ne apare uneori dorinţa de a ne ruga în chip deosebit?

Răspuns: În cazul în care citeşti o rugăciune şi doreşti să te rogi cu duhul în chip deosebit Mântuitorului sau Maicii Domnului, trebuie să te opreşti negreşit la această dorinţă şi să urmezi îndemnul duhului, şi iată de ce: dacă, dorind să te

desfeţi cu rugăciunea către dulcele Iisus, în acelaşi timp începi să citeşti un alt canon, după pravila hotărâtă, prin acest lucru poţi pierde tot.

245. Întrebare: Întotdeauna este drept glasul conştiinţei?

Răspuns: Neapărat trebuie să ascultăm glasul conştiinţei: prin acest glas deseori ne vorbeşte îngerul nostru păzitor. Totuşi, ca să vedem dacă acest glas este drept, trebuie să-l verificăm cu Cuvântul lui Dumnezeu.

246. Întrebare: Cum să ajungem să nu mai fim părtaşi păcatului?

Răspuns: Cine voieşte să nu mai fie părtaş păcatului şi să-şi schimbe viaţa sa, izbăvindu-se de boala păcatului, acela trebuie să ia leacuri amare, care curăţesc bolile sufletului, adică trebuie să îndure cu mulţumire faţă de Dumnezeu prigoanele şi necazurile ca pe nişte ierburi vindecătoare (Sfântul Simeon Noul Teolog).

247. Întrebare: Ce trebuie să credem despre omorul neintenţionat?

Răspuns: Ucigaşul care a omorât fără voie nu poate fi socotit nevinovat dacă nu a folosit mijloacele cuvenite de precauţie şi, în orice caz, este supus canonului bisericesc.

248. Întrebare: Mă supăr pentru că sfaturile mele nu sunt ascultate. Ce să fac?

Răspuns: Nu trebuie să ne tulburăm şi să ne supărăm deloc dacă sfaturile noastre bune nu sunt ascultate: căci nici noi nu Îl ascultăm pe Domnul şi El nu ne pedepseşte.

249. Întrebare: Îl putem da în vileag pe cel neascultător?

Răspuns: Nu trebuie să dăm în vileag nedreptatea acţiunilor celor neascultători şi nu trebuie să-i mustrăm, căci altfel provocăm numai rău, certuri şi supărări; în acest caz este mai bine să ne rugăm ca Însuşi Domnul să-i mustre, iar pe noi să ne reţină de la cealaltă cădere – de la osândire; cel ce osândeşte va fi la rândul lui osândit de Dumnezeu.

250. Întrebare: Poate fi dragostea duhovnicească greşită?

Răspuns: Să verifici cu stricteţe orice fel de dragoste (şi pe cea duhovnicească), pe care o ai faţă de cineva. Dragostea corectă nu trebuie să agite sângele omului, ci, dimpotrivă, să liniştească şi să înalţe sufletul, trezind în el înalte sentimente duhovniceşti; şi se manifestă prin toată răbdarea şi lepădarea de sine, iar nu prin mângâieri şi sărutări – acestea nu ar face decât să înjosească dragostea duhovnicească, să o lipsească de lumina ei cerească şi în scurt timp l-ar înlocui pe Înger cu un demon (adică dragostea duhovnicească s-ar transforma în dragoste trupească) (Arhiepiscopul Gherasim al Astrahanului).

251. Întrebare: Cum este mai bine să ne rugăm atunci când nu simțim nimic?

Răspuns: Atunci când nu simțim nimic, este mai bine să ne rugăm cu rugăciuni scurte.

252. Întrebare: Ce este căderea duhovnicească?

Răspuns: Nu trebuie să avem atașamentul inimii față de oamenii care ne plac. Desfătarea sufletului cu atracții păcătoase este deja cădere duhovnicească și are nevoie de pocăință cu lacrimi (Arhiepiscopul Gherasim al Astrahanului).

253. Întrebare: Când sunt plăcute lui Dumnezeu îndeletnicirile cu cele vremelnice?

Răspuns: Îndeletnicirile cu cele vremelnice sunt minunate, plăcute lui Dumnezeu și îi pregătesc lucrătorului răsplată cerească și veșnică atunci când sunt săvârșite cu scopul de a-I face pe plac lui Dumnezeu, cu scopul slujirii față de aproapele pentru Dumnezeu, pentru dragostea cea sfântă și pentru folosul obștesc (Sfântul Ignatie Briancianinov).

254. Întrebare: De ce anume trebuie cel mai mult să ne ferim?

Răspuns: Cel mai mult trebuie să te ferești să smintești pe cineva, ca să nu fii scos din Împărăția Cerurilor împreună cu cei ce au produs sminteli (Sfântul Efrem Sirul).

255. Întrebare: Cum să ne ferim de îngâmfare?

Răspuns: Sfântul Ioan de Kronstadt a luat ca răspuns Biblia, deschisă la capitolul 14 al proorocului Isaia, unde se vorbește despre doborârea luceafărului, a primului înger din cer pentru mândrie, a citit și a spus: „Deseori citesc această cuvântare a proorocului și mă minunez cât de ușor este să cazi din înălțimea duhovnicească până în iadul cel mai dedesubt și, citind acest lucru, mă feresc de îngâmfare". Și, într-adevăr, pagina aceasta a Bibliei lui era extrem de uzată datorită citirii ei dese.

256. Întrebare: Când este lipsită de valoare spovedania înaintea preotului?

Răspuns: Noi venim la spovedanie cu intenția de a dobândi iertarea păcatelor de la Domnul Dumnezeu prin duhovnic. Așadar, să știi că spovedania ta este seacă, fără valoare, nulă și chiar supărătoare pentru Domnul atunci când mergi la spovedanie fără nici o pregătire, fără să-ți cercetezi conștiința, când îți ascunzi păcatele de rușine sau din altă pricină și când te spovedești fără căință și zdrobire de inimă, de formă, cu răceală, mecanic, fără să ai intenția fermă de a te îndrepta pe viitor... (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

257. Întrebare: Cum să fim atenți la inimile noastre?

Răspuns: Sfântul Ioan de Kronstadt era atent la inima sa. Nu primea nimic rău și nu numai că nu primea, dar neîncetat se căia pentru greșelile sale și i se frângea inima pentru nedesăvârșirea sa. Pentru o

asemenea spovedanie liberă şi neîncetată, Domnul îi înveselea inima şi părintele Ioan simţea că îi sunt iertate toate greşelile, lucru pentru care Îi şi mulţumea Domnului.

258. Întrebare: Când i se socoteşte omului păcat semnul crucii?

Răspuns: Există oameni care folosesc rău semnul crucii atunci când doresc să ne atragă în vicleşug, în minciună, în escrocherie şi în alte fapte necurate; ei îşi atrag asupra lor osânda.

259. Întrebare: Pentru ce spune Apostolul Pavel acest lucru: „Iar când se luptă cineva la jocuri, nu ia cununa dacă nu s-a luptat după legile jocului"(II Tim. 2, 5)?

Răspuns: Trebuie să ne nevoim cu chibzuinţă duhovnicească, deoarece fără aceasta nevoinţele pot fi săvârşite în zadar.

260. Întrebare: Se cuvine ca preotul (la bătrâneţe) să se retragă de la slujire?

Răspuns: Sfântul Teofan Zăvorâtul nu a sfătuit preoţii să se retragă de la slujire. „Până când nu te va deshăma Domnul – a spus el –, trage înainte".

261. Întrebare: Se cuvine să-l alungăm pe cel ce vine după sfat?

Răspuns: Pe cel ce vine după sfat, nu-l alunga, dar nici tu să nu te crezi grozav (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

262. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de toate cele din exterior?

Răspuns: Toate cele din exterior – hrana, îmbrăcămintea, mobila – sunt neînsemnate pentru om dacă acesta nu are atracţie faţă de ele (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

263. Întrebare: De ce unii credincioşi au uneori gelozie, invidie pentru faptul că ne ducem des la preot?

Răspuns: Acest lucru se întâmplă pentru că ne oprim mult, deseori fără să ne dăm seama, numai la personalitatea păstorului; chipul lui este tot timpul înaintea noastră, inima noastră este plină de simţăminte pentru el, ca pentru un om, iar Hristos, Mântuitorul nostru, rămâne oarecum la o parte. Şi tocmai atunci se dezvoltă printre păstoriţi gelozia, invidia, rivalitatea, ostilitatea. Atunci este posibil şi următorul fenomen. A murit păstorul iubit şi ne închipuim că totul este pierdut. Dar unde este Hristos? A fost El la tine? Din păcate, nu. Dacă ar fi fost, nu ai fi avut asemenea lipsă de curaj şi dezamăgire (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

264. Întrebare: Cum să deosebim smerenia de îndatoriri?

Răspuns: Trebuie să deosebim smerenia de datorie şi obligaţii; acest lucru trebuie să îl ştie mai ales oamenii cărora le este dată puterea şi cârmuirea asupra celorlalţi: când să-şi manifeste smerenia şi când să-şi îndeplinească datoria. De exemplu, tu, ca preot, în mediul casnic poţi refuza să ţi se facă

servicii, dar în timpul slujbei bisericeşti, când este orânduit să primeşti servicii din partea celorlalţi, nu ai dreptul să le refuzi, atribuind aceste servicii nu ţie personal, ci rangului tău. Eşti învăţător: la şcoală, învaţă-i pe ceilalţi, iar în afara îndatoririlor tale de învăţător, fii ca unul care ascultă şi învaţă de la ceilalţi şi tot aşa (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

265. Întrebare: Există vreun semn după care putem afla dacă duhovnicul ne este de folos?

Răspuns: În timp ce duhovnicul sau stareţul te hrăneşte, îţi pot apărea sentimente rele faţă de el: bănuială, osândire, invidie şi ostilitate. Nu te lăsa, totuşi, în voia acestor sentimente, ci luptă cu ele şi nu te depărta de duhovnic sau de stareţ. Dacă ţi-a apărut vreun sentiment rău faţă de duhovnic, să ştii că duhovnicul îţi este de folos, dar vrăjmaşul şi-a pus în gând să te înstrăineze, să te îndepărteze de el. Este posibil ca stareţul să doboare în tine sentimentul mândriei sau vreun alt viciu, iar ţie şi vrăjmaşului să nu vă placă acest lucru şi tocmai de aceea se stârneşte în inima ta ura împotriva părintelui duhovnic (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

266. Întrebare: Ce hrăneşte patima desfrâului?

Răspuns: Patima desfrâului o hrănesc: trândăvia, lenea, somnul mult, grija prea mare pentru sănătate, îmbuibarea, beţia cu vin, râsul, împodobirea trupului, nepăzirea ochilor, mânia, purtarea libertină faţă de o persoană de sex opus.

267. Întrebare: Toţi creştinii se pot împărtăşi des?

Răspuns: Odată – a spus arhiepiscopul Arsenie – s-a apropiat de mine o femeie şi a început să-mi spună că nu i se îngăduie să se apropie des de Sfânta Împărtăşanie şi, printre altele, la întrebarea mea dacă îşi spovedeşte des păcatele ei şi dacă ea, ca femeie (cu necurăţia ei femeiască), este vrednică să se împărtăşească des, mi-a răspuns că nu are păcate. Iar altă femeie cerea împărtăşanie deasă în timp ce duhnea a tutun. Mare este Sfânta Împărtăşanie şi potrivit măreţiei ei este nevoie şi de pregătire mare, de vrednicie mare pentru primirea ei. „Căci este foc şi pe cei nevrednici îi arde" (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

268. Întrebare: Cum să folosim neputinţele în bine?

Răspuns: Eşti neputincios. Foloseşte-ţi neputinţele în bine, şi anume: educă-ţi pe seama lor sentimentul smereniei şi al nevredniciei tale. Dar aceasta, desigur, nu înseamnă să-ţi înmulţeşti neputinţele ca să le îndrepţi spre bine. Este vorba despre neputinţele pe care le suporţi cu toată dorinţa şi năzuinţa ta de a nu le avea (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

269. Întrebare: Ce este făţărnicia?

Răspuns: Făţărnicia este faptul că omul judecă şi în general lucrează nu în numele dreptăţii, al adevărului şi al corectitudinii, ci de dragul persoanei

care îi place lui cel mai mult, iar persoana respectivă îi poate fi plăcută din orice motiv. Îi poate fi plăcută pentru că este sus-pusă, prin urmare este bună pentru treburile lui. Îi poate fi plăcută pentru că este frumoasă, pentru că stârneşte în el patima trupească, pentru că are aceeaşi profesie ca el, aceeaşi naţie sau acelaşi domiciliu (Arhiepiscopul Arsenie Ciudov).

270. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de milostenia primită de la oameni?

Răspuns: Cu frică să primim milostenia, deoarece la Înfricoşătoarea Judecată vom da răspuns pentru binele primit care rămâne fără răsplată din partea noastră. Să ne rugăm pentru binefăcători ca să nu ni se socotească păcat binefacerea primită din partea lor.

271. Întrebare: Toţi cei răposaţi se roagă acolo pentru noi?

Răspuns: Foarte mult greşesc cei care spun că toţi cei răposaţi: sunt acum rugători pentru noi. Aceia au nevoie de rugăciuni şi de grija pentru sufletele lor din partea celor vii; dar, când păcatele lor sunt curăţite prin rugăciunile, credinţa şi faptele celor vii, abia atunci rugăciunea de pomenire se îndreaptă spre folosul sufletelor celor ce îi pomenesc... Este izbăvit de vămile văzduhului numai acel suflet pe care Domnul l-a învrednicit să se împărtăşească cu deplină credinţă în ceasul sfârşitului sau să dobândească sfârşit creştinesc în săptămâna Învierii Luminate a lui Hristos (Egumena Teofania Govorova).

272. Întrebare: Cum îi atacă vrăjmaşul cel nevăzut pe creştini?

Răspuns: Pe cei fricoşi îi atacă cu frica şi cu vedeniile: pe alţii – cu cleveteala omenească, cu vrajba, cu răutatea; pe cei învăţaţi – cu mândria şi cu îngâmfarea; pe cei tineri – cu gândurile desfrânate; pe cei bătrâni – cu lenevia şi cu deprinderile rele şi aşa mai departe.

273. Întrebare: Când îl cuprind patimile pe om?

Răspuns: Patimile cuprind fiinţa omului atunci când mintea lui încetează să se gândească la Dumnezeu şi omul ajunge în stăpânirea trupului.

274. Întrebare: Putem mărturisi păcatele noastre altcuiva, în afara părintelui duhovnic?

Răspuns: Nimănui, dacă nu este nevoie, să nu-i mărturiseşti faptele ascunse şi păcatele pe care le-ai făcut. Prin mărturisirea faptelor ascunse, îi pierzi pe aceia care te ascultă şi respectul necesar pentru săvârşirea binelui.

275. Întrebare: Ce să facem în timpul ispitei?

Răspuns: În timpul ispitelor să-ţi aduci aminte mai des de moarte, de Înfricoşătoarea Judecată şi de chinul veşnic (Stareţul Adrian Iugski).

276. Întrebare: Ce este mai bine: să citim pravila de rugăciune sau să-l ajutăm pe aproapele?

Răspuns: Cel ce nu respectă pravila de rugăciune sub pretextul serviciilor de care uneori aproapele nici nu are nevoie, ca un căldicel va fi

aruncat din gura lui Dumnezeu. Toate sunt bune la vremea lor, la locul lor, dar dacă tu, spre a face pe plac celorlalţi, îţi vei lăsa în fiecare zi pravila sau o vei citi superficial, atunci, pe drept, îţi va fi rău mai târziu. Ţine calea împărătească (de mijloc). Dacă ţi se cer în ceasul rugăciunii anumite servicii, lasă rugăciunea şi slujeşte-i fratelui, surorii, ca lui Hristos, dar dacă nu ţi se cer, nu te lega singur (Arhiepiscopul Gherasim al Astrahanului).

277. Întrebare: Ce să facă bolnavul?

Răspuns: Bolnavul este bine să citească (sau să asculte) cărţi dumnezeieşti pentru a nu se ocupa cu gânduri deşarte.

278. Întrebare: Cum putem face milostenie duhovnicească?

Răspuns: Exemplul acestui lucru ni-l înfăţişează stareţul Adrian Iugski, care pe unii îi blagoslovea să se trudească pentru mânăstire, iar pe alţii îi obliga să scrie rugăciuni, vieţile sfinţilor şi alte texte. Stareţul împărţea cele scrise apropiaţilor lui şi pelerinilor care veneau de pretutindeni.

279. Întrebare: Cum să facem milostenie în ascuns?

Răspuns: O stareţă făcea milostenie în ascuns, zicând în acelaşi timp: „Iată, persoana aceea m-a rugat să-i dau!". Pe lângă aceasta, ea dormea pe o piatră acoperită cu un covor vechi.

280. Întrebare: Putem spune întotdeauna adevărul?

Răspuns: Cine tace, ştiind adevărul, este ca un martor mincinos. Însă adevărul trebuie trecut sub tăcere atunci când poate aduce necazuri.

281. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de necredincioşi?

Răspuns: Pentru ei, trebuie să ne pară rău şi să ne rugăm. Trebuie să ne dorim ca ei să cunoască adevărul şi să găsim ocazia să le dăm de înţeles cele cu privire la adevăr; iar când încep să atace cu glas tare adevărul, să le opunem rezistenţă plină de dragoste, dar plină de învăţăminte. Şi este de ajuns (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

282. Întrebare: Cum trebuie să ne purtăm faţă de serviciile celorlalţi?

Răspuns: Stareţului Leonid îi plăcea să răsplătească fiecare serviciu fie printr-un alt serviciu, fie printr-un dar.

283. Întrebare: Învăţământul laic se apropie de Dumnezeu?

Răspuns: Cultura lumească nu ne face cunoscute desăvârşirile duhovniceşti.

284. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de înţeleptele proverbe populare?

Răspuns: Există un proverb foarte înţelept: nu trebuie să nesocotim nici zicalele populare atunci când conţin în ele o idee sănătoasă (Sfântul Ioan Gură de Aur).

285. Întrebare: Care dintre arte sunt deşarte?

Răspuns: Artele deşarte sunt: a cânta la fluier (în general, la instrumente), a dansa, baletul şi aşa mai departe. Şi, într-adevăr, după cuvântul Apostolului: Sfârşitul acestora este pieirea. Pântecele este dumnezeul lor, iar mărirea lor este întru ruşinea lor, ca unii care au în gând cele pământeşti (Filip. 3, 19).

286. Întrebare: Se cuvine să destăinuim inima noastră înaintea tuturor şi să-i primim la noi pe toţi?

Răspuns: A destăinui tainele mântuirii înaintea oricui fără judecată şi a-i primi la fel pe toţi, chiar şi pe cei care nu au nici viaţă curată, nici raţiune duhovnicească şi exactă, este acelaşi lucru cu a vărsa într-un vas necurat mir de mult preţ (Sfântul Vasile cel Mare).

287. Întrebare: Se cuvine ca, atunci când muncim, să ne ostenim până la epuizare?

Răspuns: Epuizarea este cealaltă extremă, opusă lenei. De aceea, nu-ţi epuiza trupul pentru a nu cădea în boli şi neputinţe (Stareţul Luca Glinski).

288. Întrebare: Pentru ce se dau epitimii celor ce se spovedesc?

Răspuns: Se dau epitimii pentru ca cei vinovaţi să nu fie nevoiţi să dea răspuns în viaţa de după moarte.

289. Întrebare: Care este cea dintâi ştiinţă?

Răspuns: Ştiinţa cunoaşterii de sine ne păzeşte de păcate. Ea este cea dintâi între toate ştiinţele, căci, fără ea, toate ştiinţele îşi pierd toată însemnătatea. Nu degeaba spun stareţii: „Dacă te cunoşti pe tine însuţi, Îl vei cunoaşte şi pe Dumnezeu". Trebuie să supraveghem gândurile noastre şi mişcările inimii.

290. Întrebare: Ce înseamnă a fi surd, orb şi mut?

Răspuns: A fi surd înseamnă a fi surd faţă de tot ceea ce nu este de folos pentru suflet şi nu zideşte mântuirea. A fi mut înseamnă a fi mut faţă de vorbele rele, osândire şi insulte. A fi orb înseamnă a nu acorda atenţie la ceea ce se săvârşeşte în jur şi nu poate sluji la zidirea sufletului.

291. Întrebare: Cine mai este numit de Sfânta Scriptură înţelept?

Răspuns: Sfânta Scriptură îi numeşte înţelepţi pe cei ce ascultă sfaturile, chiar dacă ei nu sunt socotiţi înţelepţi de oameni (cf. Pilde 12, 15).

292. Întrebare: Este bine să ne rugăm pentru nevoitorii care nu sunt încă proslăviţi pe pământ?

Răspuns: Plăcută este lui Dumnezeu rugăciunea pentru plăcuţii Lui răposaţi. Rugăciunea noastră mijloceşte pentru ei slavă mare şi îi determină să se roage pentru noi înaintea Domnului.

293. Întrebare: De ce are chibzuinţa importanţă mare în lucrarea mântuirii?

Răspuns: Atunci când nu avem chibzuință duhovnicească, orice binefacere este supusă primejdiei de a fi neroditoare pentru mântuirea noastră. Omul fie se apucă de nevoințe, care sunt peste măsura puterilor lui duhovnicești; fie se apucă de un lucru care nu îi este necesar și nu face ceea ce îi este necesar și mai de folos, fie face ceea ce îi este necesar, însă nu așa cum s-ar cuveni, fie nu observă deloc cum în fapta lui cea bună se furișează vrăjmașul și o fură prin slava deșartă, prin iubirea de câștig și prin îngâmfare.

294. Întrebare: Cum trebuie să stăm la rugăciune?

Răspuns: La rugăciune trebuie să stăm fără să istovim trupul, fără să ne mutăm de pe un picior pe altul și fără să ne sprijinim de perete sau de stâlp. Mâinile trebuie să le ținem cuviincios, să stăm în picioare drepți și nemișcați, capul să nu-l îndreptăm într-o parte sau alta, ci să-l înclinăm puțin, să nu fim împrăștiați cu mintea și să nu fim curioși cu gândurile sau să fim distrași de cei leneși, care discută între ei și șoptesc, ci să reținem cu orice chip de la împrăștiere ochii și sufletul, fiind atenți la cuvintele rugăciunii, astfel încât nici unul dintre ele să nu fie rostit în zadar. Căci, dacă te vei obișnui să procedezi așa cu privire la acest lucru, în scurt timp vei izbândi și vei ajunge la măsura bărbatului desăvârșit. După încheierea slavosloviei, să nu începi imediat să discuți cu unii sau cu alții. Păstrează tăcerea și depărtează-te de toți. Tăcerea, însă, păstreaz-o cu următorul gând: „Ce lucru bun pot

spune eu, fiind necurat tot și nesăbuit și chiar nevrednic de a spune sau a auzi ceva sau de a mă socoti în rândul oamenilor?" (Sfântul Simeon Noul Teolog).

295. Întrebare: Pentru ce sunt necesare canoanele primite la spovedanie?

Răspuns: Domnul i-a poruncit leprosului să împlinească totul după lege. Iată ce înseamnă acest lucru: după spovedanie, trebuie să primim un canon și să îl împlinim cu credință, căci în el se ascunde o mare putere de apărare.

296. Întrebare: De care bucurii trebuie să ne ferim?

Răspuns: Trebuie să cercetăm și să verificăm și să deosebim felurile bucuriei. Lucrătorul leneș a lepădat lucrul și este bucuros că a venit ziua de sărbătoare: el se bucură de lenea lui, nu de Domnul; femeia nechibzuită s-a îmbrăcat cu podoabe de sărbătoare și începe cu plăcere ziua de sărbătoare: ea se bucură de deșertăciunea ei, nu de Domnul; mâncăciosul și bețivanul văd sau își închipuie mese festive și se veselesc dinainte: ei se bucură de pântecele lor, nu de Domnul.

297. Întrebare: Care dintre întrebări sunt dăunătoare sufletului?

Răspuns: Cât de mare este Dumnezeu? Care este măsura Lui? Cum este El în esență? Asemenea întrebări sunt primejdioase pentru cel ce întreabă și

dificile pentru cel întrebat. Cea mai bună atitudine față de ele este tăcerea (Sfântul Vasile cel Mare).

298. Întrebare: Cum să-l privim pe omul care este mulțumit de viața sa?

Răspuns: Dacă observi vreun om care nu se plânge de soarta sa, oricât de grea ar fi ea, să fii convins că Îl poartă în el pe Dumnezeu.

299. Întrebare: Care oameni nu se supără atunci când li se fac observații?

Răspuns: Numai două categorii de oameni nu se supără atunci când li se fac observații sau când li se dau sfaturi: oamenii sfinți și oamenii care tind neîncetat spre sfințenie.

300. Întrebare: Care faptă bună este desăvârșită și care păcat este mai greu?

Răspuns: Orice faptă bună este cu atât mai bună și desăvârșită, cu cât este mai mare încordarea puterilor sufletești cu care este săvârșită, iar păcatul acela care este săvârșit cu intenție și cumpănire este mai greu decât cel săvârșit din nechibzuință sau din slăbiciune.

301. Întrebare: Cine păstrează sfintele cărți spre pieirea sa?

Răspuns: Unii oameni își păstrează cărțile cu un așa spirit de economie încât nu le dau nimănui să le citească și nici măcar să se atingă de ele nu le îngăduie celorlalți, de aceea întotdeauna și în toate rămân fără folos; în acelea din care și-ar putea

dobândi sporirea în răbdare și în iubire, își găsesc prilej de nerăbdare și pieire.

302. Întrebare: Este voia lui Dumnezeu atunci când suntem aleși în funcție?

Răspuns: Dacă omul însuși nu tinde într-acolo și este ales într-o anumită funcție, înseamnă că aceasta este voia lui Dumnezeu și Domnul îl va ajuta.

303. Întrebare: Când trebuie să apelăm la ostenelile trupești în cadrul ocupațiilor duhovnicești?

Răspuns: În general, la ostenelile trupești putem apela numai în cazul sleirii puterilor sufletești datorate ocupațiilor intelectuale de lungă durată – numai pentru a nu rămâne în trândăvie.

304. Întrebare: Când se va lua harul Sfântului Duh?

Răspuns: Însușește-ți acest semn și vei ști: când se va lua harul Sfântului Duh, atunci oamenii vor face priveghierile și liturghiile în galop pe drumul mare, așa cum se fac și acum în Apus... Își vor trimite reciproc scrisori și vor primi scrisori cu conținut diferit și cu diverse subiecte, adică monahii vor intra în literatură, în cercetarea problemelor științifice și politice, iar poziția lor o vor îndrepta de la bunurile duhovnicești cu totul spre deșertăciune (Sfântul Nil Izvorâtorul de mir).

305. Întrebare: Cum să privim slujba prescurtată și săvârșită în grabă?

Răspuns: În marea lor nesimțire, oamenii de astăzi au scurtat Dumnezeiasca slujbă... Slujbele voastre nu sunt bune de nimic pentru că sunt săvârşite în grabă. Pe cât îi este de folos tâmplarului o scândură putrezită, pe atât este de folos şi o slujbă săvârşită în grabă. Pe cât îi este de trebuincios croitorului un ac strâmb, pe atât îi este de folos preotului o liturghie săvârşită în grabă (Sfântul Nil Izvorâtorul de mir).

306. Întrebare: Care sunt cele trei virtuți deosebit de importante în monahism?

Răspuns: Importantă virtute este sărăcia; mai importantă decât ea este fecioria; şi mai importantă decât acestea două este ascultarea. Căci prima are stăpânire asupra lucrurilor, a doua – asupra trupului, iar a treia – asupra duhului.

307. Întrebare: Trebuie să refuzăm propunerile nepotrivite?

Răspuns: Rahila a fost îndemnată să bea vin, însă ea a refuzat. Aşa şi voi să refuzați propunerile nepotrivite chiar dacă ele vin din partea unor persoane importante.

308. Întrebare: Care om este mai plăcut lui Dumnezeu: cel care greşeşte şi se căieşte sau cel care nu greşeşte şi nu se căieşte?

Răspuns: „Mie îmi este mai plăcut – a spus Cuviosul Pimen cel Mare – omul care greşeşte şi se căieşte decât cel care nu greşeşte şi nu se căieşte:

primul, socotindu-se păcătos, are cuget bun; al doilea, socotindu-se drept, are cuget fals".

309. Întrebare: Când putem scurta pravila de rugăciune?

Răspuns: Piedicile din calea săvârşirii pravilei sunt diferite: indispoziția puternică sau surmenarea fizică foarte mare, un vizitator întâmplător, incomoditatea de pe drum şi diverse alte obstacole care presupun atenție. În timpul tuturor acestor greutăți, trebuie să scurtăm în mod conştient pravila până la cât putem îndeplini (cu mustrare de sine). În acelaşi timp, trebuie să ne şi ferim să fim indulgenți cu sine, pentru ca în acest fel conştiința să nu ne poată reproşa faptul că am putut face mai mult şi nu am făcut.

310. Întrebare: Cum putem face bine oricăruia dintre oameni?

Răspuns: Să-i dăruim celuilalt bucurie, un zâmbet, fericire. Acest lucru îl poate face în orice moment şi cel mai sărman dintre oameni.

311. Întrebare: Cum să privim inovațiile în Biserică?

Răspuns: Datorită inovațiilor apar de obicei diferite erezii şi schisme, de care să ne păzească Hristos pe toți cei care credem cu dreptate în El (Cuviosul Paisie Velicikovski).

312. Întrebare: Cum să petrecem sărbătorile lui Dumnezeu?

Răspuns: Sărbătorile să le petreceți duhovnicește, nu lumește, adică să nu vă ocupați în acest timp cu vorbirea deșartă, cu glumele și cu râsul: sărbătoarea înseamnă sfințirea și luminarea sufletului, care trebuie să vină din tăcere, rugăciune și citirea cărților sfinte (Sfântul Simeon Noul Teolog).

313. Întrebare: Ce virtute este important să dobândim?

Răspuns: Mai mult decât orice, Domnul ne încearcă iubirea față de El, fiindcă, iubindu-L pe Dumnezeu, este ușor să izbândim în toate virtuțile; căci de dragul iubirii pentru Dumnezeu îndurăm totul, împlinim ascultarea, păzim curăția și săvârșim orice faptă bună.

314. Întrebare: Este bine să mergem și să citim Psaltirea pentru cei răposați?

Răspuns: Bun lucru este să citim Psaltirea pentru cei răposați, însă nu trebuie să o citim pentru toți cei răposați. Nu trebuie să o citim pentru: sinucigași, necredincioși, nebotezați și cei de alte credințe.

315. Întrebare: Putem citi pravila de rugăciune în timpul slujbei în biserică și putem lucra atunci când se săvârșește slujba?

Răspuns: A citi pravila în timpul slujbei este un obicei rău... Când părintele Alexandru Gorski (un nevoitor al bunei credințe) îi găsea pe studenți la lucru în timpul slujbei, le spunea că ceea ce fac ei în

timpul slujbei nu le este de folos, asemenea lucrului pentru care nu există binecuvântarea lui Dumnezeu.

316. Întrebare: În timpul rugăciunii ne putem opri la gândurile duhovnicești sau la lucrurile de folos?

Răspuns: În timpul rugăciunii trebuie să ne împotrivim nu numai gândurilor deșarte, ci și oricărui gând despre lucrurile duhovnicești și de folos care vine degrabă, să ne adâncim și să ne silim spre citirea rugăciunii și spre meditația dumnezeiască până la sfârșitul lor.

317. Întrebare: Cum să dobândim pacea sufletească?

Răspuns: Pentru fiecare păcat există pocăință. Ai greșit, pocăiește-te; iarăși ai greșit, iarăși pocăiește-te, și așa până la sfârșit. Procedând astfel, niciodată nu vei deznădăjdui, ci treptat vei dobândi pacea sufletească.

318. Întrebare: Cum trebuie să relatăm cele auzite?

Răspuns: Dacă ai de gând să relatezi, trebuie să redai foarte exact, adevărat, fără cea mai mică înfloritură și modificare. Adevărul trebuie să fie curat.

319. Întrebare: Ce mai trebuie să știm despre rugăciune?

Răspuns: La rugăciune trebuie nu numai să cerem: „Doamne, miluiește-mă, ajută-mă", trebuie să

şi mulţumim neîncetat şi să ştim să-L slăvim pe Domnul. Atunci va fi pace în sufletele noastre.

320. Întrebare: Cum trebuie să discutăm?

Răspuns: În timpul discuţiei este important să păzim simţămintele noastre prin rugăciunea lăuntrică pentru ca discuţia cu oamenii lumeşti să nu influenţeze starea noastră lăuntrică.

321. Întrebare: Ce anume trebuie să-şi amintească preoţii?

Răspuns: Preoţii trebuie să se căiască mai des. Pe oameni îi spovedim des, dar noi înşine nu ne căim. Ar fi bine dacă am avea posibilitatea să spovedim în fiecare zi ceea ce avem pe conştiinţă (Schiegumenul Andronic).

322. Întrebare: De la ce vârstă trebuie să se dezvolte duhovniceşte copilul?

Răspuns: Când încă este sugar, este bine să-l apropiem pe copil de icoane. Din punct de vedere duhovnicesc, primii ani sunt foarte importanţi pentru dezvoltarea copilului. Aici putem include împărtăşirea deasă, ducerea copilului la biserică, binecuvântarea preotului şi a părinţilor, stropirea cu aghiasmă, rugăciunea pentru copil, discuţiile duhovniceşti cu el şi în prezenţa lui.

323. Întrebare: Cum să privim rugăciunea comună în familie?

Răspuns: Rugăciunea comună are mare importanţă. Ea uneşte toată familia, o apropie. Însuşi

Domnul a spus: Unde sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor. De aceea este bine să avem obiceiul ca toată familia să se adune laolaltă într-o cameră înaintea icoanelor pentru a începe şi a încheia ziua cu rugăciunea. În timpul rugăciunii comune în familie, puteţi împărţi citirea rugăciunii între membrii familiei. Este bine, de asemenea, să includeţi rugăciunea lui Iisus în pravila voastră de rugăciune. Rugăciunea trebuie să o începeţi cu sentimentul nevredniciei voastre: „Nevrednic sunt eu, Doamne, să vorbesc înaintea Ta, deoarece sunt foarte păcătos".

324. Întrebare: Ce este bine să ne amintim în mijlocul deşertăciunilor?

Răspuns: În mijlocul deşertăciunilor este bine să ne amintim cuvintele Evangheliei: Pentru că ce-i va folosi omului dacă va câştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? (Mt. 16, 26).

325. Întrebare: Când se curăţeşte sufletul?

Răspuns: Sufletul se curăţeşte atunci când îndură necazurile pentru Dumnezeu (Sfântul Ioan Gură de Aur).

326. Întrebare: Când slăbeşte sufletul?

Răspuns: Auzul desfătat cu muzica, cu cântatul la flaut slăbeşte deseori sufletul; iar nările, la simţirea miresmelor (de la parfumuri, apa de colonie şi altele), ademenesc inima şi o atrag spre plăcere (Sfântul Ioan Gură de Aur).

327. Întrebare: Când trebuie să acoperim defectele aproapelui şi când nu trebuie?

Răspuns: Este bine să acoperim defectele aproapelui atunci când putem face acest lucru şi când acest lucru nu pricinuieşte vreun rău; dar, dacă aceste defecte încep deja să iasă la iveală de la sine, atunci este mai bine să rămânem în adevăr, lăsându-ne în voia lui Dumnezeu (Sfântul Iosif de la Optina).

328. Întrebare: Mă plictiseşte viaţa pământească. Ce să fac?

Răspuns: Te plictiseşte viaţa pământească? Dar ai uitat ce îi aşteaptă pe oamenii păcătoşi în viaţa de după moarte? Căci acolo de un milion de ori este mai greu şi mai trist decât pe pământ, iar în raiul lui Dumnezeu nu sunt primiţi cei ce trăiesc aici la întâmplare (Sfântul Iosif de la Optina).

329. Întrebare: Cât de primejdios este păcatul osândirii?

Răspuns: Îmi scrii că osândeşti. Doar ştii că din această pricină pierzi toate ostenelile şi nevoinţele (Sfântul Iosif de la Optina).

330. Întrebare: Întotdeauna trebuie să cerem iertare?

Răspuns: Îmi scrieţi că i-aţi cerut iertare lui Smirniţkaia, iar ea a spus: „Iată, ea este cea vinovată, de aceea îmi şi cere iertare". În acest caz vă sfătuiesc să nu o mai salutaţi şi să nu îi mai cereţi iertare (nici atunci când oamenii se poartă cu batjocură dacă le cereţi iertare sau când nu vă iartă deşi le cereţi

iertare), căci acest lucru îi dăunează sufletului ei. Iar în loc de aceasta, când mergeţi la spovedanie, rugaţi-vă pentru ea, zicând rugăciunea următoare: „Mântuieşte-o, Doamne, şi miluieşte-o pe roaba Ta (numele ei) şi pentru sfintele ei rugăciuni miluieşte-mă şi pe mine, păcătoasa". Apoi să o iertaţi în gând pentru faptul că v-a supărat (Sfântul Iosif de la Optina).

331. Întrebare: Ce anume acţionează în om cel mai puternic spre rău?

Răspuns: Cel mai puternic acţionează în om contrazicerea. Uneori, omul doreşte să facă şi ceva greu, dar, dacă îi spui să facă ceva uşor, atunci imediat se tulbură. Dar trebuie să facă ascultare chiar dacă i se pare că nu este bine aşa (Sfântul Iosif de la Optina).

332. Întrebare: Cine Îi face mai mult pe plac lui Dumnezeu: cel care se duce cu întrebări pentru sfaturi la părintele sau la stareţul duhovnic sau cel care nu se duce?

Răspuns: Batiuşka Iosif de la Optina a spus că cel ce merge la Stareţ, chiar dacă îşi duce viaţa fără putere, totuşi stă mai puternic decât cel ce trăieşte fără îndrumare.

333. Întrebare: Întâlnim un om, după cât se pare, clarvăzător, dar, în acelaşi timp, simţim că în el ceva nu este în ordine: cum aflăm dacă este de la Dumnezeu clarviziunea lui?

Răspuns: „Trebuie să-i recunoaştem pe aceşti oameni după smerenie – a răspuns părintele Iosif de la Optina, deoarece vrăjmaşul îi poate da omului clarviziune, dar smerenie niciodată nu îi dă. Ea îl arde chiar pe el".

334. Întrebare: Asupra cui acţionează duhul rău direct, ori prin vrăjitori, ori prin oamenii săi?

Răspuns: Deşi duhul cel rău şi ucigător de oameni este legat cu lanţurile atotputerniciei lui Dumnezeu şi nimic nu poate face împotriva celor care se află sub umbra harului lui Hristos, totuşi asupra celor care prin necredinţa şi necuviinţa lor se retrag de sub acest sfânt acoperământ şi îi deschid uşa (mai ales prin faptul că aleargă la vrăjitori, spiritişti, hipnotizatori şi lecuitori moderni) în inima lor, duhul răutăţii capătă posibilitatea de a acţiona direct şi nemijlocit asupra acestor oameni nefericiţi, insuflându-le din plinătatea răutăţii sale gânduri hulitoare, pofte dăunătoare şi cugete potrivnice lui Dumnezeu.

335. Întrebare: Cum să privim plăcerile lumii?

Răspuns: Ele ucid în om viaţa duhovnicească.

336. Întrebare: Care este proorocia despre singurătate?

Răspuns: În vremurile din urmă, singurătatea va sărăci foarte... (probabil din cauza televizorului şi a radioului) ...Viaţa în tăcere este mai de cinste decât toate felurile de viaţă. Prin ea (prin tăcere) o mulţime de sfinţi I-au făcut pe plac Domnului.

337. Întrebare: De ce anume Se bucură Domnul?

Răspuns: Domnul Se bucură atunci când pentru El oamenii se leapădă de cele trecătoare, iar cele trecătoare sunt nu numai bogăţia şi lucrurile materiale, ci şi orice plăcere şi desfătare cu păcatul.

338. Întrebare: În toate se cuvine a-i asculta pe părinţi?

Răspuns: În toate cele în care nu există păcat. Dacă ei vă poruncesc ceva împotriva poruncilor lui Dumnezeu, să nu-i ascultaţi.

339. Întrebare: Trebuie să ne îndepărtăm de cei ce cârtesc?

Răspuns: Depărtează-te, iubitule fiu, de cei ce cârtesc, pentru a nu aduce pieirea sufletului tău.

340. Întrebare: Din ce cauză are loc întinarea în timpul nopţii?

Răspuns: Ademenirea în somn are loc din multe pricini: 1) dacă l-ai osândit pe cel sincer, este un păcat foarte mare; 2) din îngâmfare şi mândrie, care, de asemenea, sunt păcate; 3) pentru că ai mâncat şi ai băut mult; 4) datorită firii; 5) datorită slăbiciunilor trupeşti şi a anumitor boli; 6) din invidie diavolească. Iar preoţii împărtăşesc acestea celor înţelepţi şi prin canon aceştia se curăţesc (de întinare).

341. Întrebare: De care mâhnire se tem diavolii?

Răspuns: Diavolii se tem de mâhnirea pentru păcate, ca hoţii de câini.

342. Întrebare: Ce rău provoacă tristețea și cum să ne izbăvim de ea?

Răspuns: Tristețea întunecă mintea, înlesnește descurajarea și de aici provin frica și gândul hulitor. Omul se izbăvește de tristețe prin rugăciune sârguincioasă, cu lacrimi și suspine, rugăciune, care alungă duhul tristeții.

343. Întrebare: Cum să scăpăm de gândurile rele și deșarte?

Răspuns: Leacul pentru gânduri este pomenirea morții și a chinurilor din veacul viitor.

344. Întrebare: Trebuie să ne căim pentru gândurile rele?

Răspuns: Trebuie să ne ferim foarte mult de gândurile necurate și să facem pocăință pentru ele, căci prin ele păcătuim fără încetare înaintea lui Dumnezeu. Stăpâne Doamne, iartă-mă, pentru că am gândit împotriva voii Tale cu știință sau din neștiință, căci a Ta este mila în veci.

345. Întrebare: Cum să dobândim plânsul cel după Dumnezeu?

Răspuns: Grăit-au Sfinții Părinți din schituri: dacă voiești să dobândești plânsul, să iubești sărăcia și smerenia, să nu ai lucruri bune în chilia ta și să-ți aduci aminte de judecată și de moarte.

346. Întrebare: De ce anume Se bucură îndeosebi Dumnezeu?

Răspuns: Nimic nu Îl bucură pe Dumnezeu ca omul care nu ține minte răul (Sfântul Ioan Gură de Aur).

347. Întrebare: Orice unire este plăcută lui Dumnezeu?

Răspuns: Trebuie să știți că nu orice unire este de folos; numai aceea care este după voia lui Dumnezeu... Iar Sfinții Părinți au pus cu pravile sub anatemă, prevenindu-i pe ortodocși, unirea cu cei de alte credințe.

348. Întrebare: Ce păcat doboară toate virtuțile și ostenelile?

Răspuns: Știi că fecioarele neînțelepte din Evanghelie toate le împlineau: fecioria, postul, înfrânarea, privegherea, cântarea psalmilor, dormitul pe o parte, mâncarea uscată, rugăciunea, nespălarea, munca și multe alte nevoințe. Însă nemilostivirea singură a doborât toate virtuțile pomenite.

349. Întrebare: Cum să-i definim pe oamenii lumești?

Răspuns: Distracțiile, petrecerile sunt patimile oamenilor ușuratici și trândavi.

350. Întrebare: Ce scop are vrăjmașul mântuirii noastre?

Răspuns: Vrăjmașul mântuirii noastre cu un singur lucru se ocupă; prin toate mijloacele se străduiește să ne abată de la Dumnezeu și să ne ia, să ne ucidă timpul. El cunoaște adevărata lui valoare...

Neîncetat urmăreşte ca mintea noastră să nu intre în acord cu Dumnezeu... El ascunde viitorul (veşnicia) şi amintirea despre moarte... ca noi să nu începem să iubim cele de Sus (Sfântul Efrem Sirul).

351. Întrebare: Ce este principal în viață?

Răspuns: Principalul lucru în viață este rugăciunea, iar toate celelalte lucruri se află pe locul doi (Sfântul Grigorie Teologul).

352. Întrebare: Putem dobândi virtuțile fără piedici?

Răspuns: Să nu crezi că dobândeşti vreo virtute fără mâhnirea şi durerea sufletului (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

353. Întrebare: Cum să privim tihna şi desfătarea trupului?

Răspuns: Desfătarea trupului se află între lucrurile cele mai urâte de Dumnezeu (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

354. Întrebare: Ce este principal pe calea mântuirii?

Răspuns: Principalul lucru pe calea mântuirii este să-ți umpli sufletul cu adevărurile şi noțiunile cereşti (iar nu cu cele lumeşti). Ele pătrund în inimă şi atrag dorințele, iar atunci toată ființa tinde către cer şi către tot ce e ceresc.

355. Întrebare: Are mare importanță măsura față de toate lucrurile în viață?

Răspuns: Viața virtuoasă nu constă în a nu mânca, a nu dormi, a nu avea odihnă, ci în a face toate cu măsură şi la timpul lor (Sfântul Teodor Studitul).

356. Întrebare: Pe cine va lipsi de Împărăția Cerurilor Mântuitorul şi Judecătorul?

Răspuns: Pe cei care şi-au însuşit-o singuri, neavând duhul lui Hristos (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

357. Întrebare: Cât de mare va fi greutatea chinurilor?

Răspuns: Atunci când păcătoşii vor fi alungați din fața lui Dumnezeu, țipătul lor va zdruncina pământul din temelii (Sfântul Efrem Sirul).

358. Întrebare: Ce fel de cuget caută la noi Domnul?

Răspuns: Dumnezeu Se uită cu atenție la cugetul tău... şi vede cum Îl cauți tu pe El – din tot sufletul sau cu nepăsare şi lene. Şi, dacă Îl cauți din suflet, numai atunci îți pregăteşte biruința.

359. Întrebare: Cum trebuie să îndurăm necazurile?

Răspuns: Necazurile trebuie să le îndurăm cu mulțumire (Sfântul Macarie cel Mare).

360. Întrebare: Cum să dobândim neiubirea față de lume?

Răspuns: Gândeşte-te că viața nu are nimic în sine în afară de lacrimi, reproşuri, vorbe rele, lenevie,

osteneli, boli, bătrâneți, păcate și moarte. Și nu vei iubi lumea (Sfântul Efrem Sirul).

361. Întrebare: Ce deosebire există între cel ce păcătuiește cu gândul și cel ce păcătuiește cu fapta înaintea celorlalți?

Răspuns: Cel ce păcătuiește cu gândul va da răspuns numai pentru sine, iar cel ce păcătuiește cu fapta va da răspuns pentru cei pe care i-a smintit și i-a uimit (Sfântul Efrem Sirul).

362. Întrebare: Cum să-i privim pe cei care se lenevesc atunci când trebuie să meargă la biserică?

Răspuns: Cine se lenevește atunci când trebuie să cânte și să-L proslăvească pe Domnul este străin de viața viitoare (Sfântul Efrem Sirul).

363. Întrebare: Binele săvârșit în chip rău mai este bine?

Răspuns: Binele dobândit prin păcat se preface în blestem pentru cel ce l-a dobândit (Sfântul Efrem Sirul).

364. Întrebare: Trebuie să ținem seama de duhul vremii?

Răspuns: Să luăm seama la cum sunt vremurile acum și acest lucru ne va învăța ceea ce avem de făcut. Arhiepiscopul Nicon de Vologod scria: „Duhul vremii încearcă să ne oblige să ne călcăm pe conștiință, să facem concesie după concesie împotriva Legii lui Dumnezeu, a Bisericii, a religiei".

365. Întrebare: Ce efecte au discuțiile nefolositoare?

Răspuns: Discuțiile provoacă împrăștierea și slăbirea minții (Sfântul Isaac Sirul).

366. Întrebare: De ce părăsește Dumnezeu grija pentru om?

Răspuns: Dumnezeu părăsește grija față de om că mintea acestuia se oprește la gândul despre meritele sale (Sfântul Isaac Sirul).

367. Întrebare: Cum să-i privim pe acei oameni care consideră că păcatele lor sunt mici?

Răspuns: Acela care consideră că păcatele lui sunt mici va suferi o pedeapsă de șapte ori mai mare și îi va fi mai rău decât înainte (Sfântul Isaac Sirul).

368. Întrebare: Când ne prinde vrăjmașul mântuirii cu cunoștințele?

Răspuns: Vrăjmașul ne prinde cu cunoștințele noastre atunci când ne încredem în ele (și nu îi întrebăm pe cei experimentați duhovnicește) (Sfântul Isaac Sirul).

369. Întrebare: Este bine, așa cum le place unora, să îi mustrăm pe ceilalți?

Răspuns: Râvna pentru lecuirea patimilor celorlalți este boală grea (Sfântul Isaac Sirul).

370. Întrebare: Putem birui răul înlăuntrul nostru fără osteneli și răbdarea necazurilor?

Răspuns: Nimeni nu poate birui răul fără să se istovească prin osteneală îndelungată şi fără să sufere (Sfântul Teodor Studitul).

371. Întrebare: Cine se mântuieşte: cine ştie multe, dar nu împlineşte, sau cine nu ştie, dar împlineşte?

Răspuns: În cer va intra nu cel care a citit sau a învățat mult pe de rost, ci cel care duce o viață curată şi neîntinată chiar dacă nici nu ştie să citească (Sfântul Teodor Studitul).

372. Întrebare: Cum nu trebuie să răspundem?

Răspuns: Să nu răspunzi cu cuvânt obraznic (Sfântul Teodor Studitul).

373. Întrebare: De ce anume trebuie să ne ferim atunci când suntem bolnavi?

Răspuns: Să nu faci din boală prilej pentru lene (Sfântul Teodor Studitul).

374. Întrebare: Cum să privim glumele deşarte?

Răspuns: Glumele deşarte se îndreaptă spre chinul veşnic (Sfântul Teodor Studitul).

375. Întrebare: Ce este mai rău – înfrânarea peste măsură sau săturarea cu mâncare şi băutură?

Răspuns: Înfrânarea nemăsurată este mai rea decât săturarea, deoarece datorită ei nu se poate ajunge la dreapta chibzuință, însă după săturare, se poate (Sfântul Ioan Casian Romanul).

376. Întrebare: Cum să ne purtăm față de cei care nu vor să asculte Cuvântul lui Dumnezeu?

Răspuns: Depărtează-te de cei ce sunt nesimțitori față de propovăduirea evanghelică şi nu te bucura de binefacerile lor (Sfântul Vasile cel Mare).

377. Întrebare: Poate exista lăcomia pântecelui atunci când mâncăm puțin, dar dorim mâncăruri gustoase?

Răspuns: Da, există lăcomia pântecelui şi atunci când mâncăm puțin, dar dorim mâncăruri gustoase. Cât de puternică este această otravă! Este cea dintâi pricină a relelor (Sfântul Vasile cel Mare).

378. Întrebare: De ce mulți nu Îl văd şi nu Îl aud pe Dumnezeu?

Răspuns: Toate interesele şi simpatiile lor sunt în exterior: desfătările şi spectacolele absorb toată viața lor; mai este nevoie să ne mirăm după aceea că nu Îl văd şi nu Îl aud pe Dumnezeu (Sfântul Vasile cel Mare).

379. Întrebare: Care sunt semnele înşelăciunii?

Răspuns: Sunt dorința de a ne impune punctul de vedere şi privirea oarecum sălbatică.

380. Întrebare: Este greşit să ne rugăm la repezeală?

Răspuns: Dacă cineva se roagă lui Dumnezeu fără frică, în treacăt, acela atrage mânia lui Dumnezeu, izgonirea lui Dumnezeu. Mai bine să nu

se roage deloc decât să se roage superficial. Nu există păcat mai mare. Diavolii din nici o altă pricină nu năvălesc aşa cum năvălesc datorită dispreţului faţă de Dumnezeu (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

381. Întrebare: În ce trebuie să ne îmbogăţim şi de ce trebuie să avem grijă?

Răspuns: Trebuie să ne îmbogăţim în fapte bune, dar, mai mult, trebuie să ne îngrijim de dispoziţiile bune (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

382. Întrebare: Prin ce anume participăm, fără să observăm, la păcatele celorlalţi?

Răspuns: Prin faptul că pentru păcatul săvârşit de ei există şi încuviinţarea noastră.

383. Întrebare: Să-l ascultăm pe acela care vorbeşte de la sine?

Răspuns: De la sine învaţă cel care nu este călăuzit de duhul scrierilor patristice, cu trimitere la Sfinţii Părinţi. De aceea nu trebuie să-i dăm crezare omului care nu vorbeşte potrivit Sfinţilor Părinţi; nu trebuie să-l primim, ci, dimpotrivă, să ne depărtăm de el (Sfântul Simeon Noul Teolog).

384. Întrebare: Cum se despart astăzi unii creştini de Hristos?

Răspuns: Astăzi sunt deschise bisericile creştine în care se săvârşeşte dumnezeiasca slujbă, dar iată care este fenomenul trist: mulţi creştini, fără să fie torturaţi, se despart de Hristos. Lumea îi persecută pe robii lui Hristos prin batjocuri şi dispreţ şi mulţi

nu îndură aceste lucruri. „Pare-se că ai început să mergi des la biserică?!" – întreabă ceilalţi ironic. Şi creştinul tace. „Desigur, de ce să nu mergi când e sărbătoare, dar tu mergi aproape în fiecare zi! Se pare că şi posturile ai început să le ţii. Nu te pregăteşti cumva să mergi la mânăstire?" Şi creştinul iarăşi tace.

385. Întrebare: Ce primeşte de la Dumnezeu cel care îndură chinuri pentru Hristos?

Răspuns: Chinurile îndurate pentru Hristos dăruiesc mântuirea la Înfricoşătoarea Judecată a Celui înaintea Căruia va sta toată lumea.

386. Întrebare: Cum să-l recunoaştem pe cel virtuos?

Răspuns: Dacă sufletul cuiva este virtuos, acest lucru se descoperă în privire, mers, glas, zâmbet, discuţii şi comportament. În el, totul s-a schimbat şi a căpătat cea mai plăcută înfăţişare.

387. Întrebare: Când este socotită răbdarea nevoinţă?

Răspuns: Dacă rabzi (boala sau necazurile) şi Îi mulţumeşti Domnului, mulţumirea ţi se socoteşte nevoinţă (Sfântul Varsanufie cel Mare).

388. Întrebare: Poate bărbatul, la nevoie, să se roage cu capul acoperit?

Răspuns: Chiar şi atunci când ai capul acoperit, nu lăsa rugăciunea, ci urmăreşte numai să nu o faci cu nesocotinţă.

389. Întrebare: De unde dobândeşte putere rugăciunea lui Iisus?

Răspuns: Rugăciunea lui Iisus dobândeşte putere îndeosebi din sentimentul smereniei şi al zdrobirii inimii şi, de asemenea, din căinţa cu care este rostită.

390. Întrebare: Care este datoria deosebită a preoţilor şi a monahilor?

Răspuns: Preoţii şi monahii trebuie în mod obligatoriu să se roage pentru ceilalţi.

391. Întrebare: Se cuvine să lăsăm citirea cărţii dumnezeieşti când vine starea de rugăciune?

Răspuns: Dacă mintea ta şi inima simt starea de rugăciune în timpul citirii Sfintei Scripturi, rămâi în rugăciune până când starea de rugăciune va înceta.

392. Întrebare: Când trebuie să plecăm de la stareţ?

Răspuns: Cuviosul Pimen cel Mare a poruncit să ne despărţim imediat de stareţul care provoacă daune sufletului. Alt lucru este atunci când nu există daune sufleteşti, ci numai gânduri tulburătoare, de la diavol, cărora nu trebuie să le dăm ascultare, deoarece acţionează... tocmai atunci când dobândim folos sufletesc.

393. Întrebare: Cum să folosim necazul spre mântuire, în afară de răbdare şi mulţumire?

Răspuns: Fiecare necaz ce vine fără voia ta să te înveţe să faci pocăinţă (Cuviosul Marcu Ascetul).

394. Întrebare: De ce trebuie să ne bucurăm atunci când suntem ocărâţi?

Răspuns: Fiind supuşi diferitelor ocări din partea oamenilor, să ne bucurăm nu pur şi simplu, nu fără socotinţă, ci să ne bucurăm pe temeiul că găsim ocazia prielnică pentru dobândirea iertării greşelilor noastre, iertându-l pe aproapele (Cuviosul Marcu Ascetul).

395. Întrebare: Ce alt folos mai dobândim din mersul la biserica lui Dumnezeu?

Răspuns: Dacă nu aş fi fost la slujbe, cât mi s-ar fi înmulţit în acest timp păcatul vorbirii deşarte, al râsului nesăbuit, al treburilor, discuţiilor, gândurilor, simţămintelor, dorinţelor deşarte şi faptul că nu aş fi făcut nimic.

396. Întrebare: Ce este important în ospitalitate?

Răspuns: Nu să ospătăm este important, ci în timpul ospăţului să hrănim sufletul cu Cuvântul lui Dumnezeu.

397. Întrebare: Trebuie să dezvăluim celorlalţi ceea ce ne-a spus sau ne-a dat părintele duhovnic?

Răspuns: Nu trebuie să spunem altora cu câtă atenţie s-a purtat cu noi părintele duhovnic, căci din această pricină pot apărea invidie şi gelozie.

398. Întrebare: Trebuie să vorbim altora despre starea noastră lăuntrică?

Răspuns: Față de oameni trebuie să ascundem trăirile noastre (și cele duhovnicești, și cele păcătoase), să nu expunem starea noastră lăuntrică, ci să o împărtășim numai celui care o înțelege sau părintelui duhovnic (Schiegumenul Ioan).

399. Întrebare: Când au putere înaintea lui Dumnezeu binefacerile noastre trupești?

Răspuns: Binefacerile trupești capătă putere numai atunci când sunt sfințite cu numele lui Dumnezeu.

400. Întrebare: Ce să facem cu imaginile sfinte din revistele, gazetele și timbrele lumești?

Răspuns: Trebuie să punem de-o parte cu grijă sfintele imagini și să le ferim de profanare (Arhiepiscopul Nicon de Vologod).

401. Întrebare: Cum trebuie să-i învățăm pe ceilalți?

Răspuns: Întotdeauna trebuie să-i învățăm și să-i convingem cu duioșie, cu blândețe și cu dragoste, dar în primul rând cerând în sinea noastră ajutorul lui Dumnezeu.

402. Întrebare: Pe cine trebuie să evităm?

Răspuns: Trebuie să-i evităm și să nu vorbim cu aceia față de care simțim patimă.

403. Întrebare: Pentru cine este dobândirea sfintelor cărți mântuitoare și pentru cine este dăunătoare?

Răspuns: Dobândirea multor cărți este folositoare pentru cei care le întrebuințează, iar cine crede că numai dobândirea cărților îl îmbogățește, aceluia îi este pregătită osândă sigură.

404. Întrebare: Ce este important în credință?

Răspuns: Cunoașterea credinței este lucrul cel mai necesar. De aceea și râvna pentru acest lucru trebuie să fie cea dintâi (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

405. Întrebare: Cu ce trebuie să ne alinăm?

Răspuns: Trebuie să conștientizezi că ești un nimic, dar trebuie să te și alini cu faptul că ești creștin (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

406. Întrebare: Ce importanță are slăbirea trupului?

Răspuns: Slăbirea și lenevirea trupului reduc puterea morală a omului și îl apropie de cădere. (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

407. Întrebare: Ce împiedică în mod deosebit căința pentru păcate?

Răspuns: Căința nu se împacă cu sentimentul îndreptățirii (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

408. Întrebare: Cum să ne purtăm față de economia banilor?

Răspuns: Să nu strângi bani toată viața ta, căci altfel Dumnezeu nu îți va mai purta de grijă (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

409. Întrebare: Care sunt acei creştini care nu au duhul lui Hristos?

Răspuns: Sunt acei creştini care nu ştiu cui aparţin – nici lui Hristos, nici lumii: în exterior iau parte la toate rânduielile vieţii creştine, iar cu gândurile şi cu inima se îndreaptă spre alt domeniu şi în alte lucruri îşi găsesc alinarea, desfătarea şi fericirea. Grija lor nu este pentru Domnul, ci pentru a trăi în linişte şi dezmierdare pe pământ. Le lipseşte inima creştină. Inima lor nu tinde într-acolo... Nu în Dumnezeu este binele ei, ci în sine şi în lume şi nu în cer este raiul ei, ci pe pământ (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

410. Întrebare: De ce nu trebuie să amânăm intenţia de a începe viaţa duhovnicească?

Răspuns: Sfinţii Părinţi ne roagă stăruitor să începem lucrarea duhovnicească fără întârziere pentru a reuşi să căpătăm deprinderea pentru veşnicie.

411. Întrebare: Cum să îndurăm greutăţile nevoinţei şi necazurile vieţii?

Răspuns: Cine nu are înaintea ochilor săi bucuria şi nădejdea că şi noi vom fi părtaşii răscumpărării şi ai vieţii nu poate îndura greutăţile nevoinţei şi nu poate accepta viaţa cea plină de necazuri.

412. Întrebare: În ce constă smerenia şi care este binele ce iese din ea?

Răspuns: Smerenia este înţelegerea propriei nimicnicii, care nu are nici o limită, şi tocmai în aceasta constă izbânda sufletului. Pentru smerenie, Dumnezeu iartă totul şi nu caută lipsurile nevoinţelor (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

413. Întrebare: Care virtute îi înfometează pe demoni?

Răspuns: Înfrânarea îi înfometează pe demoni, căci plăcerile sunt hrana demonilor. Însă unii, istovindu-se prin post şi înfrânare nemăsurată, s-au îndepărtat de Dumnezeu.

414. Întrebare: Ce ne împiedică să părăsim păcatul şi să ne îndreptăm către Dumnezeu?

Răspuns: Coruperea voinţei. Acest lucru se îndreaptă prin lăsarea noastră în voia celuilalt (a duhovnicului). Şi Sfinţii Părinţi au luptat cel mai mult împotriva voii lor (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

415. Întrebare: Ce este deşertăciunea?

Răspuns: Deşertăciunea înseamnă desfătările vieţii de aici.

416. Întrebare: Cum este mai uşor să biruim păcatul?

Răspuns: Sfinţii Părinţi ne spun că cel mai uşor este să biruim păcatul începând cu gândurile. Chiar şi lucrarea cea plăcută lui Dumnezeu şi slujirea faţă de El încep prin cugete bune.

417. Întrebare: Ce înseamnă a fi atent la tine însuţi?

Răspuns: A fi atent la tine însuţi înseamnă a veghea neîncetat, fără şovăire asupra ta, a urmări mişcarea gândurilor şi a simţămintelor tale şi a le chibzui pe toate: cele rele urmând a le respinge, a le alunga şi a te mustra pentru ele, iar la gândurile şi simţămintele cucernice, rugătoare, sfinte urmând a te opri şi a rămâne în ele.

418. Întrebare: Duhul rău se poate pocăi?

Răspuns: Duhul rău însuşi a adeverit că pocăinţa duhurilor rele este imposibilă şi aceasta nu depinde de Dumnezeu, ci de libertatea lor, îndreptată numai spre rău, şi de mândria nemăsurată, care exclude orice smerenie.

419. Întrebare: Când nu se pot face în biserică metanii până la pământ?

Răspuns: Metanii până la pământ nu se fac din ziua Sfintelor Paşti până în ziua Sfintei Treimi. În decursul întregului an în cele douăsprezece praznice, în zilele de duminică şi sâmbătă şi, de asemenea, în zilele împărtăşirii cu Sfintele Taine nu se fac metanii, ci se admite numai plecarea genunchilor (în zilele de duminică şi sărbători) cu binecuvântare la locurile sfinte.

420. Întrebare: Ce rugăciune, câte metanii şi cât timp trebuie să le săvârşim pentru o răposată care abia şi-a dat sufletul?

Răspuns: Trebuie să rostim rugăciunea: „Odihneşte, Doamne, sufletul răposatei roabei Tale (numele ei) şi iartă-i ei orice greşeală săvârşită cu voie şi fără de voie" – de 12 ori cu 12 metanii dimineaţa (după rugăciunile de dimineaţă) şi seara (după rugăciunile de seară), timp de 40 zile.

421. Întrebare: Putem în biserică, aflându-ne la strană, să facem observaţie în auzul tuturor dacă i se întâmplă cuiva să greşească la citire sau la cântare?

Răspuns: Nu trebuie nicidecum să facem observaţie în auzul tuturor, nici să oprim cele începute dar, mai ales, nici să râdem pentru a nu le provoca şi celorlalţi tulburare. Ce dacă s-a întâmplat, de exemplu, ca cineva să nu spună acel prochimen sau să nu citească atâtea stihuri câte sunt rânduite în canon? Acest lucru, desigur, trebuie să-l amintim cu binişorul, dar este bine să-l explicăm după terminarea slujbei; fărădelegea nu constă în faptul că din greşeală nu s-a citit ceea ce trebuia, ci în faptul că, deşi s-au citit cele rânduite, acest lucru s-a făcut fără luare aminte.

422. Întrebare: Ce să fac dacă nu am găsit duhovnic priceput şi smerit?

Răspuns: Da, într-adevăr, un îndrumător duhovnicesc bun în vremurile noastre este o mare raritate. În acest caz să-ţi spovedeşti mai des păcatele la preotul duhovnic, iar învăţăturile să le iei din Sfânta Scriptură şi din cărţile scrise de Sfinţii Părinţi şi de stareţi, mai ales din cele despre nevoinţă.

423. Întrebare: Cum este corect să ne închinăm?

Răspuns: Să te închini întotdeauna cu evlavie şi cu râvnă, ducând mâna la frunte, la pântece, la

umărul drept şi la cel stâng; întotdeauna să te închini stând în picioare, ţinând trupul în poziţie dreaptă, iar apoi să faci metanie, dar nu aşa cum fac unii, închinându-se şi făcând metanie în acelaşi timp; nu trebuie să faci semnul crucii şi metaniile în grabă. Metania mică trebuie să fie aceea în care, aplecându-te, să poţi ajunge cu mâna până la pământ. Arhiepiscopul Antonie Volânski scrie: „Crucea ortodoxă se săvârşeşte astfel: mâna dreaptă cu cele trei degete adunate se aşază mai întâi pe frunte (nu pe nas, nu pe barbă şi nu în aer), apoi pe pântece, apoi pe umărul drept şi, în cele din urmă, pe umărul stâng (nu la subsuoară)".

424. *Întrebare: Va primi de la Dumnezeu răsplată cel care a dat sfat bun şi a îndemnat la bine?*

Răspuns: Fără îndoială că va primi. Ia ascultă ce spune despre aceasta Sfântul Ioan Gură de Aur: „Dacă dai sfaturi, iar ascultătorul nu le primeşte şi nu aduce roadele ascultării, ţie tot îţi este pregătită de Dumnezeu răsplata pentru sfaturi şi vei dobândi aceeaşi răsplată pe care ai fi dobândit-o dacă celălalt te-ar fi ascultat, pentru că tu ţi-ai îndeplinit datoria ta. Datoria noastră nu este să-i convingem pe ascultători, ci numai să-i sfătuim".

425. *Întrebare: Se cuvine să ascult din nou cuvântul lui Dumnezeu şi învăţăturile, căci ascult, dar nu împlinesc, nu fac ceea ce învaţă ele?*

Răspuns: Să asculţi, chiar dacă nu faci ceea ce învaţă ele, pentru că de la ascultare se ajunge şi la

înfăptuire. Chiar dacă nu faci ceea ce te învaţă, totuşi să te ruşinezi de păcat, să-ţi schimbi modul de gândire şi să te osândeşti pentru faptul că nu faci (Sfântul Ioan Gură de Aur).

426. *Întrebare: Care este prima cerinţă păcătoasă a omului?*

Răspuns: Ca totul să fie după voia lui şi, când acest lucru nu se întâmplă, imediat cârteşte împotriva lui Dumnezeu şi se supără pe oameni.

427. *Întrebare: Ce importanţă au nevoinţele exterioare?*

Răspuns: Chiar dacă nevoinţele exterioare sunt necesare, totuşi ele sunt nişte schele, de aceea opriţi-vă mai puţin atenţia asupra lor. Clădirea se construieşte cu ajutorul lor, însă ele nu sunt clădirea. Clădirea este în inimă: spre lucrarea inimii să vă îndreptaţi atenţia. Unul şi acelaşi lucru poate fi şi plăcut, şi neplăcut lui Dumnezeu, judecând după intenţii. Învăţaţi-vă cu acest lucru.

428. *Întrebare: Cum este înţelept să-i slujim celui bolnav?*

Răspuns: Cel ce-i slujeşte cu înţelepciune celui bolnav slujeşte pentru a dobândi inimă milostivă, pentru a dobândi sentimentul compătimirii: căci cine are acest scop, acela, orice i s-ar întâmpla – vreun necaz din afară ori dacă însuşi bolnavul s-ar revolta împotriva lui – îndură fără tulburare toate acestea, ţinând cont de scopul său şi ştiind că mai recunoscător îi este lui bolnavul decât el bolnavului.

Şi fiţi încredinţaţi că cel ce slujeşte cu înţelepciune bolnavului, se eliberează şi de patimi şi de lupte.

429. Întrebare: Pe cine trebuie să socotim bogat?

Răspuns: Bogat nu este cel care a câştigat mult, ci cel care a dăruit mult.

430. Întrebare: Ce Îl înduplecă în chip deosebit pe Domnul?

Răspuns: Nimic nu Îl înduplecă pe Domnul aşa ca iubirea pentru vrăjmaşi.

431. Întrebare: Cum recunoaştem că ceea ce se întâmplă este de la Dumnezeu?

Răspuns: Tot ceea ce vine de la Dumnezeu este plin de pace şi folositor şi îl duce pe om la osândirea de sine şi la smerenie.

432. Întrebare: Cu cine trebuie să avem în mod deosebit legătură şi prietenie?

Răspuns: Să ne alăturăm celor cărora Dumnezeu le-a dat har.

433. Întrebare: Este bine să ne dorim bogăţii?

Răspuns: Datorită bogăţiilor apar mândria, slava deşartă, lăcomia pântecelui, iubirea de plăceri şi tot hazardul.

434. Întrebare: Se cuvine să facem metanii mai presus de puteri?

Răspuns: Dumnezeu nu cere de la noi ceea ce este peste puterea noastră, de aceea să faceţi pe măsura puterilor!

435. Întrebare: Ce trebuie să facă un creştin atunci când se întoarce de pe drum acasă?

Răspuns: Când se întoarce acasă, creştinul trebuie să se căiască pentru toate greşelile pe care le-a făcut pe drum: fie că a încercat să vadă cu ochii ceva rău, fie că a auzit cu urechile ceva necuviincios, fie că a rostit cu limba ceva de prisos.

436. Întrebare: Cum să privim viaţa oamenilor care nu merg la biserica lui Dumnezeu?

Răspuns: Oamenii care ocolesc Biserica lui Dumnezeu sunt străini de Dumnezeu, sunt străini de credinţă şi de virtuţi şi viaţa lor este plină de toate patimile.

437. Întrebare: Ce este smerita înţelepciune?

Răspuns: Este faptul de a cunoaşte şi a înţelege neputinţa ta omenească.

438. Întrebare: Putem lucra cu izbândă la mântuirea noastră fără un părinte duhovnic?

Răspuns: Fără un părinte duhovnic – îndrumător şi învăţător – omul nu poate păzi, aşa cum trebuie, poruncile lui Dumnezeu, nu poate trăi pe deplin în virtuţi şi nu poate să nu fie prins în cursele diavoleşti.

439. Întrebare: Va da omul răspuns lui Dumnezeu pentru tăcerea zadarnică?

Răspuns: Sfântul Ambrozie spune că, dacă vom da răspuns pentru cuvântul deşert, atunci să fim

atenți ca nu cumva să ni se întâmple să dăm răspuns și pentru tăcerea zadarnică.

440. Întrebare: Ce regulă trebuie să avem față de aproapele nostru?

Răspuns: Prima regulă este să-ți îndeplinești cu fermitate cuvântul dat și să nu-l înșeli pe celălalt în făgăduințele tale.

441. Întrebare: Cât timp se teme creștinul de moarte?

Răspuns: Creștinul se teme de moarte atât timp cât păcatul este puternic în el.

442. Întrebare: Ce trebuie să citim atunci când mergem la duhovnic la spovedanie?

Răspuns: Înainte de spovedanie, citiți poruncile lui Dumnezeu împreună cu îndreptarele pentru spovedania păcatelor.

443. Întrebare: Ce contribuie la iertarea păcatelor creștinului?

Răspuns: La iertarea păcatelor noastre contribuie faptele bune, și ispitele, și bolile.

444. Întrebare: Trebuie să uităm virtuțile noastre?

Răspuns: Să uităm faptele bune – este un lucru bun, iar dacă le ținem minte permanent, prin aceasta Îl supărăm pe Domnul.

445. Întrebare: Ce folos ne aduce citirea Evangheliei?

Răspuns: Ea curățește sufletul.

446. Întrebare: Ce lucru trebuie să fie cel mai important pentru părinți?

Răspuns: Totul pentru părinți trebuie să fie pe locul doi față de grija pentru creșterea copiilor.

447. Întrebare: Prin ce se iartă în mod deosebit păcatele creștinului?

Răspuns: Iubirea pentru vrăjmași este cel mai mare preț de răscumpărare pentru păcatele noastre.

448. Întrebare: Care cuget este cumplit pentru diavol?

Răspuns: Cugetul ocupat cu lucrurile dumnezeiești este cumplit pentru diavol.

449. Întrebare: Ce puteți spune despre dans?

Răspuns: Unde este dans, acolo este și diavolul.

450. Întrebare: Este bună învățătura despre predestinare?

Răspuns: Învățătura despre soartă este semănată de diavol. Nu există nici un fel de predestinare.

451. Întrebare: Ce trebuie să îndure omul pentru a dobândi iertarea păcatelor?

Răspuns: Păcătosul care se căiește, care dorește să se smerească și să se curățească trebuie să primească umilința și să tacă știind că este păcătos și că trebuie să îndure pentru pocăință ca Dumnezeu să îndrepte păcatele lui.

452. Întrebare: Urmarea cărui lucru este deznădejdea?

Răspuns: În cea mai mare parte, deznădejdea este urmarea vieţii întinate continuu.

453. Întrebare: Ce folos duhovnicesc dobândeşte omul din citirea Vieţilor Sfinţilor?

Răspuns: Citirea vieţilor plăcuţilor lui Dumnezeu întăreşte în noi credinţa, hrăneşte nădejdea şi înflăcărează dragostea pentru Domnul.

454. Întrebare: Care sunt jertfele aduse lui Dumnezeu?

Răspuns: Lauda lui Dumnezeu şi duhul umilit.

455. Întrebare: Când este postul plăcut lui Dumnezeu?

Răspuns: Postul este plăcut lui Dumnezeu atunci când, în timpul lui, avem bunăvoinţă faţă de oameni.

456. Întrebare: Ce însemnătate au pentru mântuirea noastră umilinţa şi ocara?

Răspuns: Dacă nu ar fi existat umilinţa şi ocara, nu ar fi existat nici un sfânt. Cine fuge de necazuri, acela fuge de viaţa veşnică. Pentru ce am primi răsplată dacă nu am fi ocărâţi? Pe cei ce ne ocărăsc, trebuie să-i socotim binefăcătorii sufletelor noastre.

457. Întrebare: Se cuvine să ne temem de vrăjmaşii lui Dumnezeu?

Răspuns: Nu trebuie să ne temem de vrăjmaşii lui Dumnezeu.

458. Întrebare: Cum este lucrarea Domnului pentru mântuirea noastră?

Răspuns: Lucrarea Domnului este aşa încât ceea ce ne încearcă ne slujeşte spre folos.

459. Întrebare: Se cuvine ca în timpul bolilor să ne îngrijim de vindecarea lor?

Răspuns: Da, trebuie să ne îngrijim de vindecarea bolilor. Cine nu voieşte ca în timpul bolii să se adreseze medicului şi lasă totul în voia lui Dumnezeu, acela Îl ispiteşte pe Dumnezeu.

460. Întrebare: Cui îi este mai uşor să îndure nenorocirile?

Răspuns: Nenorocirile le îndură uşor cei care învaţă din dumnezeieştile cărţi răbdarea şi înţelepciunea.

461. Întrebare: Cine trebuie să se teamă mai mult de mândrie: dreptul sau păcătosul?

Răspuns: Dreptul trebuie să se teamă de mândrie mai mult decât păcătosul.

462. Întrebare: Care este regula principală de care trebuie să fie călăuzit ascetul?

Răspuns: Să aibă măsură în toate.

463. Întrebare: Prin ce se exprimă falsa nădejde?

Răspuns: Falsa nădejde se exprimă prin încrederea prea mare în propria mântuire veşnică.

464. Întrebare: Trebuie să ne îngrijim de mântuirea aproapelui sau să ne limităm numai la grija pentru propria mântuire?

Răspuns: Sfântul Ioan Gură de Aur spune că, dacă te vei îngriji numai de propria ta mântuire, cu nimic nu vei fi mai bun decât cel ce a îngropat talantul în pământ.

465. Întrebare: Cum să privim atracția față de bani?

Răspuns: Din atracția față de bani ia naștere o mulțime nenumărată de rele.

466. Întrebare: Se cuvine să ne întristăm pentru pierderea banilor?

Răspuns: Pentru pierderea banilor nu trebuie să ne întristăm.

467. Întrebare: Este virtute mare povățuirea aproapelui?

Răspuns: Cea mai mare virtute constă în a te îngriji de povățuirea aproapelui.

468. Întrebare: Ce trebuie să citim acasă dacă nu putem merge la biserică?

Răspuns: În locul UTRENIEI – rugăciunile de dimineață, cei 12 psalmi aleși și ceasul întâi; iar în locul LITURGHIEI – ceasurile al treilea și al șaselea.

469. Întrebare: Pentru ce trebuie să ne rugăm Domnului după împărtășirea cu Sfintele Taine?

Răspuns: După împărtășanie, trebuie să-L rugăm pe Dumnezeu să păstrăm Darurile cu vrednicie și Domnul să ne dăruiască ajutor să nu ajungem înapoi, adică să nu ne întoarcem la păcatele dinainte.

470. Întrebare: Cum să-l recunoaștem pe cel care este uitat de Domnul Dumnezeu?

Răspuns: Este uitat de Dumnezeu cel ce nu are necazuri și își petrece zilele sale fără durere.

471. Întrebare: Cum să învățăm smerenia?

Răspuns: Să citești în cărțile Sfinților Părinți acele locuri în care scrie despre smerenie și să te străduiești să te porți așa cum te învață ei.

472. Întrebare: Trebuie să fim prudenți în discuții?

Răspuns: Este obligatoriu să fim prudenți: deși spuse fără gânduri ascunse, unele cuvinte pot fi interpretate greșit.

473. Întrebare: Ce este ispita?

Răspuns: Ispită se numește tot ceea ce dă naștere la gânduri despre păcat, înclină și silește spre păcat.

474. Întrebare: Cum să privim desfătarea?

Răspuns: Desfătarea este dumnezeul patimilor, orice desfătare slăbește inima și mintea.

475. Întrebare: Prin ce se întărește și se desăvârșește virtutea?

Răspuns: Virtutea şi puterea sufletului se întăresc şi se desăvârşesc prin nenorociri, suferinţe şi boli. Fiecare încercare îl apropie tot mai mult pe om de Dumnezeu.

476. Întrebare: În ce constă monahismul?

Răspuns: Monahismul constă nu în veşminte şi în mătănii, ci în smerenie, răbdare, dragoste şi celelalte virtuţi.

477. Întrebare: Trebuie să-i iubim pe toţi oamenii fără deosebire?

Răspuns: Trebuie să-i iubim pe toţi oamenii de dragul lui Dumnezeu, chiar şi pe vrăjmaşi, dar, desigur, cel mai mult pe părinţii duhovnici, pe binefăcători, pe învăţători, pe conducători şi pe prietenii după duh.

478. Întrebare: Cum poate fi monahul de folos rudelor lui?

Răspuns: Prin viaţa sa, cu sfatul cel bun, cu cuvântul şi cu scrieri ziditoare de suflet.

479. Întrebare: Ce este POSTUL?

Răspuns: Postul este înfrânarea voită de la orice desfătare. Spun voită, deoarece înfrânarea fără voie – de exemplu: din pricina sărăciei, a bolii ori a slavei deşarte – nu poate fi numită post, căci ea vine din nevoie, nu din buna voinţă.

480. Întrebare: Cum să învăţăm să răbdăm?

Răspuns: Când cineva te ocărăşte fără să fii vinovat, pomeneşte înaintea lui Dumnezeu păcatele tale şi prin această conştiinţă smereşte-te.

481. Întrebare: Ce trebuie să facem atunci când conştiinţa se frământă pentru ceva anume?

Răspuns: Trebuie să părăsim imediat tot ceea ce tulbură conştiinţa şi, dacă ne osândeşte cumva, trebuie imediat să o liniştim prin pocăinţă.

482. Întrebare: Îl putem lăuda pe om în faţă?

Răspuns: Nu trebuie să-l lăudăm pe om în faţă, deoarece îi putem provoca un mare rău sufletului lui.

483. Întrebare: Ce înseamnă „a se socoti pe sine mai prejos de toţi"?

Răspuns: Înseamnă a nu lua seama la păcatele altora, ci la ale tale.

484. Întrebare: Ce este important în momentul morţii?

Răspuns: Trebuie întotdeauna să ne gândim să întâmpinăm moartea aflându-ne în pace cu toţi. Mulţi nu ştiu acest lucru şi de aceea nici nu dau importanţă acestei împăcări.

485. Întrebare: Cine se osteneşte la rugăciune fără folos?

Răspuns: Cine se osteneşte mult la rugăciune, dar îl supără pe aproapele, acela se osteneşte fără folos.

486. Întrebare: Cum trebuie să primim neplăcerile?

Răspuns: Neplăcerile trebuie să le primim ca pe un leac preţios împotriva slavei deşarte şi îngâmfării noastre.

487. Întrebare: În ce duh trebuie să scriem scrisorile?

Răspuns: Scrisorile trebuie să le scriem în duh de bunăvoinţă.

488. Întrebare: Cum să privim relaţiile cu oamenii lumeşti?

Răspuns: Relaţiile care nu contribuie la mântuirea sufletului ne abat de la treburi, ne împrăştie mintea, ne umplu viaţa de deşertăciune şi nu ne lasă să ne concentrăm la noi înşine şi la Dumnezeu.

489. Întrebare: În ce constă adevărata iubire pentru aproapele?

Răspuns: Adevărata iubire constă în a-i da aproapelui orice lucru de care are nevoie.

490. Întrebare: Trebuie să mâncăm până la saturaţie?

Răspuns: Pântecele sătul trage la somn, la lene şi la slăbiciune; de aceea se stârnesc în om gânduri întinate.

491. Întrebare: Se cuvine să-şi dorească moartea cel care nu s-a curăţit de păcate prin pocăinţă şi îndreptare?

Răspuns: Dacă cel ce nu s-a curăţit îşi doreşte moartea, procedează fără judecată.

492. Întrebare: Dacă serviciul se desfăşoară împotriva conştiinţei şi a credinţei, cum trebuie să procedăm?

Răspuns: Dacă serviciul merge direct împotriva conştiinţei şi a credinţei, atunci, desigur, trebuie să pleci la altul.

493. Întrebare: Are vreo importanţă pentru viaţa veşnică a celui răposat aspectul exterior al înmormântării?

Răspuns: Să ştii că pentru viaţa veşnică a celui răposat aspectul exterior al înmormântării (coşciugul, coroanele, elogiul, muzica, prohodirea şi celelalte) au puţină importanţă. Fiecare va fi judecat după faptele sale.

494. Întrebare: Cum să biruim invidia?

Răspuns: 1) să te rogi ca Domnul să înmulţească bunurile aproapelui; 2) prin a te bucura împreună cu aproapele; 3) să te rogi pentru tine cu căinţă: „Faţă de cele ascunse ale mele, miluieşte-mă, Doamne, iar de cele străine, cruţă-l pe robul Tău".

495. Întrebare: De unde vine răul?

Răspuns: Răul vine din nepăsare, din trândăvie, din legătura cu oamenii răi şi din dispreţul faţă de virtuţi.

496. Întrebare: Trebuie să ne temem de vorbele rele?

Răspuns: Cei virtuoşi nu trebuie să se teamă de vorbele rele.

497. Întrebare: Este de folos ştiinţa fără dragoste?

Răspuns: Ştiinţa fără dragoste nu numai că nu este de folos, dar este chiar dăunătoare.

498. Întrebare: Trebuie să ne temem de ispite?

Răspuns: Nu trebuie să ne temem de ispite, deoarece lângă noi este Dumnezeu; din pricina ispitelor nu trebuie să cădem în întristare şi deznădejde.

499. Întrebare: Cum trebuie să ne purtăm faţă de oamenii mincinoşi?

Răspuns: Pe oamenii mincinoşi trebuie să-i evităm.

500. Întrebare: Ce îl face pe om mucenic?

Răspuns: Pe om îl face mucenic nu numai moartea, ci şi starea sufletească.

501. Întrebare: Care este momentul prielnic în care trebuie povăţuim un frate?

Răspuns: Povăţuieşte-l pe frate atunci când se află în bună dispoziţie.

502. Întrebare: De ce uneori sfinţii nu împlinesc rugăciunile noastre şi nu ne izbăvesc de suferinţe şi nenorociri?

Răspuns: Sfinţii nu împlinesc rugăciunile noastre, nu ne dăruiesc bunurile pământeşti cerute

(în rugăciune) şi nu ne izbăvesc de nenorociri şi de suferinţe pentru ca tocmai prin aceste necazuri să mântuiască sufletele noastre.

503. Întrebare: Care trebuie să fie temelia rugăciunii pentru aproapele?

Răspuns: Temelia rugăciunii pentru aproapele este compătimirea acestuia.

504. Întrebare: Cum să privim faptul de a răbda boala cu mulţumire?

Răspuns: Faptul de a răbda boala cu mulţumire este mai presus de celelalte îndreptări înaintea lui Dumnezeu; prin boli se curăţesc păcatele şi ne izbăvim de patimi.

505. Întrebare: Ce trebuie să aibă „pe primul plan" cel ce doreşte să se mântuiască?

Răspuns: Primul lucru – să se depărteze de păcat, iar al doilea – să nu deznădăjduiască cu privire la iertarea păcatelor sale.

506. Întrebare: Se cuvine să ne oprim asupra gândurilor rele?

Răspuns: Nu trebuie să ne oprim asupra gândurilor rele care vin în suflet, ci să le înlocuim cu gânduri bune şi sfinte.

507. Întrebare: Cum trebuie să gândim la chinurile din iad?

Răspuns: Cel mai mic chin din iad este mai greu decât cel mai cumplit chin de pe pământ.

508. *Întrebare: Are vreo importanţă pentru mântuirea sufletului starea în care îl găseşte pe om moartea?*

Răspuns: Mântuirea sufletului depinde mult de ultimele clipe ale vieţii. În ce te voi afla, în aceea te voi judeca – se spune în Evanghelie.

509. *Întrebare: Trebuie să fim prudenţi în întrebări?*

Răspuns: Despre lucruri deşarte întrebi, lucruri deşarte vei şi auzi. Iar aceasta ne învaţă să fim prudenţi în întrebări.

510. *Întrebare: Ce regulă trebuie să păzim înainte de somn în fiecare zi, toată viaţa?*

Răspuns: În fiecare zi, înainte de somn, trebuie să ne amintim păcatele săvârşite în timpul zilei şi să ne căim pentru ele înaintea Domnului.

511. *Întrebare: Cum să procedeze creştinul dacă funcţia înaltă îl împiedică să trăiască în Dumnezeu şi să-şi mântuiască sufletul?*

Răspuns: Dacă funcţia înaltă îl împiedică să trăiască în Dumnezeu şi să-şi mântuiască sufletul, trebuie să o părăsească. Mai bine să fie mai neghiob şi mai simplu, dar să se mântuiască. Ce folos vei avea dacă vei dobândi toată lumea, iar sufletul tău îl vei pierde?

512. *Întrebare: Se cuvine să acordăm atenţie părerilor oamenilor lumeşti?*

Răspuns: Nu pune preţ pe ceea ce spun despre tine oamenii care sunt străini de duhul nostru bisericesc.

513. *Întrebare: Cum trebuie să privească creştinul cununia civilă?*

Răspuns: Noi recunoaştem numai cununia religioasă. Actul civil este necesar, însă în plan duhovnicesc este insuficient.

514. *Întrebare: Ne putem mântui fără să suferim?*

Răspuns: Destinul tuturor celor ce voiesc să se mântuiască este să sufere. De aceea, dacă suferim, să ne bucurăm, căci aşa se dobândeşte mântuirea noastră.

515. *Întrebare: Are putere rugăciunea înaintea lui Dumnezeu dacă este rostită fără bunăvoinţa inimii?*

Răspuns: Fără bunăvoinţa inimii, rugăciunea este nulă.

516. *Întrebare: Se cuvine să facem oamenilor pe plac călcând voia lui Dumnezeu? De exemplu, să petrecem timpul în zadar, să vorbim în deşert şi aşa mai departe?*

Răspuns: Cuviosul Serafim de Sarov a spus că din pricina acestei iubiri nesăbuite (a dorinţei de a face celorlalţi pe plac) mulţi au pierit. Trebuie să-i iubim pe toţi, dar mai mult pe Dumnezeu. De aceea nu trebuie să îngăduim ceva împotriva conştiinţei

din dorința de a face pe plac oamenilor, ci trebuie să le facem acestora pe plac din dorința de a le face bine.

517. Întrebare: Cum trebuie să prețuim timpul, știind că el este mai prețios decât aurul și cu el se cumpără mântuirea noastră?

Răspuns: Noi ne furăm timpul singuri prin faptul că nu facem nimic, prin vorbirea deșartă, prin curiozitate, prin visarea fără rost și prin mult somn. Închipuiți-vă cât bine am face dacă nu ne-am petrece timpul fără folos. Pentru mântuire putem petrece timpul în rugăciune, meditație dumnezeiască, citirea dumnezeieștilor cărți, cercetarea bisericii lui Dumnezeu, discuții cucernice, săvârșirea faptelor bune și osteneli.

518. Întrebare: Putem dobândi smerenia fără să fim defăimați?

Răspuns: Cine nu îndură defăimarea, acela nu poate atinge smerenia.

519. Întrebare: Ce urăște satana cel mai mult?

Răspuns: Să știi că pentru nimic nu se supără atât satana și prin nimic nu este alungat și dezarmat atât ca prin faptul că omul iubește smerenia și defăimarea.

520. Întrebare: Cum apreciază Dumnezeu faptele și ostenelile noastre?

Răspuns: Dumnezeu apreciază faptele bune și ostenelile creștinilor după măsura smereniei lor.

521. Întrebare: De ce anume trebuie să ne ferim?

Răspuns: Să te ferești de frații care te laudă și de gândurile care îi defăimează pe oameni.

522. Întrebare: Ce anume face ca faptele bune să fie nefolositoare?

Răspuns: Lăudăroșenia face faptele bune nefolositoare.

523. Întrebare: Cum aflăm care este fapta bună?

Răspuns: Fapta bună, plăcută lui Dumnezeu este aceea care: 1) este insuflată de duhul iubirii; 2) este încuviințată de Sfânta Scriptură; 3) este împlinită cu jertfelnicie.

524. Întrebare: Preoții nevrednici ne împiedică să dobândim prin Sfintele Taine harul lui Dumnezeu?

Răspuns: Preoții nevrednici nu ne împiedică să dobândim prin Sfintele Taine harul lui Dumnezeu.

525. Întrebare: Cum să întrebuințăm întâlnirea cu un om duhovnicesc spre folosul sufletului?

Răspuns: Folosiți-l ca îndrumător și de fiecare dată când vă aflați împreună cu el, îndreptați-l spre lucrurile dumnezeiești și luați cât mai mult de la el și însușiți-vă sfaturile și învățăturile lui cucernice.

526. Întrebare: Putem încredința tainele noastre preoților fără să-i cercetăm pe aceștia?

Răspuns: Dacă nu i-ați cercetat pe preoți, nu le încredințați tainele voastre.

527. Întrebare: Cum îi putem alege pe preoţi?

Răspuns: Să-i cinsteşti pe toţi preoţii şi să alergi la cei buni. Să-i preţuieşti pe păstorii cei înţelepţi, buni şi pricepuţi în viaţa duhovnicească şi să-i ţii mai aproape de tine. Orice preot te poate dezlega de păcate, dar numai unul din mulţi te poate învăţa viaţa duhovnicească.

528. Întrebare: Prin ce Îi putem face pe plac lui Dumnezeu?

Răspuns: Lui Dumnezeu Îi facem pe plac prin: purtarea blândă faţă de oameni, mângâierea celui supărat, ocrotirea celui asuprit, întoarcerea ochilor de la lucrurile rele, rezistenţa faţă de gândurile rele şi silirea la rugăciune.

529. Întrebare: Ce înseamnă a fi blând?

Răspuns: A fi blând înseamnă a îndura în nerăutatea inimii nedreptăţile, batjocurile şi celelalte şi a ne ruga pentru vrăjmaşii noştri.

530. Întrebare: Cum trebuie să vorbim despre cei care ne supără şi ne dojenesc?

Răspuns: Trebuie să-i vorbim de bine şi să-i lăudăm.

531. Întrebare: Putem ajunge în Împărăţia Cerurilor fără să avem vrăjmaşi?

Răspuns: Fără să aibă vrăjmaşi, nimeni nu poate ajunge în Împărăţia lui Dumnezeu. Trebuie să le mulţumim celor ce ne ocărăsc şi ne ponegresc fără să fim vinovaţi, căci ei sunt binefăcătorii noştri: ei, prin

faptul că ne ponegresc, ne ajută să dobândim cununi de la Domnul.

532. Întrebare: Ne putem supăra atunci când ceilalţi ne ocărăsc?

Răspuns: Când ceilalţi te ocărăsc, nu te supăra, altfel se supără pe tine Duhul lui Dumnezeu, iar aceasta este mare nenorocire. Dacă te-ai supărat pe cineva, să ştii că eşti mândru, că te iubeşti pe tine; căieşte-te pentru aceasta şi mustră-te. Diavolii se tem de această stare - dacă tu te întristezi nu pentru faptul că ai fost ocărât, ci pentru faptul că te-ai supărat.

533. Întrebare: Cu ce gând să îndurăm ocara?

Răspuns: Când eşti ocărât, aminteşte-ţi cum a fost ocărât Mântuitorul şi chinuit chiar până la moarte, şi, pironit pe cruce, El a spus: Părinte! Iartă-le lor, căci nu ştiu ce fac.

534. Întrebare: Cum să biruim gândurile mânioase?

Răspuns: Pentru a birui gândurile mânioase trebuie nu numai să iertăm, dar să ne şi rugăm pentru cel ce ne-a supărat.

535. Întrebare: Cu ce gând trebuie să îndurăm atunci când suntem insultaţi fără să fim vinovaţi?

Răspuns: În momentul în care eşti insultat fără să fii vinovat, pomeneşte înaintea Domnului păcatele tale prin care tu Îl superi pe El şi prin această

conştiinţă smereşte-te şi primeşte ponegrirea cea pe nedrept ca pe ceva cuvenit.

536. Întrebare: Ce este nepăsarea?

Răspuns: Nepăsarea există atunci când omul împlineşte lucrurile lui Dumnezeu, însă o face în mod neglijent, fără dragoste şi fără râvnă.

537. Întrebare: În ce constă nevoinţa?

Răspuns: Nevoinţa constă în a fi măsurat în toate.

538. Întrebare: Ce este postul lăuntric?

Răspuns: Postul lăuntric este atenţia faţă de tine însuţi.

539. Întrebare: În orice faptă bună există ispite?

Răspuns: În orice faptă bineplăcută există din pricina lucrării vrăjmaşului ispite; cu cât este mai mântuitoare fapta, cu atât mai puternic se repede vrăjmaşul asupra omului ca să nimicească fapta cea bună.

540. Întrebare: Ce înseamnă a te ruga des?

Răspuns: A te ruga des nu înseamnă a citi întotdeauna psalmi sau rugăciuni scrise. Acest lucru este cu neputinţă. Căci fiecare creştin trebuie să facă ceva, după chemarea sa; de asemenea trupul ostenit are nevoie de odihna somnului şi celelalte. A te ruga des înseamnă ca în orice lucru început să-ţi ridici des mintea şi inima şi suflarea la Dumnezeu şi să-I ceri milă, ajutor şi ocrotire.

541. Întrebare: De ce trebuie să ne rugăm neîncetat?

Răspuns: Pentru că satana ne atacă în orice moment cu slugile sale rele şi, de asemenea, trupul întotdeauna are pofte împotriva duhului şi nu ne putem împotrivi singuri vrăjmaşului. De aceea trebuie să ne înarmăm, să rezistăm şi să ne întărim cu rugăciunea. Cu mintea şi cu duhul ne putem ruga în orice vreme şi în orice loc.

542. Întrebare: Cum trebuie să petrecem ziua numelui?

Răspuns: În ziua numelui tău trebuie să mergi la biserică, după ce ai postit să te împărtăşeşti cu Sfintele Taine ale lui Hristos, să dai de pomană pentru sănătatea sau odihna sufletelor rudelor tale, să rogi preoţii să facă o panihidă pentru sfântul al cărui nume îl porţi. Ziua numelui trebuie să o serbezi chiar dacă este zi lucrătoare şi chiar dacă sfântul tău nu face parte din rândul sfinţilor mari prăznuiţi de Biserică. Cea mai bună îndeletnicire în ziua numelui este socotită citirea vieţii sfântului respectiv şi a celorlalte cărţi sfinte, şi săvârşirea faptele de bună credinţă.

543. Întrebare: Pretutindeni Îi putem face pe plac lui Dumnezeu?

Răspuns: Da, pretutindeni Îi putem face pe plac lui Dumnezeu dacă păzim poruncile Lui, în principal dragostea pentru toţi, smerenia, care constă în a răbda totul din partea tuturor pe drept şi pe nedrept,

în a ne socoti până la sfârşitul vieţii mai răi şi mai păcătoşi decât toţi oamenii din lume, în a evita să-i facem prea mult pe plac trupului, în a nu căuta mâncăruri gustoase, în a ne odihni cu măsură, în a asculta întotdeauna şi în toate conştiinţa noastră, pe care trebuie să o verificăm la spovedanie înaintea părintelui duhovnic.

544. Întrebare: De ce dau Sfinţii Părinţi o aşa mare importanţă vieţii trăite sub îndrumarea unui părinte duhovnic?

Răspuns: Cine trăieşte după voia lui, fără un părinte duhovnic, acela trăieşte fără roade. Chiar şi dacă face bine, totuşi conştiinţa lui în acest caz nu poate fi liniştită (deoarece ea se linişteşte prin spovedanie). Fără povăţuitor poate exista o continuă şovăială, tulburare, iar dispoziţia voinţei rămâne la fel.

545. Întrebare: Cum să dobândim frica de Dumnezeu?

Răspuns: Frica de Dumnezeu se dobândeşte prin pomenirea morţii şi prin aflarea în legătură apropiată cu un om care se teme de Dumnezeu.

546. Întrebare: Cum să privim tratamentul medical?

Răspuns: Ne putem trata, dar aşa încât tratamentul să nu fie un prilej de scădere a credinţei în Dumnezeu, să nu existe patimă faţă de tratament.

547. Întrebare: Ce înseamnă a te pregăti pentru spovedanie?

Răspuns: Înseamnă a-ţi cerceta cu sârguinţă conştiinţa, a-ţi aduce aminte şi a resimţi în inimă păcatele tale, a te hotărî să le destăinui pe toate fără excepţie duhovnicului, a te căi pentru ele şi nu numai a te căi, dar a şi fugi de ele pe viitor. Dar, pentru că deseori memoria ne trădează, bine fac aceia care îşi notează pe o hârtie păcatele amintite.

548. Întrebare: Ce este împrăştierea inimii?

Răspuns: Unii dintre credincioşi reuşesc să aibă câţiva duhovnici pentru ca unuia să-i spună anumite păcate, iar altuia altele, şi există şi unii care nu îşi preţuiesc duhovnicul, ci se străduiesc să-şi aleagă cât de mulţi duhovnici pot, justificându-se prin faptul că nu găsesc unul bun. Toate acestea sunt rodul împrăştierii lăuntrice a inimii.

549. Întrebare: Ce este înţelepciunea?

Răspuns: Înţelepciunea constă în capacitatea de a alege cele mai bune mijloace pentru atingerea celor mai înalte ţeluri duhovniceşti. Trebuie să deosebim de înţelepciune deşteptăciunea simplă a omului, îndreptată spre dobândirea foloaselor pământeşti.

550. Întrebare: Cum să privim schimbarea duhovnicilor?

Răspuns: Regula generală trebuie să fie următoarea: fără un motiv întemeiat nu trebuie să schimbăm duhovnicul. Dar ce anume poate fi numit motiv întemeiat? Schimbarea domiciliului păstorului şi comunicarea greoaie cu el, boala incurabilă a păstorului sau altele.

551. Întrebare: Poate avea efect asupra noastră blestemul altui om?

Răspuns: Nu te teme de nici un blestem, căci pentru fiecare blestem omul trebuie să-I dea răspuns lui Dumnezeu. Să ştii că blestemul rostit asupra ta pe nedrept se întoarce asupra capului acelui om care a îndrăznit să-l rostească. Iar dacă tu de teama blestemelor lucrezi împotriva conştiinţei, a datoriei şi a dreptăţii, prin aceasta, desigur, te lepezi de Domnul şi îi dai hrană răului, care trebuie să fie curmat cu orice ocazie.

552. Întrebare: Cum trebuie să privească creştinul fumatul?

Răspuns: Fumatul îi este insuflat creştinului de duhul răutăţii de sub cer; prin tutun, vrăjmaşul se străduieşte să dea afară din noi harul lui Dumnezeu, care sălăşluieşte în noi, creştinii, prin Sfintele Taine. Fumatul este o faptă rea, care nu e bună de nimic. Creştinul cel bun trebuie să o alunge, să o dispreţuiască şi să o urască.

553. Întrebare: Deseori se întâmplă să auzim că s-a adus pagubă la nuntă sau se spune că cineva a fost deocheat. Este posibil deochiul?

Răspuns: Influenţa omului asupra altui om există fără îndoială. Deseori spunem: l-a influenţat pe celălalt, a avut efect asupra lui... Dacă există influenţă bună, atunci este posibilă şi cea rea, care are diferite grade. Dacă omul este rău, dacă s-a împrietenit cu duhul cel rău, atunci cum să nu-l influenţeze pe celălalt în rău? Dar este posibil să ne

temem de deochi? Şi, dacă influenţa cea rea s-a produs deja, atunci cum să ne izbăvim de ea? Trebuie să ne străduim să ne împotrivim puterii celei rele prin propria putere duhovnicească, harică, pe care o are fiecare creştin; creştinul trebuie să se îngrădească întotdeauna cu semnul crucii, cu rugăciunea, cu citirea Cuvântului lui Dumnezeu, cu sfinţeniile (aghiasma, prescura, untdelemnul sfinţit şi celelalte), cu spovedania neîncetată şi cu împărtăşirea Sfintelor Taine şi atunci vrăjmaşul nu ne va birui aşa uşor.

554. Întrebare: Ce este simplitatea inimii?

Răspuns: Cel ce este simplu la inimă simte o stare egală cu a tuturor oamenilor şi tocmai din această conştiinţă iese atitudinea bună, îngăduitoare, blândă, nesfidătoare şi paşnică a omului faţă de ceilalţi; tocmai aceasta este simplitatea inimii. Omul simplu la inimă niciodată nu jigneşte, nimănui nu-i stă în cale, pe nimeni nu osândeşte şi pe nimeni nu invidiază. Cel ce este simplu la inimă este capabil de ostenelile mari, de cele mai umilitoare şi mai grele; nu este pretenţios la mâncare şi îmbrăcăminte, nu cere şi nu caută vreun confort al vieţii. Şi este clar de ce. Simplitatea ţine inima omului în permanentă mustrare şi în conştiinţa propriei sale nevrednicii. Cel ce este simplu la inimă este compătimitor faţă de cei sărmani.

555. Întrebare: Ce înseamnă a fi nepăsător duhovniceşte?

Răspuns: A fi nepăsător duhovniceşte înseamnă a te ruga cu lene lui Dumnezeu, a fi neatent față de inima ta, a nu plânge pentru păcatele tale, a nu avea înflăcărare duhovnicească, a nu te opune gândurilor şi simțămintelor rele, a nu te îngriji nici de cele exterioare plăcute lui Dumnezeu, într-un cuvânt: a avea aşa numita nesimțire duhovnicească, slăbiciune duhovnicească.

556. Întrebare: Prin ce ne putem asemui Domnului Celui iubitor de oameni?

Răspuns: Prin faptul de a face servicii, de a face bine copiilor vrăjmaşilor, atât ai celor vii cât şi ai celor răposați; ai celor vii – pentru ca prin acest mijloc să-i împaci cu tine pe părinții lor; ai celor răposați – pentru a atrage asupra ta marea bunăvoință a Domnului. Acest lucru te va ajuta la înfricoşătoarea judecată chiar dacă ai păcătuit mult, arătând mare milă şi iubire față de vrăjmaşi şi asemuindu-te astfel Domnului Celui iubitor de oameni.

557. Întrebare: Îmi va fi de folos dacă voi începe să plâng şi să vărs lacrimi pentru păcatele mele?

Răspuns: De foarte mare folos îți va fi, omule; de un asemenea folos încât este cu neputință să-l exprimi în cuvinte. La judecata lumească, oricât ai plânge, nu scapi de pedeapsă după sentință. Dar aici, numai dacă începi să te întristezi pentru căderile în păcat, sentința îți este anulată şi ți se dăruieşte iertarea. De aceea, în biserica lui Dumnezeu să nu

râdem şi să nu fim împrăştiați, ci să suspinăm pentru ca, suspinând, să moştenim Împărăția Cerurilor.

558. Întrebare: Cum să le arătăm sectarilor că a lor credință nu este mântuitoare?

Răspuns: Pe sectari să-i întrebați unde sunt sfinții, făcătorii de minuni şi cuvioşii lor? Nu sunt nicăieri şi nici nu pot fi; sectarii nu îi recunosc şi prin acest lucru dovedesc că a lor credință nu este sfântă, pentru că nu zămisleşte sfinți, nu îi sfințeşte pe oameni; nu este făcătoare de minuni, pentru că nu are făcători de minuni; nu este mântuitoare, pentru că pe nimeni nu l-a făcut cuvios; nu este a lui Hristos, pentru că nu este întemeiată pe crucea lui Hristos. Toate aceste credințe sectare au apărut din împotrivirea față de Biserica lui Hristos, din mândria minții: oamenii, în rătăcirea lor, îşi închipuie că ei înțeleg şi explică Evanghelia lui Hristos mai bine şi mai corect decât însăşi Biserica lui Hristos.

559. Întrebare: Întotdeauna îi putem spune aproapelui gândul nostru?

Răspuns: Dacă gândul vostru este spre slava lui Dumnezeu, spuneți-l – să-L slăvească şi ceilalți pe Dumnezeu. Dacă el este spre folosul sau spre mângâierea aproapelui, spuneți-l – să-i fie acestuia spre folos şi mângâiere. Dar dacă ați primit un gând necuviincios şi potrivnic aproapelui, faceți pocăință pentru el înaintea lui Dumnezeu şi cu ajutorul Lui îl veți alunga din inima voastră.

560. Întrebare: Împotriva cărui om sunt neputincioase duhurile rele atunci când ispitesc?

Răspuns: Duhurile rele nu încetează nici o clipă să-l tulbure pe om. Însă ele sunt neputincioase înaintea omului care are smerenie şi se căieşte pentru păcatele sale.

561. Întrebare: Cum să ne izbăvim de păcatul care ne luptă?

Răspuns: În fiecare zi, dimineaţa şi seara, roagă-L pe Mântuitorul, pe Maica Domnului şi pe toţi sfinţii să te izbăvească de păcatul care te luptă şi căieşte-te neîncetat pentru faptul că se află în tine; istoveşte-ţi trupul cu post, dobândeşte smerenie şi răbdare, discută mai des cu oamenii care au viaţă duhovnicească şi împlineşte întocmai sfaturile lor. Şi Dumnezeu te va ajuta şi vei izbuti să atingi ceea ce îţi doreşti.

562. Întrebare: Cum să dobândim lacrimi pentru păcate?

Răspuns: Cere de la Dumnezeu lacrimi. Lacrimile unesc sufletul cu Dumnezeu, despărţit de El prin păcat; lacrimile liniştesc duhul tulburat de mustrările de conştiinţă.

563. Întrebare: Cum să ne apropiem de Dumnezeu şi să ne întărim în meditaţia dumnezeiască?

Răspuns: Dacă voieşti să te apropii de Dumnezeu, nu te afla în societatea oamenilor care sunt iubitori de păcat, iar ca să te întăreşti în

meditaţia dumnezeiască, să te afli mai des în singurătate.

564. Întrebare: Cum să reducem puterea păcatului?

Răspuns: Puterea păcatului o reducem prin căinţa deasă cu inima zdrobită înaintea părintelui duhovnic; în timpul pocăinţei şi al spovedaniei, duhurile rele sunt lovite de puterea cerească.

565. Întrebare: Ce influenţă au gândurile bune şi cele rele asupra patimii în om?

Răspuns: Patima care se află în om este însufleţită de gândurile potrivnice lui Dumnezeu şi îl tiranizează pe acesta: datorită gândurilor dumnezeieşti, ea, dimpotrivă, este copleşită şi se potoleşte; de aceea tot timpul trebuie să ne gândim la lucrurile cele plăcute lui Dumnezeu.

566. Întrebare: Duhul rău îl influenţează pe om în vis?

Răspuns: Da, duhul rău îl influenţează pe om şi în vis: acest lucru trebuie să-l spunem fără întârziere părintelui duhovnic.

567. Întrebare: Care sunt denumirile celui ce iubeşte banii şi slava omenească şi a celui ce este iubitor de patimi trupeşti?

Răspuns: Creştinul care iubeşte banii este închinător la idoli, cel care iubeşte slava omenească este ostaşul diavolului, iar cel ce este devotat patimilor trupeşti este robul păcatului şi al diavolului.

568. Întrebare: Putem crede că un om este plăcut lui Dumnezeu pentru că face minuni?

Răspuns: Dacă cineva învie şi morţii şi face şi alte minuni, dar nu trăieşte după învăţăturile Sfinţilor Părinţi, se află în înşelăciune şi trebuie să-l respingi, să nu iei seama la faptele lui.

569. Întrebare: Putem vorbi atunci când suntem tulburaţi (adică atunci când nu suntem liniştiţi)?

Răspuns: Nimic să nu spui atunci când eşti tulburat, deoarece răul nu dă naştere la bine.

570. Întrebare: Care dintre calităţi sunt socotite de stareţi principale pentru mântuirea sufletului?

Răspuns: Mai întâi de toate SMERENIA, RĂBDAREA, RUGĂCIUNEA, iar ca îndatoriri fundamentale ale fiilor duhovniceşti faţă de stareţul lor sunt: mărturisirea gândurilor şi DEPLINA ASCULTARE. Mărturisirea gândurilor înaintea stareţului trebuie să fie neconstrânsă, deplină, curată şi sinceră. Descoperirea lor loveşte extrem de puternic duhul mândriei şi îi dăruieşte omului nespusă pace sufletească... Ascultarea trebuie să fie întru totul de bunăvoie, deplină, necondiţionată şi obligatorie; nu trebuie să-l contrazicem cu nimic pe stareţ. Puterea ascultării este atât de mare încât îl ridică foarte repede pe ucenic pe treapta sporirii duhovniceşti. Sfânta ascultare îl răsplăteşte pe ucenic cu adevărata fericire, cu adâncă pace sufletească. Ea îi dăruieşte omului virtutea creştină fundamentală – smerenia. Diavolul îl atacă deosebit de furios pe

ucenic şi stârneşte în sufletul lui sentimentul nemulţumirii faţă de stareţ. El se străduieşte să-i arate defectele şi viciile reale sau false ale stareţului cu scopul de a-l înjosi pe acesta în ochii ucenicului.

571. Întrebare: Putem scurta pravila noastră de rugăciune de acasă?

Răspuns: Putem, dar numai la nevoie. După părerea Sfântului Teofan Zăvorâtul, numai oamenilor întăriţi duhovniceşte le este îngăduită rareori scurtarea pravilei de rugăciune, nu oricui voieşte să se descotorosească mai repede de rugăciune.

572. Întrebare: Când au loc bucuria duhului şi mângâierea în necaz?

Răspuns: Bucuria duhului are loc datorită biruinţei asupra patimii şi datorită săvârşirii nevoinţei înfrânării; mângâierea în necaz – după rugăciune plină de râvnă. Toate acestea sunt experienţe duhovniceşti.

573. Întrebare: Ce este smerita înţelepciune?

Răspuns: Smerita înţelepciune este părerea modestă despre sine potrivit căreia creştinul îşi observă defectele şi păcatele sale mai des decât îşi vede virtuţile şi desăvârşirile. Pe primele se străduieşte cu ajutorul lui Dumnezeu să le îndrepte, iar cu ultimele nu se mândreşte, chibzuind că nimic bun nu poate face fără harul lui Dumnezeu.

574. Întrebare: Ce este iubirea de conducere?

Răspuns: Iubirea de conducere este dorința neînfrânată de stăpânire asupra oamenilor, pe care oamenii o caută fără să aibă aptitudini suficiente, fără intenția de a aduce folos, ci numai cu un scop nesăbuit – acela de a-și satisface mândria, slava deșartă și iubirea de câștig.

575. Întrebare: Ce este tristețea?

Răspuns: Tristețea este mâhnirea peste măsură pentru pierderile și nereușitele vieții, mâhnirea până la deznădejde cu privire la mila lui Dumnezeu. O asemenea mâhnire nu le este deloc potrivită ortodocșilor – de ce să se întristeze pentru pierderile și nereușitele lumești, ale vieții, când ei știu că totul li se întâmplă după voia Atotbunului Dumnezeu? De ce să deznădăjduiască cu privire la mila lui Dumnezeu când știu că bun și milostiv este Domnul, îndelung-răbdător și mult-milostiv? Creștinii trebuie să aibă o singură mâhnire – mâhnirea pentru Dumnezeu, adică pentru faptul că nu slujesc întocmai lui Dumnezeu, că nu împlinesc în chip desăvârșit voia Lui. O asemenea mâhnire este foarte mântuitoare.

576. Întrebare: Ce este trândăvia?

Răspuns: Trândăvia este deprinderea dăunătoare cu lipsa de activitate, lenea în săvârșirea faptelor bune, nepăsarea față de mântuire.

577. Întrebare: Care trebuie să fie măsura cea mai bună în întrebuințarea hranei și a băuturii?

Răspuns: Cea mai bună măsură în întrebuințarea hranei și a băuturii este necesarul trupului.

578. Întrebare: Îl putem numi pe om fericit în timpul vieții lui?

Răspuns: Înainte de moarte pe nimeni să nu numești fericit, deoarece neamul omenesc este neputincios și foarte ușor cade din starea cea dreaptă în fărădelege.

579. Întrebare: Va cădea omul sub osândire dacă a dorit răul?

Răspuns: Așa cum cel ce se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui (cf. Mt. 5, 28), așa și cel ce dorește un rău l-a săvârșit deja.

580. Întrebare: Cum să trăim cucernic?

Răspuns: Principalul mijloc pentru a trăi cucernic și sfânt constă în frica de Dumnezeu și frica de judecata viitoare și de chinurile veșnice; numai datorită acestei frici, cu ajutorul lui Dumnezeu are loc păzirea poruncilor: fericit bărbatul care se teme de Domnul, căci în poruncile Lui va voi foarte... De asemenea, să nu ne lenevim să ne căim, să ne smerim, să răbdăm necazurile și bolile trimise, ascultând cu atenție cuvântul evanghelic al Domnului: în răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre.

581. Întrebare: Care dintre păcate sunt numite păcate de moarte?

Răspuns: De obicei prin păcate de moarte se înţeleg păcatele mari: mândria, desfrâul, invidia, avariţia, lăcomia pântecelui, pomenirea răului şi tristeţea. Păcatul de moarte îl lipseşte pe om de harul lui Dumnezeu şi ucide sufletul. Dar aşa este orice păcat, chiar dacă este săvârşit în măsură foarte mică. Sfântul Apostol Iacov spune: păcatul săvârşit naşte moartea. Ceea ce înseamnă: păcat de moarte este orice păcat necurăţit, mai ales când el se repetă des.

582. Întrebare: Cum să ne păzim privirea în biserică?

Răspuns: Când te rogi, să te uiţi la icoane sau puţin în jos, fără să-i examinezi pe cei ce se roagă şi ascultând cu atenţie numai ceea ce se săvârşeşte în biserică. Unii dintre călugării cucernici se roagă cu ochii închişi, deschizându-i numai atunci când îi năpădeşte somnul.

583. Întrebare: Cum să ne mântuim?

Răspuns: Aceasta este întrebarea cea mai importantă şi esenţială, iar pentru a răspunde la ea ne vom adresa părinţilor de la Athos.

La întrebarea „cum să ne mântuim", un părinte a răspuns: „Aveţi învăţătura lui Hristos şi a Sfinţilor Părinţi, împliniţi-o cu fapta şi vă veţi mântui. Pentru mântuire, înainte de toate, trebuie pocăinţă sinceră şi împlinirea poruncilor. Trebuie să căutăm, să batem, să plângem şi harul va veni".

Ieroschimonahul C. a spus: „Cele mai importante lucruri pentru mântuire sunt: înfrânarea,

atenţia faţă de sine şi tăcerea. Cele mai rele sunt: deşertăciunea, împrăştierea şi discuţiile".

Ieroschimonahul T. a spus: „Fără exemplu în viaţă şi fără citirea cărţilor ascetice nu putem cunoaşte viaţa duhovnicească. Mintea noastră nu stă degeaba: ori se ocupă cu meditaţia dumnezeiască, ori cu gândirea la rău. Păzeşte-le pe acestea trei: privirea, auzul şi limba şi, după posibilitate, pântecele şi îţi vei vedea păcatele tale, Îl vei cunoaşte pe Dumnezeu, te vei învăţa cu pomenirea morţii, căci fără acestea toate sunt în zadar. Năzuinţa de a fi proslăvit pe pământ şi faptul de a face pe plac oamenilor răpesc tot binele. Calea mântuirii este calea crucii, nu a vieţii cu privilegii".

Pustnicul M. a spus: „Pentru mântuire trebuie să dobândim curăţia şi să evităm prietenia prea mare cu oricine".

Pustnicul V. a spus: „Iubirea de sine şi plăcerea trupului sunt vrăjmaşii mântuirii noastre: ei ne îndepărtează de Dumnezeu".

Pustnicul S. a spus: „Pentru mântuire sunt necesare atenţia împreună cu rugăciunea, blândeţea şi răbdarea. Datorită înţelepciunii putem trage folos şi din ispite".

584. Întrebare: Pentru cei ce merg la biserica lui Dumnezeu, atât pentru cei ce vin de departe, cât şi pentru cei ce locuiesc aproape, şi de aceea parcurg o distanţă mică, răsplata va fi aceeaşi?

Răspuns: Un stareț locuia în pustie, la o distanță de doi kilometri de apă. Odată, mergând să scoată apă, a căzut în întristare și a spus: care este folosul acestei osteneli? Voi merge să mă sălășluiesc mai aproape de apă. Spunând acest lucru, s-a întors și a văzut pe cineva care mergea în urma lui și îi număra pașii. Starețul l-a întrebat: cine ești? Eu sunt Îngerul Domnului – a răspuns acela – și sunt trimis să număr pașii tăi și să-ți dau răsplată. Auzind aceasta, starețul s-a însuflețit și s-a îmbărbătat și și-a mutat chilia și mai departe – la 5 kilometri de apă...

585. Întrebare: Ce înseamnă a întrebuința hrana după pofte și ce înseamnă a o întrebuința după cerința firii?

Răspuns: După pofte înseamnă a voi să o întrebuințezi nu pentru necesitatea trupului, ci pentru plăcerea pântecelui. A iubi o anumită mâncare și, mai ales, a o dori cu poftă este un moft și slujește lăcomiei pântecelui. Cine dorește să afle dacă este stăpânit de patima lăcomiei pântecelui, iată cum poate afla: dacă gândul la mâncare stăpânește cugetul său (astfel încât nu i se poate împotrivi), are lăcomia pântecelui. Dacă nu este stăpânit de acest gând și întrebuințează în mod liber orice fel de hrană, pe măsura cerinței trupului, nu are lăcomia pântecelui. Un alt semn al lăcomiei pântecelui este dorința de a mânca înainte de vreme, ceea ce niciodată nu trebuie să facă, în afară de cazul în care există un motiv întemeiat.

586. Întrebare: Dacă patima lăcomiei pântecelui nu mă ia în stăpânire mai înainte, ci apare chiar în timpul când mănânc, ce să fac atunci: să las mâncarea sau nu?

Răspuns: Când mănânci împreună cu altcineva, nu o lăsa, ci, chemând în ajutor numele lui Dumnezeu, alungă pofta și mănâncă puțin, aducându-ți aminte că mâncarea se transformă imediat în duhoare. Iar când ești singur și înfometat, mănâncă pâine și altă mâncare față de care nu simți patimă.

587. Întrebare: În ce constă smerenia?

Răspuns: Smerenia constă în a avea în inimă conștiința propriei păcătoșenii, a ne mustra înlăuntru și cu căință, din adâncul sufletului, a striga: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!”, iar dacă noi, smerindu-ne în cuvinte, credem că avem smerenie, aceasta nu este smerenie, ci numai o mândrie duhovnicească fină.

588. Întrebare: Milostenia fără îndreptarea inimii este mântuitoare?

Răspuns: Milostenia este bună și mântuitoare atunci când este unită cu îndreptarea inimii față de mândrie, răutate, invidie, trândăvie, lene, lăcomia pântecelui, desfrâu, minciună, vicleșug și celelalte păcate. Iar dacă omul nu se îngrijește de îndreptarea inimii sale și nădăjduiește în milostenia sa, puțin folos dobândește din ea, căci ceea ce cu o mână zidește, cu cealaltă năruiește.

589. Întrebare: Prin ce anume dobândim mila lui Dumnezeu către noi?

Răspuns: Pentru a dobândi mila lui Dumnezeu, trebuie să-i miluim prin toate mijloacele pe ceilalți.

590. Întrebare: Prin ce se dezvăluie în chip deosebit în om iubirea de sine și mândria?

Răspuns: Iubirea de sine și mândria se dezvăluie mai ales prin nerăbdare și arțag atunci când cineva dintre noi nu îndură nici cea mai mică neplăcere pricinuită de ceilalți intenționat sau chiar fără intenție.

591. Întrebare: Când devenim înfricoșători pentru demoni?

Răspuns: Devenim înfricoșători pentru demoni atunci când înarmăm limba noastră cu discuții despre lucrurile duhovnicești. Căci cine ascultă sau citește cuvântul lui Dumnezeu și iubește asemenea discuții, acela îi aduce sufletului mari și mântuitoare bunuri. Având această grijă, Îi putem face pe plac lui Dumnezeu și gurile noastre, când se îndeletnicesc cu discuții duhovnicești, nu se întinează cu reproșuri, osândiri, vorbe rușinoase și batjocuri.

592. Întrebare: Când Se pleacă în mod deosebit Domnul spre milă?

Răspuns: Domnul Se pleacă în mod deosebit spre milă în timpul rugăciunilor de noapte, când timpul rezervat odihnei îl petreci în plâns. Adu-ți aminte de Împăratul David care spune despre sine: ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în fiecare

noapte patul meu, cu lacrimile mele așternutul meu voi uda (Ps. 6, 7).

593. Întrebare: Când se retrag patimile din suflet și se orânduiește sălașul Sfântului Duh?

Răspuns: Datorită pomenirii neîncetate a Domnului se retrag din suflet patimile cele ticăloase ca tâlharii în apropierea comandantului de oști și în același timp I se orânduiește Sfântului Duh sălaș curat. Însă acolo unde nu există pomenirea despre Dumnezeu, domnesc întunericul și duhoarea, acolo se săvârșește orice faptă netrebnică.

594. Întrebare: Când mă rog împreună cu alte persoane, pot arăta în exterior mișcarea lăuntrică a sufletului?

Răspuns: Dacă ne rugăm împreună cu alte persoane, este de ajuns pentru noi să arătăm doar cu mintea și cu inima înaintea lui Dumnezeu mișcarea lăuntrică a sufletului, să nu abordăm o față tristă, plângăreață și să nu facem cu trupul nici un semn care să arate ce avem în suflet, pentru ca unii dintre ceilalți să nu înceapă să ne cinstească, iar alții chiar să râdă de noi – prin aceasta ne supunem ispitei, tulburării de sine și îndârjirii față de ceilalți. Însă, când suntem singuri și nu ne văd ceilalți (care pot râde de noi), putem avea și un chip rugător și o voce tristă și putem vărsa și lacrimi, putem întinde mâinile în sus și putem face metanii până la pământ.

595. Întrebare: Pot purta îmbrăcăminte care mă duce spre slava deșartă?

Răspuns: Nu îmbrăca haine care te duc spre slava deşartă.

596. Întrebare: Va avea omul răsplată de la Dumnezeu dacă va îndura ocara?

Răspuns: Dacă vei îndura ocara, să te bucuri, căci, dacă ea va fi pe nedrept, mare va fi răsplata ta, iar dacă va fi pe drept, te vei izbăvi de pedeapsă (Sfântul Nil Sinaitul).

597. Întrebare: Cum să dobândim smerenia?

Răspuns: Dacă vei spune întotdeauna „iartă-mă", vei dobândi smerenia.

598. Întrebare: Tăcerea este ziditoare de suflet?

Răspuns: Oare nu cunoaşteţi roadele tăcerii, care ne păzeşte de orice rău? În cel ce păstrează tăcerea, sălăşluieşte Duhul lui Dumnezeu.

599. Întrebare: Ce gânduri se cuvine să avem la o masă îmbelşugată?

Răspuns: La o masă îmbelşugată să-ţi aduci aminte de moarte şi de patimile Mântuitorului şi să spui în sinea ta: „Ai primit cele bune în viaţa ta".

600. Întrebare: Prin ce anume intră în noi patima osândirii?

Răspuns: Uşa prin care intră în noi patima osândirii sunt discuţiile deşarte.

601. Întrebare: În ce constă mustrarea de sine?

Răspuns: Mustrarea de sine constă în a-ţi mustra întotdeauna sufletul, zicându-i: „Adu-ţi

aminte că va trebui să stai înaintea lui Dumnezeu". Dacă omul îşi va menţine mustrarea de sine, va dobândi frica de Dumnezeu.

602. Întrebare: În ce constă mântuirea?

Răspuns: Mântuirea constă în mult sfat, adică este bine să cerem sfatul oamenilor pricepuţi în cele duhovniceşti.

603. Întrebare: Cum să ne purtăm cu oamenii care nu se tem de Dumnezeu?

Răspuns: Trebuie să fugim de acei oameni care nu se tem şi nu Îl cinstesc pe Dumnezeu!

604. Întrebare: Cum trebuie să discutăm?

Răspuns: Când discuţi, să ai chip vesel pentru ca şi cel ce discută cu tine să fie vesel, iar înlăuntrul tău să ai cuget curat.

605. Întrebare: Cum trebuie să le facem oamenilor pe plac?

Răspuns: Să le faci oamenilor pe plac fără să ascunzi adevărul şi fără să-L mânii pe Dumnezeu.

606. Întrebare: Ce importanţă are în viaţa duhovnicească împărtăşirea deasă cu Sfintele lui Hristos Taine?

Răspuns: Este cu neputinţă pentru oricine să atingă desăvârşirea în viaţa duhovnicească fără împărtăşirea deasă cu Sfintele lui Hristos Taine.

607. Întrebare: Cum să dobândim plânsul pentru păcate?

Răspuns: Omul dobândeşte plânsul prin osteneală, prin învăţarea temeinică a Scripturii, a răbdării, a cugetării la Înfricoşătoarea Judecată şi la ruşinea veşnică şi, de asemenea, prin tăierea voii proprii.

608. Întrebare: Ce este principal pe calea mântuirii?

Răspuns: Principal pe calea mântuirii este a ne mustra pe sine în toate.

609. Întrebare: Cum să biruim răul şi păcatul?

Răspuns: Mare lucru este să nu lăsăm în sufletul nostru loc pentru nici un rău, nici măcar o clipă, ci să biruim răul cu binele şi fiecare păcat cu pocăinţa şi cu rugăciunea.

610. Întrebare: Ce este trezvia?

Răspuns: Încordarea pentru concentrarea sinelui este nevoinţa trezviei, cea mai importantă şi esenţială în viaţa duhovnicească.

611. Întrebare: Ce să fac dacă am dormit prea mult şi nu am mai avut timp pentru pravila de dimineaţă, ci m-am grăbit să ajung la muncă sau la începutul slujbei în biserică?

Răspuns: Dacă se întâmplă să dormiţi prea mult şi nu izbutiţi să citiţi pravila de dimineaţă, puteţi face astfel: începeţi să o citiţi acasă şi o terminaţi pe drum.

612. Întrebare: Ce gând trebuie să avem în timpul săvârşirii rugăciunii lui Iisus?

Răspuns: În timpul săvârşirii rugăciunii lui Iisus este bine să avem convingerea că datorită păcătoşeniei noastre nu suntem vrednici să rostim dulcele Nume al Mântuitorului. Pentru această smerită înţelepciune, Dumnezeu ne dăruieşte zdrobire de inimă.

613. Întrebare: Pentru ce anume trebuie să ne rugăm?

Răspuns: Să te rogi, în primul rând, pentru a te curăţi de patimi, în al doilea rând, pentru a te izbăvi de neştiinţă şi de uitare şi în al treilea rând, pentru a fi izbăvit de orice ispită şi părăsire.

614. Întrebare: Dacă mintea este împrăştiată la rugăciune, ce trebuie să facem?

Răspuns: În momentul în care mintea ta este împrăştiată, să te ocupi cu citirea celor dumnezeieşti mai mult decât cu rugăciunea.

615. Întrebare: Cum este mai bine să păzim poruncile lui Dumnezeu?

Răspuns: Sfinţii Părinţi ne-au lăsat învăţătura despre rugăciunea minţii şi a inimii; cu ea să se ocupe mintea; şi nu văd altă cale care ne-ar putea oferi o posibilitate mai bună de a păzi toate poruncile lui Dumnezeu.

616. Întrebare: Cum să-i privim pe oamenii care au dorinţa de a pătimi pentru Hristos?

Răspuns: Da, se întâlneşte uneori în rândul oamenilor dorinţa de a suferi pentru Hristos, dar,

dacă nu are har în trup, omul nu poate îndura chinurile. De aceea nu trebuie să îndrăznească la o asemenea nevoință, dar, dacă Domnul îl cheamă, atunci trebuie să-I ceară Lui ajutorul și El îl va ajuta. Calea creștinului, în general, este mucenicia.

617. Întrebare: Cu ce trebuie să se ocupe păstorii și monahii?

Răspuns: Pe Duhul Sfânt L-a dat Domnul Apostolilor și Sfinților noștri Părinți și păstori ai Bisericii... În aceasta constă slujirea față de lumea noastră și de aceea nici păstorii Bisericii, nici monahii nu trebuie să se ocupe cu treburi lumești, ci să o urmeze pe Maica lui Dumnezeu, care în Templu, în „Sfânta Sfintelor", ziua și noaptea învăța legea Domnului și se ruga pentru popor. Sfântul Varsanufie cel Mare mărturisește că în vremea lui rugăciunea a trei oameni a păzit lumea de dezastru.

618. Întrebare: Îi putem iubi pe vrăjmași fără ajutorul harului?

Răspuns: Nu-i putem iubi pe vrăjmași fără ajutorul harului; dacă oamenii, înțelegând că acest lucru întrece puterile lor firești, ar căuta ajutorul haric de la Dumnezeu, atunci, fără îndoială, ar dobândi acest dar.

619. Întrebare: Cum trebuie să-l mustrăm pe frate astfel încât să nu ne pierdem pacea lăuntrică?

Răspuns: Pe frate trebuie să-l mustrăm cu blândețe, cu dragoste. Pacea se pierde dacă sufletul cade în slavă deșartă, dacă se preamărește prin ceva

înaintea fratelui sau osândește pe cineva sau îl mustră pe frate, dar nu cu blândețe și cu dragoste; dacă cineva mănâncă mult sau se roagă cu nepăsare – pentru toate acestea pierde pacea.

620. Întrebare: Cum să ne deprindem să ne rugăm pentru cei ce ne necăjesc?

Răspuns: Când ne necăjește cineva, trebuie să ne rugăm pentru el lui Dumnezeu ca pentru noi înșine; și astfel, lucrul acesta se va transforma în obicei. Noi suntem neputincioși, însă Domnul ne ajută.

621. Întrebare: De ce se întâmplă ca în timpul nevoințelor să nu existe pace sufletească și sufletul să fie abătut?

Răspuns: Unii oameni au îmbătrânit în nevoințe, dar smerenia nu au învățat-o și nu pot înțelege de ce nu le este bine, de ce nu au pace și de ce le este sufletul abătut.

622. Întrebare: Se întâmplă să ne vină dorința de a ne ruga pentru cineva. Ce înseamnă acest lucru?

Răspuns: Când îți vine dorința de a te ruga pentru cineva, înseamnă că Însuși Domnul voiește să miluiască acel ***suflet și ascultă cu milostivire rugăciunile tale.***

623. Întrebare: În ce constă principalul semn al înșelăciunii?

Răspuns: Principalul semn al înșelăciunii constă în faptul că omul ia senzațiile false de bucurie sau

mângâierile vrăjmaşului drept lucrări ale harului sau ia sfatul mincinos ca fiind adevărat.

624. Întrebare: De ce mă nelinişteşc în mod deosebit gândurile?

Răspuns: Faptul că omul este neliniştit în mod deosebit de gânduri împotriva voii lui este semn că faţă de el există mila lui Dumnezeu. Duhurile necurate îl invidiază pe un asemenea om şi se străduiesc să-l tulbure. Aceste gânduri nu trebuie să le analizăm şi nu trebuie să le acordăm atenţie deosebită.

625. Întrebare: Ce este un idol?

Răspuns: Idoli sunt numite lucrurile pământeşti şi chipurile lor, care atrag la ele cugetul şi inima. Aceşti idoli se prăbuşesc atunci când este rostit în templul sufletesc atotputernicul şi mântuitorul nume al lui Iisus.

626. Întrebare: Când ne atacă în chip deosebit vrăjmaşul cel nevăzut?

Răspuns: După împărtăşirea cu Sfintele Taine, după rugăciunea săvârşită cu râvnă, după o faptă deosebit de folositoare sufletului trebuie să ne supraveghem în chip deosebit pe noi înşine, căci atunci mai ales se aprinde de invidie şi răutate vrăjmaşul împotriva noastră.

627. Întrebare: Pe cine nu loveşte moartea năprasnică?

Răspuns: După cum ne încredinţează Sfinţii Părinţi, moartea năprasnică nu îi loveşte pe oamenii care doresc să se curăţească prin pocăinţă chiar dacă din când în când sunt şi biruiţi de neputinţele lor.

628. Întrebare: De ce ni se interzice să cercetăm de la cine a venit ispita?

Răspuns: Referitor la ispita care a venit, nu cerceta cum şi de la cine a venit, ci caută să o înduri cu mulţumire. Cercetarea nu face decât să tulbure sufletul şi să ajute să se sălăşluiască în el seminţele urii şi ale pomenirii răului faţă de aproapele, iar mulţumirea faţă de Dumnezeu pentru ispita trimisă duce sufletul la adăpostul credinţei, îl împacă cu aproapele şi este motiv de bucurie duhovnicească.

629. Întrebare: Mulţi credincioşi se află în prezent în înşelăciune?

Răspuns: Trebuie să ne căim, să ne rugăm şi să ne ferim de înşelăciune, deoarece în prezent o mare parte din cei ce doresc să trăiască şi cred despre sine că trăiesc cucernic sunt încălziţi de febra materială şi se află într-o autoînşelare mai mare sau mai mică.

630. Întrebare: Cum să recunoaştem faptul că virtutea este respinsă de Dumnezeu?

Răspuns: Toate faptele care sunt săvârşite pentru Dumnezeu sunt însoţite de necazuri. Sfinţii Părinţi socotesc că virtutea care nu este însoţită de necazuri este respinsă de Dumnezeu.

631. Întrebare: De ce au devenit cunoscuţii mei reci faţă de mine după ce am pornit pe calea mântuirii?

Răspuns: Nu te întrista pentru faptul că unii dintre colegii tăi sunt reci faţă de tine. Sfântul Tihon de Zadonsk a scris din experienţa sa că, atunci când omul se dedică lui Dumnezeu, cunoscuţii şi apropiaţii lui se depărtează de el şi, cu cât mai mult se apropie el de Dumnezeu, cu atât mai mult se îndepărtează ei.

632. Întrebare: Pot diavolii şi oamenii să facă ce vor?

Răspuns: Nici diavolii, nici oamenii nu pot face ceea ce Dumnezeu nu îngăduie.

633. Întrebare: Care sunt semnele desăvârşirii?

Răspuns: Atunci când se va şterge din tine pomenirea răului, vei fi aproape de iubire. Când inima ta va fi umbrită de o pace sfântă, harică, faţă de toată omenirea, atunci vei fi chiar la porţile iubirii.

634. Întrebare: Ce anume îl dă în vileag pe om şi îl duce la pieire?

Răspuns: Nimic nu Îl mânie atât pe Dumnezeu, nimic nu îl dă în vileag pe om şi nu îl duce la pieire aşa precum vorbirea de rău, osândirea şi mustrarea făcută aproapelui.

635. Întrebare: Ce cale duce la desăvârşire?

Răspuns: Calea spre desăvârşire este citirea cu luare aminte a cărţilor Sfinţilor Părinţi şi stareţi.

636. Întrebare: Ce cărţi sfinte urăşte în mod deosebit diavolul?

Răspuns: Diavolul urăşte îndeosebi cărţile Sfinţilor Părinţi, căci ele descoperă toate cursele şi vicleniile lui.

637. Întrebare: Cu ce se cuvine să înceapă discuţia robii lui Dumnezeu?

Răspuns: Robii lui Dumnezeu se cuvine să înceapă discuţia vorbind despre Dumnezeu.

638. Întrebare: Când văd un bolnav, se cuvine să cercetez pricina bolii lui?

Răspuns: Când vedem un bolnav, să nu explicăm cu răutate pricina bolii lui, ci să ne străduim să-l alinăm.

639. Întrebare: De ce vin visele rele?

Răspuns: Visele rele vin datorită păcatelor pentru care nu am făcut pocăinţă, datorită osândirii şi datorită îmbuibării.

640. Întrebare: Trebuie să notăm păcatele mici pentru a ne pocăi la spovedanie?

Răspuns: Trebuie neapărat SĂ NOTĂM fiecare păcat, cât de mic, aşa cum ni-l amintim, iar apoi să facem pocăinţă.

641. Întrebare: Cum trebuie să mergem la biserică?

Răspuns: Când mergi la biserică, să rosteşti „Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te", să

nu te uiți într-o parte sau în alta și să nu discuți cu nimeni.

642. Întrebare: Este folositor sufletului să nu ies din casa mea?

Răspuns: Dacă creștinul va sta la el acasă, atunci va izbândi în viața duhovnicească și în rugăciune, iar dacă va merge prin alte case, își va pierde pacea sufletească și nu va fi bun de nimic.

643. Întrebare: Ce gând trebuie să avem despre fiecare om?

Răspuns: Trebuie să avem întotdeauna în suflet: „Fiecare om este mai bun decât mine".

644. Întrebare: Cum trebuie să săvârșim nevoințele ca ele să fie plăcute lui Dumnezeu?

Răspuns: Fii atent ca nimeni să nu știe nevoința ta; orice faci pentru Dumnezeu, să faci în taină.

645. Întrebare: Ce să facem dacă vrem să fim smeriți?

Răspuns: Dacă doriți să fiți smeriți, îndurați observația sau insulta rostite către voi de ceilalți.

646. Întrebare: Ce caută Dumnezeu în chip deosebit la om?

Răspuns: Dumnezeu caută la om iubirea, smerenia și frica de El.

647. Întrebare: Ce trebuie să țină minte permanent creștinul?

Răspuns: Să pomenești moartea, judecata lui Hristos, iadul și Împărăția Cerurilor, căci, pomenind mereu toate acestea, vei trăi și aici fericit și vei moșteni și fericirea cea veșnică.

648. Întrebare: Care dintre nevoințe sunt mai necesare?

Răspuns: Nevoințele exterioare nu sunt atât de necesare pe cât sunt smerenia și rugăciunea.

649. Întrebare: Cine este fericit în viață?

Răspuns: Fericit în viață este cel care îi face pe ceilalți fericiți.

650. Întrebare: Mântuirea constă numai în a nu face rău?

Răspuns: Mântuirea nu constă numai în a nu face rău, ci și în a îndura răul cu bărbăție.

651. Întrebare: Care sunt însușirile smereniei?

Răspuns: O însușire a smereniei este să vezi în tine păcatul tău, iar în ceilalți să vezi faptele lor bune. A doua însușire a smereniei constă în a primi cu bucurie insultele și batjocurile de la oameni, știind că prin acest lucru ni se iartă păcatele și că astfel Îi facem pe plac lui Dumnezeu.

652. Întrebare: Pot tâlcui singur Sfânta Scriptură?

Răspuns: Nu tâlcui singur Evanghelia, nici celelalte cărți ale Sfintei Scripturi, ci apelează la Sfinții Părinți, care au tâlcuit-o. Sfântul Ioan Gură de

Aur spune că din pricina tâlcuirii nedrepte a Sfintei Scripturi au apărut toate ereziile.

653. Întrebare: Ce înseamnă a te depărta de lume?

Răspuns: A te depărta de lume înseamnă a părăsi năravurile, obiceiurile, regulile, deprinderile şi trebuinţele potrivnice Evangheliei şi Duhului lui Hristos.

654. Întrebare: Prin ce se iartă, prin ce se şterg păcatele?

Răspuns: Să ai mintea şi cugetul la Dumnezeu; în ochi – privirea către Dumnezeu şi în pământ; în urechi – auzirea cuvântului lui Dumnezeu; în piept – suspinul pentru păcate; pe limbă – adevărul; pe buze – rugăciunea; în inimă – nerăutatea; în stomac – nesăturarea; iar în genunchi – plecăciunea către Dumnezeu.

655. Întrebare: Ce putere are rugăciunea lui Iisus?

Răspuns: Rugăciunea lui Iisus îi răneşte pe diavoli, alungă gândurile rele, naşte smerenia, sădeşte frica de Dumnezeu, aduce lacrimile, curăţeşte trupul, îl învaţă pe om îndelunga răbdare, îi vorbeşte despre gheenă şi îl face să cugete la moarte.

656. Întrebare: Ce este pocăinţa?

Răspuns: Pocăinţa este lupta cu păcatul.

657. Întrebare: Ce trebuie să facem când ne culcăm?

Răspuns: Când te culci, să-ţi închini patul şi camera, zicând rugăciunea: Să învie Dumnezeu...

658. Întrebare: De câte ori ne sfătuiesc stareţii să rostim rugăciunea „Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te"?

Răspuns: Să rostim de 12 sau de 24 ori pe zi „Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te". Ea este singura noastră ocrotitoare.

659. Întrebare: Ce este mântuitor pentru suflet?

Răspuns: Să simţim mai des pretutindeni prezenţa lui Dumnezeu şi să cugetăm la binefacerile Lui.

660. Întrebare: Care sunt cele trei cuvinte ale smereniei?

Răspuns: Cele trei cuvinte ale smereniei sunt: „iertaţi", „binecuvântaţi" şi „rugaţi-vă pentru mine".

661. Întrebare: Ne putem mântui fără pomenirea lui Dumnezeu şi a morţii?

Răspuns: Fără pomenirea lui Dumnezeu şi a morţii este cu neputinţă ca omul să se mântuiască.

662. Întrebare: Care sunt trăsăturile distinctive ale adevăratului creştin?

Răspuns: Există două trăsături distinctive ale adevăratului creştin: faptul că aduce folos aproapelui şi faptul că se roagă pentru vrăjmaşii lui.

663. Întrebare: În ce constă secretul vieţii duhovniceşti?

Răspuns: Tot secretul vieţii duhovniceşti constă în a-i ierta şi a-i scuza pe ceilalţi, a nu cunoaşte păcatele altora şi a nu pomeni răul.

664. Întrebare: În ce constă milostenia duhovnicească?

Răspuns: Milostenia duhovnicească constă: în sfatul cel bun, dat la timpul potrivit, folositor în încurcături sau în primejdii neobservate; în a-l învăţa prieteneşte pe cel neştiutor adevărul şi binele, în taină, între patru ochi; în a-l îmbărbăta pe cel posomorât; în a-l mângâia pe cel întristat; în a-l compătimi pe cel apropiat şi a-i împărtăşi durerea; în a te bucura cu cel ce se bucură; în a îndura ocările şi supărările cu seninătate, cu răbdare pentru Hristos; în a da propria carte duhovnicească de care tu însuţi ai nevoie.

665. Întrebare: Despre cine se poate spune că face pe plac oamenilor?

Răspuns: Face pe plac oamenilor acela care le ţine hangul şi consimte la osândirea şi clevetirea aproapelui.

666. Întrebare: Ce să fac când ceva anume îmi împiedică şi îmi distruge viaţa duhovnicească?

Răspuns: Să îndepărtezi tot ceea ce îţi împiedică şi îţi distruge viaţa duhovnicească.

667. Întrebare: Dacă nu am ajuns într-o zi de sărbătoare la biserică, prin ce anume să o prăznuiesc acasă?

Răspuns: În ceasurile săvârşirii liturghiei, dacă nu aţi ajuns la biserică, trebuie să dedicaţi aceste ceasuri rugăciunii, citirii cuvântului lui Dumnezeu, discuţiei ziditoare de suflet, faptelor bunei credinţe şi gândurilor sfinte.

668. Întrebare: Dacă am căzut în păcat, trebuie să aştept vremea postului pentru a face pocăinţă?

Răspuns: Fără să aştepţi postul, trebuie imediat, fără întârziere, să faci cât mai repede pocăinţă; nu trebuie să accepţi să rămână mult timp păcatul în suflet; tocmai de aceea pierdem harul lui Dumnezeu, pentru că amânăm pocăinţa, şi un păcat dă naştere la altul.

669. Întrebare: Cum este înţelept să facem o observaţie corectă?

Răspuns: Înainte de a gândi să faceţi o observaţie corectă, rugaţi-vă şi faceţi acest lucru cu cea mai adâncă smerenie.

670. Întrebare: Se cuvine să relatăm discuţiile altora cărora nu le sunt de folos?

Răspuns: Nu trebuie să relatăm discuţiile străine nefolositoare.

671. Întrebare: Care este principalul lucru care duce la mântuire?

Răspuns: Trebuie să-ți înfrânezi limba. Și să nu rostești cuvintele în grabă.

672. Întrebare: Cum trebuie să le spunem celorlalți cuvântul de folos?

Răspuns: În principal, nu trebuie să spunem de la noi, ci din sfintele cărți, și cu smerenie și cumpătare: îndreptați discuțiile deșarte spre zidirea sufletului.

673. Întrebare: Dacă am aflat de la aproapele ceva ziditor de suflet, se cuvine să spun și altora?

Răspuns: Dacă ai aflat ceva ziditor de suflet de la altcineva, nu tăinui, ci spune-le și altora.

674. Întrebare: Ce deosebire există între discuțiile drepților și cele ale păcătoșilor?

Răspuns: Discuțiile drepților sunt despre Dumnezeu și despre lucrarea cea plăcută lui Dumnezeu, iar ale păcătoșilor sunt toate despre lucrurile lumii: s-ar plictisi dacă ar sta unul lângă celălalt.

675. Întrebare: Când fac o mustrare, greșesc?

Răspuns: Dacă tu, făcând cuiva o mustrare, te mânii, îți satisfaci patimile tale; izbăvindu-l pe celălalt, să nu te pierzi pe tine.

676. Întrebare: Putem vorbi despre păcatul vădit al aproapelui?

Răspuns: Dacă îl vezi pe cel ce a greșit, nu trâmbița păcatele lui. Dacă noi vom acoperi păcatele fratelui și Dumnezeu va acoperi păcatele noastre.

677. Întrebare: Cum să răspundem la întrebări?

Răspuns: La întrebări să răspunzi pe scurt.

678. Întrebare: Cum să discutăm cu aproapele?

Răspuns: Când vorbiți cu cineva, cel mai mult să vă temeți ca nu cumva să-i tulburați pacea celuilalt printr-un ton arogant sau prin exprimarea gândurilor voastre împotriva lui, având dorința clară de a vă susține propria părere.

679. Întrebare: Are postul influență asupra stării duhului omului?

Răspuns: POSTUL are influență și asupra stării duhului: omul devine mai smerit, mai rugător. De asemenea, în timpul postului și al înfrânării, omul citește cu mai multă plăcere și înțelege cărțile duhovnicești.

680. Întrebare: Ce putere are postul asupra duhului celui rău?

Răspuns: Postul alungă demonii. Postul este o armă cumplită pentru vrăjmașul la fel cum sunt crucea lui Hristos și celelalte sfințenii, pe care nu le suportă puterea necurată a demonului. Postul lovește răutatea demonică în locul ei cel mai sensibil, astfel încât ea fuge de cel ce postește.

681. Întrebare: Când ni se dă voie să încălcăm postul?

Răspuns: Să nu încalci postul decât în cazul unei boli grave.

682. Întrebare: Care este folosul postului?

Răspuns: Postul alungă gândurile rele, face mintea luminoasă, inima curată, trupul sănătos şi îl pune pe om înaintea tronului lui Dumnezeu. Demonii se desfată foarte tare cu ospeţele, beţia şi cu orice plăcere trupească.

683. Întrebare: Ce este postul duhovnicesc?

Răspuns: Postul duhovnicesc este înfrânarea de la păcate. Dacă îl vezi pe duşmanul tău, să te împaci cu el; dacă vezi un om fericit, să nu-l invidiezi.

684. Întrebare: Spuneţi-ne o învăţătură despre postul duhovnicesc!

Răspuns: Mâinile să postească de la hoţie şi de la câştigul nedrept, picioarele să postească de la mersul la spectacole, ochii să postească să nu se uite la frumuseţe străină, auzul să postească de la osândire, vorbire deşartă şi batjocuri, căci ce folos avem dacă ne înfrânăm de la mâncarea de dulce, dar ne pângărim prin vorbirea de rău?

685. Întrebare: Ce este postul dinaintea împărtăşaniei?

Răspuns: Postul dinaintea împărtăşaniei este acelaşi lucru, aceeaşi osteneală – numai că nu este o osteneală trupească, ci una duhovnicească. Ţelul şi intenţia lui sunt să curăţească sufletul şi trupul, să-l împace pe om cu Dumnezeu, să semene seminţele vieţii celei bune, iar pleava (deprinderile rele) să o înăbuşe. Postul dinaintea împărtăşaniei înseamnă mare stricteţe la hrană şi somn, încetarea grijilor şi faptelor lumeşti, citirea cuvântului lui Dumnezeu,

mersul neîncetat la Biserică, cercetarea propriei conştiinţe în singurătate. Postul acesta este starea de veghe a sufletului, care se ocupă cu toată atenţia de lucrarea mântuirii; este cunoaşterea propriei păcătoşenii, zdrobirea inimii pentru păcate, pocăinţa, care se încheie cu spovedania înaintea duhovnicului şi cu împărtăşirea cu Sfintele Taine.

686. Întrebare: De ce apare frica la spovedanie?

Răspuns: Frica la spovedanie apare datorită faptului că te spovedeşti rar.

687. Întrebare: Se întâmplă ca unii dintre cei ce se căiesc să spună lucrurile mai puţin importante, iar pe cele importante să le treacă sub tăcere?

Răspuns: Dacă omul nu spune tot duhovnicului, calea lui va fi strâmbă şi nu va duce la mântuire, iar dacă spune tot, va merge în Împărăţia Cerurilor.

688. Întrebare: Ce să facă acei oameni care nu îşi văd păcatele lor?

Răspuns: Celor care nu îşi văd păcatele lor li se recomandă să ia aminte la păcatele pe care le văd în ei oamenii apropiaţi, la cele pentru care sunt mustraţi.

689. Întrebare: Cum să ne purtăm înainte de spovedanie?

Răspuns: Înainte de spovedanie păstraţi tăcerea pentru a vă fi mai uşor să vă conştientizaţi păcatele.

690. Întrebare: Ce folos mai aduce spovedania în afară de iertarea păcatelor?

Răspuns: Sfânta spovedanie aduce un folos îndoit: dăruieşte iertare de la Dumnezeu pentru păcatele săvârşite şi îl fereşte pe om de o nouă cădere în păcat.

691. Întrebare: Este folositoare spovedania deasă?

Răspuns: Spovedania deasă este foarte folositoare, deoarece noi uităm repede păcatele noastre, dar, dacă le spunem duhovnicului, atunci le rupem din rădăcină. În afară de aceasta, pocăinţa deschide ochii, deschide vederea spre păcate. După ce s-a căit pentru unele păcate, omul începe să vadă altele şi altele şi tot aşa, începe să socotească păcat ceea ce înainte nu socotea păcat, îşi aduce aminte de cele pentru care nu s-a căit, uitate demult... Celui ce se deprinde să dea socoteală pentru viaţa sa la spovedanie aici, aceluia nu-i va fi frică să dea răspuns la înfricoşătoarea judecată a lui Hristos: de aceea şi este rânduită aici scurta judecată a pocăinţei, pentru ca fiind curăţiţi şi îndreptaţi prin pocăinţa de aici, să putem da răspuns fără de ruşine la înfricoşătoarea judecată a lui Hristos.

692. Întrebare: Ce ne abate de la pomenirea lui Dumnezeu?

Răspuns: Discuţiile noastre ne abat de la pomenirea lui Dumnezeu (mai ales cele cu oamenii lumeşti).

693. Întrebare: Cum trebuie să ne căim pentru a-I face pe plac prin pocăinţă Domnului?

Răspuns: Dacă voim ca prin pocăinţă să-I facem pe plac Domului şi să ne mântuim sufletele, să dobândim eliberarea de păcate şi de patimi, trebuie să ne căim din adâncul sufletului temeinic, sub toate aspectele, cu fermitate şi cu înflăcărare, deoarece în adâncul lui se cuibăresc şi se înrădăcinează toate păcatele noastre.

694. Întrebare: Care sunt cele mai importante discuţii?

Răspuns: Să nu dăm preferinţă altor discuţii în defavoarea discuţiilor despre mântuire. Să ţinem minte că în afara discuţiilor despre mântuire nu există altă cale spre Împărăţia Cerurilor.

695. Întrebare: Pe care vizitatori trebuie să-i evităm?

Răspuns: Trebuie să-i evităm pe acei vizitatori care stârnesc discuţii deşarte, lumeşti şi nefolositoare.

696. Întrebare: Cum se poartă vrăjmaşul mântuirii faţă de discuţiile noastre duhovniceşti?

Răspuns: Diavolul înlesneşte vorbirea deşartă şi este vrăjmaşul oricărei învăţături duhovniceşti. Unul dintre Părinţi a dat următorul exemplu: atunci când eu – a spus el – discutam cu anumiţi fraţi despre folosul sufletesc, îi năpădea un somn atât de „adânc încât nu se puteau mişca ceasuri întregi".

697. Întrebare: Ce virtute este mai presus de dreptate?

Răspuns: A îndura ocările este o virtute mai mare decât a ține dreptatea. Iar a ține minte ocara înseamnă a fi deja biruit de cel rău.

698. Întrebare: De ce este atât de greu să cerem iertare?

Răspuns: A cere iertare este greu pentru cel care este mândru.

699. Întrebare: Ce putere au numai cuvintele „iartă-mă"?

Răspuns: Cuvintele IARTĂ-MĂ alături de o mărturisire sinceră îi ard pe vrăjmași și dăruiesc pacea.

700. Întrebare: Cum este înțelept să îndurăm ocara?

Răspuns: Să înduri ocara fără să judeci, fără să te plângi, fără să te socotești jignit și fără să aștepți răsplată pământească.

701. Întrebare: Cum să ne purtăm față de cei care ne ocărăsc?

Răspuns: Nu uita să trimiți daruri celor ce te ocărăsc și să te rogi: „Mântuiește-mă, Doamne, și mă miluiește și, pentru sfintele lor rugăciuni, dăruiește-mi smerenie și răbdare".

702. Întrebare: Cum să-i privim pe cei care îndură și în același timp au necaz pe cei ce îi ocărăsc?

Răspuns: Cei ce îndură având necaz pe cei ce îi ocărăsc să se străduiască să arate dragoste față de cei de la care primesc ocări, altfel – răbdarea neînsoțită de dragoste se va transforma în ură îndârjită.

703. Întrebare: Care rugăciune săvârșită de noi Îi este plăcută Domnului?

Răspuns: Domnului Îi este plăcută rugăciunea săvârșită pentru cei ce ne ocărăsc și de aceea trebuie să ne rugăm pentru ei.

704. Întrebare: Întotdeauna trebuie să respectăm îndatorirea de a avea pace cu aproapele?

Răspuns: Îndatorirea de a avea pace cu aproapele nu cere ca noi să fim de acord cu ideile, intențiile și faptele lor rele. Un asemenea acord ar fi un mare păcat; dimpotrivă, datoria permanentă a creștinului este să nu fie de acord cu ideile și intențiile rele ale oamenilor împătimiți.

705. Întrebare: Cum să ne rugăm pentru cei ce ne ocărăsc?

Răspuns: Cuviosul Serafim a poruncit să dăm lumânări la altar pentru sănătatea și mântuirea celor ce ne ocărăsc. De asemenea să slujim un maslu arhidiaconului ȘTEFAN. Ascetul Gheorghe Zăvorâtul a scris: „Dați la biserici pomelnice pentru sănătatea celor ce vă dușmănesc și fapta inimii voastre bune Îl va proslăvi pe Dumnezeu înaintea tuturor".

706. Întrebare: Se cuvine să relatăm cuvintele de ocară?

Răspuns: Nu relatați cuvintele de ocară.

707. Întrebare: Cum să ne smerim?

Răspuns: Când vă vine un gând întinat sau un simțământ necurat, respingeți-l și mustrați-vă pe voi înșivă. Nu trebuie să gândiți că vreuna dintre patimi s-a împuținat în voi. Spuneți în sinea voastră: „Într-un asemenea păcătos ca mine e normal să existe asemenea vicii".

708. Întrebare: Oamenii sfinți sunt liberi față de gândurile păcătoase?

Răspuns: Chiar și oamenii sfinți, care s-au ferit întru totul de păcat, nu au fost, totuși, liberi față de gândurile păcătoase. Nu stă în puterea omului să evite gândurile și nici nu este necesar pentru scopurile vieții duhovnicești. Dar stă în puterea omului să lupte cu gândurile, să le împiedice să ia sufletul în stăpânire, să primească gândurile bune și să le respingă pe cele rele.

709. Întrebare: Ce este slava deșartă?

Răspuns: Slava deșartă este căutarea slavei omenești, lăudăroșenia, dorința și căutarea cinstei pământești, iubirea pentru veșminte frumoase, trăsuri luxoase, dorința de a avea servitori și tot felul de lucruri în chilie, atenția față de frumusețea propriului chip, față de glasul plăcut și celelalte calități ale trupului, înclinația pătimașă către științele și artele acestui veac pierzător, căutarea mângâierilor în ele pentru dobândirea slavei celei pământești și vremelnice, dorința de a le face oamenilor pe plac,

neobrăzarea și altele. Toate celelalte patimi sunt mustrate imediat de conștiință; patima slavei deșarte, dimpotrivă, parcă aduce desfătare. Slava deșartă se cunoaște numai după absența în inimă a fericitei smerenii, a fericitei nădejdi și a căinței pentru păcate. Slava deșartă se hrănește cu lauda omenească, cu bogăția, cu faima neamului, cu celebritatea numelui.

710. Întrebare: Dați-ne o învățătură despre înșelăciune!

Răspuns: În primul rând, înșelăciunea este întâmpinată întotdeauna cu o oarecare îndoială a inimii; nu se îndoiesc de ea cei pe care ea i-a luat definitiv în stăpânire. Niciodată înșelăciunea nu oprește mișcările sângelui, nu îndeamnă la pocăință, nu îl micșorează pe om înaintea sa; dimpotrivă, pune sângele în mișcare, îi aduce omului o desfătare otrăvitoare, îl ademenește fin, îi insuflă îngâmfare și instalează în suflet idolul propriului „eu".

711. Întrebare: În ce constă pregătirea pentru rugăciune?

Răspuns: Pregătirea pentru rugăciune constă în: pântecele nesăturat, tăierea grijilor cu sabia credinței, iertarea cu toată sinceritatea inimii a tuturor insultelor, mulțumirea față de Dumnezeu pentru toate necazurile vieții, depărtarea de la sine a împrăștierii și a visării, frica plină de evlavie față de Ziditorul.

712. Întrebare: Ce înseamnă a minți cu cuvântul?

Răspuns: A minți cu cuvântul înseamnă a spune un lucru şi a gândi alt lucru.

713. Întrebare: Care este mai rea la rugăciune: împrăştierea sau visarea?

Răspuns: Împrăştierea fură rugăciunea. Visarea în timpul rugăciunii este mai dăunătoare decât împrăştierea. Împrăştierea face rugăciunea neroditoare, iar visarea este pricina roadelor false, a autoînşelării şi a înşelăciunii diavoleşti.

714. Întrebare: Cum este smerenia?

Răspuns: Smerenia este o virtute: frica de Dumnezeu, cunoaşterea adâncă a propriei nimicnicii, schimbarea modului în care ne privim aproapele (datorită cărui fapt aproapele, fără nici o constrângere, i se pare celui ce se smereşte astfel mai presus decât el din toate punctele de vedere), ura față de lauda omenească, învinuirea neîncetată şi mustrarea de sine, dreptatea şi sinceritatea, lipsa slăbiciunii, dorința de a se răstigni față de lume şi patimi, năzuința către această răstignire. Lepădarea şi uitarea obiceiurilor şi cuvintelor înşelătoare; lepădarea înțelepciunii pământeşti, deoarece nu este necesară pentru cer; disprețul față de tot ceea ce este trufaş şi urât în oameni înaintea lui Dumnezeu; renunțarea la îndreptățirea în cuvânt, tăcerea înaintea asupritorilor; renunțarea la teoriile proprii care nu sunt întemeiate pe adevăr şi lepădarea de sine.

715. Întrebare: Care este scopul vieții omului pe pământ?

Răspuns: Scopul vieții omului pe pământ constă în lupta cu patimile: curățindu-ne de ele, să intrăm în unire cu Dumnezeu şi să dobândim roadele cele de mult preț ale acestei uniri.

716. Întrebare: Care este cea mai importantă dintre ştiințele adevărate de pe pământ?

Răspuns: Cunoaşterea de Dumnezeu singură este ştiința cea adevărată dintre toate ştiințele, este ştiința cerească dăruită omului de Dumnezeu.

717. Întrebare: Care este cel mai bun mijloc de pregătire pentru moarte?

Răspuns: Unul dintre cele mai bune mijloace de pregătire pentru moarte este cugetarea la moarte. Pomenirea neîncetată a morții este un dar minunat. Trebuie să ne silim spre pomenirea morții. Pentru a învăța acest lucru este folositor să rezervăm în fiecare zi un anumit ceas şi să-l închinăm pomenirii celei mântuitoare a cumplitei şi inevitabilei morți. Pomenirea morții, însoțită de rugăciunea fierbinte şi de plâns, poate înlocui toate nevoințele, poate cuprinde toată viața omului, îi poate aduce curăția inimii, poate atrage spre el harul Sfântului Duh şi astfel îi poate dărui înălțarea liberă la cer pe lângă puterile văzduhului.

718. Întrebare: De ce anume sunt legate inimile oamenilor?

Răspuns: Prin lucrarea vrăjmaşului mântuirii, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, inima omului este legată de îndeletnicirile pământeşti:

1. Unii se îndeletnicesc cu dobândirea lucrurilor rare şi scumpe şi, pironindu-şi cugetul în ele, Îl înstrăinează de Dumnezeu.

2. Alţii se îndeletnicesc cu studierea diferitelor ştiinţe şi arte, bune numai pentru pământ, şi pierd cunoştinţele necesare despre Dumnezeu.

3. Alţii se îndeletnicesc cu obţinerea şi cultivarea livezilor, grădinilor, ogoarelor, păşunilor, creşterea vitelor şi uită de Dumnezeu.

4. Alţii se abat de la Dumnezeu prin împodobirea locuinţelor lor şi se îndepărtează de El.

5. Alţii acordă atenţie deosebită postului şi celorlalte nevoinţe trupeşti, dând o importanţă deosebită pesmeţilor, ciupercilor, verzei, mazărei, iar sfintele nevoinţe duhovniceşti le transformă în nevoinţe trupeşti.

6. Alţii se alipesc exclusiv de ritualul bisericesc, umbrind latura lui duhovnicească. Oamenii se lipesc de pământ, de grijile cele pământeşti şi de dezvoltarea materială şi se îndeletnicesc cu amenajarea pământului de parcă el ar fi locaşul lor cel veşnic. Trăiesc şi, ca şi cum ar fi morţi, niciodată nu se gândesc la bunătăţile nespuse din viitor şi la soarta păcătoşilor, de parcă ar fi veşnici pe pământ.

719. Întrebare: Este importantă citirea Sfinţilor Părinţi?

Răspuns: Datorită împuţinării învăţătorilor purtători de duh, citirea scrierilor patristice a devenit

principala călăuză pentru cei ce doresc să se mântuiască şi să atingă desăvârşirea creştină... Însuşeşte-ţi cugetul şi duhul Sfinţilor Părinţi din citirea scrierilor lor. Sfinţii Părinţi şi-au atins ţelul – mântuirea. Şi tu vei atinge acest ţel; după cursul firesc al lucrurilor, ca unul ce eşti în acelaşi cuget şi simţământ cu Sfinţii Părinţi, te vei mântui.

720. Întrebare: Putem gândi că oamenii buni dintre mahomedani şi păgâni se mântuiesc?

Răspuns: Este greşit să gândim şi să spunem că oamenii buni dintre mahomedani şi păgâni se mântuiesc, adică intră în unire cu Dumnezeu. Biserica întotdeauna a afirmat că există un singur mijloc de mântuire – Răscumpărătorul.

721. Întrebare: Ereticii - ca de exemplu: catolicii, luteranii şi protestanţii - se mântuiesc?

Răspuns: Biserica Ortodoxă Sobornicească a socotit erezia păcat de moarte; întotdeauna a afirmat că omul molipsit de boala cea cumplită a ereziei are sufletul mort, este străin de har şi de mântuire, este în unire cu diavolul şi cu pieirea lui... Datorită cunoaşterii insuficiente a creştinismului, el poate lua un gând mincinos şi hulitor de Dumnezeu drept adevărat, şi-l poate însuşi, iar împreună cu el îşi poate însuşi şi veşnica pieire! De aceea astăzi, mai mult decât oricând, este foarte mare nevoie să învăţăm credinţa creştină.

722. Întrebare: Aş dori să mă aflu permanent în stare de zdrobire a inimii! Ce să fac?

Răspuns: Cel ce doreşte să se afle permanent în stare de zdrobire de inimă şi vedere duhovnicească trebuie să aibă grijă să se afle permanent în stare de smerenie, izgonind din el îndreptăţirea de sine şi osândirea aproapelui, ajungând la smerenie prin mustrarea de sine şi conştiinţa propriei păcătoşenii înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

723. Întrebare: Ce este mai înspăimântător decât orice?

Răspuns: Mai înspăimântător decât orice este faptul de a ne teme de ceva mai mult decât de Dumnezeu şi, datorită acestei temeri, să păcătuim.

724. Întrebare: Pentru ce se supun sfinţii chinurilor?

Răspuns: Acest lucru este necesar fie pentru curăţirea chiar şi a unei mici necurăţii, fie pentru experimentarea în virtuţi şi pentru dobândirea înţelepciunii, fie pentru povăţuirea celor mai neputincioşi, ca, din exemplul lor, cei neputincioşi să înveţe răbdarea şi să nu se descurajeze în suferinţe.

725. Întrebare: Care dintre chinuri sunt mari?

Răspuns: Dintre toate suferinţele noastre, mai slăvite sunt cele pe care le îndurăm pentru Dumnezeu.

726. Întrebare: Pentru ce fac icoanele minuni?

Răspuns: Icoanele fac minuni pentru întărirea cinstirii lor şi pentru proslăvirea numelui lui Dumnezeu sau al plăcuţilor Lui. Icoanele sunt

cinstite nu datorită culorilor şi a aspectului lor, nu datorită vechimii sau a noutăţii lor, ci datorită Celui Care este pictat pe ele. Cel ce nu cinsteşte icoanele nu Îl cinsteşte pe Însuşi Cel ce este pictat pe ele.

727. Întrebare: Ce deosebire există între păcat şi patimă?

Răspuns: Unele sunt patimile şi altele sunt păcatele. Patimile sunt: mânia, slava deşartă, iubirea de plăceri, ura, pofta cea rea şi cele asemenea lor. Iar păcatele sunt chiar lucrările patimilor şi au loc atunci când cineva le duce la îndeplinire prin faptă, săvârşind cu trupul acele fapte la care îl îndeamnă patimile, căci poţi avea patimi, dar să nu acţionezi potrivit lor.

728. Întrebare: Ce înseamnă să te împotriveşti patimii?

Răspuns: Dezrădăcinează patima cel care i se împotriveşte. A te împotrivi patimii înseamnă a săvârşi lucruri opuse celor spre care te cheamă patima. Cu toate acestea, patima este nimicită numai de harul lui Dumnezeu.

729. Întrebare: Ne putem îndeletnici neîncetat cu cele duhovniceşti?

Răspuns: Nu ne putem îndeletnici tot timpul cu cele duhovniceşti: trebuie să avem o rucodelie uşoară. Numai că trebuie să ne apucăm de ea atunci când sufletul este istovit şi nu este în stare nici să citească, nici să gândească, nici lui Dumnezeu să se roage.

730. Întrebare: Se poate ruga mireanul folosind șiragul de metanii?

Răspuns: Se poate. Despre rugăciunea săvârșită cu ajutorul metanierului, Sfântul Teofan Zăvorâtul scrie: „Prima dată am auzit de metanier de la un mirean, nu de la un monah. Şi mulți mireni se roagă în acest fel. Şi vouă vă prinde bine acest lucru".

731. Întrebare: Ce anume aprinde dragostea pentru Dumnezeu?

Răspuns: Pomenirea milelor lui Dumnezeu încălzește inima și aprinde dragostea.

732. Întrebare: Cum să luptăm cu patimile?

Răspuns: Să vă puneți ca lege: să nu îngăduiți de bună voie nici un gând, nici un simțământ, nici o dorință pătimașă, ci să le respingeți cu ură deplină imediat ce le observați. Diavolii sunt nerușinați și, oricât te-ai mânia pe ei, tot insistă cu gândul lor. Evident că după mânie trebuie să apelăm și la alt mijloc. Şi care este acesta? Ce face cel ce este supus atacului unui om rău? Strigă, bătându-se în piept; paznicul, la chemarea lui, vine în fugă și îl scapă de nenorocire. La fel trebuie să facem și în lupta cea tainică cu patimile: mâniindu-ne pe gândurile și dorințele pătimașe, trebuie să strigăm după ajutor - Doamne, ajută-mă; Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă. Rugați-vă pentru ajutor; datorită acestui lucru, vrăjmașul, ca ars de foc, va fugi imediat.

733. Întrebare: Ce să facem dacă patima se întețește?

Răspuns: Nu trebuie să ne purtăm cu indiferență față de această întețire a patimii, ci, după alungarea pornirilor ei, de fiecare dată trebuie să ne căim înaintea Domnului. Nu lăsați până seara necurățite prin pocăință aceste porniri pătimașe, ci curățiți-le imediat.

734. Întrebare: Ce să-I aducem în dar lui Dumnezeu?

Răspuns: Să-I aducem în dar: unul bogăția, altul sărăcia; unul râvna față de aproapele, altul însușirea cu dragă inimă a acestei râvne; unul fapte de laudă, altul păzirea lor profundă; unul cuvânt la vreme potrivită, altul tăcere înțeleaptă; unul învățătură nestrămutată și viață potrivită acestei învățături, altul auz bine-ascultător; unul feciorie curată, altul căsătorie cinstită; unul înfrânare, altul întrebuințarea hranei fără poftă; unul râvnă neîncetată la rugăciuni și cântări duhovnicești, altul ocrotire plină de grijă a celor ce au nevoie de ajutor. Toți, însă, să aducă lacrimi care curățesc de păcate, urcuș și străduința de a merge înainte. Minunate sunt rodirea, simplitatea și râsul cel înțelept, și înfrânarea de la păcat, și ochii reținuți de la necuviință, și mintea căreia nu i se îngăduie să ajungă la împrăștiere. Şi El va primi și cei doi bani ai văduvei, și smerenia vameșului, și mărturisirea lui Manase. Dar mai frumos decât orice și mai plin de iubire de oameni este faptul că DUMNEZEU măsoară darul nu după vrednicia celor

ce sunt dăruite, ci după puterile şi starea sufletească a celui ce aduce roadele; fiecare să-I aducă în dar lui Dumnezeu ceea ce are şi constituie avuţia lui: cel ce păcătuieşte să-I aducă îndreptare, cel ce săvârşeşte nevoinţa cea bună să-I aducă neobosire; tânărul – înfrânare; bătrânul – înţelepciune; bogatul – dărnicie; săracul – mulţumire; conducătorul – modestie; judecătorul – blândeţe.

735. Întrebare: Care este rolul nevoinţelor?

Răspuns: Rolul general al nevoinţelor nu este acela de a-I aduce jertfe lui DUMNEZEU, ci de a ne păzi pe noi înşine de mândrie, de egoism şi de umilirea aproapelui. Dacă străduinţele noastre cucernice nu au acest ţel, datorită aparenţei lor evlavioase, ele pot fi izvoare de mândrie, înşelăciune şi pot spori starea cea păcătoasă a omului.

736. Întrebare: Dacă ar avea loc o prigoană mulţi dintre credincioşi ar deveni mucenici?

Răspuns: Iată ce scrie unul dintre Sfinţii Părinţi despre o prigoană din vremurile de demult: „Astăzi, în prigoana care a început... cu excepţia a foarte puţini credincioşi, aproape toţi s-au supus împrejurărilor vremii. Unii au devenit susţinătorii şi apărătorii necredinţei, alţii ocupau locuri inferioare şi au fost năpădiţi de frică, sau au fost înrobiţi de nevoi, sau au fost prinşi prin linguşire, sau s-au abătut datorită neştiinţei".

737. Întrebare: Care trebuie să fie rodul rugăciunii şi al citirii Cuvântului lui Dumnezeu?

Răspuns: Rodul rugăciunii şi al citirii sunt lacrimile şi căinţa cu inima zdrobită, smerita înţelepciune, iar lucrarea celui ce nu dobândeşte aceste roade nu este săvârşită în Dumnezeu.

738. Întrebare: Cum trebuie să stăm în biserica lui Dumnezeu?

Răspuns: Să stai în biserică cu frică şi cu cutremur: mâinile să le ţii adunate, în picioare să stai drept, nemişcat şi cu ochii în pământ.

739. Întrebare: Cine ne insuflă îndreptăţirea de sine?

Răspuns: Îndreptăţirea de sine ne-o insuflă diavolul, iar cel ce spune „iertaţi-mă" îi arde pe demoni.

740. Întrebare: Ce îi este de folos sufletului să gândim în timpul treburilor noastre?

Răspuns: Fie că faci ceva, fie că vorbeşti, fie că mergi undeva, să gândeşti: dacă Domnul mă cheamă acum? Şi să fii atent la conştiinţa ta.

741. Întrebare: Imediat ce ne trezim, ce gânduri trebuie să avem?

Răspuns: Când omul este încă somnoros, are loc o îngrămădire rapidă de gânduri, fapte şi sentimente. Trebuie să nimicim acest lucru şi să căpătăm deprinderea de a închina primul nostru gând lui Dumnezeu. Acest lucru se realizează prin meditaţia dumnezeiască.

742. Întrebare: De ce este îngăduită clevetirea?

Răspuns: Clevetirea şi gâlceava sunt îngăduite cu voia lui Dumnezeu pentru a-ţi da răbdare; şi să nu te îndreptăţeşti prea mult, căci altfel îţi pierzi răsplata şi păcatele dinainte nu ţi se curăţesc.

743. Întrebare: Cum să ne izbăvim de chinurile veşnice?

Răspuns: Cel ce voieşte să se izbăvească de chinurile cele veşnice şi înfricoşătoare trebuie să îndure cu mulţumire necazurile de aici, strâmtorarea şi orice boală şi suferinţă prin care Domnul îl pedepseşte după înţelepciunea Sa pentru mântuirea lui.

744. Întrebare: Pentru cine mijloceşte în mod deosebit Maica lui Dumnezeu?

Răspuns: Maica lui Dumnezeu mijloceşte în mod deosebit pentru cel care întotdeauna şi pentru toate cere cu smerenie iertare.

745. Întrebare: Cum se recunoaşte râvna?

Răspuns: Râvna se recunoaşte din faptul că ne silim spre bine, de exemplu - spre rugăciune chiar şi atunci când nu voim să ne rugăm.

746. Întrebare: Cum putem uşura greutatea noastră sufletească?

Răspuns: Descoperirea gândurilor în timpul ispitelor uşurează greutatea sufletească.

747. Întrebare: Este uşor a trece vămile după moarte?

Răspuns: Iată o arătare a unui stareţ de la Valaam, care a vorbit despre vămi: într-o noapte a venit la mine părintele Nikita, care murise nu demult, iar eu l-am întrebat: „Cum aţi trecut, batiuşka, vămile?". „O, greu le este la vămi tuturor oamenilor, a răspuns stareţul. Este bine pentru cel ce este bun şi milostiv, căci atunci şi judecata la vămi va fi îngăduitoare cu el, iar pentru cel ce este rău şi crud, judecătorii sunt cruzi şi răi. Fiecare, după cum trăieşte pe pământ şi îşi petrece viaţa, aşa va fi întrebat acolo şi va răspunde pentru faptele lui şi pentru viaţa trăită pe pământ".

748. Întrebare: Mă socotesc nevrednic de împărtăşirea cu Sfintele Taine şi de aceea mă împărtăşesc numai o singură dată pe an; este bine să gândesc aşa?

Răspuns: Dacă suntem vrednici sau nevrednici să ne apropiem de împărtăşania cu Sfintele Taine, cu Trupul şi Sângele lui Hristos, le este dat a judeca preoţilor în taina pocăinţei. Iar cei ce se socotesc pe ei înşişi nevrednici şi se depărtează de împărtăşanie sunt asemenea ereticilor şi păgânilor.

749. Întrebare: Cred că Domnul nu îmi va ierta păcatele. Ce să fac?

Răspuns: Dacă cineva acordă încredere insuflării demonilor şi primeşte gândurile lor potrivit cărora el nu se va mântui, sau va fi osândit, sau lepădat de Dumnezeu, sau predestinat pieirii, sufletul unui asemenea om (dacă el nu se pocăieşte) va fi atras de diavoli la ei, deoarece prin deznădejdea

lui respinge răscumpărarea şi nimiceşte mila lui Dumnezeu şi asemenea lui Cain socoteşte că păcatul său este mai presus de milostivirea lui Dumnezeu.

750. Întrebare: Ce putere au metaniile săvârşite în timpul nopţii?

Răspuns: Să nu uitaţi niciodată să faceţi noaptea metanii până la pământ, iar, dacă vă simţiţi rău, să vă închinaţi măcar de trei ori. Prin aceste metanii săvârşite în timpul nopţii şi prin rugăciune, omul îl biruie pe diavol şi, dacă păcătuieşte în timpul zilei, prin ele se izbăveşte de păcat.

751. Întrebare: Ce trebuie să facem pentru ca diavolul să nu ne ponegrească în ceasul morţii?

Răspuns: Dacă omul voieşte ca vrăjmaşul diavol să nu aibă cu ce să-l ponegrească în ceasul morţii, trebuie să se spovedească fără să ascundă înaintea părintelui duhovnic nici cea mai mică mişcare a trupului şi a duhului, potrivnice lui Dumnezeu.

752. Întrebare: Ce folos aduce mustrarea de sine?

Răspuns: Calea spre desăvârşire este mustrarea de sine. Ea constă în faptul de a ne mustra întotdeauna pentru toate, de a ne învinui cu privire la toate şi de a nu da vina pe ceilalţi. Mustrarea de sine îl izbăveşte pe nevoitor de păcătosul obicei de a osândi, întăreşte pacea lui sufletească, fiindcă cel ce se învinuieşte pe sine cu privire la toate nu se mânie şi nu se supără pe nimeni.

753. Întrebare: Ce anume trebuie să-I cerem lui Dumnezeu cel mai mult?

Răspuns: Cu lacrimi trebuie să-I cerem lui Dumnezeu smerenie, dragoste şi chibzuinţă.

754. Întrebare: Ce este milosârdia?

Răspuns: Milosârdia este îngăduinţa faţă de neputinţele celuilalt, dorinţa de a-l ajuta fără să ţi se ceară ceva, iertarea tuturor datoriilor - şi a celor duhovniceşti, şi a celor neduhovniceşti - în numele Domnului Iisus.

755. Întrebare: Ce înseamnă a păzi simţul vederii de păcat?

Răspuns: Înseamnă a nu privi cu patimă frumuseţea străină, veşmintele străine, veniturile bogate, podoabele bogate ale caselor, comorile şi bogăţiile străine; înseamnă a evita adunările vesele şi uşuratice în care domneşte păcatul.

756. Întrebare: Ce este lumea?

Răspuns: Un stareţ a răspuns: lumea este împrăştiere păcătoasă, lume înseamnă a munci peste puteri pentru câştig şi satisfacerea dorinţelor trupului; lume înseamnă a gândi că vei trăi veşnic, lume înseamnă a avea grijă de trup mai mult decât de suflet.

757. Întrebare: Cum trebuie să fie adevărata pocăinţă?

Răspuns: Pocăinţa cere ca omul să devină un exemplu bun pentru ceilalţi.

758. Întrebare: Putem relata hulele sau cuvintele murdare cu gura noastră?

Răspuns: Nu repeta (nu relata) cu gura ta hulele sau cuvintele murdare, pentru a nu întina cugetul tău şi a nu deveni părtaş la osândire.

759. Întrebare: Este păcat să ne ferim de oamenii răi?

Răspuns: Nu este păcat atunci când este nevoie să ne ferim de alţi oameni care, din neştiinţă, pot fi deseori în legătură cu oamenii răi, socotindu-i buni.

760. Întrebare: Ce sunt întristarea pentru Dumnezeu şi tristeţea lumii?

Răspuns: Întristarea pentru Dumnezeu are loc atunci când cineva se mâhneşte şi plânge pentru că porunca lui Dumnezeu a fost încălcată de el sau de ceilalţi; iar tristeţea acestei lumi are loc atunci când cineva se mâhneşte sau plânge pentru că a fost ocărât, şi-a pierdut bogăţia sau i-a murit vreo rudă.

761. Întrebare: Trebuie să avem încredere în oricine?

Răspuns: Nu trebuie să avem încredere în oricine fără să fim atenţi, nici să ne destăinuim oricui, căci nici Mântuitorul nu a avut încredere în oricine. De aceea trebuie să fim atenţi când intrăm în discuţie cu ceilalţi.

762. Întrebare: Ce daune provoacă excesul mâncării şi al băuturii?

Răspuns: Orice exces al mâncării şi al băuturii este însoţit de slăbirea sufletului şi de decăderea morală a dragostei pentru aproapele.

763. Întrebare: Care dintre mustrări aduc folos?

Răspuns: Numai mustrările blânde şi liniştite îi mustră pe oameni: cele aspre mai mult supără decât să aducă folos.

764. Întrebare: Cum trebuie să cugetăm când facem binele?

Răspuns: Când faceţi bine, întotdeauna aduceţi-vă aminte de faptele voastre cele rele pentru ca sufletul să nu se desfete niciodată din nesocotinţă cu fapta cea bună, ci să ţină seama de vinovăţia lui.

765. Întrebare: Putem renunţa la mersul la biserică din cauza unei neplăceri cu preotul?

Răspuns: Unii se depărtează de bisericile Domnului fiindcă au neplăceri cu preotul, însă nu trebuie, datorită acestui lucru, să părăsim bisericile lui Dumnezeu, căci în ele sunt adevărata învăţătură dumnezeiască lăsată de Apostoli şi Dumnezeieştile şi mântuitoarele Taine.

766. Întrebare: Când îi facem trupului pe plac, oferindu-i mâncare, băutură, huzur, odihnă şi somn prea mult, ce ia naştere din acestea?

Răspuns: În măsura în care îi facem pe plac, trupul devine mai pofticios, mai pretenţios, mai răsfăţat, mai neputincios în răbdare şi ajunge să nu mai suporte lipsurile şi bolile.

767. Întrebare: Trebuie să cerem sfatul tuturor?

Răspuns: Nu trebuie să cereţi sfatul tuturor cu privire la orice, ci numai celor în care aveţi încredere – părintelui vostru duhovnic sau unui frate sporit duhovniceşte.

768. Întrebare: Poate fi rea fapta bună?

Răspuns: Şi fapta bună poate fi rea dacă amestecăm binele cu răul: rugăciunea cu lenea, mersul la biserica lui Dumnezeu cu discuţiile în biserică, postul cu lăudăroşenia sau mustrarea, discuţia evlavioasă cu osândirea aproapelui, milostenia cu dorinţa de a fi proslăviţi datorită ei.

769. Întrebare: Care este cel mai bun mijloc pentru înduplecarea lui Dumnezeu şi pentru exprimarea mulţumirii faţă de El?

Răspuns: Virtutea omului este NEÎNSEMNATĂ în comparaţie cu păcatele lui. Spovedirea păcatelor este cel mai bun mijloc pentru înduplecarea lui Dumnezeu şi exprimarea mulţumirii faţă de El.

770. Întrebare: Cum îşi păzeşte privirea cel smerit şi înţelept?

Răspuns: Cel smerit şi înţelept nu se opreşte niciodată să privească adunările, mulţimile de oameni, agitaţia, zgomotul, dezmăţul, preocupările şi desfătările.

771. Întrebare: Ce folos sufletesc deosebit ne aduce citirea sfintelor cărţi?

Răspuns: Sfintele cărţi mustră conştiinţa fiecăruia dintre noi, arată şi dezrădăcinează patimile, descoperă cursele diavoleşti, ne învaţă virtuţile, ne întăresc în răbdare şi în necazuri, ne aduc aminte de ceasul morţii, ne vestesc venirea lui Hristos şi bucuria Împărăţiei Cerurilor şi ne amintesc de chinul veşnic.

772. Întrebare: Cei ce locuiesc cu mine îmi interzic să mă ocup cu lucrurile bunei credinţe. Ce să fac?

Răspuns: Să-ţi păstrezi îndeletnicirile cele plăcute lui Dumnezeu, chiar dacă cei ce locuiesc cu tine îţi interzic să faci aceasta, şi să le săvârşeşti neţinând seama de nimeni şi de nimic (în afară de timpul nopţii, rezervat somnului).

773. Întrebare: Nu găsesc modele pentru a mă îndrepta. Unde să caut?

Răspuns: Pentru îndreptare, caută exemple în Vieţile Sfinţilor.

774. Întrebare: Cum să mă feresc de păcat în timpul ispitelor?

Răspuns: În timpul ispitelor adu-ţi aminte mai des de moarte, de înfricoşătoarea judecată şi de chinul cel veşnic.

775. Întrebare: Ce folos sufletesc ne aduce răbdarea necazurilor?

Răspuns: Datorită răbdării înţelepte a necazurilor se curăţesc păcatele. Orice necaz

împreunat cu mulțumirea față de Dumnezeu îi este de folos sufletului.

776. Întrebare: Nu găsesc timp pentru citirea sfintelor cărți și a rugăciunilor. Ce să fac?

Răspuns: Trebuie să te rogi și să citești printre celelalte treburi.

777. Întrebare: Cine este fericit?

Răspuns: Fericit este cel care acordă atenție nevoilor aproapelui.

778. Întrebare: Dorm mult. Cum să împuținez somnul?

Răspuns: Mănâncă cu măsură și nu vei dormi mult.

779. Întrebare: Uneori vin la mine oameni pentru a purta discuții deșarte. Ce să fac?

Răspuns: Când vin la tine oameni pentru discuții deșarte, trebuie să zici rugăciunea lui Iisus, îndreptând mintea și inima ta spre cele de sus.

780. Întrebare: Câteodată năvălește frica vrăjmașului asupra mea. Ce să fac?

Răspuns: Când năvălește frica vrăjmașului asupra ta, rostește rugăciunea: „Să învie Dumnezeu..." și Psalmul 90. Cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt...

781. Întrebare: Cum să considerăm dorința de a afla lucruri care nu se referă la mântuirea sufletului?

Răspuns: Trebuie să ne străduim să ne înfrânăm pornirile spre curiozitate și chiar setea de cunoaștere a lucrurilor care ne interesează prea puțin sau nu ne interesează deloc. Uneori aflăm lucruri ce ne pot tulbura sufletul; astfel, un cuvânt care ajunge deseori în inimă, uneori toată ziua, ca praful în ochi, ne împiedică și în timpul rugăciunii, și în toate îndeletnicirile duhovnicești; alteori, datorită cuvântului respectiv, ne pierdem și pacea inimii.

782. Întrebare: Cum să îi dăm sfaturi unei rude necredincioase?

Răspuns: Sfaturile tale să fie blânde și să îi ceri iertare de mai multe ori, dar cel mai mult să arăți dragoste față de ea.

783. Întrebare: Se cuvine să ne dorim ca totul să fie după voia noastră?

Răspuns: Nu trebuie să ne dorim ca totul să fie după voia noastră, ca totul să fie bine, clar, reușit, ușor: acestea toate sunt gânduri de mândrie și încredere în sine. Țineți minte: toate lipsurile vieții și toate necazurile sunt folositoare și mântuitoare. De aceea niciodată nu trebuie să ne întristăm, ci tot ceea ce ni se întâmplă să primim cu mulțumire, ca din mâna lui Dumnezeu.

784. Întrebare: Când trebuie să punem întrebări?

Răspuns: Când înțelegi că sfaturile cuiva sunt mântuitoare de suflet, atunci este foarte necesar să pui întrebări.

785. Întrebare: Când este mântuirea îndoielnică?

Răspuns: Sunt necesare spovedania, canonul şi îndreptarea vieţii; fără ele, mântuirea este îndoielnică.

786. Întrebare: Cum să mergem la biserică pentru ca mersul acesta să fie mântuitor?

Răspuns: Să mergi la biserică atunci când îngăduie Domnul şi să mergi nu pentru mângâiere şi dulceaţă duhovnicească, nu pentru cântare armonioasă – să ai toate acestea pe planul doi, să nu te deprinzi cu plăcerile duhovniceşti, ci să mergi pentru har, pentru curăţirea sufletului, cu sentimentul pocăinţei, nu atât să te desfeţi cu cântarea cât să-ţi cunoşti şi să-ţi plângi păcatele tale.

787. Întrebare: Este bine să-i punem întrebări părintelui duhovnic?

Răspuns: Este bine să-i puneţi întrebări părintelui duhovnic, însă este rău să nu împliniţi sfaturile lui... Cel ce cere povaţă, mai devreme sau mai târziu, se poate îndrepta.

788. Întrebare: Trebuie să ne temem atunci când ni se vorbeşte despre moarte?

Răspuns: Mulţi se tem de orice pomenire a morţii, dar ce va fi în ceasul despărţirii sufletului de trup, când demonii vor înconjura patul de moarte şi ne vor arăta păcatele noastre? Cu amar ne vom căi pentru că nu ne-am adus aminte de moarte ca să ne

îndreptăm viaţa; vom izbucni în plâns, însă va fi deja prea târziu.

789. Întrebare: Cum să socotim lacrimile de recunoştinţă vărsate pentru Domnul?

Răspuns: Lacrimile pentru Dumnezeu sunt cele pe care creştinul le varsă fiind plin de sentimentul recunoştinţei faţă de El, din zdrobire de inimă datorată milei lui Dumnezeu faţă de el. Lacrimi pentru Dumnezeu pot fi numite şi acelea pe care omul le varsă pentru aproapele atunci când vede suferinţele lui, nenorocirile lui, căderile lui în păcat.

790. Întrebare: Care somn este mântuitor de suflet?

Răspuns: Dacă voieşti să ai somn înţelept, atunci când te culci în pat, să te căieşti, să simţi zdrobire de inimă şi să te rogi Domnului. Dacă vei adormi cu rugăciunea, îl vei atrage la tine pe Îngerul păzitor, care te va păzi până când te vei trezi.

791. Întrebare: Ce este atenţia faţă de sine?

Răspuns: A fi atent faţă de sine înseamnă a veghea neîncetat, fără şovăire asupra sinelui, a urmări mişcările gândurilor şi simţămintelor tale şi a da socoteală pentru toate: a respinge, a izgoni ceea ce este rău şi a te mustra pe sine pentru el, iar asupra gândurilor şi simţămintelor cucernice, rugătoare şi sfinte să te opreşti şi în ele să rămâi.

792. Întrebare: Care sunt principalele motoare ale vieţii duhovniceşti?

Răspuns: Spovedania deasă şi Sfânta Împărtăşanie sunt cele mai puternice şi mai importante motoare ale vieţii noastre duhovniceşti. Numai că trebuie să ne folosim corect de aceste Taine. De exemplu: spovedania, pentru a fi valabilă, cere ca noi să ne spovedim păcatele cu zdrobire de inimă, cu căinţă sinceră şi fără nici un ascunziş şi să avem intenţia fermă de a nu le repeta pe viitor.

793. Întrebare: Cum să recunoaştem momentul în care avem o stare sufletească rea?

Răspuns: Semnul stării sufleteşti rele este faptul că el nu are lacrimi pentru păcatele sale, pentru răutatea sa şi nu are nici măcar tristeţe pentru ele. Iar dacă nu are, să se îngrijească să aibă, să-I ceară neîncetat Domnului.

794. Întrebare: Pe ce anume ne este îngăduit să ne mâniem?

Răspuns: Ne este îngăduit să ne mâniem numai pe păcatele noastre, pe gândurile noastre rele şi pe însăşi mânia noastră.

795. Întrebare: Ce putere are Psalmul 50?

Răspuns: Psalmul 50, care este de pocăinţă, cu atâta putere este scris şi un asemenea sentiment de pocăinţă se află în el încât şi acum, când îl citeşte cineva, vrăjmaşul neamului omenesc tremură şi se înspăimântă, nesuferind puterea lui.

796. Întrebare: Ce putere duhovnicească are citirea Vieţilor Sfinţilor?

Răspuns: Citirea Vieţilor Sfinţilor îl sprijină mult pe om pe calea mântuirii şi îl face mai bun. În timpul istovirii trupeşti şi al tulburării sufleteşti, cel ce citeşte Vieţile Sfinţilor, întotdeauna găseşte în ele şi întărire, şi linişţire duhovnicească.

797. Întrebare: Uneori, la vederea mulţimii păcatelor mele, peste mine vine tristeţea. Ce să fac?

Răspuns: Nu trebuie să ne întristăm la vederea mulţimii păcatelor şi a neputinţelor noastre, deoarece tristeţea şi deznădejdea sunt păcate mari. Datoria noastră este să fim răbdători, smeriţi şi de toate mulţumiţi. Nevoinţa noastră: să nu păstrăm răutatea în inima noastră, să nu rostim cuvinte de ocară şi să nu osândim.

798. Întrebare: Care suflet nu va trece pe la vămi după moarte?

Răspuns: Va fi izbăvit de vămile văzduhului numai acel suflet pe care Domnul l-a învrednicit să se împărtăşească în ceasul morţii cu credinţă deplină sau să dobândească sfârşit creştinesc în săptămâna Paştilor.

799. Întrebare: Cum îi atacă diavolul pe oameni?

Răspuns: Diavolul îi atacă pe cei fricoşi prin frică şi vedenii; pe alţii – prin clevetirea omenească, prin vrajbă, prin răutate; pe cei învăţaţi – prin mândrie şi îngâmfare; pe cei tineri – prin gândurile desfrânate; pe cei bătrâni – prin lenevie, prin ţinerea

de minte a răului şi prin obiceiurile rele şi aşa mai departe.

800. Întrebare: De ce trebuie să ne ocupăm permanent cu citirea cărţilor sfinte?

Răspuns: Cu citirea cărţilor sfinte trebuie să ne ocupăm nu numai pentru folosul nostru, ci şi pentru folosul celorlalţi: „Şi tu însuţi te mântuieşti, şi pe ceilalţi îi mântuieşti!"

801. Întrebare: Trebuie să-i cercetăm pe bolnavi foarte des?

Răspuns: Trebuie să ţinem minte că vizitele foarte lungi şi foarte dese pot fi împovărătoare pentru unii bolnavi.

802. Întrebare: Cum trebuie să ne purtăm faţă de oamenii care sunt iuţi din fire?

Răspuns: Să te depărtezi de oamenii care sunt iuţi din fire şi violenţi dacă nu voieşti să suferi vreun rău din partea lor.

803. Întrebare: Se cuvine să ne destăinuim gândurile oamenilor rău intenţionaţi?

Răspuns: Cel înţelept se fereşte de oamenii rău intenţionaţi şi nu le destăinuieşte gândurile sale, căci se teme ca nu cumva ei să folosească mărturisirea spre răul lui.

804. Întrebare: Ce fel de oameni trebuie să alegem ca prieteni şi oameni de încredere?

Răspuns: Ca prieteni şi oameni de încredere să-ţi alegi numai oameni înţelepţi şi cucernici, care în

discuţiile lor nu îşi bat joc de credinţă, căci numai între oamenii virtuoşi poate exista prietenie adevărată şi îndelungată.

805. Întrebare: Cum să biruim în noi dorinţa cea rea?

Răspuns: Dacă îţi apare în suflet dorinţa păcătoasă, îndreaptă-ţi atenţia spre alt lucru. Gândeşte-te la Dumnezeu, la veşnicie, la Înfricoşătoarea Judecată şi te vei simţi în măsură să birui această dorinţă rea.

806. Întrebare: Se cuvine să încredinţăm oricui tainele noastre?

Răspuns: Procedează greşit oamenii aceia care spun tot ceea ce gândesc, care încredinţează oricui tainele lor; înţelepciunea cere ca mai întâi să chibzuim asupra persoanei cu care ne este dat să vorbim, ca nu cumva să ne pricinuiască nouă şi celorlalţi vreun rău ceea ce vrem să spunem.

807. Întrebare: Cum să aflăm cum este omul?

Răspuns: Conversaţia este oglinda omului; din ea se poate afla dacă omul este bun sau rău, înţelept sau neghiob, învăţat sau incult, dacă are sau nu gânduri şi obiceiuri bune, dacă este religios sau necredincios.

808. Întrebare: Cum să ne purtăm dacă ajungem la mânie din pricina cuiva?

Răspuns: Dacă ajungi la mânie din pricina cuiva, să te deprinzi să taci în timpul ei câteva

minute, săvârşind rugăciunea lui Iisus, înainte de a vorbi sau a acţiona în pripă.

809. Întrebare: Cum să ne purtăm în timpul discuţiilor?

Răspuns: Dacă ţi se întâmplă să discuţi cu cineva, e mai bine să asculţi decât să vorbeşti.

810. Întrebare: Putem citi cărţi smintitoare?

Răspuns: A citi o carte rea înseamnă a te otrăvi. Citirea cărţilor deşarte duce la greşeli, la o viaţă păcătoasă, iar citirea Vieţilor Plăcuţilor lui Dumnezeu conţine toate cele necesare pentru mântuirea noastră, pentru fericirea vremelnică şi pentru fericirea veşnică. Vieţile Sfinţilor ne învaţă modul în care să împlinim poruncile lui Dumnezeu.

811. Întrebare: Ce este mucenicia nesângeroasă?

Răspuns: Mucenicia nesângeroasă are loc atunci când eşti ocărât, asuprit, clevetit, osândit. Şi trebuie să o înduri fără cârtire.

812. Întrebare: Cum să ne pregătim pentru rugăciunea bisericească?

Răspuns: Dacă mergi la rugăciune în biserică, timpul necesar pentru drum este foarte potrivit să-l transformi în moment de pregătire pentru rugăciunea bisericească.

813. Întrebare: Este folositor sufletului să avem acasă icoane?

Răspuns: Este folositor sufletului să avem acasă icoane, căci atunci ne gândim mai grabnic şi mai des

la Dumnezeu, de asemenea şi la sufletul nostru, la veşnica lui mântuire, mai grabnic decât atunci când nu avem înaintea noastră asemenea amintiri mântuitoare.

814. Întrebare: Ce înseamnă a vieţui simplu?

Răspuns: A vieţui simplu înseamnă a nu osândi, a nu judeca pe nimeni.

815. Întrebare: Cum să ne apărăm de învinuiri la judecata lui Dumnezeu?

Răspuns: Sfânta Teodora a răspuns bine atunci când a fost încercată (la vămi). Ai făcut una şi alta – i-au spus diavolii. Iar ea a răspuns: da, am făcut, însă m-am căit şi am primit iertare, dezlegare. Iată cel mai bun răspuns. Într-aici şi trebuie să fie îndreptată toată atenţia noastră: mai întâi către spovedanie, iar apoi către îndreptarea vieţii.

816. Întrebare: Rugăciunea este socotită ca atare numai atunci când rugătorul se roagă înaintea icoanelor?

Răspuns: Rugăciunea nu înseamnă să stai în mod obligatoriu înaintea icoanelor şi să te rogi. A ţine mintea şi inima îndreptate către Dumnezeu înseamnă deja rugăciune, în orice poziţie te afli: fie că şezi, fie că stai culcat, fie că mergi. Pravila de rugăciune de acasă să-şi urmeze cursul ei: dimineaţa şi seara înaintea icoanelor, iar această stare de rugăciune să-şi păstreze, de asemenea, cursul ei.

817. Întrebare: Cum să socotim rugăciunea săvârşită fără durere pentru păcate?

Răspuns: Fără sentimentul de pocăinţă, fără durerea pentru păcate, rugăciunea nu este rugăciune. Vărsaţi la rugăciune lacrimi pentru păcate. Învăţaţi-vă să plângeţi pentru voi ca pentru nişte morţi...

818. Întrebare: Ce face vorbăria deşartă cu omul?

Răspuns: Vorbăria deşartă îl face pe om împotrivitor, leneş, molatic, neascultător, îl lipseşte de frica de Dumnezeu şi îi învârtoşează inima.

819. Întrebare: Cum să ne izbăvim de beţie?

Răspuns: Pentru a ne izbăvi de beţie trebuie să ne rugăm cu râvnă Domnului, cu post şi cu lacrimi în singurătate. Apoi să rugăm preoţii să slujească un maslu cu sfinţirea apei pentru Sfântul Mucenic Bonifatie, iar acasă să luăm aghiasma şi să mâncăm câte o bucăţică de prescură.

820. Întrebare: Ce să facem atunci când consimţim ca patimile să intre în inimă?

Răspuns: Dacă primeşti patima în inimă, o simpatizezi şi o porţi în suflet un timp şi îţi întinezi sufletul cu ea, rosteşte canonul de pocăinţă sau Psalmul 50 săvârşind câteva metanii. Dacă nu te ajută, repetă până când sufletul se va linişti.

821. Întrebare: Când trebuie să ne pregătim în mod deosebit pentru moarte?

Răspuns: Creştinul trebuie întotdeauna să se pregătească pentru moarte, dar mai ales atunci când este supus încercărilor care îl ameninţă cu moartea.

822. Întrebare: Cu ce îi prinde în mod deosebit vrăjmaşul mântuirii pe oamenii care trăiesc cucernic?

Răspuns: Se ştie că vrăjmaşul mântuirii îi prinde pe oamenii care trăiesc cucernic mai mult cu faptul că le insuflă gânduri bune despre ei. Dar voi fiţi cu băgare de seamă: orice bine aţi face, atribuiţi-l tot lui Dumnezeu.

823. Întrebare: De unde provine împrăştierea?

Răspuns: Împrăştierea provine din trândăvie.

824. Întrebare: În ce anume trebuie să găsim alinare atunci când suntem bolnavi?

Răspuns: Când suntem bolnavi, trebuie să găsim alinare în citirea Sfintei Scripturi şi a Vieţilor Sfinţilor.

825. Întrebare: Am fost jefuit. Spuneţi-mi un cuvânt de mângâiere!

Răspuns: Îndurarea cu răbdare a pierderii comorilor este echivalentă cu dăruirea de bunăvoie a milosteniei.

826. Întrebare: Ce să fac după ce discut cu aproapele?

Răspuns: După ce discuţi cu aproapele, străduieşte-te să-ţi aminteşti tot ceea ce aţi discutat: ca pentru cuvintele cele rele şi deşarte să te căieşti înaintea lui Dumnezeu şi pe viitor să nu mai faci aceleaşi greşeli, iar cele ziditoare de suflet să le repeţi la momentul potrivit.

827. Întrebare: Cum să ne purtăm față de oamenii care osândesc și clevetesc?

Răspuns: Când oamenii ne osândesc și ne clevetesc, noi nu trebuie să ne supărăm, ci mai degrabă să cercetăm și să vedem dacă nu cumva în acele osândiri există vreun temei.

828. Întrebare: Uneori mă trezesc noaptea, cum să consider acest lucru?

Răspuns: Dacă te trezești mai devreme decât ora rânduită, atunci, fără să te lenevești, ridică-te și roagă-te Dumnezeului tău și Sfântului Înger Păzitor care te-a deșteptat.

829. Întrebare: Care dintre gânduri îl luptă neîncetat pe om?

Răspuns: Două gânduri îl luptă neîncetat pe om: fie osândirea celorlalți pentru micșorarea nevoințelor lui, fie îngâmfarea datorată propriilor virtuți.

830. Întrebare: Cum să privim necinstirea, hula, ocara, ispita și nenorocirea?

Răspuns: Necinstirea este pentru cinste, hula este pentru laudă, ocara este pentru virtute, iar toată ispita și nenorocirea sunt pentru răsplata cea mare.

831. Întrebare: Cum să privim darurile care sunt date de Domnul?

Răspuns: Fiecare să se cerceteze pe sine: să vadă ce daruri duhovnicești îi sunt date de Domnul și pe acelea să le înmulțească. Dar esența mântuirii este

una singură: este iubirea pentru Dumnezeu și aproapele.

832. Întrebare: Nouă ne aparțin aptitudinile și talentele?

Răspuns: Tot ceea ce avem nu ne aparține nouă. Toate aptitudinile, talentele noastre sunt primite de la Dumnezeu pentru slujirea față de aproapele.

833. Întrebare: De ce sunt fericiți cei săraci cu duhul?

Răspuns: Deoarece ei socotesc că sunt nimic și își pun nădejdea numai în mila lui Dumnezeu.

834. Întrebare: Cum să ne purtăm față de creștinii fățarnici?

Răspuns: Sfântul Ignatie Teoforul îi roagă pe cei credincioși să fugă de creștinii fățarnici.

835. Întrebare: În ce moment ne atacă diavolul?

Răspuns: Diavolul are obiceiul să ne atace în împrejurările grele.

836. Întrebare: În timpul pravilei de rugăciune mă distrag cei care trec pe lângă fereastră. Ce să fac?

Răspuns: Când îți săvârșești pravila de rugăciune acasă, lasă perdeaua în jos. Iar dacă te uiți atunci pe fereastră, adu-ți aminte că trebuie să te căiești.

837. Întrebare: Uneori mi se întâmplă ca după rugăciunile de seară să mănânc sau să beau. Ce să fac după aceea?

Răspuns: Dacă mănânci după pravila de seară, să rosteşti iarăşi rugăciunile de seară, iar dacă bei, trebuie să faci pentru acest lucru 12 metanii. Iar când ceilalţi beau, să nu-i osândeşti, ci să zici în sinea ta: ah, eu blestematul.

838. Întrebare: Spuneţi-ne o rugăciune împotriva gândurilor rele!

Răspuns: Doamne, pentru rugăciunile părintelui meu duhovnic (numele lui), izbăveşte-mă de gândurile cele rele.

839. Întrebare: Cum să privim faptele noastre exterioare?

Răspuns: Nu după faptele exterioare trebuie să ne judecăm, ci după starea sau simţirea lăuntrică.

840. Întrebare: Uneori aud despre mine tot felul de vorbe şi ceilalţi râd de mine. Ce să fac?

Răspuns: Nu te teme de vorbele şi batjocurile omeneşti adresate ţie. Aceasta este boală diavolească; gândeşte-te la ceea ce va spune despre tine Domnul Dumnezeu, la ceea ce vor spune despre tine Îngerii şi Sfinţii.

841. Întrebare: Cine este mai plăcut lui Dumnezeu: cel care dobândeşte virtuţi mari sau cel care îndură cu blândeţe încercările care îl lovesc?

Răspuns: Cel ce îndură cu blândeţe încercările care îl lovesc este mai plăcut lui Dumnezeu decât cel ce dobândeşte virtuţi mari.

842. Întrebare: Vreau să fiu smerit. Ce să fac?

Răspuns: Dacă voieşti cu adevărat să fii smerit, doreşte-ţi cu ardoare să fii ocărât, să fii prigonit, aşa cum îşi doreşte cel flămând mâncarea.

843. Întrebare: Cine îi întărâtă pe demoni?

Răspuns: Cel ce îi ameninţă cu băţul pe câini îi întărâtă pe aceştia împotriva sa; iar pe demoni îi întărâtă cel care se sileşte să se roage des.

844. Întrebare: Îi putem evita, sub pretextul rugăciunii, pe cei ce caută de la noi folos?

Răspuns: Nu se cuvine să-i evităm sub pretextul discuţiei cu Dumnezeu pe cei ce caută de la noi folos, căci dragostea este mai presus decât rugăciunea.

845. Întrebare: În timpul puternicului atac al gândurilor de mânie şi de poftă trupească, ce este de folos să săvârşim?

Răspuns: Este foarte folositor să săvârşim rugăciunea lui Iisus CU VOCE TARE în timpul atacului puternic al gândurilor de poftă trupească şi mânie, când datorită acţiunii lor se înfierbântă şi clocoteşte sângele, iar pacea şi liniştea pleacă din inimă.

846. Întrebare: Când este de folos să ne mustrăm pe noi înşine?

Răspuns: Să te mustri pe tine însuţi când ai conştiinţa neputinţelor tale, pentru a dobândi smerenia.

847. Întrebare: Cum este înţelept să citim sfintele cărţi?

Răspuns: În timpul citirii lor, să nu lăsaţi sfintele cărţi până când nu extrageţi din ele vreo lecţie sau vreo regulă pentru viaţă.

848. Întrebare: Cum să-mi înfrânez limba?

Răspuns: Singurătatea este mijlocul pentru înfrânarea limbii.

849. Întrebare: Cum să dobândim bunăvoinţa tuturor?

Răspuns: Dacă voieşti să dobândeşti bunăvoinţa tuturor, fă întotdeauna cu plăcere orice serviciu.

850. Întrebare: Cum este înţelept să dormim?

Răspuns: Trebuie să dormim mai puţin decât ne cere firea: somnul să-l întrerupem cu suspinele şi să-l împărţim cu rugăciunea.

851. Întrebare: Ce trebuie să fac atunci când cineva vorbeşte rău despre mine?

Răspuns: Când celălalt vorbeşte rău despre tine, răzbună-te pe el prin încuviinţare şi laude.

852. Întrebare: Cum să mă deprind cu umblarea înaintea lui Dumnezeu?

Răspuns: Toate să le cugeţi, toate să le grăieşti, toate să le săvârşeşti în prezenţa Domnului. Este nevoie de mult timp şi osteneală pentru a te deprinde cu acest lucru, dar este cu putinţă.

853. Întrebare: Cum să mă învăţ cu pomenirea morţii?

Răspuns: Să-ţi închipui mai des că eşti fie pe patul morţii, fie în coşciug, fie în mormânt. Trebuie să te sileşti să-ţi aduci aminte de moarte vizitând cimitirul, cercetându-i pe cei bolnavi, fiind prezent la sfârşitul şi îngroparea celor apropiaţi, analizând şi reînnoind des în memorie diferitele morţi ale contemporanilor, auzite şi văzute de tine. Cugetarea la moarte să o cerem în rugăciunea către Dumnezeu şi cu lacrimi să începem să-L rugăm pe Domnul să ne dăruiască acest har, care nu se compară cu nimic.

854. Întrebare: Trebuie să ne mustrăm pe noi înşine cu privire la o discuţie ziditoare de suflet?

Răspuns: Da, trebuie să ne mustrăm pe noi înşine şi cu privire la discuţiile ziditoare de suflet, pentru a nu cădea în lauda de sine şi în îngâmfare: Doamne, nu mă osândi pe mine, cel ce am grăit acestea! În mustrarea de sine se află biruinţa asupra noastră.

855. Întrebare: Cum trebuie să ne mustrăm pe noi înşine cu privire la faptele bune?

Răspuns: Trebuie să ne mustrăm pe noi înşine cu privire la orice faptă bună şi să zicem: nu ştiu dacă este plăcută lui Dumnezeu.

856. Întrebare: Ce folos îi aduc sufletului mustrările din partea celorlalţi?

Răspuns: Mustrările din partea celorlalţi ne învaţă să avem răbdare.

857. Întrebare: Când şi cum trebuie să rostim cuvintele „iartă-mă"?

Răspuns: Pentru fiecare cuvânt şi fiecare faptă trebuie să spunem „IARTĂ-MĂ" nu din constrângere, ci cu căinţă şi zdrobire de inimă.

858. Întrebare: Ce trebuie să facem când suntem lăudaţi?

Răspuns: Când primeşti o laudă, este mai de folos să taci.

859. Întrebare: În ce ordine trebuie să-i destăinuim părintelui duhovnic gândurile noastre?

Răspuns: Părintelui duhovnic trebuie să-i destăinuim mai întâi gândurile mai importante şi apoi pe celelalte, iar nu invers.

860. Întrebare: Cum este înţelept să ceri iertare?

Răspuns: Să ceri iertare, cumpănindu-ţi greşeala; dacă vezi că greşeala ta este mare, să faci plecăciune, iar dacă ea nu este mare, să ceri iertare cu gura, cu sentimentul căinţei sincere: iartă-mă, frate.

861. Întrebare: Cum să ne purtăm când avem proastă dispoziţie?

Răspuns: Stările sufleteşti întunecate este mai bine să nu le arătăm celorlalţi, pe cât este posibil.

862. Întrebare: Cum să ne purtăm cu aproapele?

Răspuns: Să-i cinsteşti pe toţi oamenii ca pe chipul lui Dumnezeu, tuturor să le doreşti binele şi să le faci bine după puteri, înaintea tuturor să te smereşti, tuturor să le faci pe plac în limitele binelui, de cei ce caută de la tine sfat şi învăţătură să nu ascunzi adevărul atunci când îl ştii, iar tu însuţi să nu

devii nimănui învăţător, ci mai mult decât orice să păstrezi pacea şi armonia cu toţi, fiind gata să te jertfeşti oricând pentru acestea.

863. Întrebare: Când este mai bine să ne îndeletnicim cu sfintele cugetări?

Răspuns: Cu cugetările la moarte, la iad, la rai, la înfricoşătoarea judecată şi la celelalte să te îndeletniceşti cel mai mult în timpul nopţii. Căci atunci este momentul liniştit şi potrivit pentru cugetare. Prin pomenirea acestora, omul se depărtează de păcate şi deşertăciunea acestei lumi o dă uitării.

864. Întrebare: Putem amâna o faptă pentru mai târziu?

Răspuns: Nici o faptă bună să nu o amâni pentru mai târziu. Să nu crezi că mai târziu o vei face. Orice faptă trebuie săvârşită la vremea sa. Putem cunoaşte trecutul, putem orândui prezentul, însă viitorul nu este al nostru: el este al lui Dumnezeu. Aşadar, să nu îţi fure vrăjmaşul nădejdea mântuirii.

865. Întrebare: În ziua judecăţii ni se va cere socoteală numai pentru cuvântul deşert?

Răspuns: În ziua judecăţii ni se va cere socoteală nu numai pentru cuvântul deşert, ci şi pentru deşertăciunile auzite.

866. Întrebare: Pe cine trebuie în mod deosebit să cercetăm?

Răspuns: Fii gata să-l cercetezi pe orice om atunci când se află în suferințe, greutăți și necazuri.

867. Întrebare: Cum este înțelept să-i îngrijim pe cei bolnavi?

Răspuns: Să-i îngrijești pe cei bolnavi cu toată răbdarea și sârguința, cu compătimire sinceră, să-l mângâi pe cel suferind cu cuvânt bun, blând și încurajator. Să prinzi momentele prielnice pentru a-i citi ceva dumnezeiesc și ziditor de suflet.

868. Întrebare: Cum să dobândim sentimentele căinței și durerii pentru păcate?

Răspuns: Sentimentele cele sfinte ale căinței și durerii sincere pentru păcate nu vin în mod gratuit; trebuie să ne trudim, să căutăm aceste lucruri prețioase, să ne însingurăm mai des în cămăruța noastră și acolo, înaintea feței Celui Răstignit și a Preacuratei Maicii Lui, pomenind păcatele noastre, să ne silim spre pocăință și spre zdrobirea inimii.

869. Întrebare: Când Îi sunt îndeosebi plăcute lui Dumnezeu faptele noastre bune?

Răspuns: Faptele noastre bune Îi sunt îndeosebi plăcute lui Dumnezeu atunci când în timpul săvârșirii lor avem sentimentul căinței sincere.

870. Întrebare: Care dintre jertfele celui muribund Îi este plăcută lui Dumnezeu?

Răspuns: Unii dau diferite dispoziții spre a fi respectate după moartea lor, alții lasă testamente, însă asemenea jertfe nu se pot compara nici pe

departe cu cea pe care o pot face cu propriile lor mâini.

871. Întrebare: Cum să alungăm frica vrăjmașă și tristețea?

Răspuns: Pentru alungarea fricii vrăjmașe și a tristeții este izbăvitor să citim cu voce tare psalmii lui David, căci ei îi alungă pe demoni. Și mai izbăvitoare de atacul diavolesc este citirea Sfintei Evanghelii.

872. Întrebare: Observ că în timpul faptelor bune întâmpin ispite. Ce să cred?

Răspuns: În timpul oricărei fapte plăcute lui Dumnezeu există, datorită lucrării vrăjmașului, ispite; și cu cât este mai mântuitoare fapta respectivă, cu atât mai puternic se năpustește vrăjmașul asupra omului, ca să nimicească fapta lui cea bună.

873. Întrebare: Prin ce se dobândește frica de Dumnezeu?

Răspuns: Frica de Dumnezeu se dobândește prin rugăciune fierbinte către Dumnezeu și prin cugetările dese la despărțirea sufletului de trup și la viața viitoare, care sunt inevitabile pentru fiecare dintre cei ce viețuiesc pe pământ.

874. Întrebare: Putem atunci când greșim să ne supărăm pe noi și să cârtim împotriva noastră?

Răspuns: Dacă nu ați îndeplinit ceva sau ați greșit cu ceva, să nu vă supărați și să nu cârtiți deloc împotriva voastră, ci să recurgeți imediat la smerenie. Să-I cereți Domnului iertare. Și așa să faceți mereu: ba să cereți ajutor, ba să cereți iertare.

875. Întrebare: Cum să privim îndreptățirea de sine?

Răspuns: Îndreptățirea de sine îl coboară pe om în iad, iar tăierea ei îl duce la smerenie.

876. Întrebare: Prin ce se alungă râsul?

Răspuns: Râsul se alungă prin pomenirea lui Dumnezeu și a înfricoșătoarei judecăți.

877. Întrebare: Cum să privim gătelile făcute pentru a atrage privirile celorlalți?

Răspuns: Gătelile Îl supără pe Dumnezeu.

878. Întrebare: Ce influență are asupra omului somnul prea mult?

Răspuns: Omul somnoros este la fel ca o plantă aflată la umbră: moale, abătut, palid și anemic.

879. Întrebare: Putem spune răul spre povățuire?

Răspuns: Dacă ai aflat ceva rău, nu-l spune celorlalți nici măcar sub pretextul povățuirii. Răul nu zidește, ci răzvrătește și nu dă exemplu bun. Așadar, să nu grăiască buzele tale faptele cele rele ale oamenilor.

880. Întrebare: Care dintre virtuți sunt mai înalte: cele sufletești sau cele trupești?

Răspuns: Întrucât sufletul este cu mult mai presus decât trupul, într-atât și virtuțile sufletești, îndeosebi cele următoare lui Dumnezeu, sunt mai înalte decât virtuțile trupești, iar patimile sufletești

sunt mai grele și mai dăunătoare decât cele trupești, deși nu știu de ce acest lucru scapă din vederea multora. Fug de beție, de desfrâu, de hoție, dar se uită cu indiferență la patimi mult mai importante, precum cele sufletești – invidia, pomenirea răului, mândria, viclenia și iubirea de argint - rădăcina tuturor relelor.

881. Întrebare: De câte feluri sunt gândurile?

Răspuns: Gândurile sunt de trei feluri: omenești, îngerești și diavolești. Gândurile îngerești sunt bune întotdeauna și în inimă există pace și liniște, chiar o oarecare veselie. Iar gândurile diavolești sunt păcătoase întotdeauna și în inimă se simte tulburarea. Gândurile diavolești sunt de mânie, de desfrâu, de iubire de argint, de slavă deșartă, de mândrie și de celelalte patimi și în inimă există întotdeauna tulburare.

882. Întrebare: Ce folos îi aduce trupului postul?

Răspuns: Sfinții Părinți, insuflați de Sfântul Duh, au rânduit posturile atât pentru folosul nostru sufletesc, cât și pentru folosul cel trupesc. Dacă toți ar mânca numai mâncare de dulce, grasă, fără să o schimbe, s-ar putea plictisi de ea și așteptarea praznicului nu le va putea aduce celor ce nu postesc acea bucurie pe care le-o aduce celor care țin postul, nu numai pe cel trupesc, ci și pe cel duhovnicesc. Înfrânându-ne de la mâncare, trebuie să ne înfrânăm și de la patimi.

883. Întrebare: Vreau să-mi fac asigurare pentru viață. Ce mă sfătuiți?

Răspuns: Cu privire la asigurarea pentru viață – scrie Sfântul Ambrozie de la Optina în scrisoarea 70 – nu vă pot da sfaturi: nicăieri în sfintele cărți nu am citit despre acest lucru. El nu ține de mintea mea; aici se manifestă numai neîncrederea în pronia lui Dumnezeu și teoria noastră de a ne asigura pe noi și familiile noastre într-un mod artificial. Eu nu vă pot interzice, dar nici sfat nu vă pot da, cu atât mai mult binecuvântare. Noi avem un mijloc mai bun de asigurare – porunca lui Dumnezeu. Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga vouă.

884. Întrebare: Am primit o epistolie „sfântă". Ce să fac?

Răspuns: Să nu ai încredere în această epistolie; în ea este scris neadevărul și nimic important nu conține; Biserica nu a acceptat epistoliile „sfinte" pentru că sunt apocrife. Noi avem cuvântul lui Dumnezeu, Sfânta Evanghelie și epistolele Apostolilor, învățăturile Sfinților Părinți. Acolo găsiți adevărul și viața. Nu vă temeți de blestemul scrisorilor false. Ardeți-le și stați liniștiți!

885. Întrebare: Ce este înșelăciunea?

Răspuns: Fiecare om este supus într-o măsură mai mare sau mai mică înșelăciunii, datorită naturii sale neputincioase, păcătoase. Ai crezut că ai vorbit bine, că ai făcut bine – iată înșelăciunea. Ți-ai făcut visuri despre darurile, despre talentele tale – iată

iarăși înșelăciunea. Ai primit lauda, te-ai desfătat cu ea – și aceasta este înșelăciune. Sfinții Părinți deosebesc în această privință două feluri de înșelăciune duhovnicească în toată amploarea ei. Primul fel are loc atunci când omul începe să-și închipuie că Îl vede pe Domnul, pe Maica lui Dumnezeu, pe Îngeri, pe duhuri și se socotește vrednic de asemenea vedenii.

Al doilea fel de înșelăciune are loc atunci când omul crede despre sine că are viață duhovnicească înaltă, că este un extraordinar postitor, înainte-văzător, făcător de minuni, că este capabil să săvârșească nevoințe mari, că este chemat să-i învețe și să-i conducă pe oameni. Acest fel de înșelăciune se numește părere, deoarece în acest caz omul crede despre sine anumite lucruri. Fiecare fel de înșelăciune duhovnicească este, totuși, o stare foarte dăunătoare pentru duhul nostru. Ea se întemeiază pe mândria duhovnicească a omului, adică tocmai pe acel păcat din pricina căruia a căzut și primul înger. Iată de ce se străduiește satana atât de mult să-i atragă în mândrie duhovnicească pe toți robii lui Dumnezeu. Da, cei ce doresc să ducă o viață duhovnicească trebuie să se ferească cel mai mult de înșelăciune. Trebuie, în același timp, să ții minte că înșelăciunea începe deseori fără să-ți dai seama. Să nu dea Dumnezeu să crezi despre tine ceva măreț, de exemplu că te deosebești de ceilalți, că ceilalți se minunează de nevoințele tale, că tu îi influențezi pe oameni și așa mai departe. Pentru a evita această înșelăciune duhovnicească trebuie să ții minte cu

tărie că numai sentimentul pocăinței, smerenia unită cu frica de Dumnezeu zidesc în noi o stare duhovnicească sănătoasă. De asemenea, legătura permanentă cu părintele duhovnic pentru a duce o viață duhovnicească ne mântuiește.

886. Întrebare: Care este folosul cugetării la iad?

Răspuns: În Pateric se povestește despre un stareț care, dându-și seama că este păcătos, în fiecare dimineață, îndată ce se trezea, cobora cu mintea la păcătoșii din iad, cugetând la chinurile de acolo, la veșnica tortură, la scrâșnirea dinților și așa mai departe, și se ruga să fie izbăvit de ele. Stareții ceilalți au recunoscut că lucrarea acestui stareț este cea mai de folos și de nădejde. Sfântul Siluan Athonitul a spus: „Ține mintea ta în iad și nu deznădăjdui!".

887. Întrebare: Cum să privim nevoințele tainice săvârșite fără știrea părintelui duhovnic?

Răspuns: Iată ce îi scrie Sfântul Ambrozie de la Optina unei nevoitoare: îmi descrii cu sinceritate nevoințele tale tainice, pentru care nu ai luat binecuvântare, dar nevoințele săvârșite după propria voie sunt și primejdioase, și vătămătoare de suflet. Dacă acest lucru este bun, atunci de ce este tăinuit de părintele duhovnic? Ia seama! Ai un singur suflet și un singur cuget? Există primejdia de a-l vătăma și pe unul, și pe celălalt; iar cursele vrăjmașului sunt pretutindeni, se înțelege, sub înfățișarea binelui și a folosului sufletesc. Văd că ai căzut în cursa căutării desăvârșirii, uitând desăvârșirea pocăinței!

888. Întrebare: Ce psalmi trebuie să citim mai des atunci când suntem prigoniți de vrăjmași?

Răspuns: Când ești prigonit de vrăjmași, citește psalmii: 3, 53, 142 și 58. Alege-ți din acești psalmi cuvintele care ți se potrivesc și citește-le mai des, adresându-te lui Dumnezeu cu credință și cu smerenie. Iar când te va lupta tristețea sau îți va chinui sufletul mâhnirea nemăsurată, citește psalmul 101.

889. Întrebare: Cum trebuie să privim înfrânarea?

Răspuns: Orice lipsă și orice constrângere sunt evaluate înaintea lui Dumnezeu după spusele din Evanghelie: Împărăția lui Dumnezeu se ia cu asalt și cei ce se silesc pun mâna pe ea. Cei ce încalcă cu îndrăzneală și cu de la sine putere pravilele postului se numesc vrăjmași ai crucii, iar dumnezeul lor este pântecele lor. Alt lucru este dacă cineva încalcă postul din pricina bolii sau a neputinței trupești. Datorită postului, sănătatea este mai bună și mai puternică și, mai mult decât acestea, este mai durabilă, chiar dacă la înfățișare oamenii par slabi. Datorită postului și înfrânării, nici trupul nu se mai răzvrătește atât, nici somnul nu mai biruie atât, iar gândurile deșarte pătrund mai puțin în minte și cărțile duhovnicești sunt citite mai cu plăcere și sunt înțelese mai bine (Sfântul Ambrozie de la Optina).

890. Întrebare: Este de folos sufletului să citim în primejdii psalmul 90?

Răspuns: Multe exemple ne arată că citirea cu credință a psalmului Cel ce locuiește în ajutorul îi apără pe cei ce îl citesc de multe primejdii, iar dacă cineva, ca să nu îl uite, cu credință în ajutorul lui Dumnezeu poartă la sine acest psalm scris, nu există nimic rău în acest lucru. Un ofițer avea la gât icoana Sfântului Nicolae cu acest psalm scris: glonțul a străpuns tunica, a ajuns la hârtiuță, însă nu a vătămat nici icoana, nici hârtiuța.

891. Întrebare: Deseori auzim cum cei necredincioși iscodesc cele nepătrunse: cum este Dumnezeu în trei Persoane, unde se află iadul și multe altele asemănătoare acestora. Ce să facem?

Răspuns: După cuvântul Sfântului Ioan Scărarul, este mare nenorocire să iscodim judecățile cele nepătrunse ale lui Dumnezeu și cine îndrăznește să facă acest lucru duce lipsă de smerenie și dă dovadă de trăsătura opusă, adică de mândrie. Evanghelia începe și se termină cu același lucru: „pocăiți-vă!". Dar noi ne lenevim să facem pocăință și în locul acesteia ne apucăm să iscodim ceea ce este mai presus de noi și ceea ce nu ni se cere deloc.

892. Întrebare: Cum să mă dezvăț de fumat?

Răspuns: Iată sfatul Sfântului Ambrozie de la Optina: „vă sfătuiesc să folosiți împotriva acestei patimi un leac duhovnicesc: să vă spovediți în amănunt de toate păcatele săvârșite de la șapte ani și până în prezent, să vă împărtășiți cu Sfintele Taine, să citiți în fiecare zi stând în picioare câte un capitol sau mai mult din Evanghelie; iar când vine ispita, să

citiți iarăși până când aceasta va trece și, dacă va veni iarăși, iarăși să citiți din Evanghelie sau, în locul acesteia, să faceți când sunteți singuri câte 33 de metanii mari în amintirea vieții pământești a Mântuitorului".

893. Întrebare: Au caracterele importanță înaintea lui Dumnezeu?

Răspuns: Să știți: caracterele au importanță numai după judecata omenească și de aceea fie sunt lăudate, fie sunt dojenite; însă după judecata lui Dumnezeu, caracterele, ca trăsături firești, nu sunt nici încurajate, nici dojenite; Domnul se uită la buna intenție și la silirea spre bine și prețuiește împotrivirea față de patimi, chiar dacă omul uneori, din pricina neputinței, este biruit de ceva. Și iarăși lucrul acesta este judecat numai de El, Singurul Care știe tainele inimii, conștiința omului, puterea lui firească spre bine și împrejurările de care este înconjurat acesta.

894. Întrebare: În timpul rugăciunii mă năpădește frica. Ce să fac?

Răspuns: Frica ce vine în timpul rugăciunii să o consideri ispită de la vrăjmașul, care se străduiește să îl abată de la rugăciune pe cel care își dorește să se roage. Când începi rugăciunea, să te îngrădești cu semnul crucii și să continui să te rogi. Cu timpul, prin mila lui Dumnezeu, te vei izbăvi de această ispită dacă te vei mânia mai puțin pe ceilalți și te vei abține de la judecarea altora.

895. Întrebare: Care sunt mai rele: datoriile sau păcatele?

Răspuns: Datoriile sunt mai rele decât păcatele: pentru păcate te pocăieşti şi Dumnezeu te iartă, dar pentru datorii eşti chinuit nu numai în viaţa aceasta, dar şi în viaţa viitoare. Însă de acest lucru să ne izbăvească Domnul.

896. Întrebare: Cum să îndurăm ispitele astfel încât să-i fie de folos sufletului?

Răspuns: Dacă cineva va îndura ispita cu răbdare, ea va trece fără să-l vatăme; iar dacă el se va mâhni, va cârti şi va învinui pe altul, făcând pentru sine ispita mai grea, nu va face decât să se chinuie şi nu va dobândi folos, ci pagubă; căci ispitele sunt foarte folositoare pentru cel care le îndură fără cârtire.

897. Întrebare: Ce sunt călugărul „exterior" şi călugărul „lăuntric"?

Răspuns: Cel ce s-a lepădat de toate cele lumeşti, de exemplu de femeie, avere şi celelalte, l-a făcut călugăr pe omul exterior, dar pe cel interior încă nu. Călugăr adevărat este cel care s-a lepădat de toate gândurile pătimaşe şi de omul lăuntric, adică de cugetul său. Pe omul exterior, oricine voieşte, îl poate face uşor călugăr, dar nu puţină nevoinţă se cere în a-l face călugăr pe omul interior.

898. Întrebare: Ce să fac când se înmulţesc în mine gândurile întinate?

Răspuns: De fiecare dată când încep să se înmulţească în noi gândurile pătimaşe, să trântim în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos şi atunci le vom vedea imediat dispărând ca fumul în văzduh.

899. Întrebare: Când se întunecă mintea şi rămâne fără rod?

Răspuns: Mintea se întunecă şi rămâne fără rod atunci când cel ce doreşte să se mântuiască (îndeosebi monahul) fie poartă discuţii despre lucruri lumeşti, fie discută în gând cu sine însuşi despre ele, fie trupul şi mintea lui se îndeletnicesc în chip deşert cu ceva material, fie se dedă deşertăciunilor. Atunci pierde imediat înflăcărarea, zdrobirea de inimă, îndrăzneala către Dumnezeu şi vederea lui Dumnezeu. Cu cât mai atent ne păzim mintea, cu atât mai mult ne luminăm. Şi cu cât suntem mai neglijenţi, cu atât mai mult ne întunecăm.

900. Întrebare: Ce folos dobândeşte creştinul din pomenirea morţii?

Răspuns: Din această pomenire iau naştere lepădarea de griji şi de toate deşertăciunile, paza minţii şi rugăciunea neîncetată, nelipirea de trup, lepădarea de păcat şi aproape orice virtute izvorăşte din ea. De aceea, să fie pomenirea morţii la fel de nedespărţită de noi precum ne este şi suflarea.

901. Întrebare: Îi putem cerceta pe bolnavii care nu cred în Dumnezeu?

Răspuns: Îi putem cerceta pe bolnavii de alte credințe, chiar și pe cei necredincioși, numai dacă nu există vreun pericol pentru suflet. În caz contrar, să nu mergeți!

902. Întrebare: Cum să se apere cei credincioși de rătăciri?

Răspuns: Apostolul Pavel dă un singur răspuns: trebuie să ne ținem de învățătura propovăduită. Acest răspuns se află în toate epistolele lui.

903. Întrebare: Nu mă pot îndrepta deloc. Ce să fac?

Răspuns: Ce să faci? Tot timpul suntem neîndreptați înaintea lui Dumnezeu. Trebuie să ne rugăm pentru acest lucru. Știi ce scrie în viața Sfântului Macarie cel Mare: „Cu înfocare trebuie să strigăm către Dumnezeu ca El să se milostivească de noi și să ne ajute, pentru că noi, prin puterile noastre și prin noi înșine, nu putem face nimic bun. Dar dacă ne vom ruga mai des, dacă Îl vom sâcâi pe Dumnezeu, dacă vom striga cu înfocare și cu smerenie mare, Domnul ne va ajuta" (Sfântul Iosif de la Optina).

904. Întrebare: Ce să fac de vreme ce nu știu dacă am fost botezat sau nu în copilărie?

Răspuns: Trebuie să fii botezat, dar să se folosească formula: „Dacă nu a fost botezat"...

905. Întrebare: Ce să facem cu icoanele vechi, deteriorate, cu prescurile stricate și cu artosul alterat?

Răspuns: Să le ardeți în soba bisericii. Dar, dacă de la o icoană veche poate fi folosit lemnul, ea poate fi reînnoită sau se poate picta o nouă icoană.

906. Întrebare: Putem scrie numele unui sinucigaș pe pomelnic și să ne rugăm pentru odihna sufletului lui?

Răspuns: În pravilele bisericești nu există nici un temei pentru acest lucru, deoarece persoanele lipsite de înmormântarea creștină, de obicei, sunt lipsite și de rugăciunile Bisericii. În general sunt lipsiți de rugăciunile Bisericii cei de alte credințe, cei nebotezați, cei ce au murit în necredință (Sfântul Teofan Zăvorâtul) și femeile ce au murit în timpul avortului (deoarece nu au reușit să se căiască pentru acest păcat).

907. Întrebare: Cum să înțelegem corect Sfânta Scriptură?

Răspuns: Sfânta Scriptură o pot înțelege corect numai cei curați la inimă. Ei pricep voia și intenția lui Dumnezeu exprimate în Scriptură, iar pentru oamenii cu inima necurățită de păcate, ea le este piatră de poticnire. De aceea trebuie să-i citim pe Sfinții Părinți, căci ei, în operele lor, ne explică sensul Sfintei Scripturi.

908. Întrebare: Cine sunt cei care se căiesc în mod fățarnic?

Răspuns: Se căiește în mod fățarnic: 1) cel ce rămâne în dușmănie și nu voiește să se împace cu dușmanul său; 2) hoțul, atunci când nu voiește să

înapoieze cele furate; 3) oricine îşi tăinuieşte fărădelegea înaintea părintelui duhovnic; 4) oricine nu voieşte să se lepede de deprinderile păcătoase.

909. Întrebare: Le putem împărtăşi celorlalţi tainele noastre şi îi putem primi pe toţi la noi?

Răspuns: A expune tainele mântuirii înaintea oricărui om pe care-l întâlnim şi a-i primi în egală măsură pe toţi oamenii care nu au nici viaţă curată, nici raţiune sănătoasă ar însemna să vărsăm într-un vas necurat mir de mult preţ.

910. Întrebare: Ce trebuie să facem atunci când ne apar gânduri care ne laudă?

Răspuns: Când vrăjmaşul ne insuflă gânduri de laudă la adresa noastră, trebuie să ne amintim păcatele de dinainte pentru a ne smeri.

911. Întrebare: Mă chinuie gândul: „Oare mă va ierta Domnul?"

Răspuns: Îmi scrii: „Oare mă va ierta Domnul?" Acesta este un gând diavolesc, care te sperie potrivit răutăţii lui. Să nu-l asculţi. Nu există păcat care să întreacă milostivirea lui Dumnezeu (Schimonahul Ioan).

912. Întrebare: Ce să facem când supărăm pe cineva?

Răspuns: Preasfinţitul Inochentie Hersonski era sensibil şi se putea supăra pe cineva, şi putea şi el însuşi să supere pe cineva: în asemenea cazuri stingea nemulţumirea cu daruri.

913. Întrebare: Ce rugăciune este mai bine să rostim atunci când ne aflăm în primejdie?

Răspuns: Cel mai bine este să rostim rugăciunea „Tatăl nostru" în toate situaţiile care ne pun viaţa în primejdie şi ne ameninţă chiar cu moartea.

914. Întrebare: Pot vizita ortodocşii, îndeosebi slujitorii altarului, o moschee?

Răspuns: Ca episcop, nu am dreptul să vizitez moscheile turceşti (Mitropolitul Pitirim al Petrogradului).

915. Întrebare: Ce este blândeţea falsă?

Răspuns: Este blândeţea făţarnică, prefăcută, pentru slava din partea oamenilor şi este arătată pentru un timp. Însă aceasta este neplăcută lui Dumnezeu şi vătămătoare de suflet pentru om.

916. Întrebare: Ce înseamnă „discuţia cu sufletul"?

Răspuns: Trebuie neapărat ca în fiecare zi să ne retragem câtva timp pentru a cugeta la faptul că ni se apropie deja ceasul în care sufletul nostru trebuie să se despartă de trup – şi ce soartă îl aşteaptă după ieşirea din trup? O asemenea cugetare, o asemenea „discuţie cu sufletul" ne determină să ne gândim la sufletul nostru şi la nimicnicia tuturor celor pământeşti, a celor trecătoare şi să ne îndreptăm cu duhul spre cele cereşti.

917. Întrebare: Putem lua ceva de la cineva dacă ni se dă?

Răspuns: Poţi şi să primeşti. Acesta este şi un semn al smereniei, precum spune avva Dorotei, dar, dacă nu ai nevoie, atunci, desigur, este mai bine să nu iei.

918. Întrebare: Prin ce greşim atunci când citim despre oamenii sfinţi?

Răspuns: Foarte des greşim când gândim că oamenii sfinţi, viaţa ascetică sunt ceva depărtat de noi, la care nu putem ajunge. Prin acest lucru ne mărginim singuri. În falsa noastră smerenie socotim că sfinţenia este destinul numai al unora, însă viaţa sfântă, curăţirea sufletului sunt datoria fiecăruia dintre noi.

919. Întrebare: De ce unii oameni duhovniceşti nu îi poftesc pe ceilalţi să şadă pe patul lor?

Răspuns: Da, oamenii cu adevărat înţelepţi nu sfătuiesc pe oricine să şadă pe patul lor pentru a nu fi influenţaţi în rău de oamenii respectivi.

920. Întrebare: De la ce vârstă trebuie să înceapă copiii să postească?

Răspuns: Nu există regulă. Însă în fiecare familie cu adevărat creştină, problema aceasta se rezolvă foarte simplu: postesc părinţii, postesc şi copiii şi, dacă sunt sănătoşi, încep să postească de la o vârstă foarte fragedă.

921. Întrebare: Care este cea mai importantă osteneală în viaţa duhovnicească?

Răspuns: Este osteneala pe care o săvârşeşti cu inima ta, ca ea să-i ierte pe vrăjmaşi, să nu se răzbune nici măcar cu gândul, să răsplătească pentru rău cu bine.

922. Întrebare: Care mânie este dreaptă?

Răspuns: Mânia este dreaptă în cazul în care este îndreptată spre păcat, spre fărădelege, spre încălcarea legii şi apare în noi în mod firesc ca produs al râvnei pentru slava lui Dumnezeu, fiind însoţită nu de ură sau de răutate, ci de iubire deplină şi de compătimire faţă de aproapele şi având un singur ţel: să-l mântuiască pe cel păcătos. „Dacă cineva se mânie pe drept, pentru mustrare şi din râvnă duhovnicească, acela să nu fie osândit" (Fericitul Teofilact al Bulgariei), iar orice altă mânie să fie osândită cu fermitate.

923. Întrebare: Sunt plăcute lui Dumnezeu faptele bune săvârşite din constrângere?

Răspuns: Orice fel de constrângere, chiar dacă are scopul de a-l determina pe om să săvârşească binele, necondiţionat, este interzis de Biserică, deoarece constrângerile irită şi învârtoşează caracterul omului, neaducându-i nici un folos celui constrâns, căci binele săvârşit de nevoie nu este virtute creştină.

924. Întrebare: De ce se clatină credincioşii?

Răspuns: Şi pe cei credincioşi îi clatină vorbele necredincioşilor din pricină că cei credincioşi, mulţumindu-se cu simpla credinţă, nu îşi explică

temeiurile credinţei (adică nu citesc cărţi sfinte, nu-i întreabă despre credinţă pe credincioşii înţelepţi, pricepuţi şi citiţi). Vorbele necredincioşilor îi iau prin surprindere, de aceea se şi clatină (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

925. Întrebare: Cum să îşi schimbe omul numele dacă la botez i-a fost dat un altul greşit (de exemplu: neortodox sau nume bărbătesc pentru fată)?

Răspuns: Persoana căreia trebuie să i se schimbe numele să se spovedească şi să se împărtăşească cu Sfintele Taine, iar în timpul spovedaniei şi al împărtăşaniei să i se dea un nume nou (Mitropolitul Filaret al Moscovei).

926. Întrebare: Ce trebuie să ştim atunci când îi ducem pe copii la biserică?

Răspuns: Atunci când îi ducem pe copii la biserică, trebuie să supraveghem atent purtarea lor şi să nu-i lăsăm să-i împiedice cu ţipătul şi alergătura lor pe cei mari care se roagă.

927. Întrebare: De ce ne sfătuiesc asceţii să ne concentrăm în noi înşine?

Răspuns: Creştinului i se cere să se concentreze în sine însuşi pentru a nu fi distras de lume şi a nu fi împrăştiat din pricina mulţimii lucrurilor şi fenomenelor înconjurătoare, şi pentru a face rugăciuni scurte sau a se îndeletnici cu meditaţia dumnezeiască.

928. Întrebare: Poate cununa preotul un ortodox cu un catolic, luteran şi, în general, cu un sectant?

Răspuns: Cununia cu un sectant este posibilă numai în cazul trecerii acestuia la ortodoxie.

929. Întrebare: Ne putem ruga pentru un binefăcător creştin de alt cult, putem cinsti memoria lui?

Răspuns: În toate cazurile în care apare întrebarea despre pomenirea ortodoxă a unui creştin de alt cult, ar trebui să amintim că mitropolitul Filaret al Moscovei nu a negat posibilitatea unei asemenea pomeniri, însă a pus două condiţii pentru săvârşirea ei: să nu fie publică (adică pomenirea să fie făcută numai acasă) şi cel răposat să fi fost lipsit în timpul vieţii de dispreţ faţă de credinţa şi Biserica ortodoxă.

930. Întrebare: Se cuvine să ne riscăm viaţa sau trebuie să ne păzim de o moarte timpurie?

Răspuns: Atunci când Dumnezeu nu ne hotărăşte în chip vădit moartea sau când moartea noastră nu-i aduce folos nici credinţei, nici Bisericii, nici aproapelui, nici societăţii, putem crede, oare, că Dumnezeu, Cel ce „nu voieşte moartea păcătosului", le doreşte oamenilor o moarte timpurie? Citim că Sfântul Atanasie cel Mare a fugit de multe ori de prigonitorii care îi căutau moartea. Sfântul Policarp al Smirnei a ieşit din templul care ameninţa să se prăbuşească şi care după ieşirea lui i-a doborât pe mulţi. Însuşi Domnul le-a poruncit ucenicilor Săi să nu se expună primejdiei mai înainte de vreme şi, când vor fi alungaţi dintr-un oraş, să fugă în altul.

931. Întrebare: Care sunt cele mai importante bunuri duhovniceşti?

Răspuns: Cele mai importante bunuri duhovniceşti pe care ni le-a dăruit Dumnezeu în Biserică sunt credinţa, rugăciunea, spovedania şi împărtăşania cu Sfintele Taine. La fel de importante sunt postul şi binefacerile faţă de aproapele (Sfântul Ioan de Kronstadt).

932. Întrebare: Trebuie neapărat ca toţi să avem un îndrumător pentru viaţa duhovnicească? Nu este de ajuns, aşa cum spun unii, să citim cărţi duhovniceşti?

Răspuns: Când vrem să-i învăţăm pe copiii noştri carte, de ce îi dăm la şcoală şi angajăm profesori care tâlcuiesc ceea ce este scris în cărţi? Ce-ar fi dacă le-am da numai cărţile şi manualele şi i-am lăsa să înveţe singuri, fără profesori? Şi acest lucru îl facem pentru studierea ştiinţelor în decursul a câtorva ani, cu toate că ştiinţele sunt de folos numai în această viaţă scurtă, trecătoare. Cât de mult dispreţuiesc oamenii sufletul cel nemuritor atunci când spun că nu au nevoie de îndrumător pentru viaţa duhovnicească! (Stareţul Alexandru Ghetsimanski).

933. Întrebare: Ce dobândeşte creştinul când citeşte cărţile Sfinţilor Părinţi?

Răspuns: Atunci când citim aceste cărţi, sfinţii discută cu noi şi, prin scrierile lor, ne povăţuiesc şi vorbesc cu noi.

934. Întrebare: Cum să privim spiritismul?

Răspuns: Spiritismul este lucrarea diavolului. Prin urmare, şi chemarea spiritelor este diavolească şi închinătoare la diavoli.

935. Întrebare: Este ziditor de suflet să cântăm acasă cântări duhovniceşti?

Răspuns: Desigur, este ziditor de suflet. Decât să cântăm cântece lumeşti, pătimaşe, mai bine să cântăm cântări duhovniceşti. Citim în viaţa Sfântului Dimitrie de Rostov că la porunca lui, în ultimele ceasuri ale vieţii, i s-au cântat cântări duhovniceşti. Acest lucru arată însemnătatea lor pentru zidirea sufletească. Cântări precum „Tu eşti Dumnezeul meu, Iisuse" şi „Iisuse al meu preaiubit" sunt cântări care întotdeauna pot aduce hrană inimii şi minţii.

936. Întrebare: Cum îi priveşte Biserica pe copiii născuţi din părinţi necununaţi?

Răspuns: În Biserica Ortodoxă fiecare persoană este apreciată după valoarea ei morală, iar nu după păcatele părinţilor ei, chiar dacă aceste păcate apasă într-un anumit fel asupra acesteia. Dumnezeu lucrează pedagogic, pedepsindu-i pe părinţi prin încercările copiilor lor. Oricum, Taina Sfântului Botez şterge păcatele celui botezat, indiferent dacă părinţii acestuia sunt sau nu cununaţi.

937. Întrebare: Care este semnul distinctiv al omului duhovnicesc?

Răspuns: Omul duhovnicesc este ocupat cu Dumnezeu şi mai puţin se îndeletniceşte cu lucrurile lumeşti.

938. Întrebare: Ce folos îi aduce sufletului păstrarea multor icoane în casă?

Răspuns: Cu cât mai mult se află în camerele noastre icoane frumoase, imagini şi tablouri sfinte, portrete ale persoanelor duhovniceşti, fotografii ale mânăstirilor şi bisericilor, cu atât mai folositor va fi pentru sufletul nostru, cu atât mai uşor îi va fi să lupte cu necurăţia lui, cu atât mai uşor îi va fi să biruiască patimile, încercările şi ispitele, cu atât mai uşor îi va fi să ajungă sus. Şi invers: imaginile urâte, imorale, vor pune sufletul în contact cu puterea întunecată. Pe acestea nici nu trebuie să le ţină omul în casă, ci trebuie să le ferească de această urâţenie pe toate acele suflete care s-ar putea uita vreodată la ele.

939. Întrebare: Care este cea mai importantă pomenire pentru cei răposaţi?

Răspuns: Proscomidia este cea mai importantă pomenire, căci părticelele scoase pentru răposaţi se afundă în sângele lui Hristos şi prin această mare jertfă se curăţesc păcatele.

940. Întrebare: Când citim locurile din Psaltire unde se vorbeşte despre vrăjmaşi, despre ce vrăjmaşi este vorba?

Răspuns: Trebuie să înţelegem vrăjmaşii nevăzuţi: duhurile cele rele şi viclene, care ne chinuie cu gândurile păcătoase şi ne îndeamnă la păcat.

941. Întrebare: Interdicţia episcopului care nu este potrivită cu voia lui Dumnezeu atrage după sine pierderea harului pentru cei pedepsiţi?

Răspuns: Numai acea interdicţie a episcopului care este potrivită cu voia lui Dumnezeu atrage după sine pierderea harului. Iar dacă nu se întâmplă aşa, nu numai că harul nu se ia şi nu se depărtează de la cei pedepsiţi, ci însăşi viaţa bisericească dovedeşte că toate aceste acţiuni nu sunt acceptate de Biserică chiar dacă ar fi săvârşite de sinoade biariceşti sau de înşişi patriarhii şi episcopii ortodocşi.

942. Întrebare: Ce folos dobândeşte omul pentru sufletul său din citirea cărţilor sfinte?

Răspuns: Datorită citirii cu atenţie a Sfintelor Scripturi – spun Sfinţii Părinţi –, viaţa omului se îndreptează, sufletul de patimi se curăţeşte, mintea se luminează şi inima se aprinde de dragoste pentru Dumnezeu.

943. Întrebare: Cu ce cugetări îl biruieşte sufletul pe vrăjmaşul nevăzut şi se păzeşte de el?

Răspuns: Cu şase cugetări: la Dumnezeu, la pătimirile lui Hristos, la ceasul ieşirii noastre din trup, la ziua judecăţii, la chinul veşnic şi la viaţa veşnică. Astfel, sufletul dreptului îl biruie pe vrăjmaş şi aşa se păzeşte de el.

944. Întrebare: Ce este virtutea trezviei?

Răspuns: Aceasta este mai întâi de toate atenţia încordată faţă de suflet, autoanaliza permanentă a propriei stări sufleteşti, atenţia faţă de conştiinţă, faţă

de propriile fapte, cuvinte, gânduri, priviri, constatarea ispitelor. Sfântul Ioan de Kronstadt a spus despre sine: în neîncetatele ispite lăuntrice a trebuit să-mi îndrept în permanență atenția spre interiorul meu pentru a vedea atacurile vrăjmașilor lăuntrici și a-i alunga cu rugăciunea cea tainică.

945. Întrebare: Lucrează duhul cel rău prin oamenii răi?

Răspuns: Vrăjmașul mântuirii îi folosește pe „unii oameni ca pe niște instrumente ale răutății lui" (Starețul Arsenie Athonitul).

946. Întrebare: Orice știință este mântuitoare pentru suflet?

Răspuns: Nu orice știință este plăcută lui Dumnezeu și mântuitoare pentru suflet. Știința este sfântă atunci când omul află despre Dumnezeu și despre îndatoririle lui față de El din cuvântul lui Dumnezeu: să Te cunoască pe Tine, adevăratul Dumnezeu; când află, de asemenea, despre taina sufletului său pentru mântuirea lui, cum să-și biruiască patimile, cum să-și mântuiască sufletul. Nu este păcat să cunoaștem potrivit chemării noastre un meșteșug, o meserie. Dar există și o știință păcătoasă – curiozitatea. Aceasta are loc, de exemplu, atunci când oamenii insistă să afle ceva despre soarta lor alergând la vrăjitori, la spiritiști, ghicind după hărți și stele și așa mai departe; când află din cărți necredința primejdioasă sufletului, dragostea necurată; când vor să afle tainele celor apropiați, fără a fi obligați să facă acest lucru; când sufletul lor nu se

ocupă cu ei înșiși, ci află păcatele nu ale lor, ci ale altora; când vorbesc în deșert și când află tainele vecinilor. Sfinții Părinți spun că această curiozitate este marele păcat din pricina căruia a pierit Eva. Preotul Pavel Florenski a scris: „Osândim lăcomia când este vorba de mâncare. Dar de ce nu osândim în acest caz lăcomia cu privire la cunoștințele lumești (noutăți, literatură laică, politică și altele) și nu o socotim patimă?!". A înfrâna lăcomia față de cunoștințe este o virtute asemănătoare celei care constă în a pune frâu poftelor trupului. Pe lângă aceasta, pierdem timp prețios și puteri pentru dobândirea înțelepciunii.

947. Întrebare: Spuneți-ne ce ne este îngăduit în caz de nevoie?

Răspuns: Sfântul Tihon de Zadonsk spune că, dacă de nevoie unui om flămând i s-ar întâmpla să mănânce chiar și carne de cal mort, nu ar păcătui. În caz de nevoie, Biserica le îngăduie preoților să săvârșească liturghia acasă (sau în pădure) în vreme de prigoană; să prohodească în lipsa celor răposați; să-i împărtășească pe bolnavii care au vărsături doar cu o mică părticică (Sfântul Dimitrie de Rostov spune că și în cea mai mică părticică se află Hristos întreg); mirenii drept-credincioși pot să-i boteze pe mirenii nebotezați (în cazul primejdiei de moarte); să reducă postul pentru femeile însărcinate, pentru cele ce alăptează și pentru cei ce se află la munci grele; celor neputincioși, celor bolnavi și celor bătrâni să le înlocuiască făgăduința făcută lui Dumnezeu în fața duhovnicului cu altă făgăduință și așa mai departe.

948. Întrebare: Cum să-i educăm pe copii?

Răspuns: Sfântul Episcop Teofan Zăvorâtul spune: nepăsarea faţă de copii este cel mai mare dintre toate păcatele şi în el se află necredinţa în cel mai mare grad... O mamă, luată la un moment dat în lumea de dincolo de mormânt, este judecată mai mult pentru fiul ei decât pentru propriile păcate... Copiilor trebuie să li se ierte uşurătatea şi neatenţia, dar nu şi răutatea şi viclenia... Deseori părinţii se tem să-i facă pe copii să plângă, chiar şi după ce aceştia greşesc, şi mai târziu sunt nevoiţi ei înşişi să plângă din pricina copiilor lor... În educaţie nu este nevoie nici de blândeţe prea mare, nici de asprime. Este nevoie de înţelepciune... Nu este înţelept cel care ştie să pedepsească, ci cel care ştie să-i prevină pe copii asupra greşelilor... Nu-i lăsa fiului tău nici bogăţie, nici aur, nici argint, ci lasă-i ştiinţa creştinismului; nu o casă luxoasă, ci ştiinţa de a răbda; nu prieteni vestiţi, ci prieteni buni, religioşi. Părinţii trebuie să-l familiarizeze toată viaţa pe copil cu obiceiurile Bisericii. Dintre acestea fac parte, după cum ne arată episcopul Teofan: aducerea deasă a copiilor la biserică, închinarea lor înaintea Sfintei Cruci, a Sfintei Evanghelii, a icoanelor, însemnarea deasă cu semnul crucii, stropirea cu aghiasmă, tămâierea, însemnarea cu crucea a leagănului, a hranei şi a tot ceea ce are legătură cu copiii, blagoslovenia preotului, maslurile... Se întâmplă ca mamele să-şi aducă copiii la biserică, să-i împărtăşească şi să nu le spună nimic în prealabil nici despre Dumnezeu, nici despre locul şi motivul pentru care îi duc acolo. Ele

stau, se roagă lui Dumnezeu, dar copiilor nu le acordă atenţie deloc. Nu le interesează dacă ei aleargă pe lângă ele sau dacă stau cu spatele la sfintele icoane şi îi cercetează pe cei de alături. Cea mai mare bogăţie pe care le-o putem da copiilor noştri este aceea de a-i educa bine.

949. Întrebare: I se iartă păcatele celui păcătos dacă el nu îşi spune la spovedanie rugăciunile şi păcatele?

Răspuns: Este de neînţeles practica unor preoţi de a rosti rugăciunea de dezlegare fără să asculte spovedania. Aceasta înseamnă prefacerea Sfintelor Taine în magie: preotul rosteşte rugăciunea de dezlegare şi, gata, se crede că toate păcatele sunt iertate. Este mare păcat şi din partea celui ce se spovedeşte, şi din partea preotului, care desfiinţează astfel Sfânta Taină. Se poate întâmpla astfel încât preotul să spună: „Te iert şi te dezleg”, iar Domnul să spună: „Iar Eu te osândesc”.

950. Întrebare: Se poate lua taxă (bani) pentru citirea psaltirii pentru cei răposaţi?

Răspuns: Dacă începi să citeşti Psaltirea pentru cei răposaţi şi iei bani pentru acest lucru, nu foloseşte la nimic (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

951. Întrebare: Este bine să îl lauzi pe om în faţă?

Răspuns: Unul dintre Sfinţii Părinţi a spus că a lăuda este totuna cu a-i pune piedică celui ce se grăbeşte (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

952. Întrebare: Cum să socotim cuvintele sectanților potrivit cărora Hristos este cu ei?

Răspuns: De pe limba lor se aude doar „Hristos este în noi, Hristos este în noi", dar în realitate nici o urmă a prezenței Lui nu se vede în ei. O eretică spune, chipurile, că simte în ea harul. Fără taine este cu neputință să ai acest har, însă prin autoînșelare este posibil să crezi acest lucru.

953. Întrebare: Procedează corect cel care tâlcuiește Evanghelia după mintea lui?

Răspuns: Sigur că nu procedează corect. Trebuie să-i citească pe tâlcuitori – pe Sfinții Bisericii, cum este fericitul Teofilact al Bulgariei. Cine citește Evanghelia, dar tâlcuiește strâmb cele citite, răstălmăcește Evanghelia. Unuia ca acesta Evanghelia nu-i slujește spre folos și faptul că ține în mâini Evanghelia nu îl izbăvește de osânda pentru necunoașterea adevărului.

954. Întrebare: Cum să înțelegem din Evanghelie pilda Mântuitorului despre iconomul cel înțelept?

Răspuns: Mântuitorul spune cam așa: „Vedeți cum a procedat acest iconom? Nu a început să se tânguie, să se văicărească sau să aștepte ca nenorocirea să se năpustească cu toată greutatea pe capul lui, ci îndată ce a aflat că îl amenință nenorocirea, s-a apucat de treabă și a izbutit să o înlăture. Așa să izbutiți și voi să înlăturați principala nenorocire care vă amenință. Care nenorocire? Aceea că sunteți păcătoși; iar pentru păcate, ce vă așteaptă?

Osânda și starea aceea în care veți fi mai nenorociți decât orice nenorocit. Acum vă aflați exact în aceeași situație în care se afla și iconomul. Acuși veți fi părăsiți, adică va veni moartea și vă va pune într-o situație amarnică. Nu vă lăsați în seama nepăsării, nu vă petreceți timpul în zadar, ci vă îngrijiți să înlăturați nenorocirea și să vă asigurați viitorul. Cum? Prin binefaceri și milostenii" (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

955. Întrebare: Prin ce ne luptă în chip deosebit duhul cel rău?

Răspuns: Vrăjmașul luptă împotriva noastră prin gânduri, pervertind mintea și inima și împovărându-le cu patimile față de care ne înrobim, iar prin descoperirea gândurilor înaintea starețului dobândim iertare și învățătură duhovnicească despre cum putem birui lumea, trupul și pe diavol (Stareţul Ilarion).

...Dar în gândurile rele nu ni se consideră nici un păcat atunci când voința și mintea nu consimt față de ele și, mai mult, le urăsc și nu le voiesc și, chiar dacă ele ne vin în minte, noi le depărtăm.

956. Întrebare: Pot fi importante lucrările nevăzute?

Răspuns: Fără lucru nu trebuie să fim nici o clipă. Însă există lucrări săvârșite în chip văzut cu trupul și există lucrări tainice, nevăzute. Și acestea sunt adevăratele lucrări. Prima dintre ele este pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu împreună cu

rugăciunea inimii. Pe aceasta, nimeni nu o poate vedea; totuşi, persoanele care au această stare sufletească se află în lucrare încordată neîncetată. Şi acesta este singurul lucru de folos.

957. Întrebare: De ce este important să ne închinăm?

Răspuns: Creştinul fără semnul crucii este ca ostaşul fără armă. Vrăjmaşul îi poate face rău după cum vrea. Cine îşi face semnul crucii, acela Îl mărturiseşte fără cuvinte pe Domnul Iisus Hristos, Care pentru noi a îndurat răstignirea şi moartea pe cruce şi prin acestea ne-a răscumpărat. Cu semnul crucii se sfinţesc toate tainele cele dumnezeieşti şi tot cu el se săvârşeşte sfinţirea oricărui lucru necesar vieţii.

958. Întrebare: Care este prima îndatorire a credinciosului faţă de Dumnezeu?

Răspuns: Prima îndatorire a credinciosului este să se curăţească de patimi pentru a fi gata să intre în biserica lui Dumnezeu Celui în trei ipostasuri (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

959. Întrebare: În ce constă evlavia faţă de Dumnezeu?

Răspuns: Evlavia noastră trebuie să corespundă nu volumului lucrărilor săvârşite, ci persoanei lui Dumnezeu, spre Care se îndreaptă. Fie că cineva cădeşte, fie că citeşte şi cântă, fie că face altceva, dacă face aceste lucruri cu nepăsare, va fi judecat asemenea celor ce săvârşesc lucrarea lui Dumnezeu

cu nepăsare. La fel şi dintre cei ce sunt prezenţi în Biserică: fie că cineva stă în picioare, fie că face metanii, fie că pune o lumânare, fie că mănâncă o prescură, dacă face aceste lucruri cu nepăsare, tot atât de mult greşeşte şi aceleiaşi judecăţi se supune (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

960. Întrebare: Cum să-l privim pe cel care nu se spovedeşte şi nu se împărtăşeşte cu Sfintele Taine?

Răspuns: Să-ţi scrii pe inimă: cine se înstrăinează de Sfintele Taine, acela este fără har, adică nu Îl are pe Duhul Sfânt. Iar cine nu Îl are pe Duhul Sfânt, acela nu este al lui Hristos (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

961. Întrebare: De ce, vizitând mânăstirile, mulţi nu dobândesc folos duhovnicesc şi le osândesc?

Răspuns: Să ştiţi că în fiecare mânăstire sunt două feluri de viaţă: unul obişnuit, lumesc – călugării umblă, vorbesc, mănâncă, beau, dorm şi aşa mai departe; iar altul strict monahal, trăit în rugăciune, post, citirea Cuvântului lui Dumnezeu, meditaţii dumnezeieşti şi lupta cu patimile. La vedere este numai primul, iar al doilea nu se vede şi este intenţionat ascuns, chiar şi de ai lor, nu numai de cei străini, cum sunteţi voi. Nevăzând acest fel de viaţă, puteţi trage concluzia: ce monahism este acesta? Iată de ce sunt ocărâţi monahii şi monahiile! Pentru că oamenii văd numai latura lumească a vieţii; iar pe cea monahală, adevărată, nu o văd, ei aflându-se în

mânăstiri doar ca vizitatori (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

962. Întrebare: Ne putem ruga fără carte de rugăciuni şi Psaltire?

Răspuns: Fără citirea psaltirii sau a cărţii de rugăciuni nu trebuie să ne aflăm. Prin acestea se înflăcărează inima, aşa cum prin aruncarea lemnelor se înteţeşte focul slab din sobă. Însă atunci când inima se încinge şi un anumit simţământ pune stăpânire pe tot sufletul, trebuie să lăsăm cititul şi să ne rugăm cu rugăciunea noastră (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

963. Întrebare: Unde să căutăm învăţătură?

Răspuns: Orice învăţătură să o căutaţi în cărţile Sfinţilor Părinţi şi în rugăciune... Există Îngerul Păzitor. Domnul îi porunceşte să-i spună sufletului ceea ce trebuie (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

964. Întrebare: Ce folos avem din îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus?

Răspuns: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă" este o rugăciune verbală, ca orice altă rugăciune. Toată puterea o împrumută din starea sufletească pe care o avem atunci când o rostim... Rodul ei constă în adunarea gândurilor, în evlavie şi frica de Dumnezeu, în pomenirea morţii, în împăcarea cugetului şi într-o anumită căldură a inimii. Toate acestea sunt roadele fireşti ale rugăciunii lăuntrice... Pe lângă rugăciunea lui Iisus, meditaţia dumnezeiască este la fel de necesară: altfel,

aceasta rămâne hrană uscată. Este bine să i se lege cuiva de limbă numele lui Iisus. Dar se poate, în acelaşi timp, să nu îşi aducă aminte de Domnul şi să păstreze gânduri potrivnice Lui (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

965. Întrebare: Care este cel mai bun moment pentru rugăciune?

Răspuns: Noaptea este cel mai bun moment pentru rugăciune... Mai ales miezul nopţii.

966. Întrebare: Putem citi Evanghelia şezând?

Răspuns: Putem citi Evanghelia şezând, dar să nu ni se împuţineze evlavia.

967. Întrebare: Ce înseamnă a avea conştiinţa curată în privinţa lucrurilor materiale?

Răspuns: Înseamnă a nu abuza de ele, ci a le folosi cu măsură.

968. Întrebare: Ce înseamnă a lucra în ascuns?

Răspuns: Înseamnă a nu face nimic la vedere. Feriţi-vă prin toate mijloacele să nu vi se cunoască faptele bune. Acestui lucru trebuie să i se alăture uitarea faptelor bune şi a ostenelilor voastre (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

969. Întrebare: Cum să ne purtăm faţă de cei de alte credinţe?

Răspuns: Legătura, de care vă temeţi, cu cei de alte credinţe se înţelege că nu este lumească, ci religioasă: nu trebuie să întreţineţi legături cu ei în ceea ce priveşte credinţa, tainele sau rugăciunile.

Dacă vin la voi pentru ceva, trebuie să-i ajutați... Însă nu aveți de ce să căutați prietenia lor, iar atunci când se întâmplă să fiți împreună, nu trebuie să vă încruntați la ei (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

970. Întrebare: După ce mă trezesc, nu pot nicidecum să mă ridic dintr-o dată din pat. Ce să fac?

Răspuns: Împotriva neputinței, despre care mi-ați scris în ultima scrisoare, cel mai bun mijloc este să vă împingeți singur jos din pat (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

971. Întrebare: Pot intra în mânăstire dacă am soție?

Răspuns: Singur trebuie să-ți dai seama, să vezi cum să procedezi – să intri în mânăstire sau nu. Tu spui: soția îmi dă voie. Dar ești căsătorit. Așa că vrei să intri în mânăstire chiar dacă ai soție. Oare și ea va pleca la mânăstire? Nu știu cum să te sfătuiesc (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

972. Întrebare: Ce să fac atunci când năvălesc gândurile hulitoare?

Răspuns: Cu privire la gândurile hulitoare, trebuie să ne pară rău și să ne căim înaintea Domnului; dar să nu ne descurajăm și să nu credem că din pricina acestora vom pieri. Dacă nu voiți aceste gânduri, îndepărtați-vă de ele și atunci Dumnezeu nu Se va mânia pe voi. Rugați-vă lui Dumnezeu să-l alunge pe vrăjmașul. Spovediți-vă mai des duhovnicului. Și vrăjmașul va fugi. El se

lipește de voi cu aceste gânduri atunci când vede că sufletul se intimidează. Dar, când vede că sufletul este curajos și pricepe cursele lui, se dezlipește imediat.

973. Întrebare: Ce este important când facem metanii și rugăciuni?

Răspuns: Țineți minte că nu cuvintele și metaniile sunt importante, ci ridicarea minții și a inimii către Dumnezeu. Este posibil să rostiți tot ceea ce ați scris și să faceți toate metaniile rânduite, iar de Dumnezeu să nu vă amintiți deloc sau doar așa, în împrăștierea gândului și în rătăcirea minții. Și, prin urmare, să săvârșiți pravila de rugăciune fără să vă rugați. Atunci rugăciunea voastră este păcat înaintea lui Dumnezeu.

974. Întrebare: Ce este chemarea?

Răspuns: Chemarea – faptul de a te îndrepta către Dumnezeu are loc uneori nu dintr-o anumită nevoie, ci doar din dorința fierbinte de Dumnezeu. În orice măsură și în orice fel s-ar manifesta această chemare, niciodată nu trebuie să o lași nesatisfăcută, ci imediat să te îndrepți spre rugăciune și să te rogi în acea stare în care te-a găsit chemarea: dacă ești la lucru, în timpul lui să te și rogi; dacă citești, în mijlocul cititului să te rogi; dacă ești în mers, mergând, să te rogi. Dar, desigur, este mai bine și mai roditor să stai într-un loc de rugăciune și să adopți o poziție de rugăciune dacă se poate. Dacă în timpul rugăciunii ia naștere această chemare,

încetează rostirea rugăciunii şi roagă-te potrivit acestei chemări, cu cuvintele tale sau fără cuvinte.

975. Întrebare: Cum să deosebim crucea ortodoxă de cea catolică?

Răspuns: Pe crucea ortodoxă Mântuitorul este pironit cu patru cuie, iar pe cea catolică cu trei (un picior peste celălalt cu un singur cui). Ascetul Gheorghe Zăvorâtul scrie: „mărturisiţi împreună cu Biserica Ortodoxă că Iisus Hristos a fost pironit nu cu trei, ci cu patru cuie".

976. Întrebare: Este corect să se săvârşească botezul prin stropirea cu apă de sus şi nu prin cufundare?

Răspuns: Mitropolitul Ciprian (1406) le-a scris locuitorilor din Pskov: „Iar faptul că până acum i-aţi botezat pe copii ţinându-i în braţe şi stropindu-i cu apă de sus nu a fost corect" (Şi este cu neputinţă să fie rebotezaţi).

977. Întrebare: De ce Biserica l-a excomunicat pe scriitorul Lev Tolstoi?

Răspuns: Pentru că a îndrăznit să scrie o nouă evanghelie, care este o falsificare a adevăratei Evanghelii. Apostolul Pavel a scris: Dar chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema! (Gal. 1, 8). Programul lui era: 1) nu te împotrivi răului: chiar dacă eşti bătut, înjunghiat, prădat, taci şi rabdă...; 2) judecăţile nu sunt necesare; 3) nici poliţia, nici armata; toate acestea sunt violatoarele libertăţii;

căsătoria, la el, nu exista; 4) războiul este potrivnic lui Dumnezeu, iar armata nu este necesară.

Tolstoi este vrăjmaşul lui Dumnezeu, este sluga satanei (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

978. Întrebare: Cum să socotim păcatul mic, care este repetat des?

Răspuns: Un asemenea păcat este apropiat de cel de moarte. Să comparăm păcatul cel mare cu o piatră mare şi păcatul mic cu firele de nisip. O cantitate mare de nisip poate fi uneori mai grea decât piatra. De exemplu: minciuna nu este un păcat de moarte. Totuşi, dacă este repetat des, îl lipseşte pe om de harul lui Dumnezeu şi merită pedeapsă (cf. Ps. 5, 6).

979. Întrebare: Cum putem izbuti să nu fim împrăştiaţi la rugăciune?

Răspuns: Acest lucru este cu putinţă dacă nu lăsăm sufletul să fie trândav, nici să petreacă timpul în zadar, ci în cugetarea la Dumnezeu şi la lucrurile şi darurile Lui, de asemenea în spovedanie, aducând mulţumire pentru toate.

980. Întrebare: Ce folos pentru suflet dobândeşte omul din citirea sau din ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu?

Răspuns: Cine ascultă sau citeşte Cuvântul lui Dumnezeu şi iubeşte discuţiile despre lucrurile duhovniceşti acela îi procură sufletului mari şi mântuitoare bunuri. Prin grija pentru acest lucru Îl putem face pe plac lui Dumnezeu, iar buzele noastre,

atunci când le folosim pentru discuţii duhovniceşti, nu se întinează cu reproşuri, cu osândiri, cu vorbe ruşinoase şi cu batjocuri. Devenim înfricoşători pentru demoni atunci când înarmăm limba noastră cu asemenea discuţii (Sfântul Ioan Gură de Aur).

981. Întrebare: Ce putere au rugăciunile săvârşite noaptea?

Răspuns: Domnul Se apleacă spre milă îndeosebi datorită rugăciunilor săvârşite noaptea (Sfântul Ioan Gură de Aur).

982. Întrebare: Ce trebuie să-I cerem lui Dumnezeu la rugăciune?

Răspuns: Roagă-te să-ţi dăruiască lacrimi ca, prin plâns, să înmoi cruzimea din sufletul tău, să-ţi dea chibzuinţă, să te ajute să te curăţeşti de patimi şi să fii izbăvit de toată ispita şi părăsirea.

983. Întrebare: Cum să te porţi dacă ţi se spune că eşti înapoiat?

Răspuns: Eşti înapoiat cu privire la unele lucruri (la cele lumeşti), dar eşti avansat în alte lucruri (în cele duhovniceşti) şi în altele cu mult mai înalte. Dacă, lepădându-te de deşteptăciunea lumească, nu ai izbuti să dobândeşti înţelepciunea lui Dumnezeu, ar fi o mare pagubă. Însă, dacă te desăvârşeşti în înţelepciunea lui Dumnezeu, nu vei suferi nici o pagubă, ci vei dobândi mari avantaje. Deşteptăciunea lumească este vremelnică, iar înţelepciunea dumnezeiască dăruieşte viaţă veşnică (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

984. Întrebare: Prin ce trebuie să se exprime bunăvoinţa faţă de oameni?

Răspuns: Binevoitor este numit omul care în purtarea faţă de aproapele este amabil, prietenos, blând şi doritor de bine (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

985. Întrebare: Este foarte dureros să vedem şi să auzim cum îşi bat joc unii de cei care doresc ca prin spovedanie deasă înaintea duhovnicului să-şi îndrepte viciile lor. Ce să facem?

Răspuns: Vrăjmaşul mântuirii omeneşti îşi revarsă răutatea asupra celor ce-I slujesc Domnului Dumnezeu. El înţelege marele folos pe care îl dobândeşte omul pentru suflet prin spovedania faptelor sale... Dar, fără îndoială, trebuie să mergi o dată la spovedania generală, unde îţi aminteşti toate păcatele ca să primeşti leacul potrivit pentru toate patimile sufleteşti. Acest lucru îl faci mult mai uşor prin supravegherea permanentă asupra ta însuţi şi prin spovedania permanentă înaintea duhovnicului tău (Ieroschimonahul Alexandru Ghetsimanski).

986. Întrebare: Ce să facem după plecarea musafirilor?

Răspuns: După ce i-aţi condus pe musafiri şi aţi rămas singuri, trebuie să vă ocupaţi imediat de suflet, să curăţiţi degrabă cele semănate în el şi să-l readuceţi iarăşi înaintea Domnului în stare de evlavie (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

987. Întrebare: Ce să fac ca să mă întăresc în credinţă?

Răspuns: Ascultă cuvântul lui Dumnezeu, predicile şi învăţăturile, mergi mai des la biserică, citeşte cuvântul lui Dumnezeu, pe Sfinţii Părinţi, caută-i şi întreabă-i pe cei pricepuţi în cele duhovniceşti, discută şi intră în legătură cu cei credincioşi, bogaţi în credinţă, roagă-te şi strigă către Dumnezeu să-ţi dea credinţă, vieţuieşte în credinţă, spovedeşte-te şi împărtăşeşte-te mai des cu Sfintele Taine (Sfântul Teofan Zăvorâtul). Credinţa se păstrează prin îndepărtarea de discuţiile şi legăturile cu oamenii răi şi desfrânaţi.

988. Întrebare: Ce să facem cu lucrurile găsite?

Răspuns: Dacă găseşti bani şi lucruri care nu sunt ale tale, caută-l pe proprietar şi înapoiază-i ceea ce ai găsit, iar dacă nu îl găseşti pe acesta, dă-le unui sărac sau du-le la biserică, pentru că ele sunt avuţia lui Dumnezeu (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

989. Întrebare: Care cruce este exterioară şi care este interioară?

Răspuns: Crucea exterioară constă în batjocurile vădite care vin din partea celorlalţi, în reproşuri, ocări şi clevetiri, iar cea interioară constă în luptele cu gândurile şi dorinţele rele (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

990. Întrebare: Ce importanţă are scopul în fapte?

Răspuns: Faptele neînsemnate dobândesc valoare datorită scopului. Adică: datorită scopului bun devin bune şi datorită scopului rău devin rele...

Orice lucru este bun atunci când este săvârşit cu scop bun. Şi arsenicul poate fi medicament binefăcător pentru om, dar, în acelaşi timp, este şi otravă mortală. Aşa şi cultura, ştiinţa, învăţământul, trebuie să aibă un scop bun pentru a fi binefăcătoare pentru neamuri şi omenire, altfel, fără Dumnezeu, pot fi ca arsenicul (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

991. Întrebare: În ce constă adevărata pocăinţă?

Răspuns: Adevărata pocăinţă constă nu numai în a-i spovedi sincer părintelui duhovnic păcatele tale, dar şi în a nu te mai întoarce la ele; şi nu numai în a nu te mai întoarce la păcate, dar şi în a plânge cu inima zdrobită pentru cele pe care le-ai săvârşit înainte; şi nu numai în a plânge pentru ele, dar şi în a le îndrepta prin faptele, ostenelile pocăinţei şi, totodată, prin osteneli care nu numai să egaleze păcatele săvârşite de tine, ci să le şi întreacă.

992. Întrebare: Tuturor trebuie să li se dea să citească aceeaşi literatură?

Răspuns: Contemplarea lucrurilor duhovniceşti şi înţelegerea laturii duhovniceşti a vieţii creştine sunt inaccesibile pentru unele persoane şi de aceea nu trebuie să le daţi cărţi cu opere ascetice.

993. Întrebare: Care este prima fericire a omului?

Răspuns: Prima fericire a omului este să se nască într-o familie ortodoxă evlavioasă sau să fie educat de învăţători evlavioşi.

994. Întrebare: Cum să ne izbăvim de gândurile rele?

Răspuns: Nu există mijloc mai bun decât a alunga amintirile rele prin amintiri bune... Cât de mult ajută în acest caz învățarea pe de rost a versetelor din Sfânta Scriptură nici nu se poate spune (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

995. Întrebare: Schimbarea locului Îl apropie pe Dumnezeu de noi?

Răspuns: Schimbarea locului nu Îl apropie pe Dumnezeu de noi. Totuşi, locul potrivit ne oferă multe înlesniri pentru mântuire.

996. Întrebare: Putem să profităm şi să ne eliberăm de strâmtorări atunci când avem posibilitatea să ne îndepărtăm de ele?

Răspuns: „Strâmtorările sunt de la Dumnezeu... Trebuie să le îndurăm şi să fim recunoscători. Dar, dacă avem posibilitatea să ne îndepărtăm de ele, şi acest lucru este de la Dumnezeu, nu este nici un păcat să profităm de ea şi să ne eliberăm de strâmtorări" (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

997. Întrebare: Care sunt cele trei însingurări?

Răspuns: Stareţul meu m-a învăţat: „La început să te înveţi să nu ieşi deloc din chilie, apoi să nu ieşi din chilie cu gândurile, iar în chilie să te îndeletniceşti cu citirea Cuvântului lui Dumnezeu, cu rugăciunea, cu meditaţia dumnezeiască, cu rucodelia... Apoi, mi-a spus el, să te ocupi cu ceea ce se petrece înlăuntrul tău. Şi, în cele din urmă, să te

închizi în inimă şi să stai acolo singur cu Domnul, alungând gândurile ca pe nişte muşte şi ţânţari (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

998. Întrebare: Cum să mă port cu ereticii?

Răspuns: Nu te împrieteni cu ereticii, nu mânca şi nu bea împreună cu ei, nu te lăsa însoţit de ei pe drum, nu intra nici în casa, nici în adunarea lor.

999. Întrebare: Există vreo diferenţă între a greşi intenţionat şi a greşi din pricina patimii şi a neputinţei?

Răspuns: Este o diferenţă foarte mare între a greşi intenţionat, datorită înclinaţiei spre păcat, şi a greşi din pricina patimii şi a neputinţei, deşi ai înclinaţia să-I faci pe plac lui Dumnezeu. Este foarte mare diferenţă între a duce o viaţă păcătoasă şi a te poticni din pricina neputinţei, din pricina unei molimi păcătoase atunci când mergi pe calea lui Dumnezeu (Sfântul Ignatie Briancianinov).

1000. Întrebare: Stăpânirile, conducerile sunt de la Dumnezeu?

Răspuns: Instituţia puterii este lucrarea lui Dumnezeu, iar faptul că în ea sunt îngăduiţi oameni împătimiţi şi nu o folosesc aşa cum trebuie depinde de imoralitatea oamenilor (Sfântul Ioan Gură de Aur).

ANEXĂ

Întrebare: Cum să izbândesc în bine?

Răspuns: Dacă vrei să izbândeşti în bine, foloseşte-te de sfaturile oamenilor înţelepţi care au frică de Dumnezeu.

Întrebare: Uneori oamenii îmi cer să mă rog pentru ei, dar eu nu mă pot ruga nici pentru mine. Ce să fac?

Răspuns: Nu renunţa la rugăciunea pentru ceilalţi sub pretextul temerii că nu te poţi ruga pentru tine. Teme-te de faptul că nici pentru tine nu te poţi ruga dacă nu te rogi pentru ceilalţi (Mitropolitul Filaret al Moscovei).

Întrebare: Ne putem ruga sfinţilor pentru cei răposaţi?

Răspuns: Ne sunt deja cunoscute cuvintele rostite din partea celor răposaţi la parastasul cel mare: „Pe Acela, muceniţelor, cu sârguinţă rugaţi-L dezlegare datoriilor noastre să ne dăruiască". Şi, în general, Biserica îşi încheie rugăciunile săvârşite pentru cei răposaţi cu strigarea către Maica Domnului.

Întrebare: Căderile au loc numai cu fapta?

Răspuns: Cu privire la căderi, trebuie să înțelegem că sunt de toate felurile: din pricina gândurilor, a cuvintelor, a intențiilor, a nepăsării și a lenei (Sfântul Macarie de la Optina).

Întrebare: Cum să înțelegem cuvintele evanghelice: „Cine se va rușina de Mine în neamul acesta desfrânat, de acela Mă voi rușina și Eu"?

Răspuns: Nu trebuie să ne rușinăm, ci să mărturisim numele lui Hristos: prin semnul crucii, prin neînlăturarea crucii de la piept atunci când trebuie să mergem la doctor, prin discuțiile despre cele sfinte și bune; nu trebuie să tăcem din rușine atunci când este călcată în picioare credința ortodoxă. Noi ne rușinăm adesea să mărturisim credința în Hristos din pricina unor obiceiuri neînsemnate ale lumii, din pricina lașității și a fricii de a nu trece printre cei cunoscuți drept înapoiați, fanatici, așa cum îi numesc de obicei oamenii „lumii acesteia" pe cei care vor să se poarte cu cinste față de îndatoririle lor creștinești; ne temem să ne închinăm înainte și după masă, să ne descoperim cu evlavie capetele atunci când trecem pe lângă o biserică și ne temem să ne împodobim locuințele cu sfintele icoane.

Întrebare: Cum trebuie să-l pomenim pe cel răposat?

Răspuns: Pentru acest lucru ne dă exemplu Sfânta și Dreapta Iuliana. Când au murit Vasile și Evdochia, ea a dat pentru odihna sufletelor lor

milostenie din belșug (există și milostenie duhovnicească: împărțirea cărților duhovnicești pentru odihna sufletelor celor răposați), a dat prin biserici sărindare și timp de 40 zile a pus mese pentru monahi, preoți, văduve, orfani și săraci și, de asemenea, a trimis donații bogate la cei din închisori.

Întrebare: Cu cât este mai prețioasă milostenia duhovnicească față de cea trupească?

Răspuns: Cu cât este mai prețios sufletul față de trup, cu atât este mai înaltă milostenia duhovnicească față de cea trupească.

Întrebare: Ce trebuie să știm atunci când ne aflăm în apropierea celor îndrăciți?

Răspuns: Când vă aflați în apropierea celor îndrăciți, trebuie să fiți foarte prudenți și să nu-l lăsați pe vrăjmașul să vă insufle acele gânduri, potrivit cărora sunteți foarte iubitori de Dumnezeu, aveți harul lui Dumnezeu și altele. Vrăjmașul insuflă toate acestea pentru ca omul să creadă despre el că viețuiește în chip plăcut lui Dumnezeu, nu ca ceilalți. Omul care primește aceste gânduri pierde toată răsplata de la Dumnezeu (Starețul Arsenie Athonitul).

Întrebare: În ce perioadă este mai bine să citim cărțile despre pătimirile Mântuitorului?

Răspuns: Citirea cărților despre pătimirile Mântuitorului este foarte necesară mai ales în Postul Mare și în vremea necazurilor (Starețul Arsenie Athonitul).

Întrebare: Ce suntem sfătuiţi să citim împotriva tristeţii şi a deznădejdii?

Răspuns: Împotriva tristeţii şi a deznădejdii cu privire la milostivirea lui Dumnezeu suntem sfătuiţi să citim Acatistul Preadulcelui Iisus (Stareţul Arsenie Athonitul).

Întrebare: Când suntem obosiţi şi avem nevoie de odihnă, trebuie să ne silim spre nevoinţe?

Răspuns: Când sunteţi obosiţi, nu trebuie să vă siliţi spre nevoinţe. Dacă nu îi veţi da trupului vostru odihnă şi în timpul oboselii vă veţi sili spre rugăciune, niciodată nu veţi avea pace sufletească.

Întrebare: Se spune că trebuie să ştiu să mă rabd pe mine însumi. E adevărat?

Răspuns: Schimonahia Ardaliona a spus că trebuie să învăţăm şi modul în care să ne răbdăm pe noi înşine. Da, şi trebuie să ne ostenim foarte mult pentru acest lucru. De exemplu, omul este nedrept faţă de sine şi se cere din partea lui biruinţa asupra propriilor patimi şi se mâhneşte, se frământă şi se supără pe el însuşi atunci când vede că îl iau în stăpânire tocmai acele patimi de care s-a hotărât să se lepede. Însă este dreaptă această supărare pe sine însuşi? Nu. Prin puterea sa, omul niciodată nu va putea să-şi biruiască patimile: ele sunt biruite în noi de puterea lui Dumnezeu. De aceea trebuie să-I cerem Domnului ajutor în rugăciune şi trebuie să ne smerim în neputinţele noastre, nu să ne supărăm pe noi înşine.

Întrebare: Se spune: teme-te de obiceiul cel rău mai mult decât de vrăjmaşi. De ce?

Răspuns: Dacă obiceiul cere ceva o dată şi cerinţa lui nu este îndeplinită, altă dată îl găseşti mai slab. Timpul hrăneşte şi obiceiul cel bun şi pe cel rău, aşa cum lemnele alimentează focul.

Întrebare: Cum este înţelept să pomenim păcatele noastre?

Răspuns: Păcătosul care se căieşte trebuie să aibă mare prudenţă atunci când îşi pomeneşte păcatele dinainte pentru ca în locul căinţei şi al smereniei să nu se nască din această pomenire tristeţea sau desfătarea pătimaşă.

Întrebare: Ce deosebire există între religie şi ştiinţă?

Răspuns: Religia este pomul vieţii, iar ştiinţa este pomul cunoaşterii binelui şi răului. Religia este legătura cu Dumnezeu, iar ştiinţa este legătura cu universul.

Întrebare: Ce mai putem face, în afară de rugăciune, pentru cei ce ne ocărăsc?

Răspuns: Cuviosul Serafim de Sarov a poruncit să dăm la altar o lumânare pentru sănătatea şi mântuirea celor ce ne ocărăsc. Daţi şi pomelnice la biserici pentru sănătatea lor.

Întrebare: De ce după săvârşirea păcatului trebuie să ne căim imediat şi nu să purtăm păcatul în noi?

Răspuns: Păcatul alungă harul lui Dumnezeu. Orice păcat necurăţit prin pocăinţă ne atrage imediat prin greutatea lui spre alt păcat, şi acest lucru deseori îl uităm.

Întrebare: Ce folos ne aduce întrebuinţarea prescurii şi a aghiasmei?

Răspuns: Când omul foloseşte prescură şi aghiasmă, nu se apropie de el duhul necurat, sufletul şi trupul i se sfinţesc, gândurile se însufleţesc spre a-I face pe plac lui Dumnezeu şi omul este înclinat spre post, rugăciune şi toate virtuţile (Gheorghe Zăvorâtul din Zadonsk).

Întrebare: Întreţin corespondenţă cu cunoscuţii mei: în scrisori sunt multe vorbe deşarte?

Răspuns: Pentru a vă linişti în Domnul, nu v-ar plăcea să renunţaţi la toată corespondenţa care nu este de folos pentru împăcarea cugetului vostru cu cuvântul lui Dumnezeu? (Gheorghe Zăvorâtul din Zadonsk).

Întrebare: Prin ce se curăţeşte sufletul de păcate?

Răspuns: Sufletul se curăţeşte de păcate prin citirea Psaltirii şi prin milostenie (Gheorghe Zăvorâtul din Zadonsk).

Întrebare: Pentru ce trebuie să ne căim?

Răspuns: În primul rând, pentru propriile păcate; în al doilea rând, pentru păcatele la care i-am dus pe cei apropiaţi prin îndemn, sminteală sau

exemplu rău; în al treilea rând, pentru acele fapte bune pe care le-am fi putut săvârşi şi nu le-am săvârşit; în al patrulea rând, pentru acele fapte bune de la care i-am abătut pe cei apropiaţi; pentru toate aceste fapte trebuie să ne cercetăm conştiinţa şi să-L rugăm pe Dumnezeu să o lumineze (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Întrebare: Au vreo importanţă sentimentul şi tonul pe care le avem atunci când vorbim cu aproapele nostru?

Răspuns: Desigur. Pe aproapele nostru îl putem supăra nu numai prin cuvinte, dar şi prin tonul vocii, prin maniera în care rostim cuvintele. Căci prin cuvintele blânde adresate aproapelui ne putem agonisi capital duhovnicesc. De aceea este de folos să ne deprindem cu termenii cei mai blânzi şi mai respectuoşi.

Întrebare: Pot ţine în camera mea diferite cărţi?

Răspuns: Creştinii nu trebuie să aibă în locuinţele lor nici literatură antireligioasă, nici eretică, nici cărţi imorale. Îmi amintesc, precum scrie într-un Pateric, că Maica Domnului nu a intrat în chilia unui monah care ţinea la el o carte eretică, spunându-i: „Îl ţii la tine pe vrăjmaşul meu".

Întrebare: Cum să ne deprindem cu ascultarea?

Răspuns: Cu privire la lucrurile vieţii, trebuie să ne formăm următoarea deprindere: să-i acordăm aproapelui întâietate faţă de orice lucru. Aşa, de exemplu, dacă suntem ocupaţi cu un anumit lucru şi

auzim rugămintea aproapelui de a-l ajuta cu ceva, trebuie să întrerupem imediat ocupaţia noastră şi să îndeplinim rugămintea aproapelui pentru a-l linişti.

Întrebare: Cum să-i primim la noi pe musafiri?

Răspuns: Pe omul care vine la tine, mai ales dacă vine cu scop duhovnicesc, trebuie să-l primeşti cu blândeţe şi cu chipul vesel, iar înlăuntrul tău să te smereşti şi să te socoteşti mai prejos decât el. Este bine să-l laşi să plece de la tine cu un dar care îi este necesar, cu dulciuri (pentru copii), este bine să-i dăruieşti aproapelui o carte dumnezeiască (ţinând cont de cerinţele lui duhovniceşti şi de nivelul dezvoltării lui duhovniceşti). Iar de musafirii care vin la noi cu scopul distracţiei şi să ne fure timpul, trebuie să ne îndepărtăm. De la ei dobândim vătămare duhovnicească şi dezastru sufletesc datorită vorbelor lor deşarte.

Întrebare: De ce este atât de important să tăinuim faptele noastre bune?

Răspuns: Pentru că destăinuirea lor înaintea oamenilor le nimiceşte. Sfântul Episcop Teofan Zăvorâtul scrie: „Pe cât este posibil, tăinuiţi faptele voastre din viaţa duhovnicească şi nu le dezvăluiţi nici la vedere, nici în discuţii, nici în alte împrejurări".

Întrebare: Putem minţi?

Răspuns: La minciună trebuie să apelăm numai în cazurile extreme (în încercări) şi foarte rar, ca la un leac primejdios, şi să facem acest lucru cu frică şi cu

cutremur, arătându-I lui Dumnezeu şi voia noastră, şi necesitatea, şi atunci vom fi iertaţi.

Întrebare: Ce să facem atunci când ne vin gânduri de invidie?

Răspuns: Trebuie să ne rugăm: „De cele ascunse ale mele curăţeşte-mă şi de cele străine cruţă-l pe robul Tău" (Sfântul Ambrozie de la Optina).

Întrebare: Se cuvine să le povestim celorlalţi ceea ce am vorbit cu duhovnicul şi să le destăinuim ispitele noastre?

Răspuns: Să nu povesteşti nimănui ceea ce ai vorbit cu stareţul tău şi ispitele tale să nu le destăinui nimănui în afară de părintele duhovnic: dacă povesteşti, nu dobândeşti uşurare, iar celuilalt îi poţi face rău; oamenii te ascultă din curiozitate, iar apoi se smintesc şi pe tine te osândesc. În monahism este scris: chilia stareţului-duhovnic trebuie să fie mormânt pentru amândoi.

Întrebare: Cum este corect să sărutăm icoanele?

Răspuns: Atunci când sărutăm sfânta icoană a Mântuitorului, trebuie să sărutăm picioarele; când sărutăm icoanele Maicii Domnului şi ale Sfinţilor – sărutăm mâinile, iar când sărutăm chipul nefăcut de mână omenească al Mântuitorului şi capul Sfântului Ioan Botezătorul – sărutăm pletele.

Întrebare: Este important să sfinţim mâncarea, băutura şi locuinţa noastră?

Răspuns: Atmosfera se sfinţeşte prin stropirea cu aghiasmă şi prin rugăciune, mâncarea – prin stropirea cu aghiasmă şi prin binecuvântare; totul se sfinţeşte prin cruce. Este foarte important să sfinţim mâncarea. Mâncarea are mare influenţă asupra stării noastre, atât a trupului, cât şi a sufletului. Când aduce de la piaţă alimentele, înainte de a le spăla cu apă, gospodina trebuie să le spele cu semnul crucii – să le curăţească de microbii şi de bacilii cei duhovniceşti. Semnul crucii poate nimici chiar şi puterea otrăvii. De asemenea, este importantă sfinţirea nu numai a mâncării, dar şi a locuinţei noastre, a patului şi a gospodăriei.

Întrebare: Ce trebuie să facem împotriva mândriei?

Răspuns: Împotriva mândriei trebuie să ne mustrăm mai des înaintea Domnului; cel ce este luptat de mândrie trebuie să strige din adâncul inimii: „Doamne, Stăpânul şi Dumnezeul meu! Duhul slavei deşarte şi al mândriei ia-l de la mine, iar duhul smereniei dăruieşte-l mie, robului Tău!"

Întrebare: Ce să fac când se trezeşte în mine, datorită oamenilor sau a lucrurilor, dorinţa păcătoasă?

Răspuns: Nu trebuie să intri în legătură cu acele lucruri, care stârnesc în tine lupta şi nu trebuie să fii pornit spre nimic din ceea ce ispiteşte libertatea ta (ci să te depărtezi).

Întrebare: Se cuvine să stropim cu aghiasmă trupul şi coşciugul celui mort?

Răspuns: Preotul (sau dacă nu este el, atunci un mirean) să stropească acasă cu apă sfinţită trupul mortului şi coşciugul lui pe dinafară şi pe dinăuntru, şi apoi să pună imediat trupul în el.

Întrebare: Există în viaţă situaţii când ocările şi ura ne slujesc ca laudă?

Răspuns: Da, există situaţii în viaţă când vorbirea de rău şi ura din partea vrăjmaşilor lui Hristos sunt cea mai bună laudă pentru robii lui Dumnezeu... Nu trebuie să-ţi fie ruşine să te socoteşti credincios ortodox şi om bisericesc; nu alerga după slava cea înşelătoare şi trecătoare, silindu-te să te dai drept un om modern şi cultivat. Nu te teme să aperi Biserica lui Dumnezeu în tot locul şi în toată vremea.

Întrebare: În ce constă importanţa săvârşirii rugăciunii lui Iisus?

Răspuns: Rugăciunea lui Iisus, dacă o faci mecanic, nu dă nici un rezultat; este ca orice altă rugăciune rostită numai cu limba; rugăciunea nu constă în cuvinte, ci în simţămintele pe care le ai faţă de Domnul (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

Întrebare: Hrana, banii şi slava sunt păcate?

Răspuns: Nu hrana este păcat, ci lăcomia pântecelui; nu banii sunt păcat, ci iubirea de argint; nu slava este păcat, ci iubirea de slavă deşartă; în esenţă, răul ia naştere din abuz (Cuviosul Maxim Mărturisitorul).

Întrebare: Ce îi dăunează rugăciunii lui Iisus?

Răspuns: Aşa cum se observă din experienţă, rugăciunii îi dăunează supărarea aproapelui nostru. Până când nu îl potoleşti pe cel supărat prin împăcare, rugăciunea nu poate funcţiona. Rugăciunii îi dăunează şi acceptarea gândurilor desfrânate, osânda, îmbuibarea şi orice păcat.

Întrebare: Pentru ce sunt rânduite sărbătorile?

Răspuns: Sărbătorile sunt rânduite pentru amintirea binefacerilor lui Dumnezeu şi pentru a-I mulţumi lui Dumnezeu pentru ele. Sărbătorile înviorează credinţa şi o adâncesc. Prăznuirea lor cultivă, de asemenea, duhul evlaviei şi viaţa în credinţă. Căci, lepădându-ne de cele lumeşti şi acordând atenţie celor duhovniceşti, aprindem în suflet simţămintele cereşti. Iar fără sărbători vieţuim în cele lumeşti şi astăzi, şi mâine, şi poimâine – şi aşa la nesfârşit. Ce putem aştepta de la această orânduire în afară de împământenirea tuturor gândurilor şi a simţămintelor? (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

Întrebare: Ce trebuie să facem în vreme de necaz?

Răspuns: În orice necaz şi dezastru sufletesc este de folos să-I mulţumim lui Dumnezeu.

Întrebare: Este bine să ne vindecăm prin hipnoză?

Răspuns: Nu trebuie să vă vindecaţi prin magnetizare. Mai bine vă sfătuiesc ca în timpul bolii să rugaţi preotul să slujească un maslu împreună cu sfinţirea apei şi apoi să vă stropiţi cu aghiasmă şi să

beţi în fiecare zi din ea, iar împreună cu ea să consumaţi şi o bucăţică de prescură (Gheorghe Zăvorâtul din Zadonsk).

Întrebare: Pe care vizitatori trebuie să-i primim şi de care să ne îndepărtăm?

Răspuns: Dacă cineva vine la voi cu scop duhovnicesc: pentru auzirea Cuvântului lui Dumnezeu sau, în general, pentru zidirea sufletului, pe acela să-l primiţi fără să vă sfiiţi, deoarece timpul pe care îl jertfiţi pentru discuţia cu el, adică jertfa de sine va fi răsplătită de Domnul. Iar dacă cineva vine numai pentru a-şi petrece timpul sau, mai bine zis, pentru a-şi omorî timpul: să vorbească în deşert, să judece, să discute despre noutăţi – pe acela să-l depărtaţi de voi. Căci omul virtuos niciodată nu îşi petrece timpul în zadar, ci fie citeşte, fie se roagă, fie lucrează, fie se odihneşte – într-un cuvânt: nu îşi petrece nici o clipă în zadar; nu are timp să petreacă cu cei care vin pentru distracţie (Stareţul Grigorie Athonitul).

Suntem atraşi de duhul lumii acesteia. Ne interesează aproape numai ce se întâmplă în lumea politică, în lumea modei, în lumea sportului, în lumea show-biz-ului. Suntem atât de aglomeraţi, din pricina serviciului sau a studiilor sau a distracţiilor, încât nu mai avem timp să ne gândim la viaţa de după moarte, la veşnicie.

Această carte arată că un creştin trebuie să încerce să afle răspunsuri la întrebările sale în paginile Scripturii, în învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi, nu în ultimul rând, din gura duhovnicului. Este adevărat însă că numărul duhovnicilor iscusiţi scade pe zi ce trece, pe măsură ce se apropie sfârşitul vremurilor.

Cartea de faţă, nefiind un compendiu care să epuizeze problemele de ordin spiritual - aşa ceva nici nu există - , lasă loc multor întrebări. Dar, cu toate acestea, are marele merit de a ne arăta unde trebuie să căutăm jaloane, unde putem afla repere.

Suntem chemaţi la o luptă eroică: aceea de a adapta vremurilor noastre răspunsurile date de sfinţi cu secole în urmă. Să încercăm să descoperim în ce mod ar fi prezentat sfinţii înşişi învăţăturile lor dacă ar fi trăit astăzi. Cuvintele ar fi fost cu siguranţă altele, dar puterea lor ar fi fost aceeaşi...

